

Rhaglen o weithgareddau i hysbysu Cynllun Cydraddoldeb Sengl Llywodraeth Cynulliad Cymru

**Adroddiad ar y rhaglen o weithgareddau i
hysbysu Cynllun Cydraddoldeb Sengl
Llywodraeth Cynulliad Cymru**

Mawrth 2008

Gwasanaethau ar gyfer bywyd

Rhaglen o weithgareddau i hysbysu Cynllun Cydraddoldeb Sengl Llywodraeth Cynulliad Cymru

Cynnwys

<u>1</u>	<u>Cyflwyniad</u>	8
<u>1.1</u>	<u>Rhaglen</u>	8
<u>1.2</u>	<u>Cyhoeddusrwydd</u>	8
<u>1.3</u>	<u>Ynglŷn â'r ddogfen hon</u>	9
<u>2</u>	<u>Holiaduron</u>	10
<u>2.1</u>	<u>Cyflwyniad</u>	10
<u>2.2</u>	<u>Testunau</u>	10
<u>2.3</u>	<u>Ymatebion</u>	11
<u>2.4</u>	<u>Trosolwg o'r ymatebwyr</u>	11
<u>2.5</u>	<u>Eich bywyd cynnar</u>	16
<u>2.6</u>	<u>Addysg a hyfforddiant</u>	21
<u>2.7</u>	<u>Eich bywyd personol</u>	25
<u>2.8</u>	<u>Eich bywyd gweithio</u>	30
<u>2.9</u>	<u>Yr amgylchedd rydych yn byw ynddo</u>	36
<u>2.10</u>	<u>Cymuned</u>	40
<u>2.11</u>	<u>Safonau cenedlaethol</u>	44
<u>3</u>	<u>Digwyddiadau ymrwymiad</u>	47
<u>3.1</u>	<u>Cyflwyniad</u>	47
<u>3.2</u>	<u>Crynodeb o ddigwyddiadau ymrwymiad</u>	47
<u>4</u>	<u>Grwpiau anodd eu cyrraedd</u>	50
<u>4.1</u>	<u>Crynodeb</u>	50
<u>4.2</u>	<u>Unique (Rhwydwaith Traws Ryweddol)</u>	50
<u>4.3</u>	<u>Grŵp Cymorth Ffoadur Ymofynwyr Noddfa Wrecsam (Wrexham Refugee Asylum Seeker Support Group (WRASSG))</u>	52
<u>5</u>	<u>Astudiaeth achos</u>	55
<u>5.1</u>	<u>Trosolwg o'r Astudiaethau Achos</u>	55
<u>5.2</u>	<u>Astudiaeth Achos 1- Ann yn Aberystwyth</u>	55
<u>5.3</u>	<u>Astudiaeth Achos 2- Robert yn Ynyshir</u>	58
<u>5.4</u>	<u>Astudiaeth Achos 3- Elen yn Rhyl</u>	61
<u>5.5</u>	<u>Astudiaeth Achos 4- Muddassir yng Nghaerdydd</u>	65
<u>5.6</u>	<u>Astudiaeth Achos 5 - Christine yng Ngwent</u>	68
<u>5.7</u>	<u>Astudiaeth Achos 6 - Jo yng Nghaerdydd</u>	70
<u>5.8</u>	<u>Astudiaeth Achos 7- Nicki yn Abertawe</u>	72
<u>5.9</u>	<u>Astudiaeth Achos 8 - Pavithra yng Ngogledd Cymru</u>	75

<u>6</u>	<u>Engbreiffiau o Ymarfer Da</u>	77
<u>7</u>	<u>Trafodaethau a chasgliadau</u>	81
<u>7.1</u>	<u>Trosolwg</u>	81
<u>7.2</u>	<u>Cafeatau</u>	81
<u>7.3</u>	<u>Darganfyddiadau</u>	82
<u>7.4</u>	<u>Argymhellion</u>	83

Atodiadau

<u>Atodiad A: holiadur</u>	85
<u>Atodiad B: Digwyddiadau Ymrwymiad 1 Adroddiad Casnewydd 19eg Tachwedd 2007</u>	94
<u>Atodiad C: Digwyddiadau Ymrwymiad 2 Adroddiad Abertawe 20fed Tachwedd 2007</u>	106
<u>Atodiad D: Digwyddiadau Ymrwymiad 3 Adroddiad Aberystwyth 21ain Tachwedd 2007</u>	119
<u>Atodiad E: Digwyddiadau Ymrwymiad 4 Adroddiad Caernarfon 22ain Tachwedd 2007</u>	130
<u>Atodiad F: Digwyddiadau Ymrwymiad 5 Adroddiad Wrecsam 27ain Tachwedd 2007</u>	141
<u>Atodiad G: Digwyddiadau Ymrwymiad 6 Adroddiad Caerdydd 28ain Tachwedd 2007</u>	152
<u>Atodiad H: Rhestr Cyhoeddusrwydd</u>	165
<u>Atodiad I: Fframwaith Astudiaeth Achos</u>	172

Crynodeb Gweithredol

Cefndir

1. Bydd Llywodraeth Cynulliad Cymru (LICC) yn gweithredu cynllun Cydraddoldeb Sengl yn 2008 a fydd yn cefnogi'r prif ffrydio o bolisi Cymraeg ar gyfer cydraddoldeb, amrywiaeth ac iawnderau dynol, ac yn eu gwneud yn integrol yn y ffordd maent yn gwneud busnes ac wedi eu hystyried yn llawn o'r cychwyn mewn creu polisïau a gweithrediad.
2. Roedd LICC wedi comisiynnu Tribal i redeg rhaglen o weithgareddau ymrwymiad gyda hapddalwyr ar draws y llinynnau cydraddoldeb o oed, anabledd, ethnigrwydd, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, crefydd a chredoau a chyfeiriadedd rhywiol, a fyddai yn hysbysu'r cynllun Cydraddoldeb Sengl. Roedd y rhaglen yma wedi cymryd lle rhwng Hydref 2007 i Chwefror 2008.

Dulliau

3. Roedd y rhaglen yn cynnwys holiadur ar-lein strwythurol (roedd hefyd ar gael drwy gyfryngau eraill) chwe digwyddiad a gynhelir ar draws y wlad, ymrwymiad gyda grwpiau anodd eu cyrraedd ac wyth astudiaeth achos.
4. Roedd y rhaglen yn cyfeirio at ardaloedd o brofiadau positif ac o rwystrau a her ym mywydau cynnar atebwyr, addysg a hyfforddiant, bywyd gwaith, bywyd personol, yr amgylchedd maent yn byw ynddo, a'r gymuned.
5. Roedd cyhoeddusrwydd wedi ei ddanfôn i 260 o gyfundrefnau, ac roedd cyfanswm o 272 cyfundrefn ac senglion wedi ymrwymo gyda'r rhaglen. Roedd ymatebwyr yn hapddalwyr ar draws yr holl llinynnau cydraddoldeb.
6. Roedd yr ymatebion wedi dod wrth 150 o holiaduron gorffenedig, 96 o fynychwyr yn y digwyddiadau ymrwymiad, tri o'r wyth astudiaeth achos. (roedd y pum astudiaeth achos arall wedi eu recriwtio trwy lenwi'r holiadur), a 35 sengllyn o grwpiau anodd eu cyrraedd (amcangyfrifwyd bod 12 ohonynt hefyd wedi llenwi'r holiadur).
7. Dylid ystyried y rhaglen hon o ddigwyddiadau ymgysylltu fel rhan o'r broses o ddatblygu corff o dystiolaeth i gefnogi'r Cynllun Cydraddoldeb Unigol. Fodd bynnag, er i'r rhaglen hon gynnwys ystod eang o randdeiliaid, mae ganddi gyfyngiadau, ac amlygir rhai ohonynt ym Mhwyntiau 17-21. Yn bwysicaf oll, ni ddylid cymryd bod y canfyddiadau a gyflwynir yn yr arolwg yn cynrychioli barn y cyhoedd yng Nghymru yn gyffredinol, nac yn sampl sy'n cynrychioli meysydd cydraddoldeb yng Nghymru. Seiliwyd yr arolwg ar sampl hunan-ddewisedig, nid ar sampl a ddewiswyd ar hap, ac oherwydd y nifer fach a gymerodd ran yn yr arolwg, yn arbennig yn achos grwpiau cydraddoldeb penodol, nid yw'r canfyddiadau yn ddigon cadarn yn ystadegol ac yn hynny o beth ni ddylid eu dehongli felly.

Darganfyddiadau

8. Tra bod y rhan fwyaf o ymatebwyr yn teimlo bod eu mater(ion) yn cael eu cefnogi gan fynediad i addysg a hyfforddiant, yr amgylchedd roeddent yn byw ynddo a gwasanaethau cyhoeddus yn ystod plentyndod, roeddent hefyd wedi

dyfynnu sialensiau penodol o fewn y gymuned, ac wedi amlygu ardaloedd eraill yn eu bywydau personol a allai cael eu cefnogi yn well.

9. Roedd profiadau positif wedi eu hadrodd gan yr ymatebwyr wrth fyned gwasanaethau mewn bywyd cynnar, mewn addysg a hyfforddiant, mewn cefnogi bywyd gwaith, a'r amgylchedd lleol yn gefnogol o'r mater cydraddoldeb. Roedd derbyniad a chefnogaeth amrywiaeth gan lawer o'r cyhoedd cyffredinol wedi ei gymeradwyo.
10. Mae'r enghreifftiau positif yn medru cael eu dangos yma drwy ymateb ac ambell i enghraifft o ymarfer da:
 - "Roeddwn wedi fy magu gydag ysgolion, diogelwch cyhoeddus, iechyd cyhoeddus, egni, ffyrdd ac isadeiledd cyfathrebu da."
 - "Roeddwn wedi cymryd gradd, ni fyddai wedi bod yn bosib heb ystod o wasanaethau iechyd meddyliol sail-cymuned, ac rwyf yn awr yn gweithio i Gyngor Caerdydd, sydd wedi fy narparu i gydag ystod o hyfforddiant sail-gwaith."
 - "Cyflogwr yn rhoi amser hyblyg i mi, ac yn caniatáu amser i deithio gyda chysylltiadau trafnidiaeth wael."
 - "Teulu gydag anableddau dysgu yn rhannu stryd, yn byw yn hapus mewn cymuned glòs."
11. Roedd nifer o enghreifftiau o ymarfer da wedi eu rhoi ar draws yr holl linyrnau cydraddoldeb. Roedd y rhain yn cynnwys: y GIG, gwasanaethau cymdeithasol, ymrwymadau'r cyngor sir at ddiogelwch oedolion, strategaethau i bobl hyn a age matters, y cynllun Mynediad i Waith, cynllun symudedd ceir, trwyddedau am ddim i drafnidiaeth gyhoeddus a deddfwriaeth cydraddoldeb cyffredinol.
12. Roedd grwpiau cefnogi cymuned hefyd wedi eu dyfynnu fel enghreifftiau o ymarfer da, megis y sefydliad Y Gofalwyr Ifanc sy'n galluogi i deuluoedd a gofalwyr i ymuno mewn gweithgareddau cymdeithasol i holl aelodau'r teulu, yn ogystal â darparu cefnogaeth allweddol.
13. Roedd y sialensiau allweddol o'r rhaglen yn gyson yn fras ar draws pob gweithgaredd ac ar draws yr holl linyrnau cydraddoldeb. Sef:
 - Angen am welliannau i a mynediad cyfartal i drafnidiaeth gyhoeddus.
 - Angen i sicrhau mynediad cyfartal i wasanaethau iechyd.
 - Codi ymwybyddiaeth a derbyniad cyhoeddus o'r amrywiaeth a'r anghenion o wahanol linyrnau cydraddoldeb.
14. Roedd rhwystrau a wynebwyd yn gyffredinol wedi eu creu gan ddau factor. Sef y canlyniad o ddeddfwriaeth a'r diffyg ymwybyddiaeth ymhlith y cyhoedd.
15. Er enghraifft, oherwydd eu statws cyfreithiol, nid oes gan ymofynwyr noddfa'r hawl i chwilio am waith sy'n talu. Fe allant hefyd gael trafferth myned gofal iechyd a chysiau ESOL (Saesneg ar gyfer Siaradwyr Ieithoedd Eraill - English as a second language).

16. Mae llinynnau cydraddoldeb eraill, fel anabledd, yn aml yn methu derbyn cyfle cyfartal oherwydd diffyg gwasanaethau cyraeddadwy. Fe all y rhain cynnwys trafnidiaeth gyhoeddus, iechyd, tai, addysg a hyfforddiant.
17. Fe all ddiffyg ymwybyddiaeth a chanfyddiadau o linyn cydraddoldeb gan rhai aelodau o'r cyhoedd hefyd arwain at wahaniaethu drwy alluaeth, hiliaeth a rhywiaeth. Fe all hyn gymryd sawl ffurf, fel ymddygiad nawddoglyd a dieithrio cymdeithasol.

Casgliadau ac Argymhellion

18. Roedd y rhaglen wedi cysylltu yn llwyddiannus gydag ystod eang o hapddalwyr ar draws y llinynnau cydraddoldeb. Roedd pob un o'r mathau o gysylltu wedi derbyn strwythur tebyg er mwyn cipio a gwerthuso gwybodaeth yn gyfartal.
19. Fodd bynnag, roedd cynrychiolaeth yn isel ymysg y grwpiau 18-26 a 75+, ac nid oedd unrhyw gysylltiad llwyddiannus gyda'r gymuned Sipsi.
20. Mi fyddai o fudd i LICC i ystyried darn o waith pellach i geisio cysylltu gyda'r grwpiau a'r llinynnau nad oeddent wedi eu cynrychioli yn llawn yma. Er enghraifft, cymunedau Sipsi, grwpiau oed 18-25 a 75+.
21. Fe allai hyn gynnwys dau weithgaredd bach ar wahân wedi eu targedi i sicrhau bod pob safbwynt yn cael eu cynnwys: un gyda'r hapddalwyr allweddol yn yr ystod oed 18-25; un arall gyda'r hapddalwyr allweddol yn y grŵp oed 75+.
22. Fe allai hefyd bod o fudd i ddilyn cysylltiadau gyda'r hapddalwyr allweddol yn y gymuned Sipsi i ganfod opsiynau. Naill ai mewn digwyddiad sengl, neu mewn cyfres o sesiynau un ac un gyda hapddalwyr allweddol ar ffurf sefydliad cefnogaeth. Fe all hyn, yn ei dro, arwain at adnabod senglion o'r gymuned sydd efallai eisiau cael eu cynnwys.

1 Cyflwyniad

1.1 Rhaglen

- 1.1.1 Roedd Llywodraeth Cynulliad Cymru am i gymaint o bobl ag oedd yn bosib o'r llinynnau cydraddoldeb i gael cyfle i rannu eu profiadau o fyw yng Nghymru, gan gynnwys rhwystrau roeddent wedi eu hwynebu a blaenoriaethau y byddent yn hoffi gweld yn cael eu hannerch yn y Cynllun Cydraddoldeb Sengl a Chynlluniau Gweithredu.
- 1.1.2 Roedd Uned Strategaeth Cydraddoldeb ac Amrywiaeth Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi comisiynnu Tribal Consulting i ymgymryd â Rhaglen o Weithgaredd i hysbysu'r datblygiad o'r Cynllun Cydraddoldeb Sengl Cynulliad Cymru.
- 1.1.3 Roedd y rhaglen yn cynnwys holiadur, cyfres o chwe digwyddiad cyswllt ar draws pob llinyn cydraddoldeb a gynhaliwyd ar draws y wlad ym mis Tachwedd 2007, wyth astudiaeth achos sengl, a chysylltiad gyda rhai o'r grwpiau anodd eu cyrraedd.
- 1.1.4 Roedd barnau wedi eu casglu oddi wrth hapddalwyr ym mhob llinyn cydraddoldeb (oed, anabledd, hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, crefydd a chred a chyfeiriadedd rhywiol) a grwpiau eraill megis ymofynwyr noddfa, ffoaduriaid, teithwyr a gweithwyr mudol.

1.2 Cyhoeddusrwydd

- 1.2.1 Roedd yr holiadur a'r chwe digwyddiad cyswllt wedi eu cyhoeddi yn eang ym mis Hydref a Thachwedd 2007 i hapddalwyr, gan gynnwys cynrychiolwyr, sefydliadau ac senglion, ar draws yr holl llinynnau cydraddoldeb. Roedd y cyhoeddusrwydd wedi ei wneud ar gael drwy nifer o ffyrdd a oedd yn cynnwys: data-bas cysylltiadau SEDU, datganiadau i'r wasg a phapurau newyddion cenedlaethol, swp-lythyrau post ac e-bostiai wedi eu targedu, cyhoeddusrwydd mewn cylchlythyrau a gwefannau sefydliadau, a phosteri mewn llyfrgelloedd lleol. Ym mis Rhagfyr roedd set o gardiau post cyhoeddusrwydd wedi eu dyrannu er mwyn hysbysebu'r holiadur ym mhellach.
- 1.2.2 Roedd enghreifftiau o'r ymgyrch cyhoeddusrwydd gan gynnwys swp-lythyrau papur ac electroneg ac roedd wedi eu danfon i dros 260 o gyfundrefnau ar draws y llinynnau cydraddoldeb. Mae rhestr lawn o'r holl sefydliadau a gysylltwyd yn Atodiad H.
- 1.2.3 Roedd y 260 o gyfundrefnau a dderbyniodd cyhoeddusrwydd am y digwyddiadau cyswllt a holiaduron yn cynnwys, elusennau, grwpiau cymunedol, cymorth a gwirfoddol, cyrff gwasanaeth iechyd, athrofa'u addysg bellach ac uwch, cyrff llywodraethu, awdurdodau lleol a chyrff, ac undebau llafur.
- 1.2.4 Roedd nifer o'r sefydliadau hyn wedi cyhoeddi'r holiadur a'r digwyddiadau ymrwymiad eu hun drwy eu gwefannau, cylchlythyron a drwy gysylltu gyda'u haelodau.

1.2.5 Roedd y sefydliadau yma wedi dod o gysylltiadau o'r SEDU, grwpiau a adnabyddir yng nghwrs y prosiect, a sefydliadau a ddefnyddiwyd i hysbysebu'r prosiect i'r cyhoedd, megis y wasg leol a llyfrgelloedd a oedd wedi eu selio yng nghylch y digwyddiadau ymrwymiad.

1.3 Ynglŷn â'r ddogfen yma

1.3.1 Mae'r ddogfen yma yn cyflwyno darganfyddiadau'r holiadur, y chwe digwyddiad ymrwymiad, a'r wyth astudiaeth achos a'r cysylltiadau gyda'r rhai o'r grwpiau anodd eu cyrraedd.

1.3.2 Mae'r ddogfen hefyd yn cynnwys y naw atodiad canlynol:

- 1 Atodiad A yn cynnwys templed yr holiadur.
- 2 Atodiad B i G yn cynnwys yr adroddiadau o'r chwe digwyddiad ymrwymiad a gynhaliwyd ym mis Tachwedd 2007: yng Nghasnewydd (19eg Tachwedd), Abertawe (20fed Tachwedd), Aberystwyth (21ain Tachwedd), Caernarfon (22ain Tachwedd), Wrecsam (27ain Tachwedd) a Caerdydd (28ain Tachwedd).
- 3 Atodiad H yn cynnwys rhestr o'r 260+ o sefydliadau a oedd wedi derbyn cyhoeddusrwydd o'r rhaglen.
- 4 Atodiad I yn cynnwys y fframwaith roedd y chwe astudiaeth achos wedi eu selio.

2 Holiaduron

2.1 Cyflwyniad

2.1.1 Roedd holiadur wedi ei ddyfeisio er mwyn galluogi'r cyhoedd sy'n byw yng Nghymru i ddatgan eu barn. Roedd yn anelu i gipio barn ar y materion allweddol a blaenoriaethau ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru. Mi fydd yn hysbysu'r Cynllun Cydraddoldeb Sengl a Chynlluniau Gweithredu i'w gosod yn 2008.

2.1.2 Roedd yr holiadur ar-lein wedi ei gynnal gan Tribal ac yn cynnwys blychau ticio ac opsiynau testun rhydd, gydag un cwestiwn i bob tudalen gwe. Roedd clic ar y botwm 'nesaf' yn symud y defnyddiwr i'r cwestiwn nesaf. Nid oedd pob cwestiwn yn angenrheidiol, ac felly nid oedd angen i'r holl atebwyr ateb pob un o'r cwestiynau.

2.1.3 Roedd y wefan hefyd yn rhoi'r opsiwn o lawr lwytho fersiwn 'pdf' neu 'Word' o'r ddogfen. Roedd hi'n bosib cwblhau'r rhain yn electroneg neu eu he-bostio neu bostio yn ôl, neu wedi eu hargraffu, wedi eu cwblhau a llaw a'u dychwelyd drwy'r post.

2.1.4 Yn ogystal â'r holiadur ar-lein, roedd dulliau eraill o fynnu ymateb wedi eu cyhoeddi. Roedd allbrint sail-papur o'r holiadur ar gael pe dymunwyd a allai gael ei bostio i atebwyr ar gyfer cwblhad a llaw, ac roedd yr holiadur hefyd yn medru cael ei gwblhau ar ffurf cyfweiliad ffôn.

2.1.5 Roedd pob holiadur wedi eu cwblhau wedi eu mewnbynnu i mewn i'r arolwg ar-lein gan senglion, neu yn yr achos o'r sawl a gyflwynwyd drwy e-bost neu bapur, gan aelod o dîm ymchwilio Tribal. Roedd yr holl ddata o'r holiadur ar-lein yna yn cael ei lawr lwytho fel ffeil 'csv' ar gyfer ei ddadansoddi.

2.2 Testunau

2.2.1 Roedd yr holiadur wedi ei rannu i mewn i wyth rhan a oedd yn ymdrin â'r ardaloedd canlynol:

- 1 Bywyd cynnar.
- 2 Addysg a hyfforddiant.
- 3 Bywyd gwaith.
- 4 Amgylchedd.
- 5 Cymuned.
- 6 Safonau cenedlaethol.
- 7 Enghreifftiau o ymarfer da.
- 8 Amdanoch chi (demograffig yr atebydd).

2.3 Ymatebion

2.3.1 Roedd yr holiadur ar-lein yn rhedeg o fis Hydref 2007 i Ionawr 2008, gyda'r ymateb diwethaf yn cael ei wneud ar y 15fed o Ionawr. Mi roedd e ar gael yn Saesneg a Chymraeg ar y wefan Tribal: www.tribalgroun.co.uk/livesurveys.

2.3.2 Roedd yna gyfanswm o 149 o ymatebwyr ac o'r rhain roedd 146 wedi eu cyflawni yn Saesneg a tri yng Nghymraeg. O'r 148 yma, roedd ugain yn ddychweliad ar bapur ac mi roedd dau wedi eu cynnal drwy gyfweiliad ffôn. (Mi roedd yna un dychweliad papur ychwanegol wedi ei dderbyn ym mis Mawrth ac felly yn rhy hwyr i'w gynnwys yn y dadansoddiad hwn. Fodd bynnag, nid oedd unrhyw feddyliau neu farn wedi ei fynegi gan yr ymatebwr nad oedd wedi eu trafod gan y dadansoddiad eisoes).

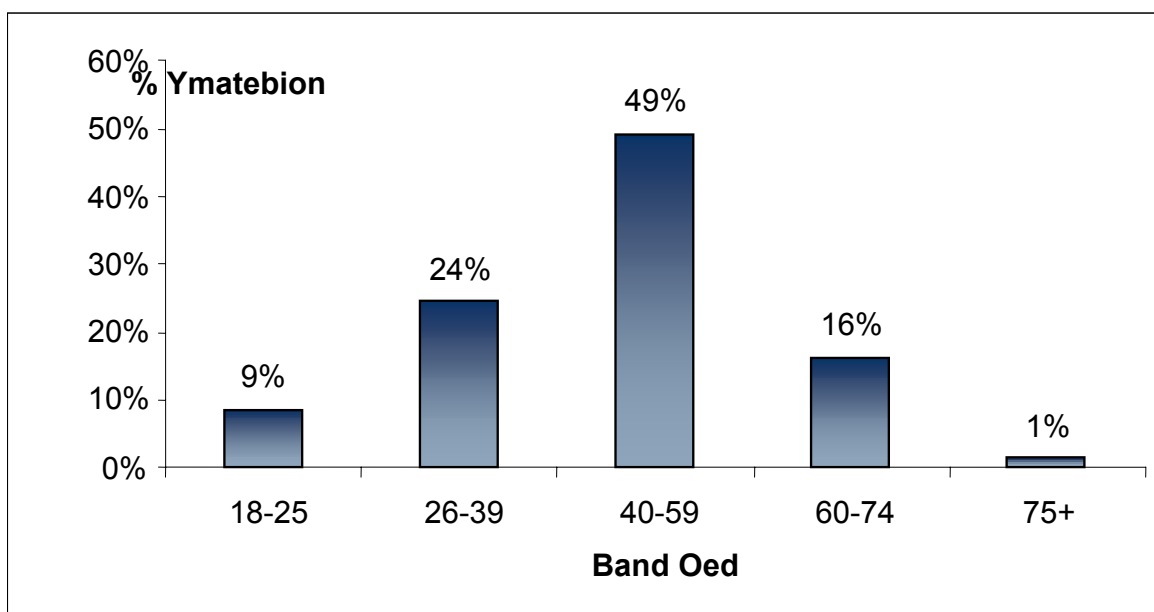
2.3.3 Roedd yr holiadur a'r digwyddiadau ymrwymiad wedi eu hysbysu yn eang i hapddalwyr ar draws yr holl linyddau cydraddoldeb. Mae dulliau ac enghreifftiau yn cael eu trafod yn yr adran Cyhoedduswydd 1.2, a rhestr o sefydliadau a gysylltwyd yn Atodiad I.

2.4 Trosolwg o'r Ymatebwyr

2.4.1 Roedd angen i'r ymatebwyr nodi eu band oed, rhyw, ble yng Nghymru roeddent yn byw, eu hethnigrwydd a'u crefydd. Roeddent hefyd rhaid iddynt nodi pa grwpiau cydraddoldeb roeddent yn eu hystyried eu hun yn rhan ohono.

2.4.2 Roedd oed yr ymatebwyr yn amrywio ar draws pob band oed gyda bron i hanner o'r 149 o ymatebwyr, 49%, yn yr ystod oed 40 i 59. (Gweler Ffigur 1).

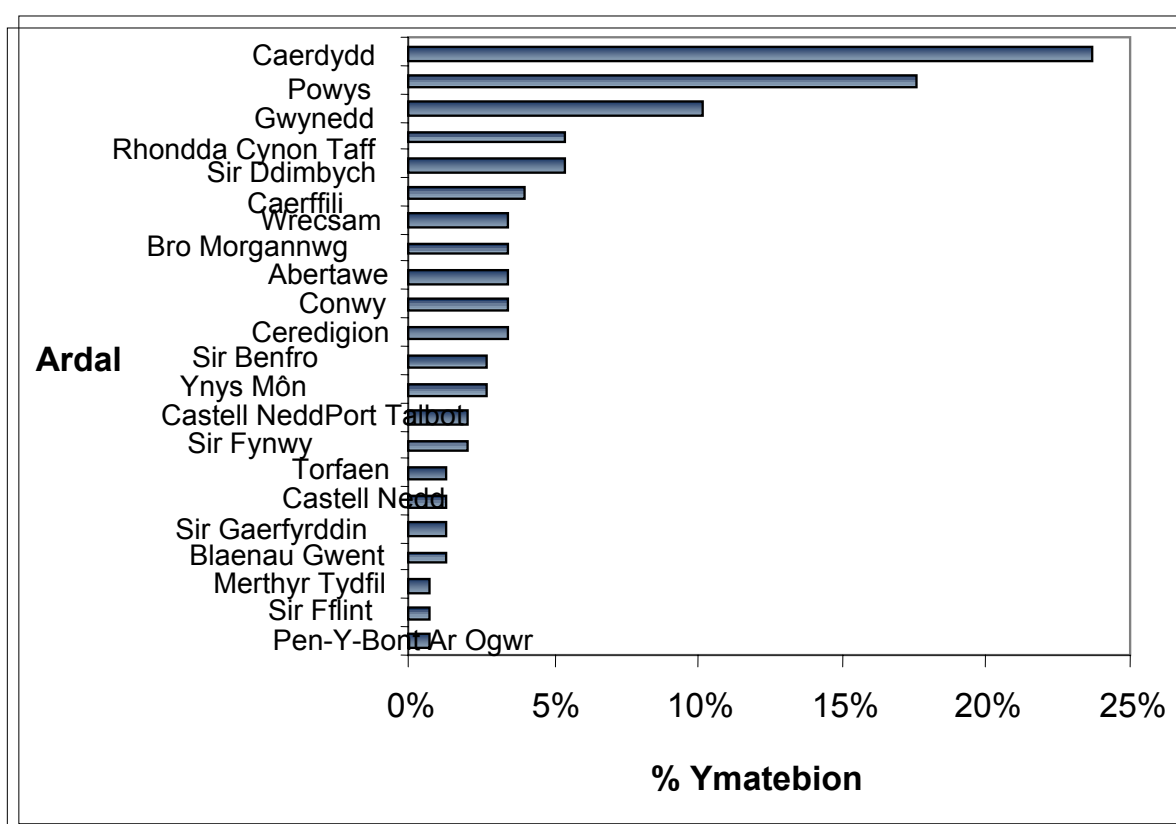
Ffigur 1 – Oed yr Ymatebwyr

2.4.3 Roedd rhyw'r ymatebwyr wedi gweld rhifau llawer uwch o ymatebion gan fenywod na dynion, gydag o dan draean yr ymatebwyr, 63% yn fenywaidd. Roedd yna tri o'r ymatebwyr a oedd yn dewis peidio ateb y cwestiwn yma, ac roedd pob un o'r rhain yn y llinyn hunaniaeth o ran rhywedd.

2.4.4 Roedd yr ardaloedd lle'r oedd yr ymatebwyr yn byw wedi dychwelyd lledaeniad ar draws pob un o'r 22 awdurdod lleol. Caerdydd adroddwyd y mwyaf o ymatebion, gyda 23% o'r holl ymatebwyr yn dweud eu bod yn byw yno. Powys gyda 18% a Gwynedd gyda 12% roedd y ddwy ardal nesaf gyda'r nifer uchaf o ymatebwyr (Gweler Ffigur 2).

Ffigur 2 - Lle'r oedd yr ymatebwyr yn byw

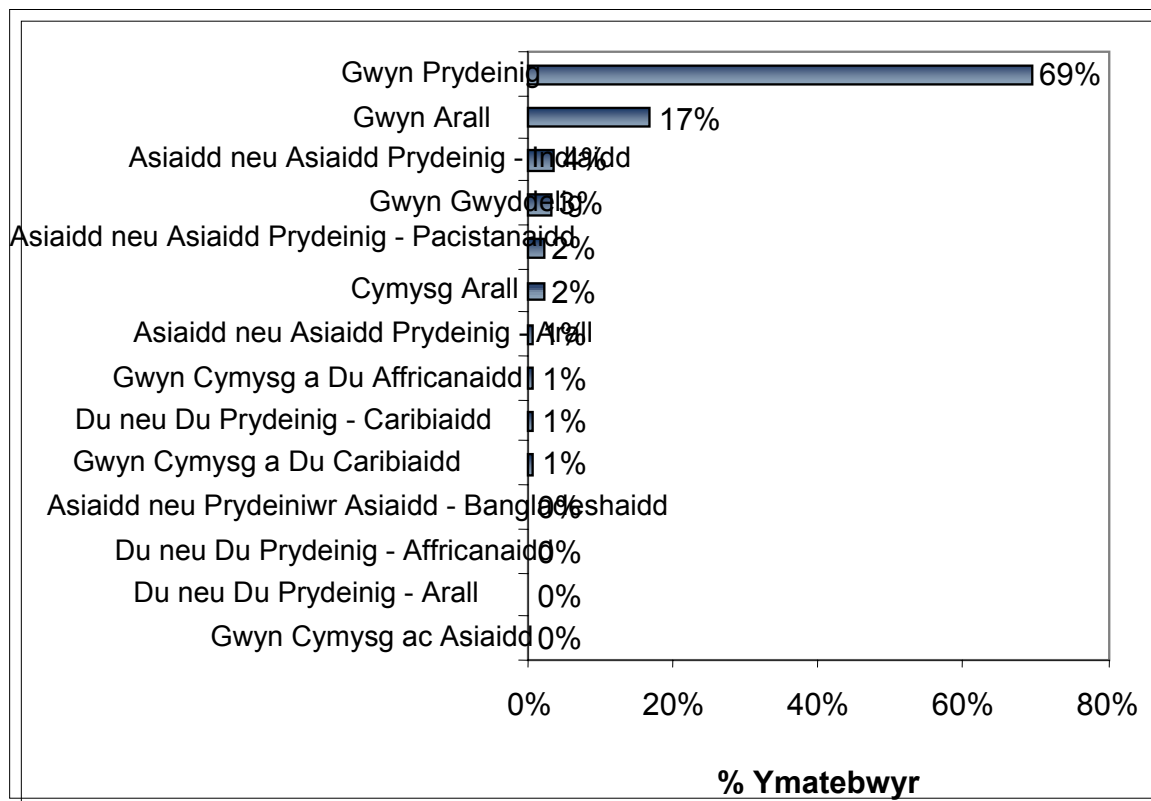
2.4.5 Wrth ofyn am ethnigrwydd y rhan fwyaf o ymatebwyr, roedd 86% (128 o'r 149 ymatebwyr) wedi eu hadnabod fel naill ai 'Gwyn Prydeinig' (69%) neu 'Prydeinig Arall', 17%. Roedd y categori 'Prydeinig Arall' yn cynnwys: Cymraeg (chwe ymatebwr); Awstraliad (dau); Eingl-Iseldireg (un); Ffinaidd (un); 'Saesneg, Gwyddeleg, Albanaidd' (un).

2.4.6 Roedd yna 4% (chwe ymatebwr) a oedd yn 'Asiaidd neu Brydeiniwr Asiaidd India'; 3% yn Wyddeleg; 2% a oedd yn 'Asiaidd neu Brydeiniwr Asiaidd Pacistanaidd' a 2% pellach a oedd yn 'Gymysg Arall'. Mi roedd yna bedwar categori arall a oedd yn cyfrif am 1% yr un o'r ymatebwyr: (Gweler Ffigur 4); 'Asiaidd neu Brydeiniwr Asiaidd Arall'; 'Gwyn

Cymysg a Du Affricanaidd', Du neu Du Prydeinig Caribïaidd; a 'Gwyn Cymysg a Du Caribïaidd'. (Gweler Ffigwr 3).

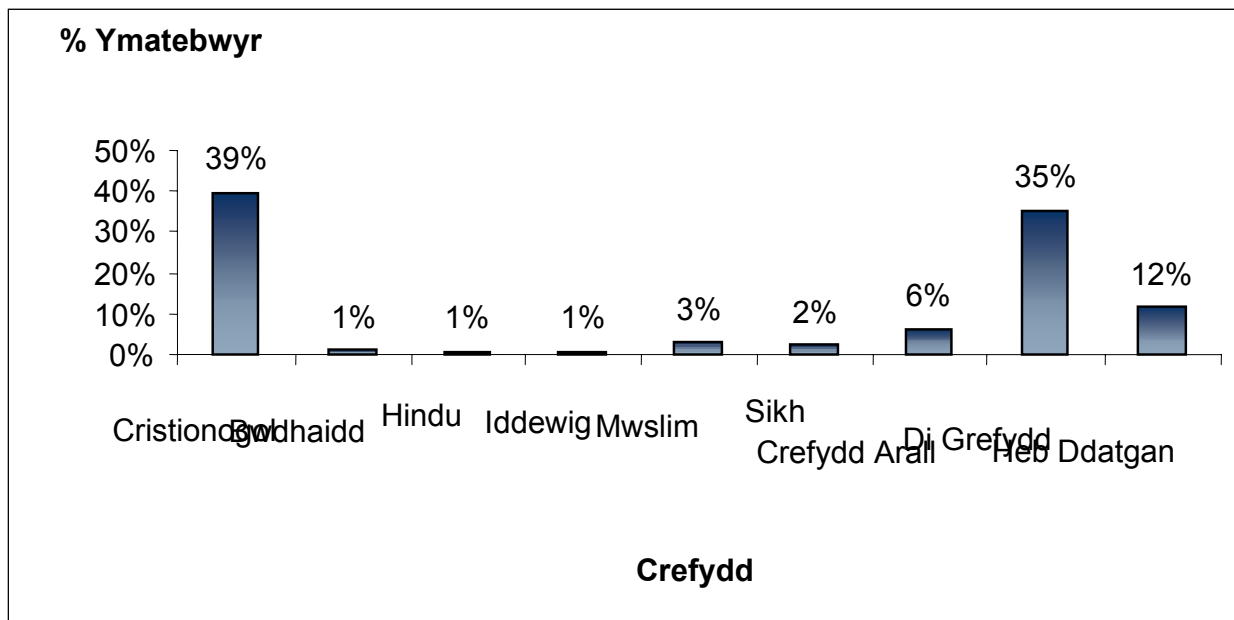
2.4.7 Roedd deuddeg o'r ymatebwyr heb ateb y cwestiwn ethnigrwydd.

Ffigwr 3 – Ethnigrwydd yr ymatebwyr

2.4.8 Y grefydd a oedd yn cael ei gynrychioli gan y mwyaf o ymatebwyr roedd Cristnogaeth, gyda 39% o'r holl ymatebwyr. Roedd hyn yn cael ei ddilyn gan y sawl roedd yn datgan nad oedd ganddynt grefydd, 35%. Roedd 12% pellach heb nodi crefydd. Roedd y categori o 'crefydd arall' yn cyfrif am 6% gan gynnwys paganiaeth, pantheistiaeth a dyneiddwyr. Roedd hyn yn cael ei ddilyn gan Fwslim (3%), Sikh (2%), Bwdhaidd, Hindi ac Iddewig (1% each). (Gweler Ffigwr 4).

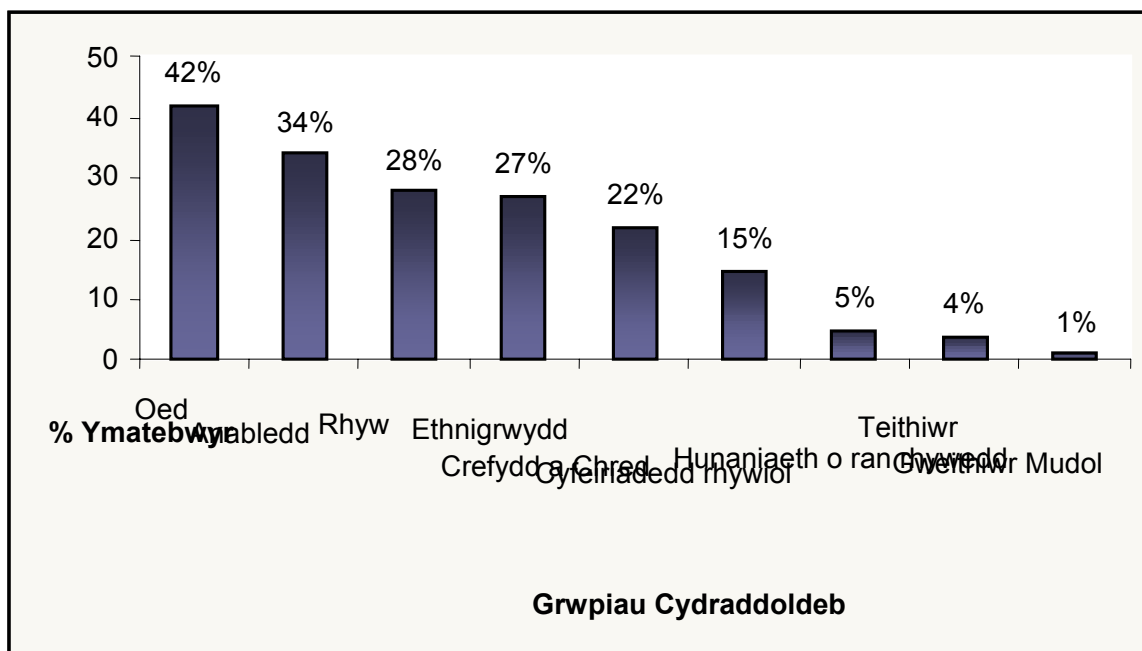
Ffigwr 4 – Crefydd Ymatebwyr

2.4.9 Gofynnir i ymatebwyr i ddewis pob un o'r grwpiau cydraddoldeb roeddent yn teimlo eu bod yn rhan ohono. (Gweler Ffigwr 5). Oed roedd y llinyn cydraddoldeb wedi ei ddewis gan y rhan fwyaf o ymatebwyr, gyda 42% o'r holl ymatebwyr. Yn y rhan fwyaf o achosion pan fo ymatebwyr yn dewis hyn, roedd yn cyfeirio at fod yn hŷn, (a oedd yn cael ei hunan-ddiffinio gan rhai o'r ymatebwyr yn eu 50au). Mewn rhai achosion roedd oed yn cael ei ddefnyddio i ymwneud a'r ieuanc.

2.4.10 Anabledd roedd wedi ei ddewis gan 34% o'r holl ymatebwyr, rhyw gan 28%, ethnigrwydd gan 27%, crefydd a chred gan 22%, a chyfeiriadedd rhywiol gan 15%. Mi roedd yna tri chategori arall wedi eu dewis: Hunaniaeth o ran rhywedd (5%), Teithiwr (4%), a Gweithiwr Mudol (1%).

Ffigwr 5 – Grwpiau Cydraddoldeb

2.4.11 Yna, gofynnir i ymatebwyr i roi manylion o unrhyw categori arbennig neu grŵp roeddent yn teimlo fel pe baent yn rhan ohono, er enghraifft, crefydd neu gyfeiriadedd rhywiol. Roedd y cwestiwn testun rhydd yma wedi creu ymateb gan y rhan fwyaf o'r grwpiau cydraddoldeb: oed, anabledd, ethnigrwydd, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, crefydd a chred, a chyfeiriadedd rhywiol. Mae ambell rhai o'r sylwadau o bob categori yn dilyn:

- 1 "Rwyf i a fy ngwraig yn ddinasyddion hyn ac yn ffitio yn y cromfach 'bron yn dlawd' h.y. Mae gennym gynilion a phensiwn sydd ddim ond uwchben y ffin lle byddwn yn gymwysedig am fudd-daliadau, felly rydym yn cael ein bwrw'n galed gan gynnydd mewn trethi cyngor, costau tanwydd, ayb.."
- 2 "Menywod duon a lleiafrifoedd ethnig - mae'r ffaith fy mod i yn fenywaidd yn ei gwneud hi'n anoddach."
- 3 "Rwy'n perthyn i gymuned pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig 'gweladwy'; er fy mod wedi gwneud cartref yng Nghymru 32 mlynedd yn ôl a magu tri o blant sydd yn awr yn oedolion ac yn ddinasyddion cadarnhaol Brydain. Rwyf i yn Hindŵ ac yn llwyddo i ymarfer fy nghrefydd er gwaethaf fy nghymuned."
- 4 "Fel Catholig hoyw agored (nid Pabyddol) rwy'n gweld y rhan fwyaf o 'Gristnogion' sy'n methu derbyn fi, fel person ac yn teimlo'r gallu i fy nhrin i yn ôl athrawiaeth eu Meistr. Mae'r rhagrith yma yn arwain at waharddiad ac anffafiaeth."

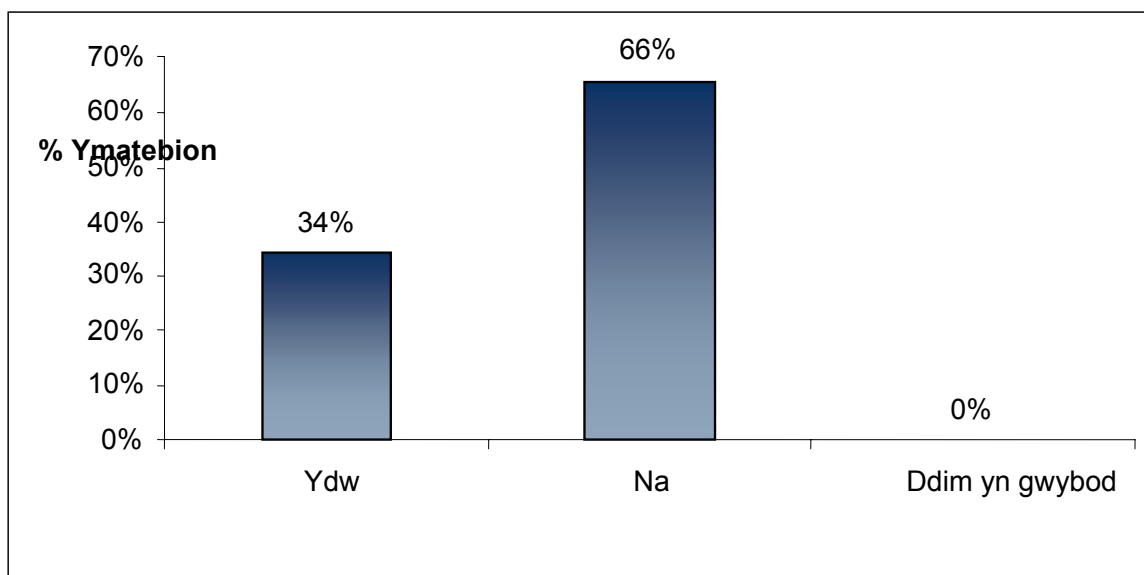
- 5 “Rwyf yn ddyneiddiwr (h.y. nid oes gennyf grefydd). Yn eironig, mae ymdrech i atal anffafiaeth grefyddol gan roi statws arbennig i grefydd hefyd yn gorffen gyda gwahaniaethu yn erbyn pobl fel fi.”
- 6 “Rwy’n lesbiad anabl Iddewig Paganaid - does dim llawer fel fi i gael!”

2.5 Eich bywyd cynnar

A ydych chi wedi byw yng Nghymru erioed?

- 2.5.1 Roedd y rhan fwyaf o ymatebwyr 66% (98 o ymatebwyr) heb fyw yng Nghymru erioed. Roedd mwy na thraean, 43% (51 o ymatebwyr) wedi byw yng Nghymru erioed. (Gweler Ffigwr 6).

Ffigwr 6 – A ydych chi wedi byw yng Nghymru erioed?

A oedd y gwasanaethau cyhoeddus a ddarparwyd i gefnogi eich plentyndod a bywyd cynnar yn effeithiol?

- 2.5.2 O'r ymatebwyr a oedd wedi eu geni yng Nghymru neu wedi symud i Gymru fel plentyn, roedd 75% wedi ateb bod y gwasanaethau cyhoeddus a ddarparwyd i gefnogi plentyndod a bywyd cynnar yn effeithiol. Roedd 20% wedi datgan bod y gwasanaethau cyhoeddus ddim yn effeithiol a 5% heb roi ateb.
- 2.5.3 Roedd y cwestiwn hefyd yn rhoi'r cyfle i roi mwy o esboniad manwl mewn testun rhydd. Roedd nifer o enghreifftiau cadarnhaol a negyddol wedi ei roi, lle mae pob un ohonynt yn medru cael eu rhannu i mewn i'r ardaloedd: mynediad a safon addysg, iechyd gwasanaethau eraill a thrafnidiaeth gyhoeddus/ardaloedd gwledig. Mae enghreifftiau dangosol o bob un o'r rhain, yn cynrychioli pob ardal yn cael eu crynhoi yn Nhabl 1.

Tabl 1 –Cefnogaeth gwasanaethau cyhoeddus mewn bywyd cynnar

Gwasanaeth	Profiad Cadarnhaol	Profiad Negyddol
Addysg	“Ysgolion wedi eu darparu yn dda, maint dosbarthiadau rhesymol, addysg gymysg, llaeth am ddim.” “Oherwydd fy mod wedi mynychu ysgol gramadeg, roedd fy safon i o addysgu yn uchel iawn, ac rwy’n ddiolchgar am y cyfleodd roedd hyn wedi rhoi i mi, fel plentyn ac fel oedolyn.”	“Mae gennyf olwg ddiffygiol ac nid oeddwn wedi derbyn yr asesiad na’r cymorth roeddwn a’r hawl iddo tra yn yr ysgol. Yn enwedig gan ei fod yn fy nwy flynedd ddiwethaf pan roeddwn angen y cymorth fwyaf i gael arholiadau da. Roedd hyn cyn i’r syniad TGAU ddod i mewn.” “Dyslecsia heb ei ddiagnosis yn yr ysgol ac felly wedi fy nal yn ôl heb y cymorth sylfaenol.” “Pe byddech yn methu’r “11 plus” ac wedi derbyn addysg uwchradd mod, nid oeddech yn gallu ymgeisio i bethau mawr. Byddwn i fwy na thebyg yn cael fy ystyried fel un a diffygiad mathemategol yn nawr ond nid oedd unrhyw gymorth i mi i oresgyn hyn, o ganlyniad roeddwn yn methu dilyn gyrfa mewn dysgu.”
Iechyd	“Cymaint ag rwy’n i yn cofio pan oeddwn yn dost, nid oedd angen aros dyddiau i weld doctor ac mi roedd doctor yn gwneud ymweliadau i’r tŷ os nad oeddech yn marw ond dim ond yn rhy dost i deithio i’r feddygfa. Roeddwn heb glywed am restrau aros i driniaeth ysbyty ac	“Pan aeth mam yn dost, roeddwn wedi dyfod i fod yn brif ofalydd iddi ar gyfer ei gofal ol-llawdriniaeth gan nad oedd unrhyw nyrsys ardal yn fodlon teithio.” “Fel plentyn difrifol o fyddar, roedd yn rhaid i mi o hyd dibynnu ar mam i gyfathrebu yn effeithiol gydag eraill. Nid oedd

	ymgyngoriadau.” “Cynorthwyid fi gyda fy anabledd a rhoddwyd gwasanaethau cefnogi.” “Roeddwn i wedi fy ngeni adref, ond gyda bydwraig yn bresennol, roedd fy anghenion gofal iechyd wedi eu cyrraedd gan fy mod wedi derbyn pob brechiad ac archwiliad ayb, ac roeddent ond wedi dechrau yn 1951. Roedd gennyf fynediad i feddyg teulu, i ddeintydd ayb. Roedd fy anghenion addysg wedi eu cyrraedd hefyd. Roedd gennyf le mewn meithrinfa, ac yna dilynais y system ymlaen hyd at ysgol ramadeg.”	unrhyw ddehonglwyr ar gael. Nid oedd fynediad wedi ei ddarparu i mi e.e. fideos gydag is-deitlo, cyflwyniadau arwyddiaith Brydeinig, trawsgrifiadau ysgrifenedig.”
Gwasanaethau eraill	“Credaf fy mod wedi cael dechreuad eithaf da ac roedd gwasanaethau cyhoeddus o safon uchel iawn i gymharu gyda gwledydd eraill.” “Roedd gennym o hyd gwasanaethau cyhoeddus gwyb, parciau chwarae, ysgolion, canolfannau ieuencid a chlybiau roedd ambell waith yn cael eu hariannu gan bwrs y gymuned. Nid yw hi'n ymddangos bod yr un lefel o gefnogaeth i'r rhai ifanc y dyddiau yma. Mae popeth yn ymddangos i fod yn gefnogol ar grwpiau 'mewn risg' neu'r 'lleiafrif', dim ar gyfer y teulu cyffredin.”	“Roedd fy nhad yn ennill cyflog isel iawn ac yn rhoi cyfanswm annigonol i fy mam ar gyfer costau cynnal tŷ. Roedd hi o hyd mewn dyled gydag effaith croes i'w hiechyd a'i chryfder. Roedd hi hefyd yn rhannol anabl ers ei arddegau. Roedd cymorth gan y gwasanaethau cymdeithasol ar y pryd yn esgeulus. ” “Ysgarwyd rhieni pan roeddwn yn 13 (1990) - ac ar y pwynt hwnnw roeddwn wedi ein gwneud yn ddigartref, roedd yna ychydig iawn, os unrhyw ddarpariaeth o gyngor neu gefnogaeth ar y pryd.” “Nid oedd gormesu homoffobia ac Adran 28 wedi helpu'r materion.

		Diffyg cefnogaeth/gwasanaethau i bobl LGBT a gwelededd cyhoeddus isel iawn o'r gymuned LGBT - Rwy'n credu y byddai hyrwyddiad effeithiol o wasanaethau ac ymwybyddiaeth o faterion LGBT wedi cynorthwyo."
Trafnidiaeth Gyhoeddus / ardaloedd gwledig	Nid oedd unrhyw brofiadau positif wedi eu rhoi.	"Roeddwn yn byw mewn pentref bach tu allan i Wrecsam ac er bod meithrinfa dau fore'r wythnos, dyna'r cyfan. Roedd hyn yn ei gwneud hi'n anodd i deuluoedd i weithio a gofalu am eu plant. Nawr rwy'n teimlo bod pethau wedi symud ymlaen ychydig ac yn fwy optimistaidd." "Roeddwn yn byw mewn ardal wledig iawn lle nad oedd unrhyw wasanaethau trafnidiaeth gyhoeddus."

Sut allai gwasanaethau cyhoeddus wedi helpu gwella eich profiadau o fywyd cynnar?

- 2.5.4** Roedd yr ymatebion a rhoddwyd i'r cwestiwn yma yn trafod pum prif ardal. Y rhain oedd: materion o fynediad i wasanaethau addysgiadol, mynediad i wasanaethau iechyd, byw mewn ardaloedd gwledig, cymorth ychwanegol mewn ymwybyddiaeth o anabledd ac amrywiaeth, a gwelliannau i wasanaethau eraill a chyfleusterau (megis cyfleusterau hamdden a Chanolfannau Gynghori).
- 2.5.5** Cefnogaeth ychwanegol a fyddai wedi gwella profiadau cynnar gan gynnwys ymwybyddiaeth mewn adnabod a chefnogi myfyrwyr gyda dyslecsia ac anawsterau dysgu; mwy o gefnogaeth a chynghor ar gyfer addysg uwch a pellach; a gwasanaethau cefnogi eraill megis clybiau wedi ysgol, cyfleoedd i ddysgu chwarae offerynnau cerdd a mynychu dosbarthiadau dawnsio am ddim. Enghreifftiau dangosol a rhoddir yn cynnwys:

- “Diagnosis cynnar a chefnogaeth ar gyfer y sawl gydag anawsterau dysgu a fyddai wedi helpu atal materion personol yn hwyrach mewn bywyd. Nid oedd ysgolion bryd hynny (1970au) mor gefnogol.”
- “Roedd darparu cefnogaeth dysgu wedi eu hyfforddi yn addas a dysgu dyslecsia arbenigol wedi fy helpu drwy'r amser anodd yma.”
- “Byddai darpariaeth well ar gyfer fy anghenion addysgiadol wedi bod yn fwy manteisiol. Roeddwn wedi gadael ysgol a choleg heb gymwysterau y tro cyntaf. Roeddwn hefyd angen rhyw fath o gynllun chwarae ar gyfer gwyliau ysgol.”
- “Roedd profiad ysgol yn gyfartalog, gydag ychydig o gefnogaeth i addysg uwch/bellach a dim tebygolrwydd i un o'n myfyrwyr cael eu hystyried ar gyfer Rhydychen/Caergrawnt.”
- “Mwy o hysbysebu eang, gydag ystod eangach o wasanaethau ar gael. Mi fydden i wedi hoffi dawnsio, canu, chwarae offeryn fel plentyn, ond roeddem fethu fforddio gwersi preifat, ac nid oedd unrhyw gyfle ar gyfer gwersi cymorthdaledig drwy'r ysgol.”

2.5.6 Cefnogaeth ychwanegol sydd angen yn y gwasanaethau iechyd yn cynnwys:

- “Fe allent wedi cefnogi fy nheulu yn well gyda gofal iechyd cymunedol.”
- “Efallai gallai'r GIG fod wedi bod yn well bryd hynny, mwy agos ac yn fwy gweithredol.”

2.5.7 Anawsterau o fyw mewn ardal wledig a allai wedi helpu gwella profiadau mewn bywyd cynnar gan gynnwys tlodi a'r anamllder ac anhygyrchedd o drafnidiaeth gyhoeddus:

- “Symudodd fy nheulu allan o Ynys Môn yn y 1960au cynnar er mwyn darparu bywyd gwell i'w plant - roedd eu barn nhw o addysg yn dlawd iawn a byddem yn medru gwneud yn well pe byddai eu plant yn cael eu haddysgu i ffwrdd o ardal wledig mor dlawd.”
- “Pryd hynny, roedd pobl a oedd yn anabl yn ei gweld hi'n anodd myned (bysiau). Wrth fyw mewn pentref bach, roedd yn rhaid i chi o hyd aros awr neu ddwy rhwng bob bws, felly dylent wedi bod yn fwy cyson.”
- “Byddai ariannu ar gyfer cymunedau gwledig tlotach wedi helpu.”

2.5.8 Roedd y diffyg argaeledd o wasanaethau eraill a chyfleusterau wedi eu dyfynnu gan ymatebwyr. Byddai gwelliannau dymunol wedi cynnwys gwasanaeth cyhoeddus yn codi ymwybyddiaeth, a gwella mynediad i wybodaeth a gwasanaethau i yrfaoedd, cyflyrau meddygol a gwasanaethau mwy cyffredinol a gwybodaeth (megis cynghori a rheoli dyled). Mae enghreifftiau yn dangos hyn yn cynnwys:

- “Byddai mwy o gyfleusterau i bobl ifanc fel safleoedd i gwrdd â chymdeithasu wedi bod yn neis. Dylai mynediad am ddim i gyfleusterau chwaraeon a hamdden fod ar gael i bobl ifanc.”

- “Oherwydd cyfrifoldebau gofalu am deulu, roedd fy ngweithgareddau yn gyfyngedig iawn ac yn ddibynnol ar deulu ac eglwys. Byddai cyfleoedd allanol ychwanegol wedi helpu lledaenu fy safbwynt a fy ngorwelion.”
- “Cefnogaeth well i fy mam e.e. fwy o gefnogaeth ariannol ond hefyd cyngor ar reoli dyled ayb. A fwy o gefnogaeth a chynghor emosiynol.”
- “Gwybodaeth o’r Ganolfan Gwaith, Canolfan gwybodaeth dinasyddion ayb.”

2.5.9 Roedd cefnogaeth ychwanegol i ymwybyddiaeth o gyflyrau ac anableddau yn cynnwys: pryderon ymarferol megis yr argaeledd o gymorth ac addasiadau; yr angen i godi ymwybyddiaeth gyhoeddus er mwyn lleihau hiliaeth, homoffobia ac anoddefgarwch yn erbyn grwpiau eraill; Rhai dyfyniadau sy’n dangos y pwyntiau yma yn cynnwys:

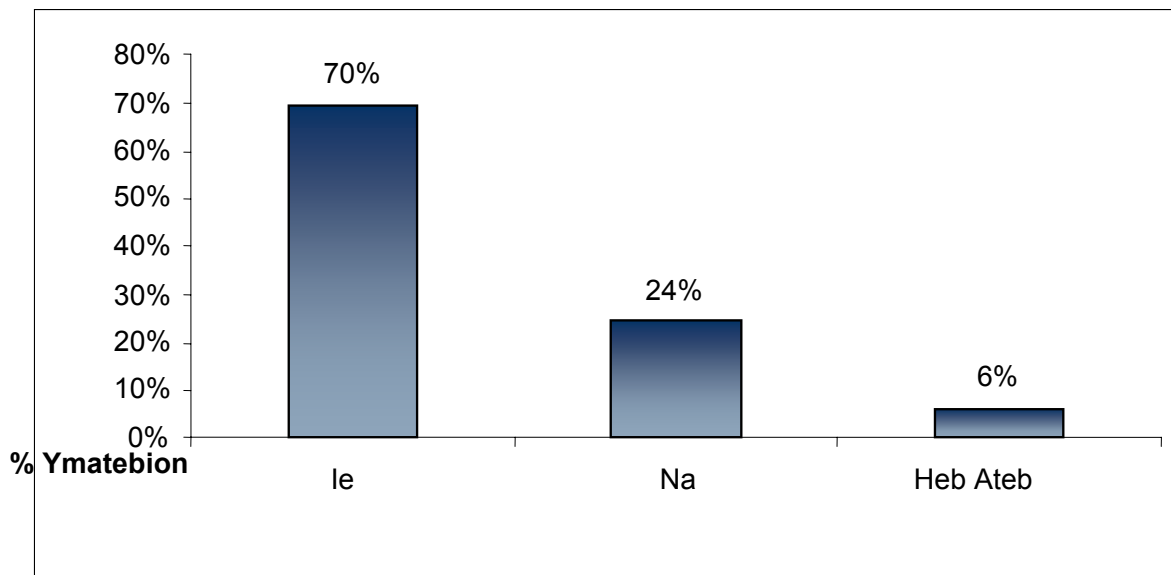
- “Mynediad i wasanaethau i blant, pobl ifanc, oedolion a hen bobl ddall... driwyr darpariaeth o wasanaethau i gyrraedd anghenion sengl, fel enghreifftiau cyfarpar [neu gefnogaeth] - cloch drws sy’n fflachio, ffonau testun, ffonau fideo, camerâu gwe, larymau sigledig, larymau tan weledol ...”
- “Codi ymwybyddiaeth; darparu arweiniad da; gwneud gwasanaethau ar gael i bobl LGBT ifanc a phobl sy’n ei gweld hi’n anodd i ‘ddod allan’. Roeddwn i yn aml yn teimlo fel yr unig hoyw yn y pentref. Teimladau o hunanladdiad ac anobaith.”
- “Mwy o wybodaeth a rhywun i siarad â fel nad oes angen i mi deimlo fel peth od.”
- “Atal rhwystro ac anffafiaeth gan athrawon a phlant.”
- “Taflenni ynglŷn â’r cyflwr, dealltwriaeth gyhoeddus well am y cyflwr a thaflenni ar gael mewn meddygfeydd, llyfrgelloedd ayb.”

2.6 Addysg a hyfforddiant

Ydych chi wedi gallu myned yr addysg a hyfforddiant rydych eisiau?

2.6.1 Roedd y rhan fwyaf o ymatebwyr 70% (104 o ymatebwyr) wedi nodi eu bod wedi gallu myned yr addysg a hyfforddiant roeddent eisiau. Roedd 24% o ymatebwyr yn teimlo eu bod nhw wedi methu gwneud hyn a 6% roedd heb eisiau ateb. (Gweler Ffigwr 7).

Ffigwr 7 – Medru myned yr addysg a hyfforddiant sydd angen

2.6.2 Roedd nifer o enghreifftiau cadarnhaol wedi eu rhoi o bobl yn medru myned cyrsiau gyda gwybodaeth a chefnogaeth addas. Er enghraifft:

- “Deng mlynedd yn ôl, roeddwn wedi dyfod i fod yn anabl ac rwyf wedi cael mynediad i addysg a hyfforddiant gyda’r help o weithwyr cymorth pan fo angen.”
- “Ar ôl i’r plant fod yn oed ysgol roeddwn wedi mynychu’r gweithdy menywod Caerdydd ac wedi ennill cymhwyster ar gyfer rhwydweithio a rheoli cyfrifiaduro. Roeddwn i hefyd wedi sefyll TGAU Saesneg mewn dosbarth nos.”

2.6.3 Y prif reswm a rhoddwyd am pam nad oedd pobl yn medru myned yr addysg a hyfforddiant angenrheidiol oedd: diffyg cyfle a chefnogaeth tra yn yr ysgol; anawsterau megis dyslecsia cael ei rhwystro gan anabledd (sy’n cynnwys diffyg darpariaeth o gyfleusterau mewn colegau a salwch sengl); materion dros deithio i’r coleg; materion ariannu, rhagfarn; a diffyg dewis o gyrsiau: Enghreifftiau dangosol yn cynnwys:

- “Fel oedolyn, ie ond mi fydden i’n ddiolchgar pe byddem wedi cael fy annog mwy yn yr ysgol. Pe bydden i yn cael fy amser yn ôl, mi fyddai’n well gen i astudio i yrfa yn hytrach na gadael ysgol a chael swydd.”
- “Yn byw mewn ardal wledig roeddwn yn methu teithio i’r ysgol o ddewis fy rhieni ac ar ôl hynny roedd teithio i goleg yn anymarferol.”
- “Mae pellter yn broblem fawr, yn enwedig pan roeddwn yn dod yma gyntaf, gan nad oeddwn yn gyrru. Nawr rydw i yn medru gyrru, ond mae rhai o’r cyrsiau roeddwn am wneud yn rhy bell, yn enwedig ar ôl gwaith pan mae hi’n dywyll yn y misoedd gaeafol.”

- “Roeddwn wedi dychwelyd i addysg yn fy nhridegau canol. Roeddwn wedi astudio ar gyfer fy ‘City & Guilds’ mewn TG er nad oeddwn yn medru cwblhau’r cwrs oherwydd fy mhroblemau medrusrwydd corfforol.”
- “Roedd triniaeth wael gan yr LEA heb annog fi i fynd ymlaen i goleg, heb son am brifysgol. Cefais wybod nad oedd dim y gallwn i’w wneud, ac o ganlyniad rwyf wedi bod yn ddi-waith am dros 20 mlynedd, yn lle cael fy rhoi at gyrsiau hyfforddi sy’n gwneud dim i helpu.”
- “Diffyg cefnogaeth ariannol i fyfyrwyr ethnig lleiafrifol. Rhagrith ac anffafiaeth yn y broses recriwtio a dewis.”

2.6.4 Roedd nifer o enghreifftiau positif wedi eu rhoi o ymatebwyr yn medru myned cyrsiau addysg a hyfforddiant o’u dewis, gyda mynediad i’r cyngor a chefnogaeth berthnasol. Roedd y rhain yn cynnwys TGAU, TAR, dosbarthiadau nos, ESOL a dosbarthiadau Cymraeg. Er enghraifft:

- “Roeddwn wedi fy nysgu mewn ysgol prif lif ac roeddwn yn iawn ar y cyfan yn yr ysgol gynradd gan fy mod yn cael fy amddiffyn gan griw da o ffrindiau roedd yn clywed ac roedd athrawon prif lif yn arbennig gyda fi ac yn addasu i fy anghenion addysgiadol (e.e. rhoi sesiynau un-wrth-un i mi).”
- “Trwy fynd drwy’r hen 11+ roeddwn yn medru mynychu’r ysgol ramadeg a oedd/sydd yn well na’r lefel o addysg sy’n cael ei dderbyn heddiw mewn ysgolion gallu cymysg.”
- “Rwyf wedi ymrestri mewn rhaglen ôl-raddedig o fy newis i ac yn derbyn hyfforddiant mewn swydd nawr fy mod yn gweithio. Fy unig sylw yw nad oedd y cyfleusterau yma ar gael am gost lai pan roeddwn yn chwilio am waith, ond nawr fy mod i’n gweithio, rwy’n medru ei fforddio.”
- “Roeddwn wedi mynychu ysgol Gatholig gymysg lle’r oedd ystod o bobl gyda bob cefndir gwahanol e.e. teithwyr. Roeddwn wedi symud ymlaen i goleg chweched dosbarth a oedd wedi fy mharatoi i waith. Rwyf heb fynd i Brifysgol ac wedi parhau i astudio wrth weithio.”

Pa fath o addysg a hyfforddiant rydych chi eisiau a sut fyddai’n cael ei drosglwyddo orau?

2.6.5 Roedd y math o addysg a hyfforddiant roedd angen ar yr ymatebwyr yn amrywio yn fawr. Roedd cyrsiau parhau datblygiad proffesiynol a chysiau yn gysylltiedig gyda hyfforddi (gan gynnwys hyfforddiant rheoli, cynghori, cyfraith cyflogaeth) roedd a’r mwyaf o alw, gan ddeuddeg o ymatebwyr; ymgymryd â chwrs gradd gan chwech o ymatebwyr, cyrsiau ôl-raddedigion (MA, PhD, MBA ar-lein) wedi eu ceisio gan bump o’r ymatebwyr; cyrsiau iaith Gymraeg wedi eu ceisio gan dri o’r ymatebwyr.

2.6.6 Rhai o’r enghreifftiau dangosol yn cynnwys:

- “Yn gyfoes mae angen datblygiad proffesiynol parhaus yn y maes adnoddau dynol, cyfraith cyflogaeth, cydraddoldeb ac amrywiaeth, ynghyd ac arweiniad

a datblygiad Rheolaeth. Byddai cynllun monitro busnes ar gyfer Cyfarwyddwyr Perchnogion o fusnesau bach yn dda.”

- “Ar y foment, rwyf eisiau derbyn cwrs iaith Gymraeg am ddim yn agos i ble rwy’n byw gyda gwasanaeth gofal plant am ddim.”
- “Byddwn i ddim yn meindio rhai lefelau-A mewn gwyddoniaeth, a chael y dewis o leiaf o fynd i brifysgol neu beidio.”

2.6.7 Y prif ddulliau ar gyfer trosglwyddo’r fath addysg a hyfforddiant a roddwyd chwech o’r ymatebwyr oedd cynnwys dysgu pellter ac ar-lein, dysgu wedi’u gefnogi adref, a dosbarthiadau dydd. Roedd pedwar o’r ymatebwyr yn teimlo y byddai’n well i gyrsiau cael eu trosglwyddo yn lleol.

- “Dysgu o’r cartref trwy gyfrifiadur gyda thiwtorial/cyfarfodydd wythnosol/misol gyda thiwtor.”
- “Roeddwn eisiau ymgymryd â gradd ac fe wnes i hyn gyda dysgu pellter a’r Brifysgol Agored.”
- “Fe hoffwn i gwblhau fy Meistr ond mae e’n rhy ddrud ac mi fyddai’n rhaid i mi deithio milltiroedd. Efallai gallai opsiwn ar-lein gael ei weithredu am ffi resymol.”

2.6.8 Roedd tri ymatebwr wedi datgan bod eu hundebau llafur yn medru cynnig cyrsiau addas. Roedd tri ymatebwr arall wedi dweud eu bod yn derbyn neu y hoffent dderbyn hyfforddiant drwy’r sectorau gwirfoddol a cymunedol. Er enghraifft:

- “Rwy’n edrych i mewn i hyfforddi fel tiwtor. Rwy’n gobeithio y byddaf yn medru cyflawni hyn drwy Unison.”
- “Rwy’n gweithio i elusen sy’n dal cyfleoedd cyfartal mewn ystyriaeth uchel iawn, ac rwyf i wedi fy nghyflenwi trwyddynt gyda’r holl anghenion sydd gennyf yn yr ardal.”

2.6.9 Roedd rhwystrau mewn ffurf mynediad corfforol cyfyngedig i golegau yn bryder i bedwar o’r ymatebwyr ac roedd dau ymatebwr yn teimlo bod rhwystrau sy’n rhwystro cymunedau lleiafrif ethnig. Roedd costau ariannu cwrs yn rhwystr gan ddau o’r ymatebwyr.

2.6.10 Mae rhai enghreifftiau dangosol yn cynnwys:

- “Hyrwyddo cynhwysiad ac nid gwaharddiad. Codi ymwybyddiaeth i’r dichonadwy o fewn cymunedau lleiafrif ethnig ac estyn allan llaw i helpi yn y gymuned.”
- “Addysg bellach yn lleol i ble rwy’n byw. Dealltwriaeth well gan bobl bod cydraddoldeb ddim yn son am drin pobl yr un peth ond yn hytrach cofleidio eu hanghenion amrywiol i gyrraedd cydraddoldeb.”
- “Mi fydden i wrth fy modd yn dychwelyd i addysg uwch i ddilyn PhD ond mae’r rhwystrau ariannol yn ormod. Byddai cynlluniau bwrsariaeth ar gyfer pobl gyda phroblemau iechyd meddyliol yn llawer o help.”

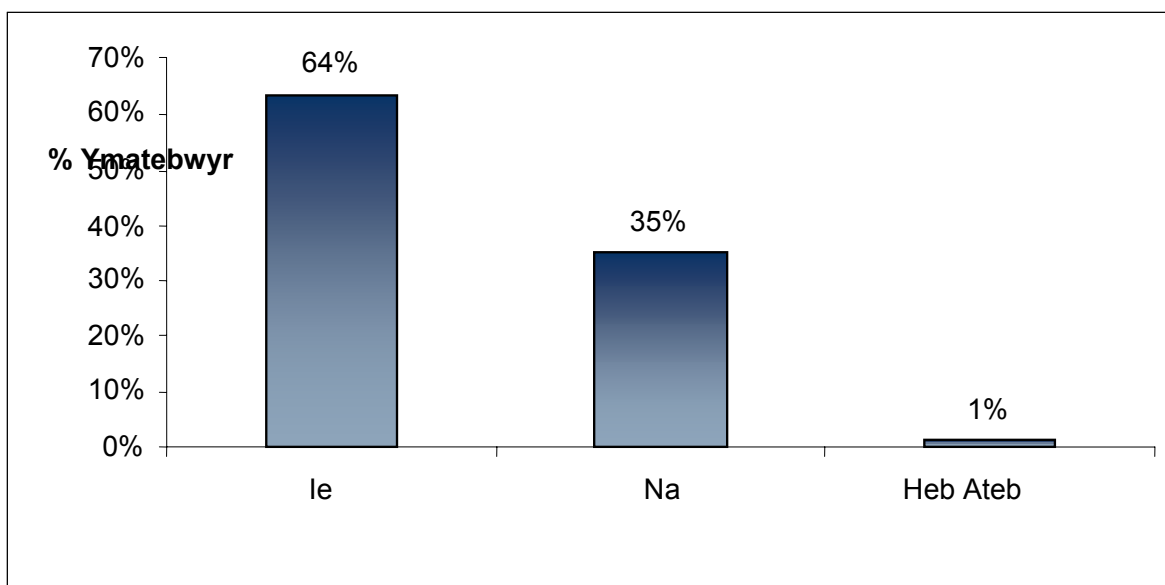
- “Rwy’n credu efallai ei fod ychydig yn rhy hwyr nawr! Bydden i wedi bod yn hoff o wedi cael hyfforddiant mewn Celf a Llenyddiaeth ond gydag anabledd a byw mewn ardal wledig, mae’r dewisiadau yn gyfyng. Rwy’n medru gweithio yn rhan amser ond nid wyf yn medru fforddio cyfrifiadur adref ac mae’r dewisiadau yn y coleg lleol yn gyfyng.”

2.7 Eich bywyd personol

A oes ardaloedd penodol o’ch bywyd personol rydych yn teimlo y gallai cael eu cefnogi yn well gan wasanaethau cyhoeddus?

- 2.7.1 Roedd bron dwy ran allan o dri o bob ymatebwr, 64% (95 o ymatebwyr) yn teimlo fel bod ardaloedd penodol o’u bywydau personol a allai cael eu cefnogi yn well gan wasanaethau cyhoeddus. (Gweler Ffigwr 8).

Ffigwr 8 – Medrai ardaloedd o’ch bywyd personol cael eu cefnogi yn well gan wasanaethau cyhoeddus?

- 2.7.2 Roedd yr ardaloedd penodol a roddwyd gan ymatebwyr yn eang ac yn perthyn i llyn(nau) cydraddoldeb senglion ac i wasanaethau cyhoeddus mwy cyffredinol. Y pedwar ardal a nodi’r fel y rhai lle allai gwelliannau cael eu gwneud roedd y gwasanaeth iechyd, gwasanaethau cymdeithasol, trafnidiaeth gyhoeddus, a chodi ymwybyddiaeth gyhoeddus a gwasanaethau cyhoeddus o amrywiaeth mewn cymdeithas.

- 2.7.3 Roedd pryder ynglŷn â mynediad i wasanaethau iechyd wedi eu nodi gan nifer o ymatebwyr. Maen nhw wedi eu dangos isod:

- “Mynediad i ddeintydd neu ddoctor. Ers byw yng Nghymru, a’r profiadau rwyf wedi gweld fy nghyd-letywyr yn mynd trwyddo h.y. myned y gwasanaeth iechyd sydd wedi fy rhwystro i rag cofrestru.”

- “Mynediad i feddygfeydd doctor. Tra bod ffonio ar y dydd i wneud apwyntiad, rwy’n gweld ei fod yn medru eich gadael chi o dan straen ar amser pan rydych yn llai abl i ymdopi ag ef. Byddai bodlonrwydd i feddygfeydd dderbyn bwciadau am ychydig o ddiwrnodau o flaen llaw yn help.”
- “Fel gofalydd i berson anabl hyn, nid yw hi’n hawdd myned cefnogaeth. Wrth ffonio, mae un yn cael eu siomi wrth glywed nad oes gwasanaethau ar gael e.e. cymorth gyda gofal personol fel cael cawod a dim ond yn cael cynnig catalogau o brydiau parod!”
- “Monitro gofal iechyd gwell - yn enwedig i ddynion dros 45 e.e. sgrinio am broblemau prostad, clefyd y siwgr math 2 ayb.”
- “Lle rwy’n byw, gorllewin Cymru wledig, mae’r doctor agosaf yn Arberth, pum milltir i ffwrdd, mae’r ysbyty agosaf yn Hwlfordd 14 milltir i ffwrdd, ond ar gyfer rhai triniaethau mae’n rhaid i ni fynd i Gaerfyrddin (23 milltir), Llanelli neu Abertawe. Mae trafndiaeth gyhoeddus yn wan.”

2.7.4 Roedd materion ynglŷn â gwasanaethau cymdeithasol wedi eu codi gan gynnwys:

- “Tad dibynnol sydd â gorddryswch a phroblem yfed - gwasanaethau cymdeithasol methu darparu cefnogaeth effeithiol.”
- “Rwy’n berson anabl ac angen mwy o help gyda byw yn annibynnol. Rwyf hefyd yn byw mewn tloidi oherwydd y pensiwn y wladwriaeth a buddiannau anabledd prin a’r ffaith fy mod yn cael fy nhrethu ddwywaith oherwydd fy mod yn achosi Cost Gofal Cymuned. Mae angen cadair olwyn well arna i ...”
- “Cymorth/eiriolaeth mewn cyfnodau o anghyflogaeth - mae pobl gyda phrofiad cyfyng o fyned gwasanaethau cymdeithasol ac anfantais amlwg i gymharu gyda’r sawl sy’n gyfarwydd â’r system.”
- “Cyfleusterau gofal plant a rhwydwaith cefnogaeth - anodd i riant gwrywaidd sengl - rhan fwyaf yn fenywod a theimlo’n alltud.”
- “Gwasanaethau cefnogi llawer gwell i bobl agored i niwed fel pobl hyn bregus a phobl gydag afiechydon hir dymor ac anabledd. Mae hi’n anodd iawn i’r bobl yma a’u prif ofalwyr teulu i gynnal bywyd cyffredin - i fyned gwaith sy’n talu, ymgymryd.”

2.7.5 Roedd y materion trafndiaeth gyhoeddus a godwyd yn ymwneud a’r anamllder o wasanaethau bysiau mewn ardaloedd gwledig a’r prinder drafndiaeth gyraeddadwy i’r anabl. Mae trafndiaeth wael yn arwain at safon bywyd tlotach gyda chyfyngiadau ar deithio i fannau gwaith, addysg a hamdden a bywyd cymdeithasol:

- “Trafndiaeth gyhoeddus: mwy o hyblygrwydd, gwell cyfarpar ar gyfer y llai abl a henoed, hawdd eu myned, amwynderau a llochesau mewn gorsafoedd.”
- “Trafndiaeth gyhoeddus well (a thrafndiaeth gyhoeddus wedi’i gyd-drefnu’n well) e.e. Nid yw bysiau yn fy ardal yn rhedeg i’r orsaf drenau a dim ond i’r orsaf bysiau hanner milltir i ffwrdd! Mae angen bysiau mwy aml a bysiau sy’n cysylltu gyda threnau arnom.”

- “Rwy’n defnyddio’r gwasanaeth bws am amryw o resymau - gan gynnwys rhediad ysgol. Mae nifer o fysiau yn rhedeg ar hyd y llwybr ond rwy’n gweld bod gwahanol gwmnïoedd yn codi gwahanol bris am yr un llwybr ac rwy’n methu defnyddio tocynnau dychwelyd ar unrhyw fws.”

2.7.6 Mae materion a godwyd sy’n cysylltu ar draws y llinynnau cydraddoldeb yn cynnwys codi ymwybyddiaeth fel bod gwasanaethau proffesiynol a cyhoeddus a’r gymuned fel un yn deall grwpiau amrywiol a lleiafrifol yn well ac yn teimlo llai o dan fygythiad. Mae hyn yn cynnwys credoau diwylliannol a crefyddol, ethnigrwydd, anableddau (gan gynnwys canfyddiadau cyhoeddus a materion myned), a chyflyrau meddygol. Mae enghreifftiau sy’n dangos y pwynt yma yn cynnwys:

- “Drwy hyrwyddo gwir gydraddoldeb ac amrywiaeth a dim drafftio polisïau ond cynnal darparwyr cyhoeddus yn atebol.”
- “Mae yna o hyd angen mawr iawn am wasanaethau proffesiynol i sylweddoli bod Addysg, Gwasanaethau Iechyd a Chyngor bod angen mwy o ariannu a mwy o ymwybyddiaeth o anghenion pobl fyddar. Nid yw’r gyfundrefn addysg yn cyrraedd anghenion plant fyddar.”
- “Mwy o gyfleusterau i bobl LGBT i gwrdd â theimlo yn ddiogel, nid tafarnau a chlybiau. Rwy’n teimlo’n anniogel yn aml os yr ydwyf allan yng Nghaerdydd neu Pontypridd ar ôl tywyllu.”
- “Mae pob gwasanaeth iechyd sy’n cael eu hanelu at fenywod wedi eu rhagdybio yn heterorywiol.”
- “Mynediad corfforol o hyd ddim mewn lle mewn mannau cyhoeddus. Mynediad cyraeddadwy i doiledau mewn tafarnau, bwytai, clybiau, siopau, gwestai, theatrau a.y.b. Newid agweddau pobl.”
- “Teimlo’n ddiogel yn y nos. Heb ofni eich bod yn mynd i gael eich lladd oherwydd eich dullweddau a’r ffordd rydych yn siarad. Rwy’n teimlo fy mod yn methu bod yn rhan o fy nghymuned leol oherwydd ofn atbreis.”

2.7.7 Mae gwelliannau mewn gwasanaethau cyhoeddus arall yn cynnwys: gofal plant fforddiadwy, gwell cyfleusterau hamdden, cyllid uwch i lyfrgelloedd amgueddfeydd a grwpiau cymuned, cymorth a chyngor i’r prynwyr (megis prynu cartref, rheoli dyled);

- “Cynnydd mewn gwaith cyhoeddedig o safon ddiweddaraf mewn llyfrgelloedd, h.y. llyfrau, nofelau a bywgraffiadau newydd a.y.b. Cynnydd mewn cyllid ar gyfer amgueddfeydd a chymdeithasau hanesyddol.”
- “Cyngor ar brynu cartref, rheoli benthyciadau myfyrwyr, gwybodaeth i raddedigion newydd ar bethau fel pensiynau, cynilo (pethau sydd ddim yn cael eu dysgu yn yr ysgol).”
- “Mwy o gymorth i weithgareddau chwaraeon a hamdden, ac mi fyddai gostwng y costau o gyfleusterau wedi eu rhedeg gan y llywodraeth yn cael ei groesawi yn fawr.”

- “Mae rhai cyfleoedd hamdden sy’n cael eu darparu gan ddysgu cymunedol yn cael eu cynnal yn ystod y dydd. Mwy o gyrsiau penwythnos/nos e.e. byddai dosbarthiadau dawnsio yn fuddiol cal eu bod gan amlaf yn rhatach na gwersi dawnsio ffurfiol.”

Pa newidiadau i wasanaethau cyhoeddus a fyddai’n gwella eich bywyd personol?

2.7.8 Roedd y rhan fwyaf o ymatebwyr wedi ymateb yn uniongyrchol i’r rhan fwyaf o’r ardaloedd penodol roedd wedi eu hadnabod gan ymatebwyr yn y cwestiwn blaenorol: gwasanaethau ieuchyd, trafnidiaeth gyhoeddus, a chodi ymwybyddiaeth gyhoeddus ac ymwybyddiaeth gwasanaethau cyhoeddus o amrywiaeth mewn cymuned. Roedd yna ychydig iawn o ymatebion yn perthyn yn uniongyrchol i’r gwasanaethau cymdeithasol yn y cwestiwn yma, er ei fod wedi ei gynnwys yn amlach yn y cwestiwn blaenorol.

2.7.9 Roedd yna hefyd ymatebion yn perthyn yn uniongyrchol i wasanaethau cyhoeddus eraill: gan gynnwys addysg, gofidiau amgylcheddol, cartrefi, casglu sbwriel, diogelwch ar y strydoedd a chyfleusterau hamdden. Mae enghreifftiau dangosol o bob un o’r categorïau yma yn dilyn:

2.7.10 Myned gwasanaethau ieuchyd:

- “Mae’r prinder deintyddion GIG yn broblem real iawn ac yn ddifrodol. Fe es i mewn i ddyled i gael fy nhrin gan fod angen gwaith brys ar fy nannedd.”
- “Doctoriaid ac apwyntiadau ysbytai ar gael ar wahanol amserau, ar hyn o bryd mae fy meddygfa i yn darparu apwyntiadau rhwng 8.30-11 a 4-6. Rwy’n meddwl y byddent ynghyd a meddygfeydd eraill yn elwa wrth ofyn i’w cwsmeriaid beth maent eisiau a dylunio gwasanaeth o’i amgylch.”

2.7.11 Myned gwasanaethau cyhoeddus:

- “Gwasanaeth wedi’i integreiddio yn fwy a dealltwriaeth o’r rhwydwaith gofal cymdeithasol sy’n cefnogi pobl hyn yn eu cartref heb y peryg o’u cymryd i mewn i ofal.”

2.7.12 Myned trafnidiaeth gyhoeddus:

- “Gwell mynediad neu hyd yn oed mynediad cychwynnol mewn rhai achosion i wasanaethau cyhoeddus, adeiladau a’u hamgylchion, trafnidiaeth fforddiadwy gyhoeddus a preifat. Rwy’n gymwys am drwydded bws am ddim, ond gan nad oes unrhyw fysiau llawr isel yn fy ardal, nid yw o ddefnydd i mi.”
- “Gwell trafnidiaeth gyhoeddus. Gwasanaeth bysiau mwy aml yn y noswaith ac yn enwedig ddydd Sul e.e. Yn ddiweddar roedd yn rhaid i mi deithio o Gaerdydd i Ferthyr am weithgaredd hamdden ar ddydd Sul. Nid oedd unrhyw fysiau o gwbl a dim ond gwasanaeth trên bob dwy awr.”
- “Estyn cynllun trwydded bws yr LICC i bobl gydag anableddau i wasanaethau trên i roi fwy o ddewis ynglŷn â phryd a ble i deithio.”

- “Taccis sy’n darparu gwasanaeth mewn gwirionedd ac sydd ddim yn gwrthod gwaith!”

2.7.13 Cynyddu ymwybyddiaeth y cyhoedd a gwasanaethau cyhoeddus o amrywiaeth yn y gymuned:

- “Derbyn bod angen i deithwyr fyned gwasanaeth o ble bynnag maent ddigwydd bod (GIG, ysgolion, gwasanaethau cymdeithasol ayb.).”
- “Gwasanaethau ethnig sensitif pan fy mod yn tyfu’n hen ac yn ymddeol yng Nghymru.”
- “Lledaenu a darlledu yn gyhoeddus materion cydraddoldeb, nid yn unig mewn gair ond mewn ymarfer. Llywodraeth genedlaethol a derbyniad cymdeithasol a goddefgarwch o wahanol ffyrdd o fyw.”
- “Mwy o bobl fyddar ar staff. Hyfforddiant cydraddoldeb byddar i holl staff sy’n delio gyda’r cyhoedd. Monitro gwiriadau i asesu sut mae gwasanaethau yn cael eu darparu i’r prynwyr byddar a’r drwm eu cliw. Pob adnodd i gwrdd ag angen y prynwyr byddar a’r drwm eu cliw.”
- “Rwy’n credu yn gyffredinol bod angen gwell mynediad i annerch anghenion ieithyddol a diwylliannol a mwy o help gyda Saesneg i bobl hyn a’r sawl sy’n methu siarad yr iaith. Mae angen dealltwriaeth well o amrywiaeth gan weithwyr.”

2.7.14 Gwelliannau mewn gwasanaethau cyhoeddus eraill, gan gynnwys addysg, gofidiau amgylcheddol, cartrefi, casglu sbwriel, diogelwch ar y stryd a chyfleusterau hamdden.

- “Trafnidiaeth gyhoeddus well a mwy cynhwysfawr, glanhau strydoedd gwell, a mwy o arian i addysg gynradd ac uwchradd. (Rwy’n meddwl swm difrifol o arian, hyd yn oed os yw yn golygu codi trethi'r sawl sy’n medru eu fforddio, fi yn gynwysedig).”
- “Cyngor cliriach, cefnogaeth yn ymwneud ac asesu grantiau, gwybodaeth am inswleiddio er mwyn gostwng gollyngiadau carbon. Cefnogaeth gyda trafndiaeth amgen h.y. y defnydd o feiciau ayb. Rwy’n teimlo bod y mater (cynhesu byd-eang) angen cael ei rhoi ar flaen meddwl pawb.”
- “Stoc well o gartrefi cyhoeddus cyraeddadwy wedi eu dal gan y cyngor lleol.”
- “Mi fyddwn i’n hoffi gofal iechyd meddyliol sail cymuned sy’n haws i’w fyned. Goleuo da a phresenoldeb heddlu nodedig yng nghanol y ddinas fel fy mod yn gallu mynd o amgylch yn ddiogel yn y tywyllwch. Ariannu gwell i lyfrgelloedd cyhoeddus fel fy mod yn gallu parhau i addysgu fy hun wrth weithio.”
- “Mwy o bresenoldeb heddlu lle mae angen a gwelliannau enfawr mewn trafndiaeth gyhoeddus. Mae trafndiaeth gyhoeddus yn fater mawr o deimlo’n ddiogel. Hongian o gwmpas mewn gorsafoedd bysiau sy’n mynd bob awr; dal trên lle mae ychydig iawn o ddiogelwch arno.”
- “Mae angen i wasanaethau cyhoeddus fod ar fwy o sail lefel sylfaenol. Mae angen ymgynghori gyda’r actifyddion llawr gwlad yn hytrach nag arweinwyr y

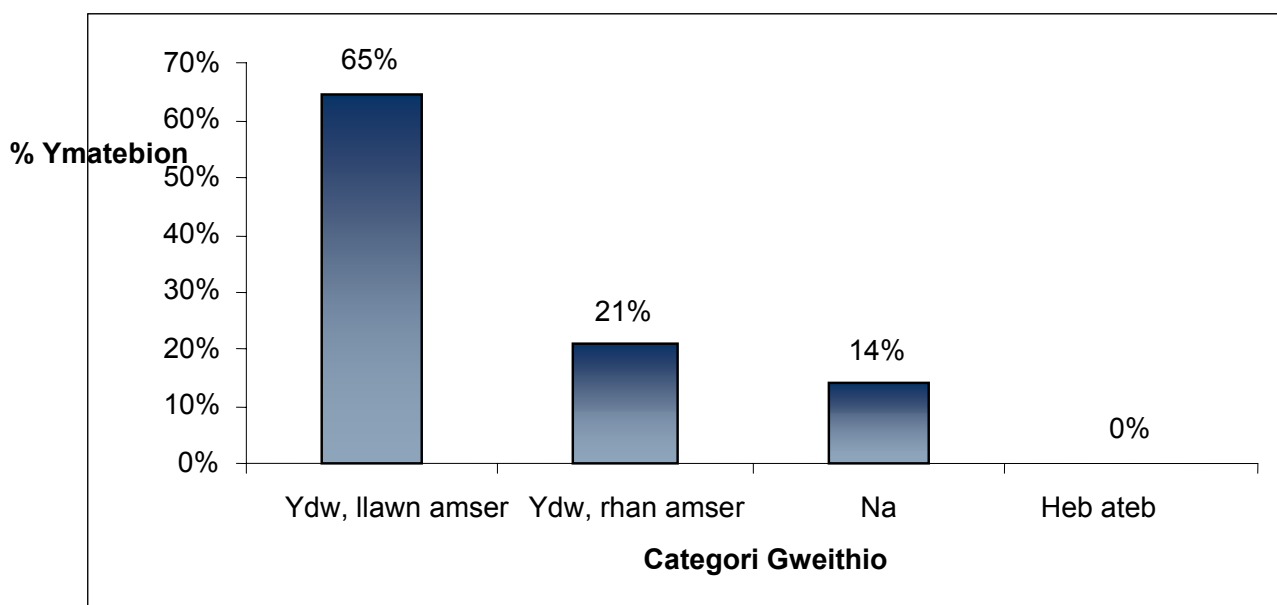
gymuned maent wedi bod yn cysylltu â nhw ers y 10 i 20 mlynedd diweddaf. Mae angen gael gwared a'r jargon yn yr iaith."

2.8 Eich bywyd gweithio

A ydych yn gweithio?

2.8.1 Roedd y mwyafrif helaeth o ymatebwyr yn gweithio (65%) neu yn gweithio rhan amser (21%). Roedd ymatebwyr mewn gwaith felly yn cyfrif am 86%, 128 allan o 149 o'r holl ymatebwyr. (Gweler Ffigwr 9).

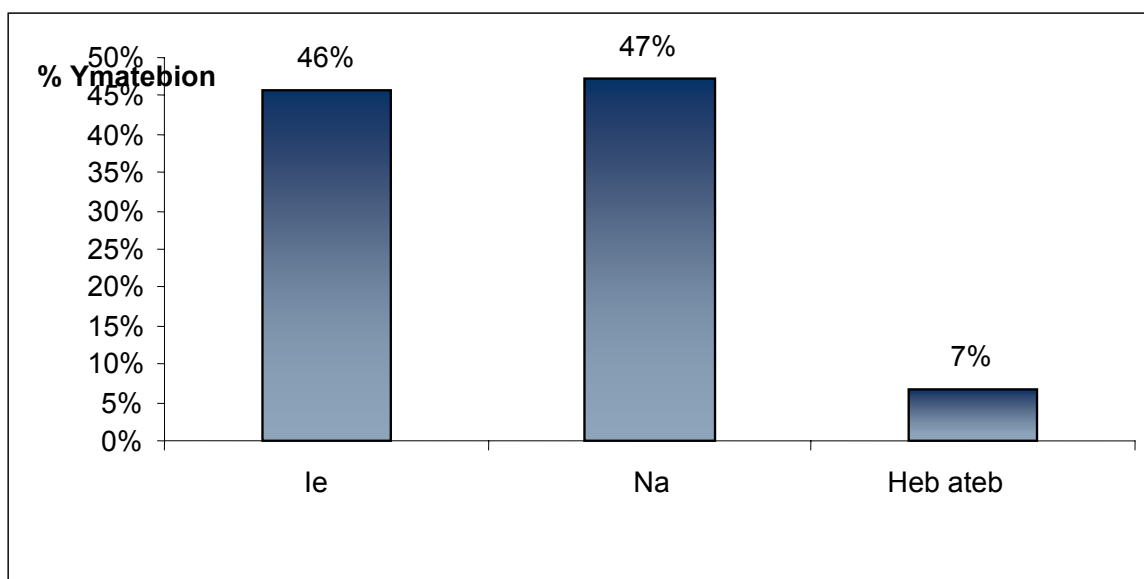
Ffigwr 9 – A ydych yn gweithio?

A yw gwasanaethau cyhoeddus yn cefnogi eich bywyd gweithio?

2.8.2 Roedd yna raniad cyfartal rhwng yr ymatebwyr roedd yn gweithio a oedd yn teimlo bod y gwasanaethau cyhoeddus yn, neu ddim yn cefnogi eu bywyd gweithio. Roedd 47% yn dweud bod gwasanaethau cyhoeddus ddim yn cefnogi eu bywyd gweithio a 46% yn dweud eu bod yn. Nid oedd y cwestiwn wedi ei ateb gan 7% o'r ymatebwyr. (Gweler Ffigwr 10).

Ffigwr 10 – A yw gwasanaethau cyhoeddus yn cefnogi eich bywyd gweithio?

2.8.3 Roedd y themâu a ddaeth i'r amlwg ar sut roedd gwasanaethau yn cefnogi bywyd gweithio wedi eu selio o amgylch, mynediad, deddfwriaeth a hyblygrwydd cyflogwyr, a'r isadeiledd cymdeithasol.

2.8.4 Roedd y thema o fynediad wedi'i amlygu yn arbennig bod y cynllun Mynediad i Waith yn chwarae i rai ymatebwyr yn y llinyn cydraddoldeb anabledd. Mae hyn yn cael ei ddangos gan yr ymatebion isod:

- “Cynllun Mynediad i Waith yn hanfodol wrth fy nghadw i mewn gwaith - cyflwr meddygol yn ei gwneud hi'n anniogel i mi ddefnyddio trafndiaeth gyhoeddus - cynllun yn cymorthdalu costau taxi dros gost gyffredin trên i'r gwaith a gartref pum diwrnod yr wythnos.”
- “Mae Mynediad i Waith yn rhoi'r gallu i mi i gynnal fy ngwaith yn effeithiol - plis peidiwch â chymryd y MiW i ffwrdd neu wneud toriadau ar y ddarpariaeth. Rwy'n ymwybodol bod DWP yn adolygu hyn ac mae hyn yn rhoi pryder mawr i mi a nifer o bobl fyddar arall.”

2.8.5 Roedd rhai ymatebwyr hefyd yn teimlo eu bod yn cael eu cefnogi gan gyflogwyr wrth fod yn hyblyg i anghenion a drwy ddeddfwriaeth gwrth-anffafiaeth, er enghraifft:

- “Mae rheolau gwrth-anffafiaeth mewn lle.”
- “Mae hawl gennyf weithio rhan amser a hyblygrwydd.”
- “Ni fyddwn yn medru gweithio heb fy nhrwydded bws ac rwyf wedi elwa o gynlluniau Yn Ôl I'r Gwaith ar gyfer pobl sy'n hawlio budd-daliadau analluogrwydd.”
- “Rwy'n derbyn amser i ffwrdd i ofal plant fel bod angen arnaf.”
- “Mae cyd-weithwyr yn ddealladwy, wedi i fi esbonio fy nghyflwr.”

2.8.6 Roedd yr isadeiledd cyffredinol ar draws yr holl wasanaethau wedi eu hamlygu fel cefnogaeth i fywyd gweithio:

- “Mae gwasanaethau priffyrdd wedi cadw'r ffyrdd yn deilwng i deithio, ysgolion yn golygu bod plant yn cael eu gofalu mewn amgylchedd diogel tra fy mod yn y gwaith, goleuadau stryd yn goleuo'r ffordd ayb.”
- “Addasiadau cartref wedi eu hariannu gan y cyngor.”
- “Rwy'n defnyddio'r trên a'r bws a gwasanaethau lleol: y we, canolfannau hamdden, gofal plant.”
- “Mae amgylchedd gweithio o safon uchel wedi eu hadeiladu ar sail isadeiledd cyhoeddus!”
- “Mae'r bysiau am ddim i bobl dros 60 yn gyfleus!”

2.8.7 Roedd y ffyrdd lle'r oedd teimlad **nad oedd** gwasanaethau cyhoeddus yn cefnogi bywyd gwaith yn medru eu rhannu i mewn i bum prif thema. Y rhain yw trafndiaeth gyhoeddus, gwasanaethau gofal, gwasanaethau iechyd, anhyblygrwydd cyflogwyr, a gwaharddiad ac anffafiaeth, er enghraifft, oherwydd anabledd neu oed.

2.8.8 Roedd teimlad bod angen gwelliannau ar wasanaeth trafndiaeth gyhoeddus, mewn ardaloedd gwledig, dinesig a chysylltiadau rhwng gogledd a de'r wlad. Roedd ardaloedd o drafndiaeth gyhoeddus yn cynnwys gwella mynediad (e.e. bysiau lefel isel), dibynadwyedd a gwasanaeth mwy rheolaidd i fysiau a threnau. Roedd ymatebwyr hefyd wedi dweud y byddai'r fath ddatblygiadau yn fuddiol i drawiad yr amgylchedd drwy leihau dibynadwyedd ar ddefnydd car. Enghreifftiau dangosol yn cynnwys:

- “Rhaid defnyddio car fy hun llawer. Byddwn i'n hoffi defnyddio trafndiaeth gyhoeddus ond mae'n rhaid iddo fod yn haws i ddefnyddio ac yn rhatach.”
- “Rwy'n defnyddio trafndiaeth gyhoeddus i'r gwaith. Mae'n cymryd amser hir i gyrraedd unrhyw le, yn enwedig tu allan i'r prif ddinasoedd felly nid wyf yn teimlo fel fy mod yn cael fy nghefnogi yn dda iawn yn yr ystyr yma.”
- “Ni fedraf ddefnyddio trafndiaeth gyhoeddus ac nid yw'r parcio am ddim, felly nid yw fy mywyd gwaith yn cael ei gefnogi gan y gwasanaethau cyhoeddus.”
- “Trafndiaeth gyhoeddus yn enwedig Stryd y Frenhines Gaerdydd o'r Eglwys Newydd ac weithiau o Ogledd Llandaf.”
- “Rwy'n teithio'n aml o ogledd Cymru i de Cymru ac yn goddef y cysylltiadau teithio gwael yn wythnosol.”

2.8.9 Roedd argaeledd a chostau gofal plant, gofal sengl a teuluol wedi eu hamlygu. Mae hyn yn cynnwys gofal plant cyn oed ysgol, ar ôl ysgol ac yn ystod gwyliau ysgol, a gofal cartref:

- “Mae gofal plant o hyd wedi bod yn fater anodd er ei fod yn gwella nawr ar gyfer cyn ac ar ôl ysgol yn fy ardal i. Fodd bynnag, rwy'n dal yn gyfyngedig o ran dewis.”

- “Clwb wedi’r ysgol - mae gennyf i blentyn chwe blwydd oed. Ond maent yn brin iawn eu hadnoddau, felly nid wyf yn ei ddefnyddio. Mae darpariaeth gwyliau tua £17 y dydd - yo!”
- “Mae cost gofal plant yn uchel. Nid yw rhieni dosbarth canol yn buddio o gredydau treth gweithio ac yn aberthu’r rhan fwyaf o gyflog un rhiant ar ofal plant cofrestredig - Dylai cynghorau cymorthdalw llefydd gofal plant.”
- “Nid wyf ar hyn o bryd yn derbyn unrhyw wasanaeth cyhoeddus a pe byddem eu hangen nhw, nid ydynt wedi eu geirio i ddelio gydag anghenion gofawyr teulu sydd hefyd yn gweithio.”
- “Gwasanaethau cymdeithasol a gofal cartref annigonol a drud, nid yw’n cefnogi annibyniaeth ond yn dweud wrthyh beth fydd yn cael ei ddarparu yn hytrach na chyrraedd eich anghenion annibynnol chi.”

2.8.10 Roedd y prif faterion ynglŷn gwasanaethau iechyd ynghylch mynediad allan o oriau gwaith:

- “Mae meddygfeydd doctor yn dueddol o fod oriau swyddfa yn unig.”
- “Rwy’n ei gweld hi’n anodd myned gwasanaethau cyhoeddus oherwydd fy mod yn gweithio’n llawn amser. Os oes angen gweld doctor arnaf (ac rwy’n gwneud hyn yn gyson i reoli fy meddyginiaethau) mae’n rhaid i mi gymryd diwrnod salwch i ffwrdd o fy ngwaith. Optegwyr a deintyddion, mwy o adrannau cyngor, llyfrgelloedd cyhoeddus ayb.”

2.8.11 Thema gyffredin ac ymddangosodd oedd anhyblygrwydd cyflogwyr. Roedd hyn yn rhan fwyaf wrth edrych ar gweithio-cartref, oriau wedi’u gweithio a diffyg cyfleoedd i weithio rhywle arall mewn sefydliad oherwydd diffyg mynediad i wahanol leoliadau:

- “Roedd gan Bowys polisi corfforaethol i hyrwyddo gweithio o’r cartref. Roeddwn wedi rhoi cais i mewn i’r gwaith yn ddiweddar i weithio un diwrnod yr wythnos o adref ond roedd e wedi ei wrthod. Rwy’n byw 15 munud o fy ngwaith ac mi fyddem ar gael ar y ffôn - a gallwn hefyd ddod i mewn pe bai angen fy amser i.”
- “Rwy’n gweithio pan fod angen i mi, gwaith tymhorol ar y tir yn fwyaf. Nid yw amgylchedd gweithio prif lip yn cefnogi fy anghenion.”
- “Rwy’n gweithio yn y llywodraeth leol ac yn methu cyrraedd y gwaith ar fws. Er bod yr awdurdod yn cytuno i weithio hyblyg mewn ymarfer mae hi’n anodd fod yn fam a gweithio oherwydd bod gwyliau neu ddiwrnodau hyblyg yn anodd iawn.”
- “Mae’r lle gweithio lleol yn gefnogol ond mae cyfleoedd cyfyngedig e.e. i weithio yn un o swyddfeydd arall y sefydliad ac mewn gwaith arall wedi eu sefydlu yn y cymoedd er enghraifft. Methu eu cyrraedd.”

2.8.12 Gwaharddiad ac anffafiaeth:

- 1 “Rhagfarn oed cyffredin.”

- 2 “Anhawster mewn diogelu cefnogaeth gan JCP mewn addasiadau yn y gweithle.”
- 3 “Mae gennyf i grydcymalau ac yn ei gweld hi’n anodd ei rheoli.”
- 4 “Rwyf i o hyd yn gorfod cyngori pobl o fy anghenion. Rwyf ambell waith yn cael fy eithrio o gyfarfodydd oherwydd nid oes unrhyw un wedi meddwl hurio dehonglwyr Arwyddiaeth Brydeinig neu wneud darpariaeth i bobl fel fi. Nid wyf yn siarad Cymraeg ac yn methu defnyddio’r offer cyfieithu.”

Pa fath o wasanaethau cyhoeddus a fyddai’n gwneud eich bywyd gweithio yn haws?

2.8.13 Y themâu a godwyd o’r mathau o wasanaethau cyhoeddus a fyddai’n gwneud bywyd gweithio yn haws roedd gwelliannau i drafnidiaeth gyhoeddus, gwasanaethau ieched, gwasanaethau gofal, isadeiledd, mynediad i wasanaethau cymuned a llywodraeth, a thynhau deddfwriaeth anffafiaeth/cynyddu ymwybyddiaeth amrywiaeth.

2.8.14 Y thema roedd yn dominyddu yn llethol roedd y dymuniad i welliannau i drafnidiaeth gyhoeddus.

- “Mynediad i arweiniad gwasanaeth ac amserlenni mewn Braille.”
- “Trafnidiaeth gyhoeddus effeithlon a chyflym o ogledd Cymru i Gaerdydd ac yn ôl. Cysylltiad ffordd ddeuol o’r gogledd i’r de.”
- “Gwell trafnidiaeth gyhoeddus mewn ardaloedd rhannol-wledig i mewn i drefi yn aml (bysiau lle rwy’n byw yn dod bob awr neu ddwy sy’n llawer yn rhy anghyson i gael eu defnyddio llawer).”
- “Gwell trafnidiaeth gyhoeddus o fewn a thu allan y ddinas. Gwasanaethau amlach, gwasanaethau i fwy o ardaloedd. Teithio trên rhatach amseroedd blaenllaw - mae e’n waharddol o ddud i deithio ar amseroedd sy’n gweddu i’r gwaith.”
- “Gwasanaeth bws sydd ddim yn dechrau am 7y.b a gorffen am 6 y.p. Gwasanaeth trafnidiaeth gyhoeddus fwy aml. Trafnidiaeth gyhoeddus fforddiadwy - mae hi’n costio mwy i mi i wneud siwrnai 5-10 munud ag yw hi i wneud siwrnai 50 munud.”

2.8.15 Gwasanaethau ieched, gan gynnwys mynediad i wasanaethau sydd ar gael ar hyn o bryd a mynediad i wasanaethau allan o oriau:

- “Nid oes gennyf yr amser i deithio 20 munud i feddygfa doctor, eistedd yno am awr, derbyn pum munud o ymgynghoriad a theithio 20 munud yn ôl i’r gwaith!”
- “Y gallu i geisio am addasiadau car ar y GIG.”
- “GIG....sy’n trin pobl drawsrywiol yng Nghymru yn yr un ffordd ag sy’n digwydd yn Lloegr.”

2.8.16 Gwasanaethau gofal, gan gynnwys gofal plant a mynediad i ofalu am yr henoed:

- “Meithrinfa a chlybiau wedi’r ysgol sydd am ddim.”
- “Gwasanaeth gofal sy’n wir gyrraedd anghenion person anabl neu sâl - dibynadwy, o safon uchel ac ar yr amseroedd sydd eu hangen - dim pan mae hi’n gyfleus i’r darparwyr gwasanaeth.”
- “Byddai mynediad i fwy o wasanaethau gofal a gwirio gwasanaeth gofal cartref wedi bod yn ddefnyddiol iawn yn ystod y blynyddoedd roeddwn yn edrych ar ôl fy mam (a oedd yn byw yn ei byngalo 30 munud i ffwrdd o fy nghartref a fy ngwaith) fy nghartref a fy nheulu.”
- “Gwell gofal plant am gost resymol i gymharu gyda lleoliadau eraill yng Nghymru.”
- “Gofal plant sy’n rhoi rhyddid i beidio mynd a phlant i’r feithrinfa/ysgol pan fo pawb arall yn bwrw’r stryd ar yr awr frys.”

2.8.17 Gwelliannau i isadeiledd:

- “Gwelliannau i ffyrdd beicio a dinas fwy diogel i symud o amgylch wedi tywyllu ac yn y nosweithiau.”
- “Ffyrdd wedi eu cynnal yn well.”
- “Gwasanaeth trên rhatach, mwy aml a cyraeddadwy. Gwelliannau i lif traffig - dim cynyddu costau trethi a thagiant!”
- “Mynediad hawdd a chyfartal i bob adeilad cyhoeddus.”
- “Mynediad gwell i’r rhyngwrwyd mewn ardaloedd gwledig.”

2.8.18 Gwelliannau i fyned a gwybodaeth ar wasanaethau cymuned a llywodraeth:

- “Cymdeithasau/cyfleodd i gwrdd â phobl gyda’r un math o gredoau/diwylliant.”
- “Mynediad i wybodaeth treth a chymhorthdal incwm ar lein ac ar bapur gwell ac yn fwy eglur.”
- “I wasanaethau cyhoeddus i fod yn fwy gwrth risg a dechrau cynnal y polisïau sydd gyda nhw mewn lle. Drwy ddiddymu rhwystrau biwrocrataidd sydd wedi eu gosod yn rhy aml yn llwybrau aelodau bregus ein cymdeithas.”

Rhaglen o weithgareddau i hysbysu Cynllun Cydraddoldeb Sengl Llywodraeth Cynulliad Cymru

- “Mwy o amser hyblyg i gyswllt personol gyda darparwyr gwasanaethau. Nid yw'r we a gwasanaethau ar-lein yn golygu'r unig opsiwn ar gyfer mynediad hyblyg.”
- “Llywodraeth gefnogol a swyddogion cyswllt awdurdod lleol i weithio gyda chymunedau teithiol.”

2.8.19 Tynhau deddfwriaeth anffafriaeth/cynyddu ymwybyddiaeth amrywiaeth.

- “Gwneud i'r sector preifat cynnal theori sydd ganddynt, fel bo deddfau amrywiaeth a chydaddoldeb yn wir gweithio mewn ymarfer.”
- “Mwy o dderbyniad bod pobl gyda chyfrifoldeb gofalu a chyfrifoldebau a phrofiadau eraill a gwerth ychwanegol yn y maes gofal iechyd a cymdeithasol.”
- “Mwy o anogaeth i weithwyr i ennill y cynllun dau dic - yn bositif gyda phobl ac anabledd. Sefydliadau sector gyhoeddus ddim o hyd yn tybio bod gan bobl mynediad i geir preifat i gyrraedd cyfarfodydd.”
- “Ymrwymiad llywodraeth yn erbyn troseddau casineb ac anffafriaeth rhyw fel fy mod yn teimlo'n ddiogel i wisgo fel rwy'n mynnu yn fy ngweithle.”

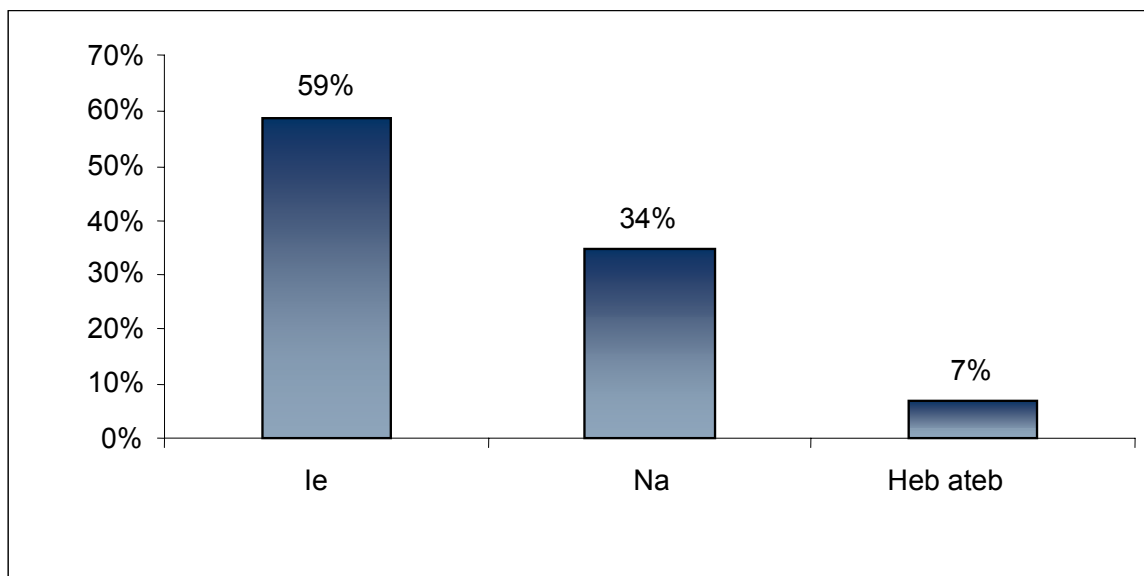
2.9 Yr amgylchedd rydych yn byw ynddo

A yw'r amgylchedd rydych yn byw ynddo yn gefnogol o'ch mater cydraddoldeb?

- 2.9.1 Roedd y rhan fwyaf o ymatebwyr yn teimlo bod eu hamgylchedd yn gefnogol o'u materion cydraddoldeb, gyda 59% yn dweud ie a 34% yn dweud na. Roedd y gweddill 7% heb ateb y cwestiwn. (Gweler Ffigwr 11).

Ffigwr 11- Amgylchedd yn gefnogol o faterion cydraddoldeb?

% Ymatebion

2.9.2 Mae themâu lle mae'r amgylchedd mae'r ymatebwyr **yn** byw yn gefnogol yn bennaf yn cylchdroi o amgylch derbynioldeb (o anabledd, ethnigrwydd, crefydd neu gyfeiriadaeth rywïol) a gwaith deddfwriaeth a chefnogaeth cymuned mewn lle.

2.9.3 Derbynioldeb:

- "Cymdogion yn gyfeillgar ac yn helpu gyda siopa a chefnogaeth pan fo angen."
- "Byw mewn dinas yn helpu oherwydd bod cymuned llawer mwy amrywiol yn byw mewn dinasoedd yng Nghymru i gymharu gyda'r ardaloedd mwy gwledig o Gymru. Fodd bynnag mae yna o hyd diffyg dealltwriaeth o amgylch materion o hil, ffydd a rhyw."
- "Gan fod fy mhartner wedi ei magu yn y gymuned gyfagos rydym wedi ein derbyn yn dda, fodd bynnag mae rhai dyfodiadau heb fod mor ddealladwy, ac mae cymdogion hyn wedi siarad allan i amddiffyn ein hawl i dderbyniad."
- "Mae ffrindiau teulu a chymdogion wedi derbyn esboniad."

2.9.4 Deddfwriaeth, gwaith a chefnogaeth cymuned:

- "Cyn belled ag rwyf i yn gallu dweud, mae materion amgylcheddol wedi eu cefnogi yn dda. Mae PLANED (Pembrokeshire Local Action Network for Enterprise & Development) a PAVS (Pembrokeshire Association of Voluntary Services) yn rhoi cyngor da a chymorth."
- "Rwy'n gynrychiolydd uned llafur ac yn ymgychu'n weithredol mewn materion cydraddoldeb. Cefais gefnogaeth helaeth gan fy sefydliad i."
- "Mae polisïau AD yn gyffredinol yn cymryd i ystyriaeth materion cydraddoldeb. Mae gweithrediad fodd bynnag, ddim o hyd yn gyson."

2.9.5 Yn yr amgylchedd lle'r oedd yr ymatebwyr yn byw, **nid oeddent** yn gefnogol o anffafiaeth (megis analluaeth, homoffobia a hiliaeth) ac isadeiledd (diogelwch personol, ffyrdd, diogelwch yn y tywyllwch, tai).

2.9.6 Anffafiaeth yn cynnwys analluaeth, homoffobia a hiliaeth:

- “Er nad wyf wedi profi homoffobia uniongyrchol fy hun, rwy’n adnabod cwpl sy’n byw pedwar drws i lawr i mi sydd wedi, sy’n gwneud i mi deimlo’n nerfus am fod yn agored gyda fy mherthynas gydag eraill yn y pentref.”
- “Llawer o ragfarn am fenywod lesbiaid yn gyffredinol, yn enwedig rhai sy’n magu plant.”
- “Mae rhai digwyddiadau yn erbyn fi a fy mhartner wedi bod yn amlwg ag elfen homoffobia ac wedi eu gwrthod yn llwyr gan yr heddlu, ac wedi ein gwneud ni i deimlo fel poendod, ambell waith hyd yn oed fel troseddwr, wrth geisio annerch y mater.”
- “Rwy’n gallu gweithio yn rhan amser ac wedi cael addasiadau rhesymol wedi eu gwneud. Fodd bynnag, mae cyfyngiad wedi ei roi ar ddychafiad posib oherwydd yr elfen rhan amser a’r anabledd rwyf i’n gweld yn anffafriol oherwydd mae fy ngwerth i yn cael ei weld yn gyfyngedig.”
- “Mae dosbarth yn fater mawr yma - Mae Prifysgol Caerdydd yn lle anodd i weithio os rydych o ddosbarth gweithiol!”

2.9.7 Isadeiledd gan gynnwys diogelwch personol, ffyrdd, cartrefi a gwasanaethau eraill:

- “Mae fy amgylchedd medru bod yn ddychrynlyd i gerdded o amgylch wedi tywyllu. Sbwriel, tipio anghyfreithlon ac ymddygiad gwrthgymdeithasol yn eu gwneud hi’n amhleserus. Mae fy sefyllfa cartrefi yn drap anobeithiol - gan fy mod yn gweithio yn llawn amser, nid wyf yn gymwys am unrhyw gymorth ond fel sector cyhoeddus cyflog isel.”
- “Nid yw cartrefi ac adeiladau cyhoeddus, trafnidiaeth gyhoeddus, gwasanaethau cyhoeddus ac agweddau yn ei gwneud hi’n hawdd i bobl anabl a’u teuluoedd i fyw bywyd cyffredin.”
- “Rwy’n byw ym Mhantmawr, gogledd Caerdydd ac nid oes unrhyw gyfleusterau yn cael eu darparu o gwbl. Mae yna dafarn sydd mewn bygythiad o gael ei ailddatblygu. Mae’r ffyrdd ar y stad ag arwyneb gwael ac nid yw fy stryd i byth yn cael ei graenu yn y gaeaf felly mae’n gallu bod yn beryg iechyd.”
- “Mae gan yr ardal rwyf i yn byw nifer fechan o bobl o dras Affro Caribïaidd. Felly nid yw’r archfarchnad leol yn cadw cynnyrch sy’n gweddu i ni... ond efallai fel bod mwy yn symud i mewn i’r ardal, mi fydd yna alw. Mae bwytai ac archfarchnadoedd nawr gydag ychydig neu dim alcohol.”
- “Er gwaethaf gwelliannau i’r Ddeddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd, mae’r rhan fwyaf o bobl gyda phroblemau symudedd yn wynebu taliadau anwastad, ffyrdd prysur heb groesfannau diogel, cyfleusterau hamdden ac adwerthol wedi eu cynllunio o amgylch gyrrwyr ceir yn unig.”

Beth allai gael ei wneud i wneud eich amgylchedd yn fwy cefnogol o'ch materion cydraddoldeb?

2.9.8 Roedd y ffordd a allai'r amgylchedd cael ei wneud yn fwy cefnogol i faterion cydraddoldeb yr ymatebwyr yn gorchuddio pedwar prif thema; gwella ymwybyddiaeth gyhoeddus a proffesiynol wrth gynyddu gweithrediad positif, gorfodi deddfwriaeth gwrth-anffafriaeth, gwelliannau isadeiledd, a gwell mynediad i'r gwasanaethau iechyd.

2.9.9 Gwella ymwybyddiaeth gyhoeddus a proffesiynol o amrywiaeth, a chynyddu gweithrediad positif a defnyddio gwybodaeth arbenigol o fewn y llinynnau cydraddoldeb gwahanol, drwy senglion a chymunedau:

- "Gwell addysg ar gydraddoldeb o ran rhyw a chyfeiriadedd. Dim hyrwyddiad o faterion hoyw ond yn hytrach dealltwriaeth onest a theg o beth sy'n stad ddynol reddfol i'r lleiafrif mawr o'r boblogaeth."
- "Cymuned llw i fod gallu gwerthfawrogi bod gan rhai ohonom o gymunedau lleiafrifol sy'n ystyried Cymru fel eu cartref credoau diwylliannau a chrefyddol gwahanol ac i fod yn oddefgar o'r gwahaniaethau a'r amrywiaeth o gyfoeth mae'n dod i'r holl gymunedau."
- "Mwy o gefnogaeth i'r gwaith sy'n cael ei wneud gan grwpiau cymuned llawr gwlad."
- "Addysgu'r cyhoedd a'r cyfryngau, ond mae'n rhaid i ni'r teithwyr i addysgu'r addysgwyr yn gyntaf!"
- "Gweithrediad positif i ddefnyddio sgiliau'r bobl sydd wedi profi problemau iechyd meddyliol ac anableddau eraill i ddarparu delfrydau ymddwyn positif. Mae pobl gyda phroblemau iechyd meddyliol yn arbenigwyr ac mae'r medrusrwydd yn aml yn cael ei golli."

2.9.10 Deddfwriaeth; lle mae deddfwriaethau gwrth-anffafriaeth eisoes mewn lle ac mae yna deimlad y gallai gael ei orfodi yn well (fel mynediad a hiliaeth) a gwelliannau yn y ddealltwriaeth o ymarfer amrywiaeth a chydraddoldeb gan wneuthurwyr polisi:

- "Dylai pob adeilad cyhoeddus ac unrhyw adeilad newydd fod yn gyraeddadwy a dylai bod toiledau anabl gweddus gan gynnwys ystafell newid i bobl sydd ag anghenion gofal personol."
- "Gwell ddealltwriaeth gan wneuthurwyr polisi a thimoedd trosglwyddo yn beth yw ymarfer cydraddoldeb da."
- "Yn gychwynnol, hyfforddiant codi ymwybyddiaeth ac amrywiaeth i bob corff statudol - fodd bynnag mae angen i hyn hefyd gael ei fonitro a'u gwerthuso, ni ddylai gwasanaeth gwael gael ei ganiatáu - mae e yn ffaith ei fod yn cael ei ganiatáu. Rwyf wedi cael yr ymateb 'Hei - beth alla i wneud?' yn rhy aml."
- "Pe bai'r gwaith rydych yn gwneud yn cael ei werthfawrogi yn ddifater o'ch rhyw. Efallai bod rhywun wedi dweud wrthy ch eich bod yn cael eich

gwerthfawrogi ond mewn cysylltiad â beth mae pawb arall yn ei ennill, dydych chi ddim.”

- “Mae angen i fwy o gymorth cael ei rhoi i bobl sy’n agored i niwed ac sydd yn byw yn y sector preifat a llety wedi’u rhentu - mae angen i berchenogion gael eu rheoleiddio yn well ac eiddo wedi eu harchwilio yn well i wneud yn siŵr eu bod yn cyrraedd y safon.”

2.9.11 Gwelliannau isadeiledd, gan gynnwys cyfleusterau ar gyfer arddegwyr, parcio anabl a chynllunio:

- “Cwrbyn wedi’u hiselu a chyfleusterau parcio anabl gwell.”
- “Llwybrau lletach, goleuadau traffic cyffyrddol - yn hytrach na’r pethau pelican yna sydd ychydig iawn o ddefnydd i bobl ddall. Cloddiau/gwyrddni wedi eu cynnal yn well mewn cysylltiad gyda llwybrau cyhoeddus o unrhyw fath.”
- “Cael y cynlluniau yn iawn cyn dechrau - e.e. rydych yn adeiladu parc manwerthu newydd - ble mae’r llwybrau troed, llwybrau beicio, safleoedd dal bws/gwasanaethau trên, a oes mynd i fod croesfannau pelican wedi’u rheoli gan bedestriaid?...
- “Mae nifer o bobl yng Nghefn Gwlad Cymru heb eu cysylltu gyda’r brif system carthffosiaeth. Mae nifer o ffyrdd yn mynd yn brysurach. Lle rydym yn byw, ar y ffordd A478, mae’r traffic mor brysur, yn enwedig gyda thraffig nwyddau trwm, mae ein tŷ ni yn cael ei niweidio gan y dirgryniadau, llwch ayb?”

2.9.12 Gwelliannau i’r gwasanaeth iechyd i rai anableddau a chyflyrau, yn ogystal â mynediad i bawb:

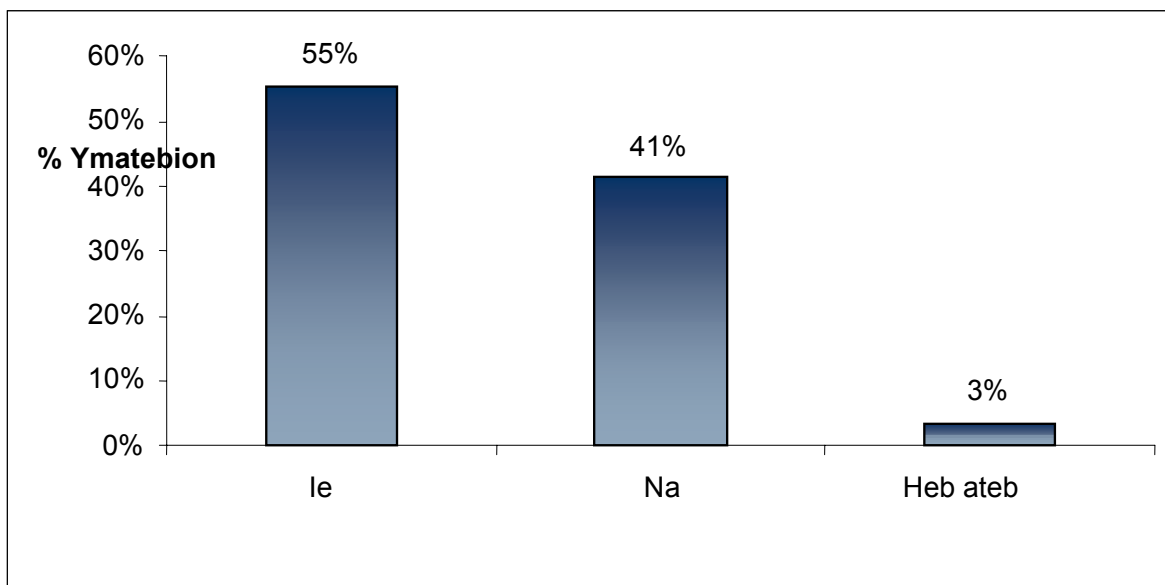
- “I well wasanaethau GIG i’r sawl gydag anableddau cronig e.e. poen cefn ar sail gyson neu a’r sail angen yn hytrach na rhaid eu hailgyfeirio o hyd dim ond pan mae’r broblem wedi gwaethgu cymaint fel eich bod yn methu cerdded/gyrru neu weithio.”
- “Teclynau clywed sydd ddim yn costio’r ddaear ac sy’n medru eu cynnal yn hawdd. Nawr, mae’n rhaid i mi dalu o amgylch £3000 am declyn sy’n gweithio a chost cynnal sydd ddim yn agos.”
- “Doctoriaid lleol 24 awr, mynediad hawdd i ysbytai.”

2.10 Cymuned

A oes unrhyw broblemau penodol neu heriau rydych yn wynebu wrth fyw yn eich cymuned leol?

- #### 2.10.1
- Roedd dros hanner yr ymatebwyr 55%, yn teimlo eu bod yn wynebu problemau a heriau sbesifig wrth fyw yn eu cymunedau lleol (gweler Ffigwr 12).

Ffigwr 12 - Problemau a heriau mewn cymunedau lleol

2.10.2 Y themâu a ymddangosodd ymysg y sawl a deimlai bod yna broblemau ynglŷn ag anffafriaeth a diogelwch, tlodi, isadeiledd lleol a gwasanaethau cymunedol, gwasanaethau gofal, iechyd a thrafnidiaeth gyhoeddus.

2.10.3 Roedd gofidion anffafriaeth a diogelwch yn cynnwys ofn o, a chamdriniaeth eiriol a corfforol go iawn:

- “Mae pobl dal yn anwybodus, anoddefgar, ac yn ynysol. Mae yna o hyd gwrthodiad bod Cymru, yn wir, Prydain yn gymuned aml-ddiwylliant gyda’r ewyllys gorau yn y byd, nid yw pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig yn medru cydweddu yn y wir ystyr.”
- “Rwy’n byw mewn ardal ar bwys y maes pêl-droed ac felly yn ei gweld hi’n eithaf brawychus cerdded i lawr y stryd fawr pan fod gêm pêl-droed oherwydd rwy’n cadw meddwl ac rwy’n ofnus o gael fy ngham-drin oherwydd fy ethnigrwydd ac o ganlyniad rwy’n ceisio osgoi’r ardal hon.”
- “Heriau - bod yn berson anabl mewn cyflogaeth llawn amser. Hefyd bod yn lesbiad mewn dinas lle rwy’n disgwyl i bawb i fy nhrin fel y hoffent nhw gael eu trin.”
- “Homoffobia- mae angen newid meddylfryd y gymuned yn y ‘cymoedd’. Rwyf allan ym mhob agwedd o fy mywyd – oni bai adref.”

2.10.4 Materion tlodi:

- “Mae amddifadedd economaidd yn broblem enfawr gan fod hi’n ymddangos bod cylch milain yn digwydd. Mae’n ymddangos i ddilyn o un genhedlaeth i’r llall ac mae yna ormod o gefnogaeth i’r sawl sy’n dewis bod yn ddi-waith.”
- “Ardal o amddifadedd cymdeithasol gydag ychydig neu dim darpariaeth ar gyfer y rhan fwyaf o bobl ifanc neu hen. Diffyg cydlynid gwahaniaethau

gwaethygiad cymdeithasol. Diffyg mentrau dilynol sy'n dangos i ddarparu canlyniadau da."

2.10.5 Isadeiledd, gwasanaethau lleol a cymunedol gan gynnwys gwelliannau i glybiau ieuenctid, grwpiau cymunedol, mynediad i wasanaethau megis cartrefi:

- 1 "Yfed ar y strydoedd. Dim digon o fannau i bobl ifanc fynd iddynt."
- 2 "Costau tai, poblogaeth sy'n heneiddio, diffyg cyfleusterau chwarae a gweithgareddau i'r plant (tu fewn a thu allan)."
- 3 "Cartrefi cyraeddadwy, gwasanaeth cymdeithasol da, palmantau a ffyrdd cyraeddadwy, adeiladau cyhoeddus cyraeddadwy, trafndiaeth gyraeddadwy"
- 4 "Fel uchod, anawsterau yn codi wrth fynd yn hyn a dim cyfleusterau o gwbl. Rwyf i byth wedi gweld llyfrgell symudol chwaith. Unwaith fy mod yn ymddeol o fy ngwaith, ni fydd gweithgaredd cymuned ar gael i mi. Pe byddem yn methu gyrru rhywbryd, byddwn yn methu symud o'r cartref."
- 5 "Mae fy nghymuned leol yn newid ac yn tyfu - mae angen cyfleusterau cymunedol mwy cyraeddadwy sy'n gyraeddadwy i'r gymuned maent yn gwasanaethu ac yn darparu digwyddiadau a gwasanaethau yr wyf i'n gallu uniaethu a nhw."

2.10.6 Gwasanaethau gofal, gan gynnwys gofal plant a gofal teulu:

- "Gofal plant, costau byw, trafndiaeth."
- "Cymuned gaeedig, rhwystrau ieithyddol, diffyg cymorth gyda phlant,"

2.10.7 Iechyd, materion mynediad yn enwedig:

- "Pan roedd gennyf i gancr, cefais dair llawdriniaeth yng Nghaerdydd (90 i 100 milltir i ffwrdd). Fe ddefnyddiais y gwasanaeth car ysbyty - arbennig, ond mi roedd hi'n anodd iawn i fy merch, 13 mlwydd oed bryd hynny, i ddod i fy ngweld i - ac roedd hi wedi medru gwneud unwaith, yn ystod y tri diwrnod a arhosais yn yr ysbyty."

2.10.8 Trafndiaeth Gyhoeddus:

- "Oes, trafndiaeth ar gael yn hawdd a siopa am fwydydd. Dydyn nhw ddim yn rhad iawn ac mae'r ystod yn gyfyngedig i sylfaenol. Mae'r safon o ffrwythau a llysiau yn wael ac yn gyfyngedig o ran ystod. Felly, mae hi'n her i fwyta'n iach."

2.10.9 Ymysg y 41% o ymatebwyr a adroddodd nad oedd unrhyw broblemau neu her yn eu cymuned, y brif thema a ymddangosodd oedd yn ymwneud gyda derbyniad:

- "Rwy'n byw yng Nghaerffili - mae teulu a ffrindiau yn gefnogol iawn. Mae ein tafarn lleol wedi ein croesawu gyda breichiau agores -sy'n grêt."
- "Rwy'n mwynhau byw mewn lleoliad cymuned ethnig amrywiol. Rwy'n ei weld yn ddiddorol ac yn gyffrous ac nid wyf yn cael fy mygwth gan yr amrywiaeth."

- “Rwy’n byw yn y rhan gwell o’r dref ac felly dim problemau o fewn y gymuned.”

Beth allai gael ei wneud i wneud eich cymuned leol yn fwy cefnogol o’ch mater cydraddoldeb?

2.10.10 Y themâu a chodwyd roedd ymwybyddiaeth gyhoeddus a proffesiynol o amrywiaeth, mwy o gefnogaeth gan gymunedau ac awdurdodau, trafnidiaeth gyhoeddus ac iechyd.

2.10.11 Codi ymwybyddiaeth gyhoeddus a proffesiynol o amrywiaeth ac angen:

- “Ymgyrch Ymwybyddiaeth Gyhoeddus effeithiol iawn i amlygu’r 1 mewn 4 sy’n profi’r problemau iechyd meddyliol i sicrhau bod afiechyd meddyliol yn tyfu i fod yn destun mae pobl yn medru trafod heb ofn gwahaniaethu.”
- “Dylai cymuned gael eu hannog, neu eu gwneud yn ymwybodol, o werth pobl gydag anableddau/agored i niwed/hen bobl sydd â phrofiadau bywyd i rannu a sgiliau i basio ymlaen.”
- “Addysg gyffredinol (yn dechrau yn yr ysgol gynradd), hyrwyddo cydraddoldeb drwy gelf, ayb. Negeseuon clir yn y llywodraeth leol/cenedlaethol o ba fath o ymddygiad sy’n annerbyniol yn y gymdeithas fodern - arweiniwch y ffordd!”
- “Addysg, ymwybyddiaeth o faterion. Mae hi’n hawdd ac yn ddiogel i gymdeithasu gyda phobl rydych yn adnabod ond mae yna ragdybiaeth nad yw cymunedau lleiafrifol eisiau cymysgu.”

2.10.12 Mwy o gefnogaeth gan gymunedau ac awdurdodau lleol, megis yr heddlu:

- “Byddai cynllun cymdogion da yn dda. Cymuned sy’n fwy cefnogol.”
- “Mae angen mwy o orfodaeth o gyfraith a rheoleiddiadau ar ymddygiad gwrth cymdeithasol. Yn wir, rwy’n gweld ychydig o’r fath orfodaeth o gwbl ar hyn o bryd.
- “Byddai heddlu cymdogaeth gydag amser ymateb gwell - efallai gan ddefnyddio rhywbeth gwahanol i unedau heddlu wedi’u hyfforddi yn llawn e.e. heddlu’r gymuned.”
- “Yr heddlu yn trin troseddau casineb o ddifrif ac yn erlyn troseddau casineb go iawn.”
- “Diwrnodau cymuned i gwrdd ag esbonio ein cred ayb, cyhoeddusrwydd a chefnogaeth drwy’r wasg leol.”

2.10.13 Trafnidiaeth gyhoeddus:

- “Gwell cyfleusterau trafnidiaeth a gwell cyfarwyddiadau at nodau trafnidiaeth ac mewn ardaloedd cyhoeddus i bedestriaid.”
- “Trwyddedau trên am ddim i deithio yng Nghymru.”
- “Trafnidiaeth ratach a mwy cyraeddadwy”

2.10.14 Iechyd, gan gynnwys mynediad i wasanaethau a gwelliannau i gymhorthion ac addasiadau:

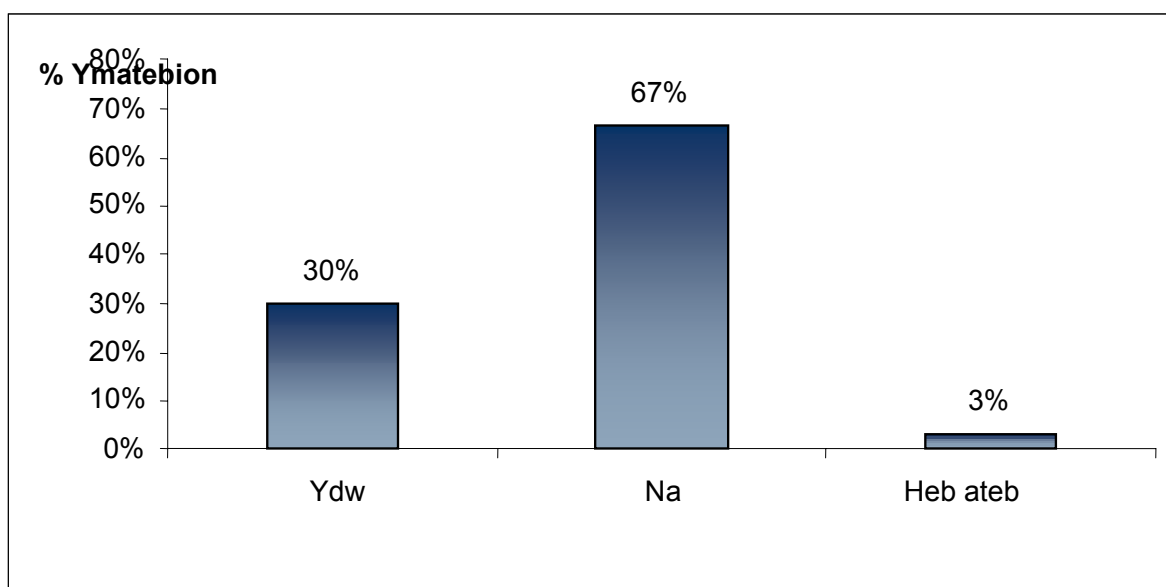
- “Tôn gwahanol i bob doctor mewn meddygfa, ond wedi codi hyn gyda’r feddygfa ei hun, cefais yr ateb ei fod yn ormod o drafferth ac nid yn ymarferol yn ariannol i newid unrhyw beth a fyddai o fudd y bobl gyda diffygion golwg yn yr ardal.”

2.11 Safonau Cenedlaethol

A ydych yn gwybod rhywbeth am safonau cenedlaethol a datganiadau o hawliau mewn cysylltiad â’r gwasanaeth cyhoeddus yng Nghymru?

- 2.11.1 Roedd ychydig o dan dreian, 30%, o’r 149 o ymatebwyr wedi ateb eu bod yn gwybod rhywbeth am y safonau cenedlaethol a’r datganiad o hawl (Gweler Ffigwr 13).

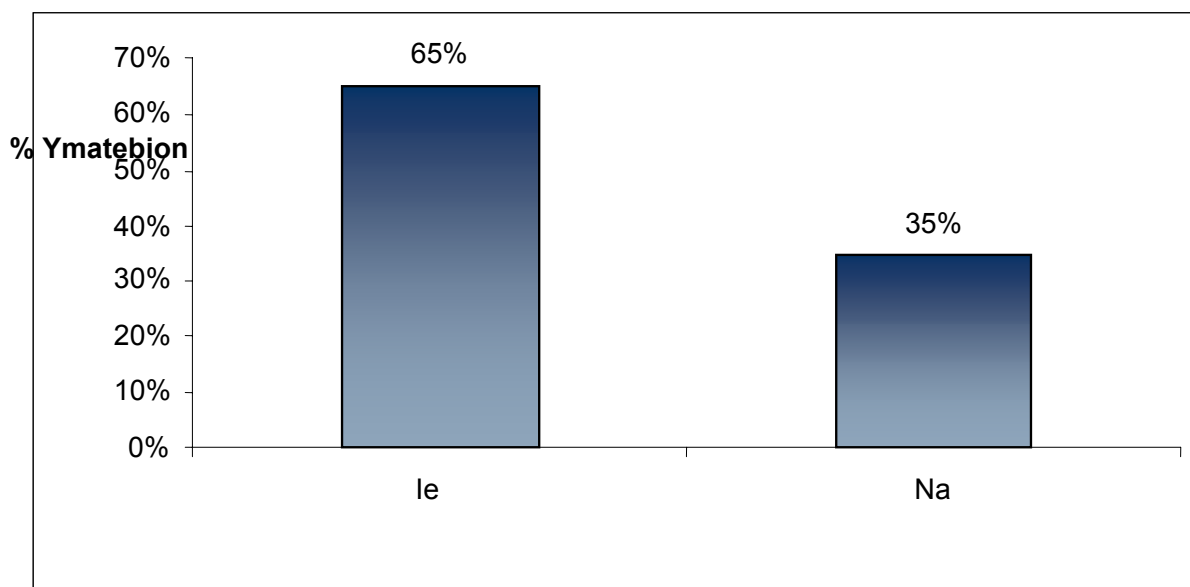
Ffigwr 13- A ydych yn gwybod rhywbeth am safonau cenedlaethol a hawliau?

Os ydych, plis dywedwch os rydych yn meddwl eu bod yn ddefnyddiol

- 2.11.2 O’r sawl a atebodd ie, roedd 65% yn credu eu bod yn ddefnyddiol. Roedd dau o’r ymatebwyr a atebwyd y cwestiwn blaenorol heb ateb y cwestiwn yma (gweler figure 14).

Ffigwr 14- A yw safonau cenedlaethol a hawliau yn ddefnyddiol?

2.11.3 Dyfyniadau dangosol sy'n teimlo bod safonau cenedlaethol a hawliau **yn** ddefnyddiol:

- “Mae'r Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu (PCSOs) grêt wrth atal ymddygiad poendod - maent wedi ymyrryd pan roeddwn i yn cael trwbl gyda chymdogion yn chwarae cerddoriaeth yn uchel iawn ac yn fy atal i rag cysgu. Roeddwn yn aml yn teimlo ofn cael fy mygio neu fy nhreisio pan allan ar ben fy hun yn y nos.”
- “Mae'r Ddeddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd yn rhoi rhai hawliau i bobl gydag anableddau ac wedi effeithio agweddau mewn ffordd bositif - ond fe all mwy cael ei wneud.”
- “Tra mewn datganiadau cenhadaeth egwyddor ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus fel CAFcass Cymru neu'r Gwasanaeth Llysoedd Ei Mawrhydi yn iawn. Y gwirionedd yw eu bod yn aml ddim yn cael eu dilyn. Nid yw hyn yn ddadl am beidio cael yr un safonau, yn hytrach bod yna dull mwy llym.”
- “Maent yn ddefnyddiol i'r sawl sydd yn eu deall gan ein bod yn gwybod i ba faint mae'r llywodraeth yn medru cael eu dal yn gyfrifol. Fodd bynnag, mae iaith hefyd yn rhwystr mawr i'ch person llawr gwlad gyfartalog i'w ddeall.”
- “Maent yn rhoi meincnod fel eich bod yn medru gweld os yw gwasanaethau yn cwrdd â'r safon.”
- “Ceisio gwneud yn siŵr bod pawb yn derbyn yr un safon o ofal a bod gwasanaethau yn hawdd eu myned i bawb. Er efallai nad yw hyn o reidrwydd yr un achos mewn pob ardal, maent wedi gosod safon a dylai pob darparwr gwasanaeth geisio cwrdd.”

2.11.4 Dyfyniadau dangosol oedd yn teimlo bod safonau cenedlaethol a hawliau **ddim yn** ddefnyddiol:

- “Oherwydd bod sawl gwasanaeth ddim yn cydymffurfio gyda’r safonau neu ddim hyd yn oed yn gwybod amdany’n nhw.”
- “Dim gorfodaeth yn cael ei gynnal. Cynlluniau Cydraddoldeb Anabledd ddim yn cael ei gweithredu ac yn rhy anodd i senglion i ddilyn ffaeleddau.”
- “Pe bant yn cael eu dilyn byddai hyn yn gwella pethau.”
- “Rwy’n cael yr argraff bod y bobl sy’n cael eu rhoi mewn rheolaidd i fformiwleiddio’r polisiâu yma wedi eu copïo o bolisi Lloegr. Rwyf hefyd yn cael yr argraff eu bod yn defnyddio personél y GIG fel bod persbectif yr awdurdod lleol yn cael ei anghofio’n hawdd.”
- “Mae lefel gwasanaeth yn codi a gostwng ar draws y dywysogaeth - mae yna ddewisiadau a gwasanaethau cyfyng yn yr ardaloedd gwledig oherwydd dyraniad ariannu.”

3 Digwyddiadau Ymrwymiad

3.1 Cyflwyniad

- 3.1.1 Roedd rhaglen o chwe digwyddiad ymrwymiad wedi eu cynnal yn Nhachwedd 2007 ar draws Cymru. Roedd i ddigwyddiadau wedi'u cynnal yng Nghastell Nedd, Abertawe, Aberystwyth, Caernarfon, Wrecsam a Caerdydd.
- 3.1.2 Roedd y digwyddiadau (a'r holiadur) wedi eu cyhoeddi i 260+ o gyfundrefnau ar draws Cymru. Roedd cyfanswm o 96 o bobl wedi mynychu'r chwe digwyddiad ymrwymiad. Roedd hyn yn cynnwys cyfuniad o bobl yn mynychu fel senglion a chynrychiolwyr o gyfundrefnau.
- 3.1.3 Roedd pob digwyddiad ymrwymiad wedi ei gyfyngu i 20 o fynychwyr er mwyn sicrhau cydraddoldeb ac i alluogi cefnogaeth un wrth un, lle bod angen. Fodd bynnag, fel gyda'r holiadur, roedd yr ymatebion a'r prif bwyntiau a godwyd yn gyson ac mae hyn yn medru cael ei ddadlau taw dyma fyddai'r un stori pe byddai digwyddiadau ymrwymiad pellach wedi'u cynnal.
- 3.1.4 Anogwyd yr senglion a'r cyfundrefnau a gofrestrwyd i'r digwyddiad roedd yn methu mynychu i gwblhau'r holiadur.
- 3.1.5 Roedd y chwe gweithdy yn ffocysu ar:
- Darganfod beth mae bywyd fel ar hyn o bryd yng Nghymru ar draws holl linyddau cydraddoldeb a materion testun.
 - Cipio unrhyw rwystrau (go iawn a chanfod) mae cyfranogwyr yn profi oherwydd eu mater cydraddoldeb.
 - Ystyried pa flaenoriaethau sydd angen i Lywodraeth Cynulliad Cymru i gynnwys yn y Cynllun Cydraddoldeb Sengl.
 - Cipio unrhyw ymarfer positif presennol o amgylch yr agenda hwn.
 - Adnabod unrhyw destunau astudiaeth achos posib (yn enwedig lle mae hyn yn torri ar draws mwy na un llinyn cydraddoldeb / testun ymrwymiad) ar gyfer datblygiad pellach i mewn i gyfres o wyth.

3.2 Crynodeb o ddigwyddiadau ymrwymiad

- 3.2.1 Mae atodiadau B i G yn cynnwys yr adroddiadau sengl ar bob un o'r chwe digwyddiad ymrwymiad. Mae crynodeb o'r pwyntiau lefel uchel o'r chwe digwyddiad isod.
- 3.2.2 Roedd pob un o'r llinyddau cydraddoldeb wedi eu cynrychioli yn y digwyddiadau: oed, anabledd, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, ethnigrwydd, (gan gynnwys ymofynwyr noddfa, gweithwyr mudol a ffoaduriaid), crefydd a chred a chyfeiriadedd rhywiol.
- 3.2.3 Roedd yna nifer o enghreifftiau cadarnhaol o ymarfer da wedi eu trafod a'u dyfynnu. Gweler adran 6 ar gyfer enghreifftiau o ymarfer da.

3.2.4 Roedd yna pum prif thema wedi eu trafod yn y digwyddiadau roeddent yn teimlo bod angen gwelliannau. Roedd y rhain ynglŷn â materion o fynediad i wasanaethau a mynediad i gyfleoedd i bawb. Roedd y rhain yn arbennig yn y meysydd gofalwyr, gofal plant, tai, trafnidiaeth gyhoeddus a chodi ymwybyddiaeth o amrywiaeth.

3.2.5 Mae'r prif themâu yma yn cael eu crynhoi a'u dangos gan enghreifftiau fel sy'n dilyn:

Gofalwyr

3.2.6 Roedd yna deimlad bod angen cefnogaeth well mewn lle i alluogi i ofalwyr o bob oed gael mynediad i gyfleoedd. Gydag amcangyfrif o 90,000 o ofalwyr o bob oed ar draws Cymru, roedd y sawl roedd yn bresennol yn galw am fwy i gael ei wneud i sicrhau bod gofalwyr yn derbyn mwy o gefnogaeth i'w galluogi nhw i gymryd cyfleoedd ar draws pob agwedd o fywyd. Enghraifft o hyn yn cynnwys codi ymwybyddiaeth o ofalwyr ifanc mewn ysgolion.

Gofal Plant

3.2.7 Mae angen gweithrediad i alluogi darpariaeth o ofal plant o safon dda a fforddiadwy i bawb. Enghraifft a roddwyd yn cynnwys pryder dros ofal plant yn rhy ddrud gyda diffyg clybiau wedi ysgol. Roedd hefyd cais bod gofal plant a hyfforddiant yn cael ei ddarparu i famau a oedd yn dymuno neu angen dychwelyd i'r gwaith.

Tai

3.2.8 Roedd teimlad bod angen camau i alluogi tai cyraeddadwy, fforddiadwy a chynaliadwy i bawb.

3.2.9 Enghraifft a oedd yn dangos pwynt oedd y diffyg safon dylunio finimal i gartrefi sydd wedi arwain at brinder mewn cartrefi cyraeddadwy. Roedd mynychwyr yn teimlo bod y 'cynllun hawl i brynu' y sector gyhoeddus hefyd wedi cyfrannu at y diffyg drwy leihau'r nifer o gartrefi addas a allai cael eu haddasu i gwrdd ag anghenion yn well. Yn fwy cyffredinol, roedd mynychwyr yn teimlo diffyg greddf a cenedlaethol o dai fforddiadwy a dylwn fod yn edrych yn fwy agos ar yr angen o dai cynaliadwy.

Trafnidiaeth gyhoeddus

3.2.10 Roedd yna ddiffyg hyder yn y system trafnidiaeth gyhoeddus a oedd yn fater roedd y mynychwyr wedi trafod yn drylwyr yn ystod nifer o'r digwyddiadau ymrwymiad. Roedd hyn yn gymwys i dtrafnidiaeth mewn ardaloedd gwledig a threfol. Yn arbennig, mae yna angen rhagweladwy am well argaeledd a chostau. Er enghraifft, hyd yn oed lle mae un yn medru myned bws cyraeddadwy nid oes unrhyw sicrwydd bydd llawr isel neu gwrbyn isel mewn safle bws ar gael ar y siwrnai yn ôl. Yn debyg, nid yw pob tacsî yn gyraeddadwy. Roedd costau teithio a phrinder gwasanaethau ar nifer o drenau a llwybrau bws hefyd yn byrder ar draws y llinynnau cydraddoldeb.

Codi ymwybyddiaeth o faterion cydraddoldeb

- 3.2.11 Codi ymwybyddiaeth o amrywiaeth a materion cydraddoldeb er mwyn atal anffafiaeth. Roedd teimlad bod angen addysg o amgylch mewn ysgolion, ymysg y cyhoedd ac yn y gweithle.
- 3.2.12 Dylai hyn gael ei gefnogi gan yr ategiad o ddeddfwriaeth sydd eisoes mewn lle. Yn barod mae yna nifer o ddeddfau mewn lle i helpu gyda'r agenda cydraddoldeb ond roedd rhai o'r mynychwyr wedi nodi nad oedd y rhain o hyd yn cael eu gweithredu a'u cynnal. Roedd barn wedi ei fynegi gan rhai o'r mynychwyr bod ymarfer anffafriol dal yn digwydd, er gwaethaf deddfwriaeth.
- 3.2.13 Roedd ysgolion yn enghraifft a rhoddwyd o ardal lle'r oedd angen addysg amrywiaeth pellach. Er enghraifft, mewn ysgolion mae yna yn aml ddiffyg gwybodaeth ynglŷn â chyfeiriadedd rhywiol a modelau teuluol anghonfensiynol. Roedd y teimlad hefyd nad oedd rhai ysgolion o hyd yn adnabod lle'r oedd hiliaeth, homoffobia ac alluaeth wedi cymryd lle.
- 3.2.14 Mae yna angen i gyfeirio at broblemau agwedd (h.y. Anwybodaeth a diffyg gwybodaeth) sy'n arwain at anffafiaeth, er enghraifft drwy ddarparu addysg orfodol a hyfforddiant yn y llinynnau cydraddoldeb.
- 3.2.15 Mewn rhai digwyddiadau ymrwymiad roedd yna deimlad y byddai o gymorth i LICC i ystyried dynesiad mwy trawstoriadol i hawliau dynol yn hytrach nag edrych ar gydraddoldeb ar sail llynol.
- 3.2.16 Y flaenoriaeth yw'r angen i ystyried y trawiad o'r polisïau cyn gweithrediad. Teimla'r mynychwyr bod angen i'r holl bolisïau cael eu 'profi'n gydraddol' mewn rhyw ffordd a bod angen golwg eang i sicrhau bod grwpiau/senglion penodol heb anfantais gan y trosglwyddiad o unrhyw bolisi/strategaeth yng Nghymru. Roedd yna alwad cry gan fynychwyr taw cyfrifoldeb yr 'arbenigwyr' i ddeall yr agenda.

Mynediad cyfartal i wasanaethau craidd

- 3.2.17 Roedd mynediad cyfartal a chyfleoedd i'r holl wasanaethau craidd yn thema waelodol, galluogi mynediad cyfartal i addysg a hyfforddiant, gwasanaethau iechyd, ac yn y gweithle. Mae hyn yn cyfeirio at fynediad corfforol ond hefyd mewn termau mwy strategol o fynediad i gyfleoedd a darparu llwyfan i bawb, gan gynnwys y sawl sydd fwyaf o dan anfantais o fewn y gymdeithas.

4 Grwpiau anodd eu cyrraedd

4.1 Crynodeb

- 4.1.1 Wedi i'r chwe digwyddiad ymrwymiad gael eu cynnal a'r 100 cyntaf o ymatebion yr holiaduron wedi eu cwblhau, roedd hi'n bosib rhoi dyfarniad i'r llinynnau cydraddoldeb nad oeddent wedi eu cynnwys eto, a hefyd pa llinynnau roedd angen ymrwymiad pellach.
- 4.1.2 Y grwpiau roedd wedi eu hadnabod fel y rhai anodd eu cyrraedd ac angen ymrwymiad pellach roedd y llinynnau cydraddoldeb canlynol: anabl ifanc, ethnigrwydd (gan gynnwys lleiafrifoedd ethnig, ymofynwyr noddfa, ffoaduriaid a gweithwyr mudol), Sipsi a theithwyr, a chrefydd a chred.
- 4.1.3 Roedd ymrwymiad cychwynnol gyda grŵp anodd eu cyrraedd, y llinyn hunaniaeth o ran rhywedd, wedi ei wneud ym mis Hydref 2007. Pwrpas hyn roedd cynnal peilot a hysbysebu'r holiadur a gweithgaredd dyweddiad a hefyd i ennill barn arbenigol a phrofiadau'r grŵp anodd eu cyrraedd penodol. (gweler adran 4.2).
- 4.1.4 Mae'n bosib dyfarnu hyn fel ymarfer llwyddiannus oherwydd yn ogystal ag ennill barn o'r digwyddiad, roedd canran cymharol uchel (5%) o'r holiaduron wedi eu cwblhau nes ymlaen gan y llinyn cydraddoldeb yna. Er nad oes unrhyw ffigyrau cytunedig, mae'r cyffredinrwydd o draws rywioldeb yn orllewin Ewrop wedi ei amcangyfrif yn hanesyddol bod un mewn 6,000, ond fe allai fod yn agosach i un mewn 500 i un mewn 2,000. (Olyslager a Conway 2007). Byddai un mewn 500 yn cyfartalu i tua 0.2% o boblogaeth Cymru.
- 4.1.5 Mi roedd yna rhai llinynnau, yn enwedig y gymuned sipsi, roeddem wedi cysylltu ond methu cysylltu yn uniongyrchol. Roedd hyn oherwydd amryw o ffactorau: ymateb araf gan y sefydliadau neu senglion a dargedwyd, anawsterau mewn trefnu cyfarfodydd, ac amharodrwydd gan rhai o'r cymunedau i ymrwymo yn uniongyrchol.

4.2 Unique (Rhwydwaith Traws Rhywiol)

- 4.2.1 Roedd digwyddiad ymrwymiad cydraddoldeb sengl wedi ei gynnal yng nghyfarfod mis Hydref o 'Unique', y Rhwydwaith Traws Rhywiol gogledd Cymru, sy'n cyfarfod yn fisol mewn gwesty ym Mae Colwyn.
- 4.2.2 Mae Unique yn grŵp cymorth i bobl Draws Rywiol (TG yn Saesneg), eu teuluoedd a'u ffrindiau. Mae'r rhwydwaith Unique ar hyn o bryd yn dechrau dosbarthu eu taflenni gwybodaeth i bob meddygfa doctor, meddygfeydd deintydd, canolfannau iechyd, llyfrgelloedd a grwpiau dinesig a cymunedol ar draws Gogledd Cymru.
- 4.2.3 Er bod y prif linyn cydraddoldeb a gyfeiriwyd ato yn Hunaniaeth o ran rhywedd, roedd hyn hefyd yn gorchuddio'r llinynnau cydraddoldeb sengl o oed, anabled, cyfeiriadedd rhywiol a rhyw.
- 4.2.4 Roedd tua 35 o bobl wedi mynychu. Roedd y rhain yn cynrychioli ystod lawn y gymuned draws rywiol (ond dim y gymuned rhyng-rywiol):

senglion traws rhywiol cyn llawdriniaeth (pre-op), senglion traws rhywiol ar ôl llawdriniaeth (post-ops), traws rywiol di-llawdriniaeth, trawsrywiol, partneriaid, perthnasau eraill a ffrindiau.

4.2.5 Roedd manylion cyswllt a chyhoeddusrwydd yn amlinellu'r digwyddiadau ymrwymiad a'r holiadur wedi eu dosbarthu. Roedd dau grŵp cynorthwyedig, pob un gydag wyth o bobl, wedi ei gynnal yn ystod y noswaith. Roedd y grwpiau yma yn cynnwys pobl o ar draws y sbectwm o bobl draws rhywiol a'r sawl roedd wedi eu heffeithio o ganlyniad i anhwylddeb hunaniaeth o ran rhywedd.

4.2.6 Roedd y ddau grŵp yma yn cynnwys, er enghraifft: dwy ddynes wedi llawdriniaeth 29 mlwydd oed: trawsrywiol 58 mlwydd oed heb gael llawdriniaeth; gwraig rhywun trawsrywiol ers 25 mlynedd lle'r oedd ei gŵr hi ond wedi dod allan iddi yn y flwyddyn ddiwethaf; trawsrywiol 75 mlwydd oed sydd wedi bod yn gwisgo'n groes ers 60 mlynedd; a trawsrywiol 45 mlwydd oes a oedd tro cyntaf erioed allan fel 'ên femme'.

Unique – prif bwyntiau a ddeilliwyd

4.2.7 Gofid pennaf y ddau grŵp roedd diffyg gwybodaeth, cefnogaeth a dealltwriaeth o draws rywioldeb o fewn y gwasanaeth iechyd. I nifer o bobl eu pwynt cychwynnol o gyswllt o fewn y GIG i drafod eu cyflwr yw gyda'u Meddyg Teulu. Roedd hi'n ymddangos bod dealltwriaeth fach iawn o fewn y meddygon teulu a gyfeiriwyd atynt ar unrhyw agwedd o anhwylddeb hunaniaeth o ran rhywedd e.e. Y gwahaniaeth sylfaenol rhwng trawsrywiol a traws wisgwyr. O ganlyniad, ar y prydau gorau, roedd hyn yn arwaith at sefyllfa o rwystredigaeth i nifer o gleifion trawsrywiol, a'r anallu iddynt gael eu darparu gyda chyfeiriadau priodol a thriniaeth i'w cyflwr.

4.2.8 Roeddent yn gytûn bod derbyniad a dealltwriaeth y gymdeithas o'r gymuned draws rywiol wedi gwella yn fawr yn yr ugain mlynedd ddiwethaf. Mae hyn yn cael ei ystyried oherwydd yr hysbyseb cynradd o'r rhyngrwyd, a'r nifer o grwpiau hunan gymorth ar y rhyngrwyd, rhannu profiadau a rhwydweithiau cefnogaeth sydd wedi eu ffurfio gan bobl draws rywiol.

4.2.9 I'r sawl hynny sydd ddim 'allan' mae yna bryder cyfredol o gael eu hadnabod yn 'ên femme' gan gymdogion, cydweithwyr, teulu neu ffrindiau. Roedd yr ofn yma oherwydd y posibilrwydd o gael eu gwatwar, alltudio, camdriniaeth eiriol neu gorfforol. Rheswm am y nifer uwch o fynychwyr mewn cyfarfod na'r arfer (mae gan amlaf tua 20), oherwydd y nosweithiau tywyll cynyddol yr amser hwn o'r flwyddyn. Mae nifer o bobl draws rhywiol yn teimlo'n fwy cyfforddus mynd allan yn y tywyllwch oherwydd mae llai o siawns iddynt gael eu gweld.

4.2.10 Roedd pryderon wedi eu codi hefyd dros gael eu 'darganfod' yn y gwaith a'r ffaith y gallai hyn arwain at ddiswyddo neu watwar. Roedd un aelod wedi rhoi sylw: "Mae deddfau anffafiaeth Hunaniaeth Rywiol

yn dda iawn mewn theori ond mae'n amhosib amddiffyn eich hun gyda hynna ar lawr y ffactori neu os yw bos yn ceisio cael eich gwared”.

4.2.11 Teimlwyd bod y straen o fyw gyda'r cyflwr, heb neu gyda rhwydwaith cefnogaeth yn medru arwain at iselder ysbryd, ymosodiadau pryderon, teimladau o annigonolrwydd ac ofn camdriniaeth neu golled o rywun maent yn caru.

4.2.12 Ffyrdd ymlaen a fyddai'n helpu lleddfu'r problemau sy'n cael eu hwynebu a awgrymwyd yn cynnwys:

- Codi ymwybyddiaeth y cyflwr ar draws y gwasanaeth iechyd.
- Codi ymwybyddiaeth y cyflwr ymysg y cyhoedd yn gyffredinol, yn yr un math o ffordd mae rhywiaeth, hiliaeth a homoffobia wedi gwrthwynebu yn y ddegawd ddiwethaf.
- Codi ymwybyddiaeth y cyflwr o fewn y gweithle, sectorau cyhoeddus a preifat.

4.3 Grŵp Cefnogi Ffoaduriaid ac Ymofynwyr Noddfa Wreccsam (WRASSG)

4.3.1 Cynhaliwyd cyfarfod yn Ionawr 2008 gyda'r Swyddog Datblygu yn WRASSG (Grŵp Cefnogi Ffoaduriaid ac Ymofynwyr Noddfa Wreccsam).

4.3.2 Mae WRASSG yn cynnig gwybodaeth a chefnogaeth mewn nifer o ffyrdd, o gynrychiolaeth gyfreithiol i fwyd a lloches

- Maent yn gallu darparu cyfreithiwr 24 awr y dydd i ffoaduriaid ac ymofynwyr noddfa.
- Drwy gynllun cyfraniadau sy'n cael ei gefnogi gan elusennau lleol a'r cyhoedd maent yn medru cynnig bwyd (ffrwythau a llysiau), dillad, dillad gwely a dodrefn. Mae'r rhain yn cael eu storio mewn warws sy'n cael ei ddarparu gan y cyngor.
- Mae WRASSG hefyd yn gallu myned cronfa brys i ddarparu pobl gydag eitemau angenrheidiol fel par o esgidiau.

4.3.3 Mae ymofynwyr noddfa yn wynebu rhwystrau ym mhob ardal o'u bywydau mewn gwlad llw. Nid oes gan y sawl sy'n llwyddo i adael eu gwlad a chyrraedd Cymru unrhyw hawliau wrth gyrraedd y wlad llw.

4.3.4 Y ddau brif flaenoriaeth sydd angen gan y gymuned ymofynwyr noddfa yw mynediad llawn i ofal iechyd, a hyfforddiant ESOL (Saesneg i siaradwyr o ieithoedd eraill) Mae'n well gan hyfforddiant ESOL i drosglwyddo drwy amryw o ddulliau gan gynnwys canolfannau galw-i-mewn a hyfforddiant cartref un wrth un.

Rhwystrau: Tai

4.3.5 Mae ymofynwyr noddfa yn derbyn mynediad i dai sy'n cael ei ddarparu drwy'r Cymdeithasau Tai ac yn cael eu darparu gyda 70% o'r lwfans cymorth incwm safonol. Mae hyn yn cyfartalu ar hyn o bryd i £41 yr

wythnos. Nid oes gan ymofynwyr noddfa'r hawl cyfreithlon i geisio gwaith sy'n talu yn y DU.

4.3.6 Maent felly ar unwaith, gan amlaf, a rhwystr o amddifadedd economeg wedi'u trethi arnynt. Er nag yw holl ymofynwyr noddfa yn y DU yn dlawd, mae'r rhan fwyaf yn. Mae methu ceisio gwaith sy'n talu dim ond yn gwaethygu'r sefyllfa.

4.3.7 Mae ymofynwyr noddfa hefyd yn gyfyngol ym mhle yn y wlad maent yn medru byw ac nid ydynt yn medru ymarfer unrhyw hawl i ddewis. Maent yn gyfyngedig i fyw mewn un o bedwar ardal: Caerdydd, Castell Nedd, Abertawe neu Wrecsam.

Rhwystrau: Mynediad i wasanaethau iechyd

4.3.8 Mae'r llywodraeth yn cyfyngu mynediad i wasanaethau gofal iechyd cynradd ar gyfer pob ymofynnwr noddfa sydd wedi methu. Fe all hyn arwain at ymofynwyr noddfa sy'n apelio yn erbyn y fath rheoliad ac yn cael ei dal mewn apêl am hyd at saith mlynedd, ac yn methu myned yn llawn gwasanaeth iechyd yn ystod yr amser hwn.

4.3.9 Fe all y cyfyngiad yma arwain at gymhlethdodau pellach. Er enghraifft, mae WRASSG yn rhoi sylw ar sut mae hi wedi ei ddangos gan broffesiynol gofal iechyd meddyliol bod ymofynwyr noddfa yn fwy tueddol i broblemau iechyd meddyliol nag aelodau eraill y gymuned.

Rhwystrau: Addysg a hyfforddiant

4.3.10 Y gofyn addysgiadol pwysicaf i ymofynwyr noddfa yw hyfforddiant ESOL. Mae WRASSG yn datgan sut mae blynyddoedd o doriadau wedi eu gwneud mewn darpariaeth a hyfforddiant ESOL, a bod angen cynyddu'r hyfforddiant ESOL i ieithoedd eraill, yn enwedig i'r ieithoedd cyntaf yr ymofynwyr noddfa.

4.3.11 Mae yna gyfyngiadau mewn beth sydd ar gael i ymofynwyr noddfa a ffoaduriaid o ran hyfforddiant galwedigaethol, er enghraifft cyfleoedd i hyfforddi fel person trin gwallt neu blymwr.

4.3.12 Mae hyfforddiant academig hefyd yn gyffredinol yn gyfyng. Mae cael lle mewn prifysgol hefyd yn llwythog gydag anawsterau ariannol gan eu bod wedi eu dosbarthu fel myfyrwyr dros y môr ac felly yn gorfod talu costau uwch.

Rhwystrau uniongyrchol ac anuniongyrchol

4.3.13 Fel mae ymofynwyr noddfa yn cael eu heithrio gan gyfraith o waith sy'n talu mae'n rhaid iddynt ddibynnu ar grwpiau cymorth fel Cyngor Ffoaduriaid Cymru a WRASSG am angenrheidiau sylfaenol fel bwyd, dillad a mynediad i gyfreithwyr.

4.3.14 Mae'r gymuned ymofynwyr noddfa yn Wrecsam yn boblogaeth wahanol iawn i gymharu gyda chymunedau yn Ne Cymru. Mae'n cynnwys tua 70 sengl yn o 39 gwahanol wlad. Mae hyn yn ei gwneud hi'n anoddach i gymunedau i ffurfio ac i gefnogi ei gilydd.

- 4.3.15 Mae hiliaeth yn rhwystr, yn erbyn ymofynwyr noddfa wen ac ymfudwyr o orllewin Ewrop ac i'r sawl sydd ddim yn wyn o Affrica ac Asia.

Cymuned

- 4.3.16 Mae cynllun positif sy'n gweithio yn y gymuned wedi ei sefydlu gan glwb pêl-droed Wrecsam. Mae'r clwb yn rhedeg sesiynau hyfforddi rheolaidd lle mae ymofynwyr ifanc yn medru cymryd rhan. Mae hyn yn cynnwys yr ymofynwyr noddfa yn y gymuned ac o hyn mae'r clwb pêl-droed yn gobeithio datguddio talent gudd a phêl-droedwyr proffesiynol y dyfodol.

5 Astudiaethau Achos

5.1 Trosolwg o'r astudiaethau achos

- 5.1.1 Roedd wyth astudiaeth achos wedi eu hymgymryd. Roedd y rhain wedi eu dewis o'r senglion a gymerodd rhan yn y rhaglen o weithgareddau. Roedd yr astudiaethau achos yn cynnwys cyfweiliadau wyneb yn wyneb, wedi eu selio ar fframwaith yn adlewyrchu ardaloedd tebyg i'r holiaduron a'r digwyddiadau ymrwymiad. (Gweler Atodiad I).
- 5.1.2 Roedd yr wyth sengl yn a dewiswyd wedi rhoi caniatâd i gael eu cysylltu am ymchwil pellach wedi cael eu hadnabod drwy un neu fwy o'r tri llwybr: roeddent wedi cwblhau'r holiadur, mynychu un o'r digwyddiadau ymrwymo neu wedi bod mewn cysylltiad ar ôl darllen cyhoeddusrwydd am y cynllun cydraddoldeb sengl.
- 5.1.3 Roedd yr astudiaethau achos wedi eu dewis i geisio sicrhau cynrychiolaeth gyfartal ac eang ar draws y llinynnau cydraddoldeb.
- 5.1.4 Y llinynnau cydraddoldeb a drafodwyd gan yr astudiaethau achos roedd oed, anabledd, ethnigrwydd (gan gynnwys ymofynwyr noddfa), rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, crefydd a chred a chyfeiriadedd rhywiol.

5.2 Astudiaeth Achos 1- Ann yn Aberystwyth

Bywyd cynnar

- 5.2.1 Roedd Ann wedi'i geni yn Lloegr yn 1951 ac wedi symud i Gymru yn 1987 yn 36 mlwydd oed. Roedd ei rhieni o etifeddiaeth Ewropeaidd gymysg ond mi roedd hi wedi ei chodi o fewn diwylliant Catholig Gwyddelig gan ei mam a oedd yn rhiant sengl ar ôl 1956. Roedd ei theulu yn ddosbarth gweithio ac yn dlawd. Mae gan Ann dyslecsia ac roedd ychydig iawn wedi ei ddeall am y cyflwr yn ystod ei chyfnod hi o blentyndod.
- 5.2.2 Yn naw mlwydd oed roedd Ann wedi dod yn ymglymedig ag ymgyrchoedd gwleidyddol. Roedd y diddordeb wedi ei sbarduno gan etholiad cyffredinol 1960 ac roedd hi wedi ymuno a'r Blaid Ryddfrydol. Roedd hi wedi dechrau gwneud gwaith achos yn 12 mlwydd oed. Mae hi'n credu taw dyma ble ddechreuodd ei nwyd am iawnderau dynol.
- 5.2.3 Roedd hi wedi ei hethol fel cynghorydd awdurdod lleol yn 1982, ac yn Arweinydd y Grŵp Rhyddfrydol ar awdurdod pwysig. Roedd hi nifer o weithiau yn ymgeisydd Seneddol i'r DU a'r Senedd Ewropeaidd.

Dynes mewn busnes

- 5.2.4 Roedd Ann wedi symud i Gymru yn 1987 gyda'i ail gwr i sefydlu busnes eu hun. Roedd hi wedi disgrifio heriau roedd hi wedi profi mewn perchen yn rhannol ar fusnes o ganlyniad o agwedd pobl tuag at fenywod. Roedd rhai pobl yn pallu eu darparu gyda phrisiau ac yn

mynnu danfon manylion i'w gwr. Roedd hyn wedi digwydd hyd yn oed pan roedd hi'n prynu cerbyd er bod ei gwr yn methu gyrru a'i bod hi'n berchen ar y cerbyd roedd hi'n ceisio ei rhan-gyfnewid. Roedd rheolwyr banc yn pallu ei gweld hi ar ben ei hun ac yn dweud eu bod eisiau 'delio gyda'r bos' gan dybio taw dyn oedd e. Nid yw Ann yn credu bod y sefyllfa hon wedi gwella yn fawr yng Nghymru yn y blynyddoedd diwethaf. *"Mae Cymru 20 mlynedd tu ôl i Loegr mor bell a bod cydraddoldeb yn y cwestiwn."*

Mynediad i gartrefi addas

5.2.5 Roedd Ann wedi ffeindio llety rhent i'w theulu ond doedd y perchennog ddim yn hapus ynglŷn â'r addasiadau posib roedd angen gwneud i wneud y tŷ yn addas ar gyfer Ann, defnyddiwr cadair olwyn. Roedd y teulu wedi ymgeisio i'r cyngor am gartref addas a derbyniwyd tri chynnig, a'r tri yn anaddas. Roedd Ann wedi dweud bod y tai yn "anaddas" gan nad oedd un ohonynt wedi eu haddasu i gyrraedd anghenion pobl anabl (nid yn unig pobl mewn cadair olwyn), a *"Beth roeddem wedi galw amdano oedd - drwy LICC - cofrestr o dai addasedig a cyraeddadwy wedi'u crynhoi gan berchnogion cymdeithasol."*

5.2.6 Mae hi'n teimlo bod hyn yn amlygu'r diffyg tai addas yn gymdeithasol ar gael yn yr ardal i ddefnyddwyr cadair olwyn. Mae Ann a'i gwr yn awr yn byw mewn cartref sydd wedi ei addasu gan ddefnyddio grant atgyweirio a gwella.

Mynediad i addysg

5.2.7 Yn 1991 roedd Ann wedi derbyn lle ym Mhrifysgol Llambedr-Pont-Steffan i ymgymryd â gradd mewn astudiaethau Fictorianaid. Roedd ei hiechyd wedi dirywio yn ystod y cyfnod yma ac roedd hi'n methu parhau yn y Brifysgol ond roedd hi wedi dweud fel defnyddiwr cadair olwyn roedd hi'n gweld y campws yn y Brifysgol yn anghyraeddadwy ac yn methu mynd o gwmpas. Roedd hi wedi ceisio cofrestru yn y blynyddoedd mwy diweddar i wneud cwrs dysgu pellter gyda'r Cyngor Sgiliau drwy Gyngor Dysgu Cymru. Fodd bynnag, roedd y cwrs (ar-lein yn bennaf) angen presenoldeb mewn ysgol haf am wythnos yn ogystal â chyfarfod misol gan y tiwtor, ac nid oedd un o'r lleoliadau a gynigir o fewn Cymru yn gyraeddadwy.

5.2.8 Rhwystr arall gyda hyn oedd, er mwyn i'r Brifysgol adnabod ei dyslecsia roedd angen datganiad ac roedd hyn yn costio £500. *"Roeddech yn derbyn yr arian yn ôl yn y pen draw ond mae'n medru cymryd hyd at chwe mis."*

5.2.9 Roedd Ann wedi rhoi sylw yn gyffredinol ar Brifysgolion yng Nghymru, eu bod ddim yn hyrwyddo'r gefnogaeth a'r cyfleusterau a allai cael ei wneud i fyfyrwyr anabl. Mae hi'n cael ei adael i senglion i ddarganfod dros eu hun. Mae hi'n teimlo y gallai Prifysgolion gymryd dynesiad mwy gweithredol i amlygu'r gefnogaeth a chymorth sydd ar gael.

Trafnidiaeth

- 5.2.10 Mae gan Ann gar symudedd sy'n ei galluogi hi i gynnal ei annibyniaeth a rhyddid. Mae'n hi'n ei weld yn rhyddhad a hebddo mi fyddai'n methu gadael y tŷ yn hawdd. *"Mae'n gynllun arbennig sydd wedi fy ngalluogi i i gadw fy annibyniaeth a rhyddid. Rwy'n methu mynd i unman heb fy nghar - mae'n gymaint o ryddhad."* Fodd bynnag mi roedd hi wedi rhoi sylw ar y diffyg mannau parcio anabl wedi'u lleoli yn addas yn Aberystwyth. Roedd Ann hefyd wedi dweud bod y bysiau parcio a theithio ddim yn gyraeddadwy i gadeiriau olwyn ac er bod yr orsaf rheilffordd yn gyraeddadwy, nid yw'r trenau. Roedd Ann wedi rhoi sylw ar y cyfyngiadau o opsiynau trafnidiaeth eraill *"Mae'r cynllun Mudoleddd Siop ond yn gweithio o 10 y.b. i 3.30 y.p."*
- 5.2.11 Roedd hi hefyd wedi nodi bod y drwydded bws sy'n cael ei ddyrannu gan yr awdurdodau lleol (ond yn cael ei dalu gan y LICC) i bobl anabl yn ddiwerth i bobl gyda phroblemau mudoledd sy'n methu cyrraedd bysiau anghyraeddadwy neu gyrraedd stopiau bws sydd mewn mannau anghyraeddadwy. Mae hyn yn cael ei waethygu gan ffactorau gwledig.

Mynediad i adeiladau cyhoeddus

- 5.2.12 Roedd Ann wedi siarad am ei phrofiad o fyned adeiladau lleol yn arbennig yn Aberystwyth. Nid yw hi'n medru myned y llyfrgell leol. Mae'r gloch i alw am gymorth allan o'i chyrraedd ac er bod yna blatfform (ddim yn gweithio ar hyn o bryd) i fynd a defnyddwyr cadair olwyn i mewn i'r brif lyfrgell nid yw hi'n bosib myned y llyfrgell cyfeirnod o gwbl. Roedd hi hefyd wedi rhoi sylw bod toiledau anabl yn y dref ddim o hyd wedi eu dylunio i Safonau Prydeinig ac mae yna angen ar gyfer Ardaloedd Newid mewn toiledau sy'n darparu at ystod fwy eang o anabledau.
- 5.2.13 Mae Ann yn pryderu y dylai adeiladau gyrraedd rhan M o'r Rheoleiddiadau Adeiladau 2001 (y rhai sy'n cael eu defnyddio yn awr) ac i Safonau Prydeinig BS8300, a dylai bod grantiau sy'n cael eu dyrannu o dan ariannu Amcan Un yn cyrraedd y safonau yma fel sy'n cael ei nodi yn y rheoleiddiadau ariannu ond nid yn cael eu plismona i sicrhau cydymffurfiad.
- 5.2.14 Roedd Ann wedi trafod problem roedd hi wedi profi mewn siopau dillad - mae'r ystafelloedd yn aml ddim yn ddigon mawr i gadair olwyn ond hefyd, nid yw siopau yn ymadael i ofalwr o wahanol ryw fynd i mewn i ystafell newid i gynorthwyo gyda newid.
- 5.2.15 Roedd Ann yn bositif iawn am y ganolfan gelf newydd yn Aberystwyth. Roedd hi wedi ei chynghori gyda'r dylunio ac yn teimlo bod agwedd bositif y gweithwyr a'r parodrwydd i wrando a chynnwys pobl anabl yn y datblygiad wedi bod yn allweddol i'r llwyddiant yr adeilad yma. Mae hi'n teimlo bod agwedd yn aml yn anoddach i oresgyn na rhwystrau corfforol.

- 5.2.16 Roedd hi wedi cyngori gyda'r GIG ynglŷn â chynllun ysbyty newydd yn yr ardal. Roedd y GIG wedi gwrandio "*ar y feirniadaeth fanwl roedd hi wedi gwneud o'r cynllun ond wedi methu eu cymryd y materion i mewn i ystyriaeth. Maent wedi dysgu eu gwers ers hyn (yn amlwg mae'r namau dylunio a rhagfynegwyd wedi dod yn wir) ac yn awr yn cyngori.*" Mae Ann a'i gwr yn derbyn ariannu drwy'r Siambr Masnach i siarad â busnesau lleol ynglŷn â'r Ddeddf Anffafiaeth Anabledd ond nid yw hi'n teimlo bod hyn yn cael ei gymryd i mewn gan fusnesau.

Mynediad i wasanaethau iechyd

- 5.2.17 Mae gan Ann wyth cyflwr iechyd hirbarhaol ac nid oes un ysbyty sy'n gallu trin yr holl gyflyrau yn yr ardal. Yng Nghymru wledig mae hyn yn gallu golygu teithio pellterau hir i fyned gofal iechyd. Nid oes gan nifer o wardiau yn ysbyty Bronglais yn Aberystwyth toiledau cyraeddadwy ac mae cleifion anabl yn cael cynnig comôd. Roedd Ann wedi rhoi sylw bod nifer o feddygon ddim i weld yn deall y model cymdeithasol o anabledd.

Gwragedd mewn gwleidyddiaeth a bywyd cyhoeddus

- 5.2.18 Mae Ann o hyd yn ymglymedig iawn mewn gwleidyddiaeth ac ymgyrchu. Hi yw Ysgrifenyddes Gyffredinol y Blaid Ryddfrydol Cymraeg ac yn Gadeirydd y Pwyllgor Safonau'r Cyngor Sir leol. Mae hi'n pryderi nad oes digon o fenywod yn ymglymedig mewn gwleidyddiaeth yng Nghymru. "*Dim ond pedwar allan o'r 42 Cynghorwyr Sir yng Ngheredigion sy'n fenywod. Mewn cyfarfod pleidiau gwleidyddol roedd e wedi'i ddominyddu gan ddynion (50 o ddynion allan o 53). Yna, roeddent wedi agor y drysau ac mi ddaeth 30 o fenywod i mewn i weini'r te.*"
- 5.2.19 Mae Ann yn angerddol ynglŷn ag iawnderau dynol. Mae hi'n teimlo ei fod yn darparu ffocws ac agenda cyffredinol i bob grŵp sy'n disgyn o fewn a thu hwnt i'r fframwaith cydraddoldeb.

5.3 Astudiaeth Achos 2- Robert yn Ynyshir

Bywyd domestig

- 5.3.1 Mae Robert yn rhiant sengl ac yn ofalwr cynradd i dri o blant 11 mlwydd oed, wyth a chwech. Mae gan ei fab syndrom Asperger ac mae gan ei ferch ieuengaf parlys yr ymennydd (parlys pedwar aelod).
- 5.3.2 Roedd e wedi rhoi'r gorau i'w waith i fod yn ofalwr cynradd saith mlynedd yn ôl, pan oedd yn disgrifio ei hun fel "*peiriannydd awyren oedd ddim hyd yn oed yn gwybod sut i weithredu'r peiriant golchi.*" Mae e yn awr yn fedrus ym mhob tasg ddomestig ac yn ymgyrchu yn erbyn y nifer o rwysrau sefydliadol sy'n parhau i herio hawliau ei deulu i safon resymol o ofal a safon bywyd.

Mynediad i Wasanaethau Iechyd

- 5.3.3 Mae Robert a'i deulu wedi myned nifer o wasanaethau GIG yng Nghymru ac yn bositif am ran fwyaf o'r gwasanaethau. Mae e'n son yn arbennig am y llawfeddyg orthopedig yn ysbyty Brenhinol Morgannwg a'r ymgynghorwyr paediatreg, therapyddion galwedigaethol a llawfeddygon llygaid mewn clinigau lleol.
- 5.3.4 Mae yna nifer o faterion wedi bod gyda mynediad i ofal iechyd. Un enghraifft oedd y gwrthodiad o un clinigwr i roi'r driniaeth botocs angenrheidiol i ferch Robert ar sail cost. Wedi dilyn ymlaen llawer roedd y penderfyniad wedi ei wrthdroi. Fodd bynnag roedd amseri'r driniaeth ar ddydd Sul yn golygu bod yn rhaid i Robert a'i ferch i sefyll dros nos ym Mhenarth ac roedd rhaid cael gofal plant ar gyfer nos Sadwrn a thriwyr dydd ddydd Sul.
- 5.3.5 Roedd mab Robert gyda syndrom Asperger yn mynychu clinig unwaith y flwyddyn o dan Dr Lahtif sy'n arbenigwr cenedlaethol ar anhrefn cyfathrebu. Er yn wasanaeth arbennig, mae Robert yn ymwybodol y byddai mwy nag un apwyntiad y flwyddyn yn fwy buddiol.
- 5.3.6 Mae Robert yn ystyried bod y wasanaeth iechyd yng Nghymru yn gwneud eu gorau ond yn teimlo bod y system UDA yn medru cynnig rhai gwasanaethau sydd ddim ar gael yn y DU, megis doctor ym mhob gwesty.
- 5.3.7 Mae yn ystyried y gwasanaeth iechyd yn ne Cymru i fod a chyfarpar ar gyfer gwneud llawer mwy ar gyfer y rhai anabl meddygol na'r sawl sydd ag anableddau cudd. Mae e'n rhoi'r adolygiad blynyddol o syndrom Asperger fel enghraifft: *"Fel rhiant rwy'n gwybod fy mod yn dda nawr, ond cyn i mi ddysgu roedd angen mwy o gysur [na'r oedd e wedi derbyn] i allu gweithio gyda'r plant ar sail o ddydd i ddydd. Mae llawer o bobl yn methu dysgu fel fi felly pam y dylai eu plant oddef o ganlyniad?"*

Mynediad i Addysg

- 5.3.8 Roedd mab Robert wedi ei diagnosio gyda syndrom Asperger pan yr oedd yn y feithrinfa, a drwy ddarllen llyfrau seicoleg addysgiadol mae Robert wedi gallu dysgu a chefnogi ei fab y gorau mae gallu. Mae yna nifer o heriau ym mywyd dyddiol mae mab Robert yn ei weld yn anodd mae y rhan fwyaf o blant ddim hyd yn oed yn meddwl amdanynt megis cyfarfod a phyllau tywod, gratiau metel, neu synau ac aroglau gwahanol.
- 5.3.9 Mae Robert wedi cael nifer o heriau i gael ei ysgol leol (lle mae tri o'i blant yn mynychu) i osod y cymorth ac addasiadau angenrheidiol, hyd yn oed ar ôl iddynt gael rhybudd hir (megis toiledau anabl). Mae e'n teimlo hyd yn oed pan oedd addasiadau wedi eu cynnal roeddent yn dueddol o fod yn y ffordd roedd yr ysgol ei heisiau yn hytrach nag i'r fanyleb angenrheidiol. Mae Robert ar un tro hyd yn oed wedi rhoi ei waith i oruchwylio'r cynlluniau a mesur i fyny gyda'r ysgol dim ond i

ddarganfod (drwy siarad gyda'r gweithiwr yn y cwestiwn) bod yr ysgol heb gymryd hyn i mewn i ystyriaeth

- 5.3.10 Mater arall gydag addysg yw pan oedd ei ferch yn methu dod ymlaen gydag un gofalwr roedd hi wedi profi yn anodd iawn i newid. Pan oedd Robert wedi gofyn i geisio gwneud newid, roedd e'n teimlo ei fod yn cael ei gwrdd â heriau a bod *“y Trydydd Ryfel Byd wedi dilyn.”*

Cymuned

- 5.3.11 Mae tua thraean o'r cymdogion yn gefnogol iawn ac mi fydden nhw yn, er enghraifft, cynnig rhoi lifftiau ac archebu tocynnau i ddigwyddiadau ar lein.
- 5.3.12 Fodd bynnag mae rhai o'r gymuned leol yn dangos cenfigen oherwydd bod tŷ Robert wedi derbyn addasiadau wedi eu hariannu gan grant, megis to newydd. Er bod rhai gwelliannau wedi'u hariannu gan grant wedi eu gwobrwyo, mae Robert wedi talu ac ymgymryd llawer o'r gwaith angenrheidiol ei hun.
- 5.3.13 Mae yna ychydig o genfigen gan rhai o'r gymuned oherwydd y ffaith bod Robert wedi dewis rhoi'r gorau i'w waith i fod yn ofalwr sengl, ac yn *“gwneud yn dda ar hyn.”*

Grwpiau cefnogi cymunedol

- 5.3.14 Mae'r cynllun Big House Playhouse NCH yn gweithio'n dda i'r teulu yn mynd a phlant anabl ar deithiau diwrnod yn ogystal â chynnal gweithgareddau a sesiynau cymdeithasol yn wythnosol.
- 5.3.15 Mae Cefnogaeth Teulu Rhondda yn enghraifft arall o sefydliad sy'n cynnig cefnogaeth hanfodol.
- 5.3.16 Mae'r sefydliad Gofalwyr Ifanc yn darparu ac yn rhedeg gweithgareddau cymdeithasol i frodyr neu chwiorydd i blant anabl i'w galluogi i wneud ffrindiau gyda phlant eraill mewn sefyllfaoedd tebyg.
- 5.3.17 Mae'r Ganolfan Dewis ar gyfer Byw Annibynnol ym Mhontypridd yn sefydliad arall mae Robert yn clodfori. Maent yn awdurdodi pobl anabl o fewn ardal Rhondda Cynon Taf drwy eu Cynlluniau Cefnogi Taliadau Uniongyrchol a Gwasanaeth Eiriolaeth.

Gweithgareddau Hamdden

- 5.3.18 Mae Robert a'i blant wedi mwynhau nifer o wyliau gan gynnwys ymweliad ac Ynys Manaw i wylïo'r rasy beiciau modur.
- 5.3.19 Maent wedi ymweld â'r UDA nifer o weithiau ac mae Robert yn dyfynnu cwmni hedfan Virgin fel y cwmni gorau o bell ffordd, o'u criw caban i'w swyddfa cyfleusterau anabl. Roedd yr olaf o hyd yn sicrhau bod seddau addas mewn lle, drwy ddanfôn allan holiadur neu gymryd mesuriadau manwl o anghenion eistedd y plentyn. Mae'r teulu yn aml wedi cael eu huwchraddio i ddosbarth cyntaf er mwyn iddynt gael eistedd gyda'i gilydd.

5.3.20 Mae Robert wedi cael profiadau gwael gyda British Airways a First Choice, gyda'r olaf yn *"methu deall y gofynion ac anghenion yr anabl, a'r effaith mae'n gallu cael."*

5.3.21 Roedd Robert wedi dyfynnu'r gwahaniaeth rhwng llety gwestyau yn y UDA a Chymru yn llethol, gyda phob gwesty yn y UDA yn addasadwy o'r Ddeddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd

5.3.22 Roedd gan y teulu hefyd rhandir lleol lle maent yn tyfu ystod eang o lysiau. Mae hyn yn rhywbeth mae'r plant yn mwynhau ac yn dysgu ohono, ac mae'r cynnyrch helaeth yn cael ei rannu gyda ffrindiau a theulu.

Y Dyfodol

5.3.23 Mae Robert a'u deulu yn ystyried allfudiad i'r UDA, oherwydd ei fod yn teimlo bod yr amgylchedd, y costau byw, cyfleoedd cyflogaeth a'r rhwydweithiau cefnogi yn yr UD yn gorchfygu unrhyw beth a allai gael ei gynnig yng Nghymru.

5.3.24 Mae e'n teimlo bod angen y gwasanaeth sy'n cael ei gynnig i blant ac oedolion anabl yn y DU gael ei wella er bod deddfwriaeth mewn lle mae'r gwirionedd yn fater gwbl wahanol: *"Mae angen i Brydain ddal i fyny, er enghraifft gyda chyfleusterau a mynediad i gyngherddau cerddorol. Mae angen i'r anabl gael eu hintegreiddio yn gymdeithasol i mewn i fywyd modern Prydain, oherwydd ar hyn o bryd maent yn cael eu heithrio yn gyfan gwbl."*

5.4 Astudiaeth Achos 3- Elen yn Rhyl

Bywyd Cynnar

5.4.1 Mae Elen wedi byw yng Ngogledd Cymru ers 2003. Mae hi yn ei 60au a'r llinynnau cydraddoldeb mae hi'n eu hadnabod yw'r rhai o ryw, hunaniaeth o ran rhywedd a chyfeiriadedd rhywiol.

5.4.2 Mae ei hunaniaeth rywiol a'i hunaniaeth o ran rhywedd yn rhywbeth mae hi wedi bod yn ei gwestiynu ers ei bywyd cynnar. Mae beth mae hi wedi bod yn meddwl am ei rhywioldeb wedi bod yn rhan bwysig iawn ar hyd ei bywyd ac yn fwy na thebyg y ffordd roedd hi o hyd yn ceisio deall beth oedd wedi troi allan i fod yn gyflwr traws rhywiol. Fe ddywedodd hi: *"Nid oedd gennyf i unrhyw faterion uniongyrchol yn ymwneud ac anhwylder hunaniaeth o ran rhywedd a chyfeiriadedd rhywiol yn fy effeithio yn fy mywyd cynnar."*

Bywyd personol

5.4.3 Mae gan Elen materion ynglŷn â'r defnydd o'r term anhwylder hunaniaeth o ran rhywedd (gender dysphoria) wrth gael ei defnyddio wrth gyfeirio ati hi, *"fel cyflwr dehongliad mae'r cyflwr wrth achosi trallod i'r sengl yn ac yn ymyrryd gyda'i ffwythiant arferol. Rwyf i byth wedi dioddef yn y ffordd yma wrth fod yn draws rywiol, sef y ffordd roeddwn i'n syml wedi derbyn fy mod wedi cael fy ngwneud."* Mae hi,

fodd bynnag, yn hapus gyda'r term yn cael ei ddefnyddio mewn ystyr ehangach i arwyddocáu bod ei hunaniaeth o ran rhywedd ddim yn gweddu gyda'i rhyw enedigol. *"Yn yr ystyr yma, rwy'n medru byw gydag ef, er nad wyf yn ei ystyried yn yr ystyr yma yn gyflwr meddygol. Sori, ychydig o geffyl pren i mi!"*

5.4.4 Mae Elen yn diffinio ei anhwylddeb hunaniaeth o ran rhywedd fel *"isllif sydd wedi bod yn rhan ohonof drwy fy mywyd.. Rwyf wedi delio gyda fy agwedd o ryw yn y tŷ bach.."* Mae ei phedwar perthynas hir dymor blaenorol i gyd wedi bod gyda menywod. Nid oedd hi'n deall ar y pryd ond yn ystyried wrth ôl-syllu taw ei chyflwr meddygol a arweiniodd i ddirywiad ei pherthnasoedd personol. Roedd e hefyd wedi effeithio ar ei ffrindiau. Roedd hi'n datgan bod *"erbyn iddi sylweddoli ei bod hi'n draws, nid oedd gennyf berthynas ar ôl."*

5.4.5 Mae'r rhan fwyaf o'i theulu yn derbyn ei chyflwr, rhai gydag amheuaeth. Nid yw hi wedi derbyn unrhyw elyniaeth gan ei pherthnasau. Y perthynas sydd ar fwyaf o faterion gydag e yw ei chynwraig, sydd o bosib a chymhellion ei hun am beidio dymuno a chymryd statws trawsrywiol Elen. Hi yw'r un person sydd hefyd yn brin o ymwybyddiaeth lawn o anhwylddeb hunaniaeth o ran rhywedd.

5.4.6 Roedd Elen wedi ei chodi mewn teulu cariadus a hefyd yn annog i fod yn annibynnol ac yn agored. Roedd ei rhieni *"wedi rhoi'r gorau posib."* Mae hyn yn rhywbeth roedd hi wedi ymdrechu i wneud gyda'i phlant hi. Mae hi am ei phlant i fod eu hun gorau sy'n bosib, ac yn datgan taw bod yn hapus ac yn gyffyrddus yw'r bwriad pwysicaf mewn bywyd.

Bywyd gweithio

5.4.7 Nid oedd Elen wedi cyfeirio at ei anhwylddeb hunaniaeth o ran rhywedd tan yn hwyr yn ei bywyd gweithio. Roedd hi'n ystyried hyn i fod ar ddamwain gan ei bod ddim felly yn gorfod ymladd unrhyw anawsterau posib yn y gweithle. Fel person di-cyfwynebiadus doedd hi ddim eisiau tramgwyddo, oherwydd bod rhai pobl yn *"cael eu tristau gan y mater o Draws Rywioldeb."* Nid oedd hi eisiau ymddangos i fod yn mynd allan o'i ffordd i gorddi cyd-weithwyr. Mae hi'n falch o fod yn berson traws rhywiol ond mi fyddai'n gwisgo (fel dyn) i ffitio i mewn gyda'i chydweithwyr.

5.4.8 Mae hi'n gwybod bod gwaith a chyflogaeth yn fater mawr i bobl draws rywiol. Mae ei phartner Jenny-Ann sydd hefyd yn disfforydd rhyw, wedi ei gwneud yn ddi-waith ar bedwar achlysur yn ei bywyd gweithio. Mae Jenny-Ann yn priodoli'r diweithdra hyn, sy'n ymestyn yn ôl i'r 1970au, i agweddau e'u cyflogwyr i'w chyflwr meddygol.

5.4.9 Mae Elen yn rhedeg sesiynau hyfforddi amrywiaeth i'r heddlu yng Ngogledd Cymru a grwpiau eraill gan gynnwys cymdeithasau tai. Mae hi'n cwrdd gyda'r bobl yma yn gymdeithasol yn ogystal ag yn teimlo eu bod *"mor dderbyniol"*. Mae hi'n ennill parch pobl ac yn teimlo bod y fath brofiadau yn gwneud i fod yn draws rywiol yn brofiad bywyd mor gadarnhaol.

Cymuned

5.4.10 Mae Elen, ynghyd a Jenny-Ann, yn weithgar o fewn y gymdeithas draws rywiol. Mae hi'n ysgrifenyddes i'r grŵp cymorth traws rywiol Gogledd Cymru, Unique sy'n cynnal cyfarfodydd misol a digwyddiadau cymdeithasol. Mae ymwelwyr i Unique (sy'n agored i bobl draws rywiol, partneriaid a ffrindiau) yn aml yn sylwi ar gymaint maent yn mwynhau'r cyfarfodydd. Mae Elen yn falch o ethos y grŵp o estyn allan positif.

5.4.11 Mae Elen yn rhyngweithio gyda'r gymuned drawsrywiol ranbarthol ond hefyd yn ceisio ymestyn allan i'r gymuned di-drais yn ogystal. Mae'r rhain yn cynnwys grwpiau yn y cymunedau Pobl Lesbiaidd, Hoyw, Deurywiol a Thraws rywiol yn Wrecsam a Chei Connah, a'r Eglwys Gymunedol Fetropolitan ym Manceinion.

5.4.12 Yn eu rôl fel rhan o'r pwyllgor cymdeithasol yr eglwys mae Elen a Jenny-Anne yn ymweld â thai bwyta a bariau newydd yn rheolaidd i sicrhau ei bod yn addas ar gyfer anghenion y grŵp, a sicrhau er enghraifft bod gan fannau cyfarfod mynediad anabl a'u bod yn arlwygo ar gyfer llysieuwyr.

Myned gwasanaethau cyhoeddus

5.4.13 Mae myned gwasanaethau cyhoeddus yn medru darparu anawsterau i bobl draws rywiol sydd heb drawsnewid eu henwau a'u rhyw yn gyfreithiol. Mae angen i Elen fyned rhai gwasanaethau yn ei hunaniaeth wrywaidd gan ei bod hi heb newid ei enw yn gyfreithlon eto. Dwy enghraifft a rhoddodd hi roedd apwyntiadau deintyddol a meddiannu brechiadau teithio yn y ganolfan iechyd.

5.4.14 Mi wnaeth Elen hefyd son am nifer o brofiadau cadarnhaol yn y maes o fyned gwasanaethau cyhoeddus. Un esiampl o hyn oedd y Nationwide Building Society gyfeillgar a deallus o'i hangen i fyned cyfrif cymdeithas adeiladu Unique yn ei phersona benywaidd a gwrywaidd. Mi wnaeth hi sefydlu'r cyfrif yn ei phersona gwrywaidd gan roi enwau benywaidd a gwrywaidd. Mae hi'n arwyddo dogfennaeth cyfrif yn ei henw gwrywaidd ond mi wnaeth Nationwide gytuno i gyfeirio'r holl ohebiaeth iddi yn ei henw benywaidd.

5.4.15 Mae bod a hunaniaeth fenywaidd allanol ond hunaniaeth gyfreithiol wrywaidd yn gallu achosi problemau ymarferol. Er enghraifft weithiau mae Elen yn derbyn sieciau personol wedi'u hysgrifennu i'w henw benywaidd ond nid yw'n medru bancio'r rhain gan fod ei chyfrif banc personol yn ei henw gwrywaidd cyfreithiol yn unig.

Amgylchedd

5.4.16 Gyda chyfeiriad i'r amgylchedd lleol mae hi'n aml yn defnyddio trafnidiaeth gyhoeddus, yn lleol ac yn genedlaethol, heb hyd yn oed brwydro unrhyw broblemau sy'n perthyn i'w hunaniaeth o ran rhywedd: mae hi'n teimlo fod: *"Mae'r straeon arswydus rydych yn clywed [hynny yw ymosodiadau trawsrywiol] yn aml yn cael eu hachosi gan weithgareddau llai na synhwyrol ar ran y person traws rhywiol. Er*

enghraifft, cwrdd, ac yna mynd gyda rhywun rydych chi newydd ei gwrdd â mewn clwb heb ddweud wrth unrhyw un lle rydych yn mynd a chael eich llofruddio. Yn syml iawn mae'n rhaid i chi ddilyn rheolau cymdeithasol fel unrhyw un arall a pheidio cymryd risgiau."

5.4.17 Mae Elen yn dweud taw'r allwedd i fywyd hapus fel menyw sydd ag anhwylddeb hunaniaeth o ran rhywedd, heb frwydrau diflas, yw gwisgo'n addas ac i geisio ffitio i mewn. Mae cael eich adnabod fel person sydd ag anhwylddeb hunaniaeth o ran rhywedd weithiau yn gallu arwain at statws dyrchafedig. Weithiau mae yna bobl sy'n hoffi bod yn gyfaill a phobl sydd yn wahanol i'r brif ffrwd. Mae menywod genetig yn derbyn Elen gan eu bod nhw *"yn gallu gweld tu hwnt i'r arwyneb."*

5.4.18 Roedd Elen yn hapus i nodi sut mae hi'n brwydro ychydig iawn o ragfarn wrth fynd trwy ei bywyd dyddiol yn Rhyl. Dim ond un math enghraifft roedd hi'n gallu nodi. Roedd hyn gyda grŵp o ddeuddeg ffrind lesbiad, hoyw, deurywiol a thraws rhywiol ym mwyty Pizza Hut yn Blackpool, pan wnaeth y gweinydd nodi nid oeddent yn gallu lletya'r grŵp a'u bod nhw wedi rhedeg allan o bitsas. Yn syml iawn mi aeth y grŵp at fwyty mwy cyfeillgar cyfagos. Yn hwyrach mi wnaeth un o'r grŵp ysgrifennu llythyr o gŵyn at brif swyddfa Pizza Hut.

5.4.19 Mi wnaeth hi hefyd siarad am brofiadau positif mewn bwyta'i eraill. Roedd yna un achlysur wrth giniawa gyda grŵp o ffrindiau mewn tŷ cyrri ym Manceinion fod ciniäwr arall wedi gwneud sylwadau negyddol i'r perchennog am y grŵp, rhywbeth tebyg i *"nid yw pobl eisïau bwyta gyda phobl fel yna"*. Mi wnaeth y perchennog anfon y person sarhaus i ffrwd gan awgrymu dylen nhw ddychwelyd yn hwyrach.

5.4.20 Pan roedd angen i Elen a Jenny-Ann fynd i'r orsaf heddlu lleol ar ôl i gar Jenny-Ann gael ei fandaleiddio dros y flwyddyn newydd yn ogystal â cheir eraill ar y stryd mi wnaeth yr heddlu ei thrin gyda pharch. Roedd yna achlysur arall pan roedd angen iddi alw gwasanaeth torri i lawr cerbydau yn hwyr wrth ochr heol wledig yn Swydd Amwythig. Mi roedd hi gyda rhai ffrindiau traws rhywiol ar y pryd ac ni wnaeth y peiriannydd gwasanaeth achub wneud unrhyw sylwadau o gwbl. Roedd hyn yn brofiad calonogol i Elen.

5.4.21 Mae Elen wedi brwydro cyn lleied o drwbl, yn syml iawn nid yw hi yn awr yn disgwyl y fath driniaeth a fyddai'n *"grac pe fydden i."* Mae hyn i ddiolch yn rhannol i'w *"ymddygiad neis a bod yn gyfeillgar gyda phobl."*

5.4.22 Mi wnaeth hi a Jenny-Anne nodi eu bod nhw yn byw yn y byd go iawn ac yn gwneud yr holl weithgareddau cyffredinol mae angen iddynt wneud megis siopau, mynd i'r sinema a bwyta allan, fel y rhan fwyaf o bobl eraill. Nid yw Elen yn gofyn i'w hun os yw siop yn debygol o fod yn gyfeillgar i bobl drawsrywiol cyn iddi ei ddefnyddio - yn syml mae hi'n tybio y byddai yn cael ei derbyn fel cwsmer.

5.4.23 Eglurodd Elen: *"Rydym yn gwario rhan o'm bywyd i geisio helpu'r gymuned draws rywiol a helpu iddo gael ei dderbyn mwy yn y byd go*

iawn. Rydym yn gwneud ymosodiadau fel gall pobl gael eu derbyn yn ddifater o'u golwg."

- 5.4.24 Fe nododd pwysigrwydd "*bod yn wir i'ch hun a gwneud eich gorau. Rwy'n gwybod beth bynnag fyddaf yn gwneud bod fy unplygrwydd personol yn allweddol.*"

5.5 Astudiaeth Achos 4- Muddassir yng Nghaerdydd

- 5.5.1 Symudodd Muddassir i Gymru ym Mis Mai 2006 o Fryste. Mae ef yn ymofynnwr noddfa yn ei 30au ac ar hyn o bryd yn gweithio i'r Cyngor Ffoaduriaid Cymru fel gwirfoddolwr. Mae ef hefyd yn ymglymedig iawn gyda'r cymunedau Sudanaidd a Darfuri.

Gwasanaethau i'r gymuned ymofynwyr noddfa a ffoaduriaid

- 5.5.2 Mae Muddassir yn gadarnhaol iawn am y gwasanaethau cyhoeddus a gynigwyd i'w gymuned o ymofynwyr noddfa. Mae'n dyfynnu Cyngor Ffoaduriaid Cymru fel esiampl dda, yn cynnig cefnogaeth yn ystod y broses noddfa.

- 5.5.3 Mae'n nodi unwaith eich bod wedi ennill statws ffoadur mae'r Cyngor Ffoaduriaid Cymru yn gallu "*helpu chi i symud ymlaen i dai a gwaith.*"

- 5.5.4 Mi wnaeth egluro sut roedd Cyngor Sir Caerdydd hefyd yn darparu nifer o wasanaethau, sydd yn gallu cynnwys dodrefn sylfaenol i ymofynwyr noddfa pan maent yn derbyn tŷ neu lety.

- 5.5.5 Mae nifer o elusennau ac senglion wedi eu hymglymu'n gadarnhaol gan roi dillad a dodrefn i Gyngor Ffoaduriaid Gymru a'r gymuned.

- 5.5.6 Mae yna rhai anawsterau gyda gofal iechyd oherwydd statws a'r argaeledd cyfyng o ddoctoriaid. Er enghraifft hyd yn oed os yw person yn cael ei roi ar restrau wrth gefn, gall fod arhosiad o bedair awr. Mae pob ymofynnwr noddfa yn cael eu cyfeirio at Glafdy Brenhinol Caerdydd. Mae hi hefyd yn medru cymryd sawl mis i fyned gwasanaethau deintyddol.

Addysg a hyfforddiant

- 5.5.7 Mae Muddassir wedi gallu myned y gwasanaethau addysg a hyfforddiant roedd angen arno. Mae hyn yn cynnwys cyrsiau TG a hyfforddiant galwedigaethol. Fodd bynnag, mae yna faterion mynediad i'r gymuned ehangach. Mae cyrsiau ESOL (Saesneg i siaradwyr ieithoedd eraill) yn angenrheidiol i'r gymuned hone r mwyn galluogi iddynt fyned gwasanaethau ac integreiddio'n llawn i mewn i fywyd yng Nghymru. Mae gan y rhan fwyaf o ymofynwyr noddfa sgiliau Saesneg cyfyng, sydd yn creu nifer o rwystredigaethau yn eu bywydau bob dydd. Ar hyn o bryd mae yna 700 o bobl ar restr aros hyd flwyddyn am gyrsiau ESOL.

- 5.5.8 Mae Muddassir yn gweld y rhwystr iaith fel y mater pwysicaf sydd yn tanategu nifer o agweddau o fywyd i'r gymuned o ymofynwyr noddfa.

Byddai o fudd mawr pe byddai ariannu ESOL yn medru cael ei gynyddu. Mi fyddai hyn yn annog y gymuned Sudanaidd a fyddai'n helpu lleddfu rhai o broblemau ac achosi'r gan Saesneg gwan. Yn ddelfrydol, hoffai weld dechreuad o fwy o gyrïau ESOL a'r hyfforddiant o athrawon ychwanegol, yn ogystal â'r agoriad o ganolfannau lleol i gynnal cyrsiau.

Bywyd personol a gwaith

5.5.9 Mae Muddassir yn gerddor brwd ac yn chwarae'r badell dur Affricanaidd. Mae e'n trafod y pwynt er ei fod yn gallu myned y celfyddydau cerddoriaeth, celf a drama, mae yn fwy anodd i eraill yn y gymuned o ymofynwyr noddfa. Mae'r rhwystrau yn rhai o iaith a gwahaniaethau diwylliannol.

5.5.10 Fel ymofynnwr noddfa nid oes hawl ganddo i chwilio am gyflogaeth daledig, ond wedi cymryd gwaith gwirfoddol yng Nghyngor Ffoaduriaid Cymru yng Nghaerdydd, lle mae'n gweithio'n agos gyda'r cymunedau Sudanaidd a Darfuri.

Cymuned ac Amgylchedd

5.5.11 Mae yna glwb Sudanaidd sy'n cael ei gynnal yn wythnosol i aelodau teulu'r gymuned. Mae'r clwb yn cynnal symposia, siaradwyr gwadd o wahanol gyfundrefnau ac yn cynnal digwyddiadau cymdeithasol a cerddorol.

5.5.12 Ynghyd a mynediad iechyd, pryder mawr i'r gymuned yw mynediad i dai. Nid yw'r system gyfredol yn cynnig dewis i senglion. Yn aml iawn rhoddi'r tai anaddas mewn amodau clos. Efallai byddai'r tŷ yn cynnwys camdrinwyr cyffuriau, lladron neu denantiaid sy'n gwneud sŵn eithafol. Mae amodau yn medru body n annioddefol ac yn fygythiol.

5.5.13 Teimlai Muddassir bod y fath broblemau yn cael eu gwaethygu gan dai a rheolwyd gan sector preifat. Credai fod rhai cwmnïoedd sy'n cael eu gyrru gan elw ddim eisiau gwario arian ar gynnal a chadw. Er enghraifft os yw system gwresogi yn torri i lawr ac mae'r tenant yn adrodd hyn i'r perchennog, mae'r perchennog yn aml yn oedi rhag danfon rhywun i'w drwsio. Byddai tai sector gyhoeddus yn cael eu rhedeg yn llawer gwell.

5.5.14 Ynglŷn â materion megis hiliaeth yn erbyn y gymuned, mae'n teimlo yn gyffredinol yng Nghymru ac yn arbennig yng Nghaerdydd, fod pobl yn oddefgar ac nid yw hiliaeth yn breder mawr. Mae'n ymwybodol bod hyn yn gallu digwydd, ond yn aml mae hyn yn digwydd mewn ffordd fwy anuniongyrchol. Dywedodd *"Mae hiliaeth a rhagfarn yn medru bod ym mhobman, ond mae hynny yn rhan o'ch cymeriad."*

5.5.15 Amlygwyd gan Muddassir bod ceisio integreiddio i mewn i gymdeithas yn flaenoriaeth. Ni does rhaid i hwn fod yn gost o wanhau diwylliant eich hun. Dywedodd *"Rydym yn gwybod fod gan bawb diwylliant ein hun ond mi allwn i gyd fyw mewn cymuned gan ddargadw ein crefydd a diwylliant ein hun. Mae'n rhaid i ni ddysgu'r iaith er mwyn ymdopi gyda'r gymdeithas."*

5.5.16 Nododd Muddassir fod rhai o'r rhwystredigaethau a nodwyd yn wahaniaethau diwylliannol syml rhwng bywyd adref a bywyd yng Nghymru, ac mae'n bosib dysgu'r rhain gydag amser. Dywedodd taw *"Y pethau bach, megis dysgu sut i fod yn foesgar, sut a ble rydych yn rhoi eich sbwriel allan ar gyfer casglu, sylweddoli bod pobl ym Mhrydain yn ffurfio ciwiau, tra adref, mae anhrefn."*

5.5.17 Mae yna wahaniaethau mewn beth a ystyriwyd yn dderbyniol yn gymdeithasol yn y ddwy gymuned wahanol, megis amser y dydd rydych yn cwrdd â theulu a ffrindiau. *"Wrth alw ar bobl yn eu cartrefi mae'n rhaid i chi fynd i'w cartrefi unrhyw ddydd neu nos, ond yma fe allwch ddim ond alw ar amserau penodol o'r dydd."*

Gwelliannau gwasanaeth i'r dyfodol

5.5.18 Mae'r amser maith a allay gymryd i achosion ymofynwyr noddfa gael eu datrys yn rhywbeth hoffai Muddassir weld yn cael eu gwella. Er ei fod yn derbyn arian gan y llywodraeth yn ystod yr adeg hon, mae hi'n rhwystr mawr methu chwilio am waith sy'n talu tan ei fod yn derbyn statws ffoadur. Fe hoffai weld bod ymofynwyr noddfa yn medru gwneud cais am drwyddedau gweithio i wrthweithio hyn.

5.5.19 Dywedodd gall yr arhosiad hir bara am fwy na tair blynedd a threuliwyd yr amser hwn *"yn aros heb ennill swydd. Rydwyf yn teimlo fel fy mod yn cael fy mwydo a llwy. Fe hoffwn allu cymryd gofal o fy hun ac rwy'n teimlo'n gyfyngedig wrth beidio cael yr hawl i weithio. Byddai hynny yn rhoi rhyddid llawn i mi."*

5.5.20 Mae'n nodi sut mae'r boblogaeth ffoaduriaid ac ymofynwyr noddfa yn mynd i fod yn rhan o'r gymuned Gymreig ac yn pendroni ar sut mor bwysig y bydd hi iddyn nhw i integreiddio i mewn i'r gymuned hynny. *"Bydd holl blant y ffoaduriaid yn Brydeinig ac ni hoffwn weld y fath sefyllfaoedd yn codi fel y rhai yn Ffrainc a Holland [h.y. aflonyddwch yn 2006 a 2007 rhwng y poblogaethau o ffoaduriaid]. Mae'n rhaid i'r plant teimlo yn gyfartal yna ni fyddant yn teimlo ar wahân yn eu cymunedau yn hwyrach yn eu bywydau, trwy hyn ni fyddai gwrthdrawiad sifil, crefyddol, neu gymdeithasol. Byddai anwybyddu'r gymuned nawr yn effeithio ar gymuned yfory; felly mae angen cymryd gofal o'r cymunedau sydd gennym heddiw."*

5.5.21 Mae Muddassir yn ddiolchgar iawn i'r hawliau democrataidd ac iawnderau dynol yn y DU mae ef a'i ymofynwyr noddfa, ffoaduriaid a gweithwyr mudol arall yn profi, a'r amddiffyniad yn ddifater o grefydd eu cefndiroedd diwylliannol. Mae'n dweud bod y teimlad o ryddid yn y DU mewn cyferbyniad o ddod o ardal lle rydych yn teimlo'n *"is-ddynol ac yn methu dweud unrhyw beth. Rydw i'n gwerthfawrogi'r ddemocratiaeth a'r rhyddid i siarad yn y wlad hon; i allu mynegi eich hun heb wrthdaro neu drais."*

Astudiaeth Achos 5 - Christine yng Ngwent

Symud i Gymru

- 5.6.1 Ganwyd a magwyd Christine yn Brighton. Yn 18 mlwydd oed mi wnaeth hi ymuno a'r ffydd Bahá'í. Yn 22 mlwydd oed mi wnaeth y Bahá gofyn iddi symud i Gymru gan taw nifer bach o bobl Bahá'í oedd yn byw yng Nghymru. Roedd chwaer Christine wedi symud i goleg yng Nghymru pryd hynny ac roedd ei mam o Gymru'n wreiddiol. Mi wnaeth hi symud ac mae hi wedi byw yma ers hynny.

Profiadau addysg

- 5.6.2 Yn yr ysgol mi wnaeth Christine frwydro gyda mathemateg wnaeth ei hatal hatal rhag dewis ei gyrfa ffafriol. "Pe byddem yn yr ysgol yn awr, mi fydden i siwr o fod yn fy nghyfrif i fel un ag amhariad mathemategol siŵr ac yn derbyn cefnogaeth ychwanegol".
- 5.6.3 Pan symudodd hi i Gymru mi wnaeth hi ystyried ymgymryd cwrs hyfforddiant athro fel myfyriwr aeddfed ond roedd hi'n pryderu am y lefel o fewnbwn a fyddai'n ofynnol i oresgyn ei heriau gyda mathemateg. Mi wnaeth hi esbonio am heriau addysgiadol. "Mae'n gallu fod yn her i fenywod sydd yn ceisio magu teuluoedd a datblygu eu hunain ar yr un pryd".
- 5.6.4 Mi wnaeth Christine fodd bynnag ymgymryd dosbarthiadau nos yn arwyddiaith a Chymraeg. Ei phrif gymhellant i ddysgu Cymraeg oedd fel bod y gallu ganddi i siarad â phobl sy'n siarad Cymraeg am eu ffydd yn eu hiaith gyntaf. Nid oedd hi'n hapus gyda'r ffocws ar arholiadau yn y coleg. "Mi wnaethon nhw wthio achrediad ac arholiadau ac roedden i am siarad Cymraeg ymddiddanol."
- 5.6.5 Ffilmiwyd Christine a'i theulu ar gyfer rhaglen ddogfen oedd yn rhan o gyfres i S4C am ffydd wahanol yng Nghymru. Roedd Christine yn gallu defnyddio'r Gymraeg wnaeth hi ddysgu i'r ffilmio.
- 5.6.6 Mae gan y ffydd Bahá'í ddiwrnodau gŵyl lle mae rhaid i gredwyr oedi gwaith ac addysg. Nid oedd unrhyw gydnabyddiaeth o hyn i blant Christine yn eu hysgolion. Mae hyn yn fater mae hi wedi codi yng Nghyngor Aml-ffydd Cymru lle mae hi'n aelod.
- 5.6.7 Mae Christine yn eistedd i'r Cyngor Ymgynghorol Sefydlog am Addysg Grefyddol. Mae pob ardal yn cytuno ar faes llafur ei hun felly mae yna cryn ddisgresiwn. Mae crefyddau eraill yn dechrau cael eu cynnwys mewn rhai ardaloedd ond yn eraill mae yna dueddiad i gynnwys crefyddau sydd yn cael eu cynrychioli yn yr ysgol ar y maes llafur am Addysg Grefyddol.
- 5.6.8 Roedd Christine wedi'i gwrthod rhag eistedd ar y Grŵp Ymgynghorol Sefydlog i ddechrau ond dywedodd yr Ymgynghorydd Addysg Grefyddol dylai'r penderfyniad hon gael ei ail-ystyried. *"Yn un ardal ni gall ffydd cael eu cynrychioli ar y Grŵp Ymgynghorol Sefydlog oni bai eu bod nhw'n rhan o grefydd sefydledig ac er mwyn fod yn sefydledig"*

mae'n rhaid i chi gael adeilad. Mae hyn yn gwahardd rhai grwpiau sydd wedi bod yn yr ardal ers sbel ond sydd heb adeilad'.

- 5.6.9 Dywedodd Christine er tra bod naw crefydd wedi'i adnabod yn swyddogol yn Lloegr, yng Nghymru saith crefydd yn unig sydd yn cael eu hadnabod a Bahá'í yw un o'r crefyddau hynny sydd ddim yn cael eu hadnabod yng Nghymru. *"Dylai Cynulliad Cymru adnabod bob ffydd a'u hadnabod a'u trin yn hafal."*

Bywyd teuluol

- 5.6.10 Mae Christine yn rhiant maeth. Am gyfnodau byr mae hi wedi maethu dau o blant oedd yn ymofynwyr noddfa heb gwmni. Nid oedd un o'r ddau wedi disgwyl cael eu lleoli yn y cymoedd a theimlai'r ddau'n unig.
- 5.6.11 Wedi'i gyrru'n rhannol gan y profiadau hyn mi wnaeth Christine a'i theulu sefydlu grŵp cyfeillgarwch rhyngwladol wedi'i anelu at gynnig cefnogaeth i ffoaduriaid, ymofynwyr noddfa a gweithwyr mudol sy'n byw yn yr ardal. Sefydlwyd y grŵp hwn mewn cydweithrediad gyda Grant Cymunedau'n Gyntaf a'r canolfan cymuned leol.
- 5.6.12 Mae'r grŵp wedi gofyn i'w Aelod Seneddol am wybodaeth am y nifer o weithwyr mudol, ymofynwyr noddfa a ffoaduriaid ond mae'n ymddangos nad oes unrhyw wybodaeth ar gael.

Crefydd a ffydd

- 5.6.13 Mae Christine yn teimlo fod pobl yng ngwledydd eraill yn llawer mwy agored ac yn fodlon siarad am eu credoau crefyddol ond fod y diwylliant yn y DU yn ffocysu ar bethau arwynebol ac i beidio gofyn cwestiynau neu siarad am grefydd a ffydd. *"Nid yw pobl yn agored am eu ffydd yma, maent yn ffocysu ar bethau materol ac nid ydynt yn siarad am y cwestiynau fwy a meddwl am y darlun ehangach."*
- 5.6.14 Dywedodd Christine fod yna llawer o fuddion o fyw ymysg diwylliannau amrywiol *"Roedd arfer fod llawer o bobl Iddewig yn byw yn y cymoedd Cymreig ac roeddent yn cael eu bygwth allan ac mi wnaethon nhw gymryd eu cyfoeth gyda nhw - efallai fyddai'r cymoedd yn fwy manteisiol os fydden nhw dal yma. Mae gan wahanol grefyddau a diwylliannau llawer i gynnig i'w gilydd."*
- 5.6.15 Mae Christine yn teimlo fod yna diffyg o ymrwymiad gwleidyddol i faterion ffydd. *"Mae materion ffydd yn tueddu cael eu rhoi i un ochr - mae rhai Aelodau'r Cynulliad eisiau i grefydd i farw."*
- 5.6.16 Mae Christine yn aelod o'r Cyngor Rhyng-ffydd i Gymru ac yn eistedd ar gyfarfod fforwm a fynychwyd gan Rhodri Morgan. *"Mae hyn yn fenter wych i allu siarad â'r Prif Weinidog, ond nid ydw i'n sicr o beth sydd yn ffiltro i'r adrannau a beth sydd yn newid o ganlyniad i'r fforwm hon."* Mae'r fforwm a'r Cyngor Rhyng-ffydd yn newydd ac felly efallai bod hi'n rhy gynnar i feirniadu.
- 5.6.17 Dywedodd Christine fod pethau'n newid yn araf iawn yng Nghymru (yn enwedig yn y cymoedd). *"Rydw i wedi mwynhau byw yng Nghymru"*

ond hoffwn i os fyddai pobl yn agor eu llygaid. Mae'r byd wedi symud ymlaen a tra bod pethau'n newid yma mae hi ond yn digwydd yn araf bach."

5.7 Astudiaeth Achos 6 - Jo yng Nghaerdydd

Symud i Gymru

5.7.1 Magwyd Jo fel teithiwr. Roedd ei theulu'n byw yng ngharafán yn Swydd Amwythig. Mi aeth y plant i ysgol yn Swydd Amwythig (Shropshire) ac yn ystod misoedd yr haf mi wnaeth y teulu trafaelu o amgylch y DU ac roeddent yn ymweld â Chymru'n aml. Pan roedd y teulu'n trafaelu mi roedden nhw'n aros wrth ochr heolydd.

5.7.2 Roedd y ffordd o fyw carafán hyn yn troi'n fwy a fwy anodd wrth i ddeddfwriaeth lleihau hawliau Trafaelwyr i aros wrth ochr heolydd ac roedd hyn wedi newid patrymau o drafael. *"Mi wnaeth y ddeddfwriaeth mathru ein cymuned. Roedd fy mhlentyndod wedi'i nodweddu gan ymyriad gan yr heddlu."*

5.7.3 Dechreuodd teulu Jo trafaelu ymhellach i ffwrdd i Ffrainc a Sbaen oherwydd anawsterau trafaelu yn y DU. Symudodd Jo i Gaerdydd yn 18 i fynd i Brifysgol.

Profiadau addysg

5.7.4 Cafodd Jo ei bwllian yn yr ysgol oherwydd ei bod hi'n Deithwraig. *"Mae'n anodd pan mae pawb yn eich casáu ac mae hi'n gwneud hi'n anodd iawn i dderbyn addysg sef y rheswm pam mae gymaint o rieni tu fewn y gymuned Teithio'n penderfynu addysgu'u plant adref."*

5.7.5 Roedd Jo yn ddisglair ac roedd ganddi athro da ond erbyn iddi droi'n oedolyn ifanc dechreuodd datgywedd o'r ysgol ac nid oedd hi'n gallu cyflawni'u photensial gyda'i graddau. Mi roedd hi'n gweld hi'n anodd gwneud ffrindiau ac i integreiddio ac erbyn roedd hi'n 14 roedd ganddi lefel o hunan barch isel iawn a dechreuodd niweidio'i hun.

5.7.6 Roedd hi'n iawn yn ystod cyfnodau pan oedd y teulu'n trafaelu ond roedd hi'n gweld y cyfnodau mwy sefydlog yn yr ysgol yn anodd iawn. Fodd bynnag mi wnaeth hi lwyddo i droi pethau ar ei ben gan ennill 4 Lefel A ar radd 'A' a lle ym Mhrifysgol Caerdydd.

5.7.7 Roedd Jo'n gweld bywyd prifysgol yn heriol iawn o bersbectif diwylliannol a hefyd yn ariannol. *"Roedd Prifysgol yn fwy anodd nag ysgol. Roedden i'n ddibynnol iawn ar fenthyciadau ac mi wnes i ddarganfod nid oedden i'n gallu integreiddio gyda ffordd o fyw myfyrwyr."*

5.7.8 Nid oedd hi'n teimlo fel ei bod hi'n 'ffitio mewn' ac roedd hi'n teimlo'n unig wrth fyw i ffwrdd o'i theulu. Roedd rhaid iddi gymryd flwyddyn allan o brifysgol oherwydd problemau iechyd meddwl ond roedd y Brifysgol yn gefnogol iawn o hyn. *"Roedd y brifysgol yn wych - mi wnaethon nhw dal fy lle ar y cwrs a rhoi llawer o gefnogaeth i mi yn*

enwedig gydag eistedd arholiadau. Roedden i'n gallu eistedd arholiadau mewn ystafell ar ben fy hun." Roedd ei chwrs yn cynnwys llawer o astudiaeth annibynnol wnaeth ei gweddu ac mi wnaeth hi weithio'n dda a llwyddo.

- 5.7.9 Hoffai Jo mynd nôl i goleg i astudio ym mhrifysgol am PhD ond ni fyddai'n bosib yn ariannol iddi gan fod ganddi ddyled sylweddol yn barod, a fyddai grant neu fwrsariaeth yn annhebygol. Hoffai weithio mewn sefyllfa academiaidd. Mae'n meddwl fod amgylcheddau academiaidd yn debygol o gael eu dominyddu gan bobl sydd yn wyn neu o ddosbarth canol ac mi wnaeth hi sylwi fod pobl o gefndiroedd gwahanol yn gallu cynnig persbectif gwahanol.

Iechyd ac anabledd

- 5.7.10 Mi wnaeth iechyd meddwl Jo gwaethygu tra yn y Brifysgol. Mi wnaeth hi weld byw yn ystafell fach tra yn y brifysgol yn anodd iawn ar ôl byw yng ngharafán. Mi wnaeth hi hefyd gweld byw mewn llety cyfrannol yn ingol iawn. *"Mi wnes i droi'n bryderus ac ni fydden i'n mynd tu allan."*
- 5.7.11 Am flwyddyn wnaeth Jo cymryd flwyddyn allan o brifysgol ac am nifer o fisoedd mi wnaeth hi fynychu ysbyty seiciatrig fel claf un dydd yn dioddef o iselder clinigol ac anhwylderau pryder. Mi wnaeth Jo gweld therapi ymddygiadol gwybyddol yn ddefnyddiol iawn. Mae'n credu ei bod hi'n bwysig iawn fod therapiau'n cael eu defnyddio i drin cyflyrau iechyd meddwl ac nid meddyginiaeth yn unig.
- 5.7.12 Mi wnaeth Jo dweud ei bod hi'n gallu fod yn anodd myned gwasanaethau iechyd meddwl ar yr amser cywir. *"Mae yna dueddiad fod rhaid i chi fod yn sâl iawn cyn gwnaeth gwasanaethau eich gweld chi. Roedd angen cynghori colled arna i ac roedd rhaid i fi aros chwe mis amdano."*
- 5.7.13 Mi wnaeth Jo hefyd sylwi fod gwasanaethau iechyd meddwl wedi'i deilwra'n gyffredinol i bobl sydd yn anghyflogedig ac mae'n gallu fod yn anodd myned y gwasanaethau wrth weithio. *"Roedd llawer o gefnogaeth ar gael i mi pan nad oeddw'n i mewn cyflogaeth ond mae hyn i gyd yn newid pan fyddwch chi'n gweithio."*

Bywyd gwaith

- 5.7.14 I ddechrau roedd Jo'n gweld hi'n anodd cael swydd oherwydd ei hanes iechyd meddwl. Roedd ganddi swydd ingol ac am sbel nid oedd hi'n gallu ymdopi. Wedi hyn mi wnaeth hi ddarganfod ni fyddai cyflogwyr a diddordeb pan roedd hi'n onest am ei iechyd yng ngheisiadau am swydd. Mi wnaeth hi gymryd swyddi 'dros dro' am sbel ac roedd hi'n teimlo fod hyn yn rheoladwy gan ei bod hi'n gallu ymdopi am sbel ac yn cymryd toriad a symud ymlaen ond roedd y tâl yn wael.
- 5.7.15 Mae Jo nawr yn gweithio i awdurdod lleol. Mae hi wedi darganfod ei fod nhw'n dda ar y cyfan gyda chyfleoedd cyfartal er mae'n rhaid iddi gymryd caniatâd i fynd i apwyntiadau meddygol. *"Nid ydyn nhw'n darparu gwefus-wasanaeth yn unig i faterion o gydraddoldeb"*

- 5.7.16** Maen nhw wedi bod yn gefnogol am faterion iechyd meddwl ond nid yw hi'n teimlo ei bod hi'n gallu dweud wrth bobl yn y gweithle am ei chefnidir trafaelu. *"Mae gan bobl llawer o gasineb tuag at Deithwyr ac felly dwi'n gweld hi'n anodd fod yn onest am fy nghefnidir. Mae' cyfryngau'n bytholi'r broblem ac nad oes unrhyw un yn codi ei llais ac amddiffyn Teithwyr. Mae pobl yn gweld Teithwyr fel un grŵp ac nad ydynt yn tueddu sylweddoli fod yna amrywiaeth sylweddol tu fewn y cymunedau o deithwyr."*

Tai

- 5.7.17** Mae gan Jo cyflog isel ac yn byw mewn lle ar rent. Nid yw hi'n meddwl fod hi'n debygol bod hi'n mynd i allu fforddio prynu lle ar ben ei hun na fynediad i dai cymdeithasol. *"Hoffwn i gael tŷ Cymdeithas Tai - fyddai'n gwneud fy mywyd gymaint yn well ond mae angen fod problemau lluosog arnoch chi i fod a chyfle."*

- 5.7.18** Nid yw'n teimlo'n ddiogel yn ei lle cyfredol ac wedi symud yn aml. Roedd rhaid iddi symud chwe gwaith yn y tair blynedd diwethaf ond nid trwy ddewis. Mae symud yn ddrud a hefyd yn meddwl fod rhaid i chi newid gwasanaethau. *"Yn wreiddiol roedd gen i Feddyg roedd gen i lawer o ymddiriedaeth ynddo ond pan symudes i roedd rhaid i fi newid. Mae hyn yn ddryslyd oherwydd nid oes yna barhad o ofal."*

Cymuned

- 5.7.19.1** Mae Jo'n gweld Caerdydd yn lle amrywiol a gyfeillgar iawn i fyw. Mae'n meddwl fod gan y bobl feddyliau agored ac yn hoffi'r ffaith fod yna poblogaeth mawr o fewnfudwyr. Mae yna lawer o grwpiau a gweithgareddau llawr gwlad, mae'n gwneud gwaith gwirfoddol a hefyd yn ymglymedig iawn yn y gymuned cerdd fyw. *"Mae Cymru'n lle da i fyw. Croesawyd pobl ac mae yna deimlad cryf o gymuned ac ystyr gref o hunaniaeth."*

Astudiaeth Achos 7- Nicki yn Abertawe

Bywyd cynnar

- 5.8.1** Ganwyd Nicki yn Llundain ac mi ddaeth hi i fyw yng Nghymru pan gafodd hi ei mabwysiadu yn 18 mis oed. Mi wnaeth hi wario llawer o'i bywyd cynnar mewn a mas o'r ysbytai gan dderbyn triniaeth i'w anabledd oedd yn cynnwys ffisiotherapi a llawdriniaeth. *"Roedd hi'n teimlo fel bod fi wedi gwario rhan fwyaf o fy mywyd yno."*

- 5.8.2** Cyn dechrau'r ysgol mi aeth hi i ganolfan i blant i baratoi ei theulu a hi ar gyfer dechrau yn yr ysgol ac i alluogi iddi fod yn ddisgybl oedd yn destunedig ac mae hi'n cofio hyn fel profiad cadarnhaol.

Profiadau addysg

- 5.8.3** Aeth Nicki i ysgol gynradd prif ffrwd a hefyd ysgol uwchradd prif ffrwd. Nid yw hi'n cofio llawer am ei ysgol gynradd ond dywedodd fod yr ysgol wedi'i gyfarparu'n well na'i ysgol uwchradd. Roedd rhaid i'r ysgol

uwchradd gwneud llawer o addasiadau ac i ddechrau mi reddden nhw'n anfodlon gwneud hyn. Hi oedd y disgybl anabl gyntaf i fynd i'r ysgol mewn 50 mlynedd.

5.8.4 Mi wnaeth Nicki darganfod nad oedd gan rhai aelodau o staff yn yr ysgol agwedd gynorthwyol. Mi wnaeth un aelod o staff cwestiynu pam oedd hi am gymryd arholiadau. Mi wnaeth hi hefyd disgrifio profiad lle oedd y dosbarth yn mynd ar drip ar fws ac mi wnaethon nhw fethu gwneud unrhyw drefniadau i Nicki. Mi wnaeth hi ofyn iddyn nhw os fyddan nhw'n fodlon trefnu bws gyda ramp ond mi wnaethon nhw ddweud ei fod nhw wedi gwneud trefniadau eisoes ac mi wnaethon nhw ofyn i'w rhieni i fynd â hi.

5.8.5 Mi wnaeth Nicki rhoi sylw fod ceisio am gyfarpar, cefnogaeth a thrafnidiaeth yn anoddach ar ôl iddi fwrw 16 mlwydd oed gan symud i wasanaethau i oedolion.

5.8.6 Yn 16 mlwydd oed mi wnaeth Nicki gwario tair blynedd yng ngholeg arbennig yn Lloegr. Ar ôl cwblhau hyn roedd ganddi anhawster wrth fyned addysg. Nid oedd hi'n gallu mynd i'r coleg oedd hi eisiau yn Abertawe oherwydd nid oedd hi'n gyraeddadwy ac roedd rhaid iddi wneud cyfaddawdau am y cwrs wnaeth hi ddewis wneud a pa goleg aeth hi iddo. Ar hyn o bryd mae hi mewn coleg prif ffrwd yng Nghastell Nedd. Ei dewis gyntaf oedd astudio astudiaethau theatr ond nid oedd hyn yn bosibl ac mi ddechreuodd hi wneud cwrs TG. Roedd y cwrs hwn yn rhy anodd yn gorfforol ac felly mi wnaeth hi adael coleg am damaid ond yna oedd hi wedi diflasu adref ac mi wnaeth hi ddychwelyd i astudio Saesneg. *'Mae'n dangos i bobl nad ydw i wedi rhoi'r gorau iddi.'*

5.8.7 Mae gan Nicki cadair olwyn drydanol sydd yn rhy anghyfforddus i ddefnyddio am fwy na dwy awr felly mae'n rhaid iddi ddefnyddio'i chadair olwyn an-trydanol i'r coleg. Mae hi felly'n ddibynnol ar ofalwr i alluogi iddynt symud i goleg ac felly mi wnaeth hi ddweud fod hyn yn wneud hi'n anodd iddi gymysgu gyda'i ffrindiau.

Tai a chefnogaeth

5.8.8 Mae Nicki'n byw mewn fflat trawsnewidiedig sydd yn rhan o dŷ ei Thad. Mi wnaeth ei theulu gynnal yr holl waith addasu i wneud y fflat yn gyraeddadwy i Nicki. Mae gan Nicki cefnogaeth llawn amser wrth ofalwyr sydd yn byw gyda hi ac mae'r fflat yn gynllun agored gydag un ystafell wely ar wahân. Mae angen fflat cyraeddadwy gyda dwy ystafell wely arni a hoffai fflat cyngor. Mae hi wedi bod ar restr aros y cyngor ers tair blynedd ac nid oedd ganddi syniad pan mae hi'n debygol o dderbyn cynnig o rywbeth addas.

5.8.9 Mae Nicki yn derbyn taliadau uniongyrchol ac yn cyflogi gofalwyr ei hun. Mae hyn yn galluogi iddi ddewis pwy sydd yn gweithio iddi. Yn y gorffennol nid yw Nicki wedi bod yn hapus gydag agweddau rhai o'i gofalwyr ac nid oedd rhai'n gwybod sut i ddefnyddio'i theclyn codi ond mae hi'n gallu rheoli pwy mae'n cyflogi ac mae hi'n hoff o hyn.

Mynediad ac agweddau

- 5.8.10.1 Mae Nicki'n defnyddio adeiladau cyhoeddus yn aml. Mae hi'n mynd i'r sinema a'i eglwys leol a dywedodd fod mynediad wedi gwella "*Mae pethau wedi newid llawer yn y flwyddyn ddiwethaf - mae rhai adeiladau wedi troi'n haws i'w myned.*"
- 5.8.11 Mi aeth Nicki i glwb ffitrwydd ond nad oedd gan staff digon o hyfforddiant i'w chefnogi felly roedd rhaid iddi gael Therapydd Galwedigaethol ei hun wnaeth hyfforddi i ddefnyddio'r teclyn codi oedd angen arni.
- 5.8.12 Yn ddiweddar wnaeth Nicki profi anawsterau wrth geisio bwcio siwrnai ar y trê. Roedd y swyddfa docynnau'n gallu gwerthu ticed trê iddi ond nid oeddent yn gallu bwcio lle anabl iddi ar y trê. Roedd hyn yn meddwl nid oedd hi'n gwybod os fyddai lle iddi ar y trê cyn y siwrnai. Mae hi hefyd wedi profi anhawster gyda gwasanaethau tacsï yn danfon ceir nid yw Nicki'n gallu defnyddio er bod hi wedi egluro'i anghenion pan mae hi'n archebu tacsï. "*Mae'n gymaint o ben tost i geisio trefnu trafnidiaeth.*"
- 5.8.13 Mi wnaeth Nicki disgrifio nifer o ddigwyddiadau pan mae hi wedi bod allan yng ngwagleoedd cyhoeddus ac mae pobl wedi ymddwyn mewn ffordd nawddoglyd iawn iddi. Mae hyn wedi cynnwys patio hi ar y pen, siarad â fel petai'n fabi, a siarad â'i gofalwr ac nid hi.

Cymuned

- 5.8.14 Mae Nicki'n mwynhau gweithgareddau creadigol ac wedi ysgrifennu stori ei bywyd trwy gwblhau cwrs ysgrifennu bywyd. Er nad yw Nicki wedi bod a'r gallu i astudio theatr yn y coleg mae Nicki wedi bod yn ymglymedig mewn theatr ieuenctid ac wedi cymryd rhan mewn gweithgareddau syrcas a dramâu. Mae'r theatr ieuenctid i bobl ifanc lan hyd 19 mlwydd oed ac mae Nicki'n 20 nawr ac nid yw'n gallu fod yn ymglymedig rhagor. Nid oes unrhyw beth tebyg gallai hi gymryd rhan ynddo nawr.
- 5.8.15 Mae Nicki'n gwneud gwaith gwirfoddol. Ar ôl gadael coleg arbenigol mi wnaeth hi ddechrau gweithio i Fynediad i Bawb Abertawe a nawr mae hi wedi bod yn ymglymedig gyda'r gyfundrefn am un flwyddyn. Mae hi'n angerddol am waith iawnderau anabl a hoffai weithio yn y maes hwn. Ar hyn o bryd mae'n hyfforddi i ddod yn hyfforddwr cydraddoldeb anabl a pan mae hi wedi cwblhau'r hyfforddiant mi fydd hi'n rhoi hyfforddiant i ofalwyr a helpu nhw i ddeall mwy am faterion anabled.
- 5.8.16 Dros y pum mlynedd diwethaf mae Nicki wedi bod yn ymglymedig iawn gyda'r Rhwydwaith Pobl Anabl Ifanc a drefnwyd trwy Blant yng Nghymru. Mae'r Rhwydwaith yn cynnal cyfarfodydd preswyl dwywaith y flwyddyn, mae rhai cyfarfodydd yng ngogledd Cymru ac eraill yn y De. Mi wnaeth Nicki helpu trefnu cynhadledd ryngwladol i bobl ifanc anabl a gynhaliwyd ym Mhrifysgol Abertawe a drefnwyd trwy'r Rhwydwaith.

5.8.17 Yr haf hwn mae Nicki wedi trefnu digwyddiad i godi arian sy'n cynnwys mynd i fynnu'r Wyddfa. Mae gwirfoddolwyr eraill yn mynd i'w chario hi a'i chadair olwyn. Mae hi'n gwneud hyn i godi arian i'w gwasanaeth trafndiaeth leol ac elusen parlys ymledol.

Astudiaeth Achos 8 - Pavithra yng ngogledd Cymru

Bywyd cynnar

- 5.9.1** Symudodd rhieni Pavithra's o India i Gymru ychydig cyn yr Ail Ryfel Byd. Hi yw'r hynaf o bedwar o blant a chafodd ei geni yng Nghymru yn 1940.
- 5.9.2** Fel yr unig deulu oedd ddim yn wyn yn y pentref mi roedd hi'n ddarostyngedig i enwau haerllug ac ymladd yn yr ysgol. Fodd bynnag, yn gyffredinol roedd y teulu wedi'i derbyn yn dda gan y gurned. Roedd hyn oherwydd cefndir Methodist ei mam yn rhannol. Mi wnaeth hyn hefyd arwain at Pavithra'n "eisiau fod yn fwy Prydeinig na'r Prydeinwyr."
- 5.9.3** Fel yr unig ddisgybl Indiaid yn yr ysgol ramadeg chafodd ei derbyn ac mae ganddi atgofion pleserus, ac yn cadw cysylltiad gyda ffrindiau gyda'r adeg hynny o'i bywyd.

Addysg a Hyfforddiant

- 5.9.4** Ar ôl ysgol ramadeg mi wnaeth Pavithra mynychu ysgol gelf yn Wrecsam lle wnaeth hi deimlo fod ei phriodoleddau Indiaid yn cael ei dygwyd yn ei pheintiadau. Mi wnaeth hi dderbyn cefnogaeth a gwybodaeth i'w thesis wrth India House yn Llundain.

Cymuned

- 5.9.5** Profiad gyntaf go iawn Pavithra o hiliaeth yn y gymuned oedd yn y 1950au pan welodd hysbysiadau tu allan i westai a bwytai yn nodi "*No coloureds, no Irish, no dogs.*" Ei ymateb wedi gweld math hiliaeth oedd teimlad o fod wedi "chynhyrfu'n llwyr"
- 5.9.6** Mi wnaeth hi symud yn ôl i Gymru o Loegr yn hwyrach yn y 1980au gyda'i gŵr a phlant ac roedd hi'n "hapus iawn i fod adref."
- 5.9.7** Fodd bynnag, cafodd sioc i ddod o hyd i "*gamdriniaeth hiliol annymunol wrth blant.*" Nid oedd hi'n gwybod beth i wneud ac nid oedd hi'n gallu deall beth oedd wedi newid yn y gymdeithas ers iddi symud i ffwrdd.
- 5.9.8** Yn rhannol o ganlyniad i'r rhain mi wnaeth hi a menywod eraill du ac o leiafrifoedd ethnig dechrau cwrdd yn nhai ei gilydd gan ffurfio rhwydwaith cefnogaeth anffurfiol.

Bywyd personol

- 5.9.9 Mae plant Pavithra wedi dioddef o gamdriniaeth hiliol. Cafodd un o'i meibion oedd ar dîm chwaraeon ysgol ei fygio gan aelod arall o'r tîm, ac *"nid oedd hyn yn cael ei weld fel digwyddiad hiliol gan yr ysgol Gatholig."*
- 5.9.10 Cafodd plentyn arall ei fygio pan yn berson ifanc, gan hen ddyn. Roedd hyn yn 1991 yn ystod adeg y rhyfel gwllff. Dywedodd yr ymosodwr iddo *"fynd yn ôl i Irac"*
- 5.9.11 Cafodd ei merch fynd i'r ysgol yn y Gogledd ac o hil gymysg cafodd rhai problemau. Fel oedolyn yn prynu tŷ gofynnwyd iddi a oedd hi'n Sbaeneg.
- 5.9.12 Mi wnaeth Pavithra ei hun hefyd dioddef cenllif o gamdriniaeth wrth hyfforddwr gyrru ar ôl ei gwers gyrru gyntaf. Roedd hyn nifer o flynyddoedd yn ôl *"Mi wnaeth y dyn dechrau gyda'r gamdriniaeth hiliol fwyaf afiach dwi erioed wedi clywed yn fy myw."* Nid oedd hi'n teimlo byddai adrodd y digwyddiad i'r cyhoedd wedi bod o unrhyw fudd gan *"ni fyddai'r heddlu wedi gwrando pryd hynny. Fel menyw du neu o leiafrif ethnig a fyddai pobl wedi gwrando ar fy nghwynion?"* Teimlai fod y sefyllfa wedi gwella llawer ers hynny.

Gwaith a chyflogaeth

- 5.9.13 Mi wnaeth Pavithra datblygu strategaethau i frwydro problemau. Er enghraifft wrth siarad â phobl dros y ffôn i drafod cyfarfod gyntaf mae'n dweud dy fod ti'n "dysgu i geisio rhoi eich cefndir o flaen llaw, er mwyn osgoi unrhyw embaras." Mae'n teimlo gydag acen dosbarth canol nid yw'n cael ei chanfod fel peidio ddim bod yn wyn ar y ffôn.
- 5.9.14 Un esiampl oedd pan wnaeth hi siarad â chyflogwr posib dros y ffôn i drefnu cyfweiliad a pan wnaeth hi gwrdd ag ef *"wnaeth ei gên cwmpo."* Fodd bynnag, roedd hi'n gyflogedig fel athrawes. Mi wnaeth hi frwydro rhai problemau gyda disgyblion yn yr ysgol (yn Lloegr) hefyd, gyda *"mwmian"* tu ôl ei chefn.
- 5.9.15 D.S. Newidiwyd enw'r sengl yn yr achos hwn i Pavithra gan nad oedd yr sengl yn eisiau i'w henw hi gael ei chyhoeddi'n eang.

6 Esiamplau o Ymarfer Da

6.1.1 Roedd yr esiamplau canlynol (Tabl 2) wedi'u ddyfynnu o'r digwyddiadau ymrwymiad, astudiaethau achos, grwpiau sydd anodd eu cyrraedd a trwy'r holiaduron.

Tabl 2– Crynodeb o esiamplau o ymarfer da

Esiampl o Ymarfer Da	Perthyn i llinyn(au) o gydraddoldeb, grŵp neu ardal
Mae Cyngor Sir Benfro yn cynllunio am gartrefi gwarchodol yn Nghrymych ac yn cynghori'n rhydd gydag aelodau Fforwm Canolfan Pobl Hŷn Sir Benfro.	Pob llinyn
Gwasanaethau Cymdeithasol Pen y bont-ar-ogwr i "galluogi gofalwyr i fyned asesiadau ofalwyr ac yna derbyn seibiant priodol i alluogi iddynt i gynnal iechyd a lles eu hun, ond mae adnoddau yn rhy prin i alluogi iddynt i wneud digon o hyn."	Pob llinyn
Cynhadledd Sefydlog wedi'i arwain gan Gyngor Sir Caerffili. Mae'r gynhadledd, wedi'i gynnal yn gyson yn dod ag asiantaethau, grwpiau ac senglion o bob math i drafod materion o gydraddoldeb ac amrywiaeth.	Pob llinyn
Gweithgor Strategaeth Cydraddoldebau ac Amrywiaeth – byddai partneriaeth rhwng CC Sir y Fflint a CBC Wrecsam – yn dadorchuddio amrediad o ymarfer day n ardal gogledd Cymru.	Pob llinyn
Canolfan Waith	Pob llinyn
GIG (er enghraifft, presgripsiynau am ddim, therapi galwedigaethol, Practis Meddygfa teulu)	Pob llinyn
"Mae Cychwyn Cadarn yn Lloegr wedi ariannu nifer o brosiectau sydd yn helpu torri rhwystredigaethau i lawr."	Pob llinyn
"Cyngor cenedlaethol yn cymorthdalau dosbarthiadau Cymreig fel gallai o leiaf cyfnewid ysmaldodau yng Nghymreig!"	Pob llinyn
"Ymrwymiad Cyngor Sir Powys i amddiffyniad oedolion wedi gweini i amddiffyn amrediad o 'pobl o dan anfantais.'"	Pob llinyn
Deddfwriaeth Gwasanaethau a Nwyddau 2007	Pob llinyn
"Deddf Teulu a Gwaith sydd yn gadael gofalwyr teulu i ddymuno gweithio hyblyg."	Pob llinyn

Trwyddedau bys am ddim: “Rydw i’n credu fod y drwydded bys a thrwydded trenau yn gam ymlaen rhyfeddol.”	Oedran
“Strategaeth i bobl hŷn a materion oedran nawr yn cael eu hystyried.”	Oedran
Mynediad i Waith	Anabledd
Mabwysiad o’r model cymdeithasol o anabledd	Anabledd
“Mae’r cyngor wedi gwneud yn dda i ddarparu i grwpiau anabl yn rhoi mynediad i’w eiddo.”	Anabledd
“Roedd y gefnogaeth a rhoddir i fi trwy’r Fargen Newydd i Bobl Anal, yn enwedig yr hyfforddiant yng Nghanolfan Menter Cyngor Caerdydd, wedi rhoi hyder mawr i mi a gadael i fi dychwelyd i waith.”	Anabledd
“Wedi’i ariannu gan arian Ewropeaidd mae gan ein Canolfan Byd Gwaith cynllun - Yn Awyddus i Weithio i helpu cyflogwyr a gweithwyr arfaethedig rhoi cyflogaeth i bobl gydag anableddau. Rydw i’n gwybod fod hyn yn un o blethora o gynlluniau sydd ar gael.”	Anabledd
“Roedd fy nghwr yn derfynol wael. Mi wnes i weld y GIG yn gefnogol iawn o ddelio gyda pherson sy’n ddifrifol anabl a derfynol wael. Roedd yr asiantaeth budd-daliadau’n ardderchog ar y ffon wrth ddatrys materion - roedd eu ffurflenni fodd bynnag yn ofnadwy i’w lenwi.”	Anabledd
“Grant Cyfleuster Anabledd, ond yn rhy araf wrth gael ei brosesu.”	Anabledd
“Dyfodolau BSL wedi’i ariannu gan LICC ac rydw i’n edrych ymlaen at weld dehonglwyr mwy cymwysedig ar gael yng Nghymru - a fydd yna strategaeth mynd allan i sicrhau cysondeb hyfforddiant dehonglwyr i fod ar gael i eraill sydd â diddordeb ar ôl i’r prosiect gorffen?”	Anabledd
“Polisi Cadair Olwyn a chrwydrau cadair olwyn sy’n cael eu rhedeg gan fy awdurdod lleol yn ystod misoedd haf.”	Anabledd
“Cyngor da wrth fy awdurdod lleol am anabledd a materion o gydraddoldeb eraill - Rydw i’n meddwl eu bod nhw’n onest ac yn gwrandao arnaf i.”	Anabledd
“Fel oedolyn, mae gwasanaethau cymdeithasol wedi darparu cyfarpar i fi i fy nghartref sydd yn galluogi i mi fyw’n annibynnol bron. Fodd bynnag, nid yw Plant Byddar ar gael i fyned y cyfarpar hwn oherwydd cyfyngiadau ariannu. Oedraniaeth tu chwith.”	Anabledd
Lwfans Myfyrwyr Anabl	Anabledd

Meithrinfa YBONT (yn arbenigo mewn plant ag anableddau ac yn darparu seibiant i rieni a gofalwyr).	Anabledd Plant a chefnogaeth i rieni
Dyletswydd rhyw	Rhyw
Cyflog cyfartal	Rhyw
Mae gan y canolfan hamdden sesiynau nofio a sesiynau campfa i ferched yn unig	Rhyw
Astudiaeth Anghydraddoldeb a Gwahaniaethu Trawsrywiol a Trawsryweddol yr Undeb Ewropeaidd	Hunaniaeth o ran rhywedd
“Mae’r rhaglen hyfforddi amrywiaeth Heddlu Gogledd Cymru wedi gadael i mi i gyflwyno materion trawsryweddol i gynulleidfa ehangach yn y gymuned.”	Hunaniaeth o ran rhywedd
Yr Uned Dadansoddiad a Gwybodaeth Archwiliad ynglyn â thriniaeth feddygol o bobl trawsryweddol yn y DU. http://www.pfc.org.uk/node/1507	Hunaniaeth o ran rhywedd
a:gender, y rhwydwaith gefnogaeth i staff rhyngrywiol, trawsrywiol a trawsryweddol yn y gwasanaeth sifil yng Nghymru a Lloegr: www.agender.org.uk	Hunaniaeth o ran rhywedd
“Gweithiodd y pwll nofio Maindy gyda grŵp o fenywod Asiaidd i ddilyn nhw i nofio yn sesiynau i fenywod yn unig ac o ganlyniad derbyniodd rhai o’r menywod cymwysterau achub bywydau. Mi wnaeth hyn annerch materion hil a rhyw. Esiampl dda o weithio partneriaeth.”	Hil a rhyw
“Yn y gweithle mae’r swyddog Cydraddoldebau wedi bod yn wych wrth amlygu nid oedd gan yr holl bobl credoau crefyddol a dylai teimladau a barnau anghredwyr cael eu trin yr unfath.”	Hil a rhyw
Prosiectau fel ects such as Genesis, Cychwyn Cadarn, Dechrau’n deg (sydd yn darparu cefnogaeth i rieni)	Cefnogaeth i rieni
RISE and Cynllun Gweithredu Amgylcheddol Lleol (dysgu a hyfforddiant gydol oes; hyfforddiant sgiliau safonol)	Addysg
Cymdeithas Addysg y Gweithwyr (WEA)	Addysg
Elusen ymddiriedolaeth Shaws	Addysg
Gwedd Sylfaenol	Addysg

Rhaglen o weithgareddau i hysbysu Cynllun Cydraddoldeb Sengl Llywodraeth Cynulliad Cymru

Ariannu Wolf	Addysg
Clybiau plant grant	Addysg

7 Trafodaeth a chasgliadau

7.1 Trosolwg

7.1.1 Mi wnaeth y rhaglen ceisio ymrwymo'i hyn gyda chymaint o hapddalwyr ag oedd yn bosib ac mi wnaethon nhw ymrwymo'n llwyddiannus gydag amrediad eang o hapddalwyr.

7.1.2 Roedd yr hapddalwyr yn senglion a chyfundrefnau wedi'u leoli yng Nghymru ac adnabod ei hunain fel naill ai yn rhan neu yn cael eu heffeithio gan un neu fwy llinyn o gydraddoldeb.

7.1.3 Rhoddir yr un strwythur tebyg i'r holl ddigwyddiadau ymrwymiad - yr holiadur, digwyddiadau, astudiaethau achos a grwpiau anodd eu cyrraedd. Roedd hyn er mwyn gallu cipio a dadansoddi gwybodaeth ar bwys cyfartal. Y llinynnau o gydraddoldeb a drafodwyd oedd oedran (ifanc a'r henoed), anabledd, ethnigrwydd (gan gynnwys ymofynwyr noddfa, ffoaduriaid a gweithwyr mudol) hil, hunaniaeth o ran rhywedd, crefydd a chred a chyfeiriadedd rhywiol.

7.2 Cafeatau

7.2.1 Er oedd yr holl llinynnau o gydraddoldeb yn gweithio'n agos gyda'i gilydd, roedd yna rhai llinynnau a grwpiau sbesiffig lle ni chipiwyd eu barnau.

7.2.2 Roedd yna ymrwymiad llai gyda phobl ifanc (rhwng 18-25 mlwydd oed) a phobl dros 75 mlwydd oed. Roedd pob ystod oedran arall wedi'i gynrychioli'n dda ar draws pob un o'r gweithgareddau.

7.2.3 Roedd ymrwymiad gyda'r gymuned sipsi'n heriol. Cysylltwyd â chyfundrefnau sydd yn cynrychioli'r gymuned sipsiwn gyda chyhoeddusrwydd am yr holiadur a digwyddiadau ymrwymiad. Wneir cynigion pellach pan adnabuwyd grwpiau anodd eu cyrraedd. Wneir ymdrechion pellach wrth geisio adnabod grwpiau anodd eu cyrraedd ac ymgeiswyr astudiaeth achos.

7.2.4 Er enghraifft, wneir cynlluniau gyda'r YWCA i gynnal sesiwn fach gyda grŵp o fenywod sipsiwn ifanc. Fodd bynnag mi wnaeth y grŵp penderfynu'n hwyrach nad oeddent yn teimlo'n gyfforddus gyda hyn. Cynigodd aelod o'r YWCA gwrdd â chipio barnau wrth y grŵp ar gyfer cynllun cydraddoldeb sengl y grŵp, ond nad yw hyn eto wedi dod i fwyndad.

7.2.5 Wneir cynigion i gysylltu â grwpiau arbennig o bobl ifanc mewn tlodi hefyd ond oherwydd anawsterau yn eu hargaeledd ac amseru prosiect nid oedd hyn wedi cymryd lle erbyn diwedd y rhaglen.

7.2.6 Ar ôl i'r digwyddiadau ymrwymiad cael eu cynnal roedd hi'n haws i adnabod grwpiau nid oeddent wedi'u gynrychioli. Yn yr un modd, wedi dadansoddi'r 100 o holiaduron gwreiddiol i'w gwblhau, roedd hi'n bosibl adnabod y llinynnau o gydraddoldeb oedd yn gofyn am gynrychioliad pellach, weithiau cychwynnol. Yna wneir cysylltiad gyda chynrychiolwyr o'r grwpiau sy'n anodd eu cyrraedd.

7.2.7 Er wneir cyswllt pellach gyda'r holl grwpiau sy'n anodd eu cyrraedd, nid oedd hi'n bosibl dilyn yr holl gyfweiliadau neu gyfarfodydd yma.

7.3 Darganfyddiadau

7.3.1 Ar draws yr holl weithgareddau wnaeth atebwyr adnabod ardaloedd lle teimlant oedd heriau a rhwystrau mewn lle a rhoddir esiamplau o'r potensial am welliant a newid.

7.3.2 Hefyd roedd yna nifer o ardaloedd cadarnhaol lle teimlai atebwyr roedd gwasanaethau'n gweithio'n dda:

- Mae un esiampl o hyn wedi cael ei gludo gan 70% o'r ymatebwyr holiadur oedd a'r gallu i fyned addysg a hyfforddiant roedden nhw eisiau.

- Gwasanaethau cyhoeddus yn cefnogi bywyd gwaith gan gynnwys hyblygrwydd gweithwyr, deddfwriaeth gwrth-wahaniaethu a'r Cynllun Fynediad i Waith.

- Isadeiledd cyffredinol cymdeithas, er enghraifft: ysgolion, rhwydweithiau trafnidiaeth a heol, a gwasanaethau lleol megis hamdden a'r celfyddydau.

7.3.3 Roedd yr Heriau allddodol o'r rhaglen yn gyson ar draws yr holl weithgareddau ac ar draws llinynnau o gydraddoldeb. Dyma nhw:

- Ystyriwyd fod y mater o wasanaethau cyhoeddus ym mhllentyndod a trwy fywyd cynnar i fod yn effeithiol gan y mwyafrif.

- Gwelliannau i a mynediad cyfartal i drafnidiaeth gyhoeddus.

- Mynediad cyfartal i wasanaethau ieuchyd.

- Codi ymwybyddiaeth gyhoeddus a derbyniad o amrywiaeth ac anghenion gwahanol llinynnau o gydraddoldeb.

7.3.4 Roedd yna gytundeb ar draws pob llinyn o gydraddoldeb dros yr angen i annerch materion trafnidiaeth gyhoeddus. Roedd yna alwadau am welliannau wrth ymatebwyr trefol a gwledig ynglyn â dibynadwyedd thrafnidiaeth gyhoeddus (gwasanaethau bws a thrên), gwasanaethau mwy cyson a hygyrchedd. Roedd hyn yn gymwys i wasanaethau trên a bws. Gwelliannau i systemau heolydd, strwythur prisio rhatach a ffyrdd gwell o drafaelu rhwng Gogledd a De Cymru oedd y pwyntiau eilradd a drafodwyd.

7.3.5 Nodir gwahaniaethu yn erbyn senglion o bob llinyn o gydraddoldeb. Roedd hyn weithiau'n haerllug gan aelodau'r cyhoedd ar ffurf alluaeth, homoffobia, hiliaeth, anoddefgarwch crefydd, rhywiaeth, transffobia ac anoddefiad eraill o grwpiau gwahanol a anphrif-lif

7.3.6 Codwyd anffafiaeth arall ar ffurf diffyg hygyrchedd i bobl anabl, megis mynediad cyfartal i adeiladau, argaeledd arwyddiaith Brydeinig, Braille, rampiau cadair olwyn a pharcio i'r anabl.

7.3.7 Teimlai fyddai ffordd i annerch hyn yn rhannol oherwydd codi ymwybyddiaeth gyhoeddus o amrywiaeth trwy ymgyrchoedd addysg, wedi'u gefnogi gan grwpiau cymunedol, awdurdodau lleol a'r llywodraeth.

7.3.8 Teimlai fyddai sicrhau fod deddfwriaeth gwrthwahaniaethol sydd mewn lle hefyd yn cael ei gynnal yn y gweithle a'r gymuned, gan sicrhau fod anghenion senglion yn cael eu cyflawni yn gam arall i wella gwahaniaethu.

7.3.9 Mae nifer o senglion a chymunedau wedi ffurfio neu ddarganfod rhwydweithiau cefnogaeth sefydlu i ddysgu, herio ac i ymgyrchu anghenion y llinyn(au) o'u gydraddoldeb wedi'u cyflawni.

7.4 Argymhellion

7.4.1 Gallai fod yn fanteisiol i'r LICC ystyried darn pellach o waith i geisio i ymrwmo gyda grwpiau a llinynnau nid oeddent wedi'u gynrychioli'n gyflawn yma. Er enghraifft, cymunedau Sipsi, 18-25 mlwydd oed a grwpiau oedran 75+.

7.4.2 Efallai fyddai o fudd i gynnal dau ddigwyddiad bach ar wahân wedi'u targedu i sicrhau fod yr holl farnau wedi'u gynnwys yn gyfan gwbl: un gyda hapddalwyr allweddol yn yr ystod oedran 18-25; un arall gyda hapddalwyr allweddol yn y grŵp oedran 75+.

7.4.3 Efallai fyddai o fudd hefyd i ddilyn cysylltiadau gyda hapddalwyr allweddol yn y gymuned Sipsi i ganfod barn. Efallai ni fyddai'n ymarferol neu'n berthnasol i gynnal digwyddiad sengl i'r hapddalwyr allweddol hyn. Yn lle, efallai ystyriwyd cyfres fer o gyfweiliadau un-wrth-un gyda chyfundrefnau cefnogaeth berthnasol, gall yn ei dro helpu adnabod senglion pellach o'r gymuned hon efallai hoffai fod yn rhan ohono.

7.4.4 Yn dibynnu ar sut fyddai'r LICC yn penderfynu defnyddio astudiaethau achos gorau, gall fod sgôp am waith pellach yn yr ardal hon i drafod unrhyw un o'r materion ni chafodd eu hannerch yn gynt.

Atodiad A: Questionnaire

Llywodraeth Cynulliad Cymru
Welsh Assembly Government

Holiadur Ar-lein

Cyflwyniad

Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn awyddus fod cymaint o bob lag sydd yn bosibl o wahanol llinynau o gydraddoldeb yn cael y cyfle i rannu ei phrofiadau o fyw yng Nghymru, gan gynnwys y rhwystredigaethau maent yn ei wynebu a blaenoriaethau hoffan nhw weld yn cael eu hannerch yng Nghynlluniau gweithrediad a'r Cynllun Cydraddoldeb Sengl. Mi allwch chi ddefnyddio'r holiadur hon i roi eich barn.

Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi comisiynu Tribal Consulting i ymgymryd Rhaglen o Weithgareddau i hysbysu datblygiad y Cynllun Cydraddoldeb Sengl.

Mae'r holl wybodaeth a rhoddir yn anhysbys (nid ydym yn gofyn am eich enw na'ch cyfeiriad). Mi fydd y wybodaeth yn cael ei gadw'n gwbl gyfrinachol. Yr ymchwilydd sydd yn ymglymedig a'r astudiaeth fu'r unig bobl i weld yr holiaduron. Mi fyddant yn cynhyrchu adroddiad o ddarganfyddiadau i Lywodraeth Cynulliad Cymru. Ni fydd unrhyw un yn gallu adnabod yr atebion a rhoddoch chi yn yr adroddiad hwn.

Cwblhau'r Holiadur

Mae gan rhai o'r cwestiynnau yn yr arolwg hwn atebion rhag-ddifiniedig, ond mae'r rhan fwyaf ohonynt yn destun rhydd. Rydym ni wedi cyfyngu'r atebion testun rhydd hyd at 1000 o gymeriadau (tua hanner tudalen), felly ysgrifennwch ymateb fyr. Ni does unrhyw gwestiwn yn orfodol ond ceisiwch i ateb bi cymaint ag sy'n bosibl.

Nodwch fod rhaid i'r holiadur ar-lein gael ei lenwi a'i ddanfôn mewn gweithrediad sengl - nid yw'n bosib adalw'r darn ymhellach ymlaen. Felly, sicrhewch fod gennych chi digon o amser i gwblhau'r holiadur cyn i chi ddychwelyd eich ymateb (rhowch 20-25 munud).

www.tribalgroup.co.uk/livesurveys

Os hoffech chi gwblhau'r holiadur ar bapur, dychwelwch y ddogfen hon i'r cyfeiriad ar ddiwedd y ffeil. Bydd yr ymgynghoriad hwn yn cau ar y 3ydd o Ionawr 2008.

Yr Holiadur

Bwriad yr holiadur yw cipio'ch barnau ar y blaenoriaethau a materion allweddol am wasanaethau cyhoeddus yn Nghymru. Mi fyddai'n hysbysu'r Cynllun Cydraddoldeb Sengl a chynlluniau gweithredu i'w osod yn 2008.

Bwriadwyd i gipio eich barnau wrth ran ddalwyr ym mhob llinyn o gydraddoldeb (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred a chyfeiriadedd rhywiol) a grwpiau eraill megis trafaelwyr a gweithwyr mudol.

Wrth ymateb i'r cwestiynau isod, meddyliwch am eich atebion mewn ymateb i'ch perthynas i'r grwpiau a llinynau o gydraddoldeb yma.

Eich bywyd cynnar

A ydych chi wedi byw yng Nghymru erioed?

Ydw.

Nac ydw, plis nodwch eich oedran wrth symud i Gymru.

Dim yn gwybod

A oedd y gwasanaethau cyhoeddus a darparwyd i gefnogi'ch plentyndod a blynyddoedd cynnar yn effeithiol?

Oedd.

Nac oedd.

Rhowch eglurhad os gwelwch yn dda.

Ym mha ffordd allai gwasanaethau cyhoeddus wedi helpu eich profiadau o fywyd cynnar?

Addysg a hyfforddiant

A ydych chi wedi gallu myned addysg a hyfforddiant yr oeddech chi eisiau?

Ydw.

Nacydw.

Rhowch eglurhad os gwelwch yn dda.

Pa fath o addysg a hyfforddiant sydd eisiau arnoch chi a sut gallai hyn cael ei darparu?

Eich bywyd personol

A oes yna unrhyw ardaloedd sbesiffig o'ch bywyd personol rydych chi'n teimlo gallai gael eu cefnogi'n well gan wasanaethau cyhoeddus?

Oes

Nac Oes.

Rhowch eglurhad os gwelwch yn dda.

Pa newidiadau i wasanaethau cyhoeddus fyddai'n gwella'ch bywyd personol?

Eich bywyd gwaith

A ydych chi'n gweithio?

Ydw, llawn amser.

Ydw, rhan amser.

Nac ydw.

A yw gwasanaethau cyhoeddus yn cefnogi'ch bywyd gwaith?

Ydy.

Nac ydy.

Rhowch eglurhad os gwelwch yn dda.

Pa fath o wasanaethau cyhoeddus fyddai'n gwneud eich bywyd gwaith yn haws?

Yr amgylchedd rydych chi'n byw ynddo

A yw'r amgylchedd rydych chi'n byw ynddo'n gefnogol o'ch mater o gydraddoldeb?

Ydy

Nac ydy

Rhowch eglurhad os gwelwch yn dda..

Beth arall all wneud eich amgylchedd yn fwy cefnogol o'ch mater o gydraddoldeb?

Cymuned

A oes yna unrhyw broblemau neu heriau sbesiffig rydych chi'n wynebu wrth fyw yn eich cymuned leol?

Oes.

Nac Oes.

Rhowch eglurhad os gwelwch yn dda.

Beth allai ei wneud i wneud eich cymuned leol yn fwy cefnogol o'ch mater o gydraddoldeb?

Safonau Cenedlaethol

A ydych chi'n gwybod unrhyw beth am safonau a datganiadau cenedlaethol o hawl mewn perthynas â gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru?

Ydw.

Nac ydw.

Os ydych chi, dywedwch wrthym ni os ydych chi'n credu ei fod nhw'n ddefnyddiol

Ydy.

Rhaglen o weithgareddau i hysbysu Cynllun Cydraddoldeb Sengl Llywodraeth Cynulliad Cymru

Nac ydy.

Rhowch eglurhad os gwelwch yn dda.

Esiamplau o Ymarfer Da

A allwch chi roi enghraifft o le rydych chi'n teimlo fod gwasanaethau cyhoeddus wedi chwarae rôl bwysig wrth helpu chi i annerch mater o gydraddoldeb?

Rhowch ddisgrifiad os gwelwch yn dda.

Amdanoch chi

Nodwch pa un o'r grwpiau o gydraddoldeb canlynol rydych chi'n ystyried eich hun yn rhan ohono (gall hyn fod yn fwy nag un):

Ethnigrwydd

Hunaniaeth o ran rhywedd

Rhyw

Sipsiwn

Anabledd

Oedran

Crefydd a chred

Cyfeiriadedd rhywiol

Gweithiwr mudol

Teithiwr

Rhowch fanylion os gwelwch yn dda o unrhyw gategori neu grŵp sbesiffig rydych chi'n teimlo eich bod chi'n rhan ohono, er enghraifft, eich crefydd neu'ch cyfeiriadedd rhywiol.

Beth yw eich band oedran?

18-25

26-39

40-59

60-74

75+

Beth yw eich rhyw?

Rhaglen o weithgareddau i hysbysu Cynllun Cydraddoldeb Sengl Llywodraeth Cynulliad Cymru

Gwrywaidd.

Benywaidd.

Ym mha ardal o Gymru rydych chi'n byw ynddo?

Blaenau Gwent

Pen-y-bont ar Ogwr

Caerffili

Caerdydd

Sir Gaerfyrddin

Ceredigion

Conwy

Sir Dinbych

Sir y Fflint

Gwynedd

Ynys Môn

Merthyr Tydfil

Sir Fynwy

Neath Port Talbot

Casnewydd

Sir Benfro

Powys

Rhondda Cynon Taf

Abertawe

Torfaen

Bro Morgannwg

Wreccsam

Ethnigrwydd

Du neu Du Prydeinig

Asiaidd neu Asiaidd

Rhaglen o weithgareddau i hysbysu Cynllun Cydraddoldeb Sengl Llywodraeth Cynulliad Cymru

	Prydeinig
Affricanaidd	Indiaidd
Caribïaidd	Bangladeshaid
Arall	Pacistanaidd
	Arall
Gwyn	
Gwyn Prydeinig	
Gwyn Gwyddelig	Cymysg
Gwyn arall	Caribïaidd Gwyn a Du
	Affricanaidd Gwyn a Du
	Gwyn ac Asiaidd
Arall	Cymysg Arall
Arall nodwch yma	

Crefydd

Cristion
Bwdhydd
Hindŵ
Iddew
Mwslim
Sikh
Crefydd arall
Di-grefydd
Amhenodedig

Cyfranogiad mewn Ymchwil Pellach

A ydych chi'n fodlon helpu ni gydag ymchwil pellach i mewn i anghenion a blaenoriaethau ar gyfer y Cynllun Cydraddoldeb Sengl?

Rhaglen o weithgareddau i hysbysu Cynllun Cydraddoldeb Sengl Llywodraeth Cynulliad Cymru

Ein dymuniad yw datblygu nifer fach o astudiaethau achos bydd yn darlunio'r materion sbesiffig mae pobl gyda materion cydraddoldeb yng Nghymru'n wynebu ac amlygu esiamplau lle mae darpariaeth gwasanaeth lleol wedi'u gwerthfawrogi'n arbenigol. Bydd y rhain yn cael eu datblygu drwy gyfweiliadau gwyneb-yn-wyneb.

Os ydych chi'n hapus i gymryd rhan mewn ymchwil pellach, ticiwch y bocs isod os gwelwch yn dda a darparwch eich manylion cyswllt.

Rydw i'n hapus i gymryd rhan mewn ymchwil pellach:

Ydw.

Manylion Cyswllt:

Enw:

Cyfeiriad:

Rhif Ffôn:

E-bost:

Hoffwn ni gymryd y cyfle i gymryd y cyfle i ddiolch am gymryd yr amser i gwblhau'r holiadur hon.

Dychwelwch y ffurflen hon i : Christina Brand, Tribal Consulting, Parkway House
Palatine Road, Northenden, Manchester M22 4DB os gwelwch yn dda.

Atodiad B: Digwyddiad Ymrwymiad 1 Adroddiad Casnewydd 19eg Tachwedd 2007

7.5 Y Briff

- 7.5.1 Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru'n (LICC) bwriadu gweithredu Cynllun Cydraddoldeb Sengl a Chynlluniau Gweithredu yn 2008.
- 7.5.2 Bydd y Cynllun Cydraddoldeb Sengl yn cefnogi'r prif ffrydio o bolisi Cymraeg am gydraddoldeb, amrywiaeth ac iawnderau dynol, gan eu gwneud yn gyfannol i'r ffordd maent yn gwneud busnes ac yn hollol ystyrlon o'r dechrau mewn creu polisïau a gweithrediad.
- 7.5.3 Ein briff yw darparu rhaglen o weithrediad ymrwymiad i sicrhau fod y cyfranddalwyr allweddol a'r cyhoedd yn cysylltu ag yn gallu dylanwadu ar y datblygiad o'r cynllun.
- 7.5.4 Rydym wedi cytuno gyda'r cleient fyddwn ni'n darparu 6 gweithdy ar draws Cymru gan ffocysu ar:
- Cipio beth mae bywyd fel ar hyn o bryd yng Nghymru ar draws bob llinyn o gydraddoldeb ac ardaloedd topig).
 - Cipio unrhyw rwystredigaethau (go iawn a chanfydded) efallai wnaeth cyfranogwyr profi oherwydd eu mater cydraddoldeb
 - Ystyried pa flaenoriaethau sydd angen i Lywodraeth Cynulliad Cymru cynnwys yn y Strategaeth Cydraddoldebau Sengl.
 - Cipio unrhyw ymarfer cadarnhaol sydd eisoes yn bod o amgylch yr agenda hwn.
 - Adnabod unrhyw destunau astudiaeth achos posib (yn enwedig lle mae hyn yn torri ar draws fwy nag un llinyn o gydraddoldeb / topig ymrwymiad) am ddatblygiad pellach i mewn i gyfres o 8 i'r cleient.
- 7.5.5 Mae'r adroddiad hon yn gosod allan y wybodaeth a gasglwyd yng ngweithdy Casnewydd ar y 19eg o Dachwedd 2007. Mae peth dadansoddiad hefyd wedi'u gynnwys.

8 Sylwadau Pennawd gan gynnwys dadansoddiad gwreiddiol o 'Fywyd yng Nghymru'

8.1.1 Oherwydd y nifer fach o fynychwyr cofrestredig mi wnaethon ni defnyddio techneg hyrwyddiad gwahanol na'r pum digwyddiad ymrwymiad dilynol. Nid oeddem ni wedi defnyddio'r dechneg 'pinbwyntio' ag yn hytrach defnyddiom ni trafodaeth cynorthwyedig gan gipio'r darganfyddiadau ar siart troi. Mewn gwirionedd roedd y nifer a wnaeth fynychu'r digwyddiad o'r diwedd yn fwy na ragwelir.

8.1.2 Roedd fynychwyr y digwyddiad yng Nghasnewydd yn cynrychioli llinynau wahanol o gydraddoldeb gydag aelodau'r cyhoedd a chynrychiolwyr o ystod o gyfundrefnau'n creu'r deg fynychwr.

8.1.3 Yn hwyrach yn yr adroddiad rydym yn trafod beth oedd fynychwyr yn teimlo oedd y blaenoriaethau ar gyfer y Cynulliad i ystyried, fodd bynnag roedd yna rhai materion lefel uchel a adnabuwyd a thrafodwyd yn ystod y sesiwn (cyfeiriwch at adran 3) gan gynnwys:

- Amlygwyd gofalwyr, yn enwedig gofalwyr ifanc, fel grŵp lleiafrifol cudd oedd ag anghenion sydd ddim yn cael eu trafod. Mae yna tua 90,000 o ofalwyr o bob oedran ar draws Cymru. Mi wnaeth fynychwyr galw am fwy i'w wneud i sicrhau fod gofalwyr yn derbyn fwy o gefnogaeth i alluogi iddynt i gymryd cyfleoedd ar draws pob rhan o fywyd.

- Amlygwyd amrediad o faterion am fynediad i wasanaethau a mynediad i gyfleoedd gan gynnwys darpariaeth gofal plant sydd yn gyfyngedig o ran cost, ansawdd ac argaeledd; mynediad corfforol gan gynnwys yr angen i gynyddu'r nifer (neu wneud pob) tacsî ar gael; gan sicrhau fod yr holl geisiadau cynllunio yn cymryd cyfrif o faterion fynediad. Mae prosiect mawr a ariannwyd gan y sector gyhoeddus i wella gorsaf drenau yng Nghasnewydd ddim yn cynnwys platform cyraeddadwy. Trosolwg sydd yn ddangosydd sylfaenol o'r heriau mae pobl gydag anabledd corfforol yn wynebu wrth orchfygu materion fynediad sylfaenol.

- Wedi'i gysylltu'n hanfodol i fynediad a mater sydd yn gwarantu trafodaeth bellach yw trafnidiaeth. Mi wnaeth fynychwyr trafod yn drylwyr yn ystod y sesiwn, y diffyg hyder sydd ganddyn nhw yn y system trafnidiaeth gyhoeddus. Hyd yn oed lle mae bysiau lefel isel a ymylfeini arbennig mewn safleoedd bysiau ar gael ar ddechrau'r daith, yn aml nid oes yna warantu byddai'r gwasanaeth yn gyraeddadwy ar ddechrau'r daith, yn aml nid oes yna warantu byddai'r gwasanaeth yn gyraeddadwy'n gyson ar y pwynt o ben taith. Mae'n eglur fod angen fwy o ymdrech i sicrhau fod gwasanaethau trafnidiaeth yn gwrdd ag anghenion ac yn ddeniadol i ddefnyddiwr y gwasanaeth. Teimlai fynychwyr fod yna elfen o 'loteri cod post' sydd yn dilyn mewn lefelau anghyson o ddarpariaeth wasanaeth sydd wedi'u gefnogi gan weinyddiaeth llywodraeth leol sydd yn anaddas. Mae hyn yn cael ei gludo yn enwedig yn nhermau trawiad grwpiau lleiafrifol sydd yn aml heb ychydig neu dim llais yn y proses democratig ac felly ychydig neu ddifffyg dylanwad ar siapiau gwasanaethau

- Rhoddir nifer o esiamplau i ni lle nad yw wasanaethau yn gyswllt, sy'n cyfyngu ar y cyfle i rai grwpiau o gyfranddalwyr. Er enghraifft mae gwyliau ysgol a phrifysgol yn amrywio sydd yn rhwystro astudiaeth i rheini sengl. Mae'r trawsnewidiad rhwng blynyddoedd cynnar ac addysg i'r dyfodol (diffyg integreiddiad rhwng camau Sylfaenol a Gwedd 2) a'r gwasanaeth datgymalog rhwng gwasanaethau i oedolion a phlentyndod yn aml yn gosod senglion a'u teuluoedd mewn sefyllfa o dan anfantais.
- Mae'r diffyg diagnosis yn enwedig diagnosis cynnar o wanychu neu gyflyrau anablu, i sicrhau fod cefnogaeth briodol yn cael ei rhoi tu fewn addysg a sectorau eraill, hefyd yn cael ei weld fel methiant cyfredol a mater i'w wella.
- Amlygwyd yr angen am ddelfrydau ymddwyn hefyd. Teimlai fynychwyr oedd hyn o arwyddocâd mawr i dynion ifanc.
- Mae'r diffygriad o safon cynllunio leiaf i dai wedi arwain i brinder o dai fforddiadwy. Teimlai fynychwyr fod y 'cynllun hawl i brynu' sector cyhoeddus hefyd wedi cyfrannu i'r methiant hon gan leihau'r nifer o dai priodol gall cael eu mabwysiadu i gwrdd ag anghenion yn well. Yn fwy cyffredinol, teimlai fynychwyr fod yna diffyg cenedlaethol a greddf o dai fforddiadwy a dylen ni fod yn edrych yn agosach ar yr angen am dai cynaliadwy.

9 Disgrifio Bywyd yng Nghymru

9.1 Swyddogion Galluogi

9.1.1 Mi wnaethom ni gofyn i fynychwyr i adnabod beth sydd yn dda am fywyd yng Nghymru. Cipiwyd atebion ar gardiau a drafodwyd y materion a godwyd gyda'r grŵp cyn eu dyrannu yn erbyn un o'r topigau ymrwymiad eang. Gofynnir i fynychwr i adnabod rhwystredigaethau a adroddir ym mharagraff 3.2.

Topig Ymrwymiad Eang	Adborth ar Swyddogion Galluogi
Eich bywyd cynnar: blynyddoedd cynnar, cymunedau cynhwysol, taclo tlodi plant	Prosiectau fel Genesis, Cychwyn Cadarn, Dechrau'n Deg, y rheini sydd yn darparu cefnogaeth Codi ymwybyddiaeth o'r wedd sylfaen i mewn i ysgol gynradd sydd yn cynnwys materion diwylliannol a chwarae. Darpariaeth anabledd blynyddoedd cynnar yn dda. Cefnogi pobl
Addysg a Hyfforddiant: dysgu gydol oes, sgiliau modern	CODI hyrwyddo dysgu gydol oes a hyfforddiant, darparu amgylcheddau dysgu amgen a da (e.e. clwb rygbi), ar draws Cymru gyfan ac sy'n gwbl gynnwysedig. Darparu sgiliau sylfaenol a TG Cymdeithas Addysg y Gweithwyr (WEA) Elusen Ymddiriedolaeth Shaws Cyfnod Sylfaen Ariannu 'Wolf' Cynllun Gweithredu Amgylcheddol Lleol yn darparu hyfforddiant Sgiliau Allweddol. Cymunedau'n gyntaf Yng Nghymru mae yna ddynesiad da a llyfn i bobl ifanc h.y. nid oes rhaid i chi fod yn destun datganiad i dderbyn cefnogaeth.

	Mae Hyfforddiant Bywyd yn ddefnyddiol iawn wrth Wella hyder a sgiliau Dysgu i fyw'n annibynnol trwy ddatblygu sgiliau trwy fywyd pob dydd
Eich bywyd personol: personol, iechyd cyhoeddus a theulu, ffitrwydd ac adloniant	Cefnogaeth annibynnol ar gyfer bywoliaeth annibynnol Deddf / Cynllun Tueddfryd rhywiol? Gadael mynedfa gyfartal i nwyddau, cyfleusterau a gwasanaethau Diffyg tai wedi'i adnabod "lle i bobl" yn brosiect sydd yn creu rhestr o dai gyda mynediad i'r anabl - esiampl o ymarfer da.
Eich bywyd gwaith: datblygiad economaidd, sgiliau a swyddi	Mae meithrinfa YBONT yn arbenigo mewn plant gydag anabledau ac yn darparu seibiant i rieni ag gofalwyr - esiampl o ymarfer da. Model iawnderau dynol Anghenion Sengl – mae angen newidiadau yn yr amgylchedd nid yn unig mewn agweddau ar bobl anabl Ysgol Gynradd sydd yn rhedeg clwb i blant rhwng 3 a 4 mlwydd oed i ddarparu gofal i'r plant. Mae yna grant Clybiauplant ar gael sydd yn helpu athrawon i aros ar gyfer y boreau neu yn y nos. Gweithio Gartref
Yr amgylchedd rydych chi'n byw ynddo: newid yn yr hinsawdd, datblygiad gwledig, gwellhad amgylcheddol a chynllunio gofodol	Trwydded bys am ddim i bobl dros 60, gyda'r gobaith o estyn y fraind i drenau - cynllun peilot yn rhedeg yn Abertawe ar hyn o bryd.

	Taccis mwy cyraeddadwy
Cymuned: cydraddoldeb cyfle, cymdeithas deg a chyfiawn, ffocws dinesydd, cymunedau cryf a diogel, llywodraeth ddatganoledig, gwasanaethau cyhoeddus cryf cyraeddadwy, Golwg allanol, iaith, hunaniaeth a diwylliant	“Cymdogrwydd” – helpu’n cymdogion Cefnogi pobl Beth sydd angen ei wneud - angen i gau’r bwloch rhwng y bobl ifanc a phobl hyn; angen i wella tai cynaiedig

9.2 Rhwystredigaethau

Topig Ymrwymiad Eang	Adborth ar Rwystredigaethau
Eich bywyd cynnar: blynyddoedd cynnar, cymunedau cynhwysol, taclo tlodi plant	Diffyg delfrydau ymddwyn gwrywaidd, nifer bach o athrawon yn y sector cynradd sydd yn ddynion Diffyg delfrydau ymddwyn gwrywaidd ais h.y. sêr pop a chwaraewyr pêl-droed Diffyg dynesiad iwnniform i fwllian Mae yna fwy i’w wneud i gefnogi gofalmwyr ifanc Nid yw’r cyfnod sylfaen wedi’i integreiddio i mewn i gam 2 sydd yn deillio gyda rhai materion ymddygiadol ynglŷn â phlant yn disgwyl chwarae yn y prynhawn nid gwersi Mae’r trawsnewidiad o flynyddoedd cynnar i oedolaeth yn wael i blant ag anableddau Diffyg diagnosis
Addysg a hyfforddiant: dysgu gydol oes, sgiliau modern	Wedi’i deilwra i’r senglyn Dyneson yn amrywio tuag at bobl ifanc ac anableddau ar bob lefel h.y. yn ysgolion uwchradd a cynradd sengl ac ar draws y wlad - angen i fod yn fwy cyson

	Angen Diagnosis Angen Amgylchedd agored Diffyg sgiliau sylfaenol ar Pedran gadael yr ysgol Diffyg gofal plant a chefnogaeth/gofal oedolion Diffyg trafnidiaeth Myned problemau Diffyg asesiad galwedigaethol Diffyg diagnosis Gwyliau Ysgolion a Phrifysgol yn amrywio sydd yn rhwystro astudio i famau
Eich bywyd personol: personol, iechyd cyhoeddus a theulu, ffitrwydd ac adloniant	Hawl i brynu wedi lleihau'r nifer o dai priodol Diffyg annibyniaeth gyda chydraddoldeb ac anghysondebau mewn darpariaeth h.y. "Nid oedd fy ngwraig wedi priodi fi er mwyn droi'n ofalwr ohona'i"; dyn gyda pharlys ymennydd "os fydden i'n byw 10 milltir i'r ochr hynny mi fydden i'n cael hwn, os fydden i'n byw 10 milltir i'r ochr arall mi fydden i'n derbyn hyn, lle rydw i nawr dwi ddim yn derby nurrhyw beth" Mae bod a 22 sir yng Nghymru ddim yn gweithio gan nad ydyw'n effeithlon (h.y. Efallai fod gan rhai nifer fach o bobl), os fyddai'n wahanol ni fyddai rhai grwpiau lleiafrifol o dan anfantais Anghenion newid cenedlaethau Diffyg delfrydau ymddwyn cadarnhaol, yn enwedig i ddynion Diffyg dealltwriaeth o beth mae uned teulu amdano a sut alle'n nhw amrywio ar draws wahanol ddiwylliannau, pobl wahanol

	(fagwyd priodasau, teuluoedd rhyw sengl a theuluoedd gydag unig riant fan hyn gyda barnau anghyson) Diffyg lletya, diffyg tai cyraeddadwy, fforddiadwy ac addas. Angen am safon cynllunio leiaf
Eich bywyd gwaith: datblygiad economaidd, sgiliau a swyddi	Anghenion sengl Diffyg cefnogaeth / gofalwyr sy'n oedolion sydd yn ffitio i mewn i'r byd gwaith (mae yna 90,000 o ofalwyr) Diffyg gwasanaethau i gynorthwyo bywoliaeth annibynnol Oedran - wrth i bobl heneiddio mae ei anabledd yn mynd yn fwy ac yn fwy ac nid yw hyn yn cael ei adnabod Angen dynesiad integredig ar gyfer bob llinyn o gydraddoldeb gyda phob llinyn o gydraddoldeb yn hafal Gofal Plant yn ddrud ac mae yna ddiffygiad o glybiau ar ôl ysgol - materion o amgylch argaeledd, ansawdd a chostau Nid oes gan Orsaf newydd Casnewydd mynediad i'r anabledd Pam cynyddu'r oedran adael i 18 ar gyfer ysgolion? Pam Na allwn ni defnyddio'r arian hynny ar gyfer darpariaeth blynnyddoedd cynnar Dylai Flexitime cael ei safonau i bawb gyda phob un a'r hawl i'w dderbyn Gweithio hyblyg yn nhermau amgylchedd h.y. gweithio o gartref
Yr amgylchedd rydych chi'n byw ynddo: newid yn yr hinsawdd, datblygiad gwledig, gwellhad amgylcheddol a chynllunio	Trafnidiaeth Gyhoeddus - mae yna ddiffygiad o system trafndiaeth integredig h.y. bys a thrên. Mae hyn oherwydd

gofodol	preifatrwydd y system rheilffyrdd yn rhannol. Angen ei wella i bawb Nid yw bob tacsï'n gyraeddadwy ac mae'r rheini sydd ar gael, yn gallu fod yn fwy drud Parcio Ceir ysbyty drud, mae hyn yn broblem arbenigol i staff (arian ddim yn mynd i'r ysbyty ond cwmni preifat) yn bosib fod angen cynnig system parcio a theithio 24 awr y dydd Angen adeiladu tai i safon leiaf ac edrych ar dai cynaliadwy ac ecolegol Angen fwy o dai fforddiadwy Sut i leihau'r allyriant CO2 erbyn 2020? Sut i gael trafnidiaeth gyhoeddus i gwrdd â'n hanghenion ac i fod yn atyniadol? (cyflwyno llwybrau cylchol?)
Cymuned: cydraddoldeb cyfle, cymdeithas deg a chyfiawn, ffocws dinesydd, cymunedau cryf a diogel, llywodraeth ddatganoledig, gwasanaethau cyhoeddus cryf cyraeddadwy, Golwg allanol, iaith, hunaniaeth a diwylliant	Oriau gweithi yn erbyn yn y gaeaf yn gweithio yn erbyn y "cymuned" Arwahaniad o'r henoed - cynyddu tai lle ceir cefnogaeth i gynnal annibyniaeth er nad ydynt eisiau "cymunedau adwyog" Diffyg gofal seibiant fforddiadwy Diflastod ar wardiau ysbytai – beth mae pobl eisiau? Pa ysgogiadau maen nhw eisiau yn hytrach na'r teledu? Diffyg cymunedau integredig Diffyg dealltwriaeth rhwng cenedlaethau ifanc a hŷn.

10 Y Blaenoriaethau ar gyfer y Cynllun Cydraddoldeb Sengl

10.1.1 Mi wnaethom ni gofyn i gyfranogwyr i ystyried pa flaenoriaethau dylai'r Cynulliad ystyried wrth ddatblygu'r Cynllun.

Blaenoriaeth	Llinyn Gydraddoldeb a Thopig Ymrwymiad	Nifer o Bleidleisiau
"Fwy cyraeddadwy i bawb ar bob lefel" h.y. cyfathrebiad amgylchedd corfforol	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	N/A
Systemau gofal "System gofal fwy deg" i'w integreiddio	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	N/A
"Ymwbyddiaeth ac addysg well" am bob llinyn cydraddoldeb h.y. iechyd meddwl, pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig, anabledd ayb	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	N/A
"Cyfleoedd Cyfartal" mae gan bawb yr un cyfleoedd fodd bynnag beth yw'r lefel teg?	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	N/A
Darparu "gofal plant a hyfforddiant" i famau sydd eisiau dychwelyd i waith	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	N/A
"Dewis" darparu dewis iawn, gyda'r hawl i wneud camgymeriadau a pharchu gwahaniaeth	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	N/A

“Prif ffrydio cydraddoldeb” h.y. dim hierarchaeth, pawb yn gyfartal	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	N/A
“Blaenweithgar ac Ataliol”	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	N/A
“Osgoi Dyblygiad” gwneud y defnydd orau o adnoddau	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	N/A
“Cyfathrebiad” i estyn at bawb, gwneud gwybodaeth yn gyraeddadwy	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	N/A

268)

10.2 Dadansoddiad

10.2.1 Er nad oeddwn i wedi gofyn i fynychwyr i bleidleisio ar ei materion fwyaf pwysig, mi roedd nifer yn amlwg ei fod nhw wedi'i drafod yn drylwyr. Rydym ni felly wedi pwysleisio'r materion arbenigol hyn ac maent yn cynnwys:

- Yr angen i brif ffrydio materion o gydraddoldeb ac i symud tuag at ddynesiad sydd yn adlewyrchu ystyriaethau iawnder dynol eang yn hytrach na segmenteiddio'r agenda'n ffug. Bydd hyn yn gofyn am y ddarpariaeth o ddewis go iawn wrth osod pobl fel ffocws i'r agenda.
- Yr angen i symud i ffwrdd o gymryd dynesiad ymatebol ac fel rhan o hyn sicrhau fod yna fynediad ym mhob un o'i ffyrdd (corfforol ag ati). Os ydyn ni'n ystyried fod gwybodaeth a dealltwriaeth yn aml yn darparu sail o allu, barn y mynychwyr yw bod angen i'r Cynulliad sicrhau fod gwybodaeth yn gyraeddadwy ac yn ymledu i bob rhan o gymdeithas.

11 Ymarfer Cadarnhaol

11.1 Esiamplau o Ymarfer Cadarnhaol

11.1.1 Ni roddir esiamplau ymarfer da, fodd bynnag roedd y rheini a adnabuwyd yn ystod y drafodaeth yn cynnwys:

- Prosiectau fel Genesis, Cychwyn Cadarn, Dechrau'n Deg (y rheini sydd yn darparu cefnogaeth i rieni).
- Nifer mewn addysg: RISE a Chynllun Gweithredu Amgylcheddol Lleol (dysgu a hyfforddi gydol oes; hyfforddiant sgiliau allweddol yn ôl eu trefn), Cymdeithas Addysg y Gweithwyr (WEA), Elusen Ymddiriedolaeth Shaws, Cyfnod Sylfaen, Ariannu Wolf, Grant clybiau plant.
- Meithrinfa YBONT (arbenigo mewn plant ag anableddau ac yn darparu seibiant i rheini a gofalwyr).
- Trwyddedau bws am ddim

11.2 Ymgeiswyr Astudiaeth Achos Potensial

11.2.1 Adnabuwyd un ymgeisydd fel astudiaeth achos potensial i drafod lletya a materion hygrychedd ar gyfer yr anabl. Mae'n gweithio mewn cwmni o'r enw Charter Housing sydd ar hyn o bryd yn rhedeg prosiect o'r enw "Ile gwag i bobl" sydd a'r bwriad o greu rhestr o dai arbennig (Mr Paul Lindoewood ar paul.dphs@charterhousing.co.uk).

Atodiad C: Digwyddiadau Ymrwymiad 2 Adroddiad Abertawe 20fed Tachwedd 2007

11.3 Y Briff

- 11.3.1 Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru (yr LICC) yn bwriadu gweithredu Cynllun Cydraddoldeb Sengl a Chynlluniau Gweithredu o Ebrill 2008.
- 11.3.2 Bydd y Cynllun Cydraddoldeb Sengl yn cefnogi'r prif ffrydiad o bolisi Cymreig ar gyfer cydraddoldeb, amrywiaeth ac iawnderau dynol, yn ei wneud yn gyfannol i'r ffordd maent yn rhedeg busnes ac sy'n hollol ystyrlon o'r dechrau wrth weithredu a chreu polisiau.
- 11.3.3 Ein briff yw darparu rhaglen o weithgaredd ymrwymiad i sicrhau fod hapddalwyr allweddol a'r cyhoedd yn cyweddau ac yn gallu dylanwadu ar ddatblygiad y cynllun.
- 11.3.4 Rydym ni wedi cytuno gyda'r cleient fyddwn ni'n darparu chwe gweithdy ar draws Cymru gan ffocysu ar:
- Cipio beth mae bywyd fel ar hyn o bryd yng Nghymru ar draws pob llinyn cydraddoldeb ac ardaloedd topig).
 - Cipio unrhyw rwystrau (iawn a chanfod) efallai wnaeth cyfranogwyr profi oherwydd ei mater o gydraddoldeb.
 - Ystyried pa flaenoriaethau mae angen i Lywodraeth Cynulliad Cymru cynnwys yn y Strategaeth Cydraddoldeb Sengl.
 - Cipio unrhyw ymarfer positif sydd eisoes yn bod o amgylch yr agenda hwn.
 - Adnabod unrhyw astudiaethau achos potensial (yn enwedig lle mae hyn yn torri ar draws fwy nag un llinyn cydraddoldeb / testun ymrwymiad) am ddatblygiad pellach i mewn i gyfres o wyth ar gyfer y cleient.
- 11.3.5 Mae'r adroddiad hyn yn gosod allan y wybodaeth a gasglwyd yn weithdy Abertawe ar y 20fed Tachwedd 2007.

12 Sylwadau Pennawd

- 12.1.1 Roedd fynychwyr y digwyddiad yn Abertawe yn adlewyrchu nifer o wahanol linyddau gydraddoldeb ; fodd bynnag roedd y mwyafrif yn mynegi barnau o safbwynt anabl sydd yn egluro'n rhannol y ffocws a rhoddir i faterion anabl yn yr adroddiad hwn.
- 12.1.2 Roedd yna gynrychioliad o bob un o'r llinyddau cydraddoldeb: hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith.
- 12.1.3 Roedd aelodau'r cyhoedd a chynrychiolwyr o gyfundrefnau yn gwneud 20 o fynychwyr. Roedd yna derfyn wedi'i osod i 20 o fynychwyr i bob digwyddiad. Roedd hyn er mwyn sicrhau gall pob llais gael ei glywed yn llawn, ac i sicrhau gall unrhyw gefnogaeth un-wrth-un cael ei rhoi lle'n briodol.
- 12.1.4 Rydym yn trafod beth roedd fynychwyr yn teimlo yw'r blaenoriaethau i'r Cynulliad i ystyried yn hwyrach yn yr adroddiad, fodd bynnag roedd yna rhai materion lefel uchel a adnabuwyd a drafodwyd yn ystod y sesiwn gan gynnwys:
- Yr angen ar gyfer y rheini sydd i'w weld i fod 'mewn rheolaeth' i gymryd hyfforddiant ymwybyddiaeth anabl. Mi roedd y grŵp yn teimlo nid yw gwneuthurwyr polisiâu pob tro'n cymryd anghenion grwpiau anabl i mewn i ystyriaeth wrth siapio polisi a dosbarthu newidiadau mewn gwasanaethau cyhoeddus.
 - Wrth ochr y mater hwn yw'r farn fod ymarfer gwahaniaethol dal yn digwydd, yn ddiofal o ddeddfwriaeth. Mae un o'r galluogwyr a amlygwyd yn Adran 3 yw'r ffaith fod cydraddoldeb ar yr agenda o leiaf, ond welir wrth ddatblygu'r Cynllun Cydraddoldeb Sengl, mae angen i'r Cynulliad sicrhau fod ymarfer yn dilyn theori a bod deddfwriaeth yn cael ei glynu wrth.
 - Yn gyswllt i hyn, teimlai'r grŵp fod yna ddiffygiad gan asiantaethau i adnabod gorthrymderau lluosog a'r angen i symud i ffwrdd o rannu'r agenda ar lefel genedlaethol. Teimlai'r grŵp fyddai'n ddefnyddiol i gymryd i mewn i ystyriaeth dynesiad mwy traws dorrol i iawnderau dynol yn hytrach nag edrych ar gydraddoldeb ar sail llinyn. Mi wnaeth y grŵp adnabod a galw ar wneuthurwyr polisi i sicrhau bydden nhw'n deall fod yr agenda'n gymhleth a dylai'r Cynulliad fod gyda ffocws pendant ar sicrhau ar iawnderau cyfartal a pharch i bawb.
 - Mi wnaeth fynychwyr hefyd siarad yn drylwyr am faterion agwedd, yn enwedig y syniad o Bobl Dduon a Lleiafrifoedd Ethnig (Mwslemiaid yn enwedig) fel eraill. Efallai hoffai'r Cynulliad (neu efallai'n gwneud ar hyn o bryd) ystyried agweddau fel rhan o'r datblygiad o'r Cynllun Cydraddoldebau Sengl.
 - Mae sicrhau Cynllun Cydraddoldebau Sengl ystyrion wedi'i seilio ar gyrchiad i ag ansawdd gwybodaeth. Roedd nifer o'r barnau a fynegir gan y grŵp yn perthyn i ymwybyddiaeth gynyddol a mynediad i wybodaeth roedd fynychwyr yn teimlo oedd yn fater allweddol wrth sicrhau perchnogaeth a dosbarthiad o'r cynllun yn y dyfodol.

Rhaglen o weithgareddau i hysbysu Cynllun Cydraddoldeb Sengl Llywodraeth Cynulliad Cymru

- Amlygwyd trafnidiaeth fel mater trawstorri. Amlygwyd ystod o farnau yn cynnwys mynediad, pris, hyder i ddefnyddio gwasanaethau lleol (er enghraifft bysiau isel a safleoedd bys i bobl anabl ond ar gael mewn rhai safleoedd sydd yn gweithredu fel rhwystredigaethau).

13 Disgrifio Bywyd yng Nghymru

13.1 Galluogwyr

13.1.1 Mi wnaethom ni gofyn i fynychwyr i adnabod beth sydd yn dda am fywyd yng Nghymru. Cipiwyd atebion ar gardiau a thrafodwyd y materion a godwyd gyda'r grŵp cyn eu dyrannu yn erbyn un o'r topigau ymrwymiad eang. Gofynnir i fynychwr i adnabod rhwystredigaethau a adroddir ym mharagraff 3.2.

Topig Ymrwymiad Eang	Adborth ar Rwystredigaethau
Eich bywyd cynnar: blynyddoedd cynnar, cymunedau cynhwysol, taclo tlodi plant	Agweddau positif wrth asiantaethau Ymwelwyr iechyd
Addysg a Hyfforddiant: dysgu gydol oes, sgiliau modern	Agwedd bositif Technoleg gynorthwyl Ysgolion yn adnabod anghenion sengl Addysg gynhwysol Roedd addysg i'r anabl yn wael (ond wedi gwella)
Eich bywyd personol: personol, iechyd cyhoeddus a theulu, ffitrwydd ac adloniant	Cydraddoldebau ac amrywiaeth ar yr agenda (o leiaf)
Eich bywyd gwaith: datblygiad economaidd, sgiliau a swyddi	Canolfan Byd Gwaith - Mynediad i waith Sector gwirfoddol yn aml yn cyflwyno llwybrau i mewn i waith ystyrlon Cynlluniau gweithio hyblyg Hyblygrwydd gwell yn y gweithle Ailhyfforddi yn dilyn damwain anablu Agwedd bositif wrth gyflogwyr Deddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd Rhan 2
Yr amgylchedd rydych chi'n byw ynddo: newid yn yr hinsawdd, datblygiad gwledig, gwellhad amgylcheddol a chynllunio gofodol	
Cymuned: cydraddoldeb cyfle,	Yn lleol - cymysgedd mawr o ffrindiau os

cymdeithas deg a chyfiawn, ffocws dinesydd, cymunedau cryf a diogel, llywodraeth ddatganoledig, gwasanaethau cyhoeddus cryf cyraeddadwy, Golwg allanol, iaith, hunaniaeth a diwylliant	oes unrhyw broblemau Adnabyddiaeth o fodel cymdeithasol o anabledd Pwyslais mawr ar ysbryd cymunedol Trafnidiaeth gyraeddadwy Deddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd rhan 3 a 5 Trefn lywodraethol ar sail cymuned Mwy o Gynghorwyr, AS, AC anabl
--	---

13.2 Rhwystredigaethau

Topig Ymrwymiad Eang	Adborth ar Rwystredigaethau
Eich bywyd cynnar: blynyddoedd cynnar, cymunedau cynhwysol, taclo tlodi plant	Disgwyliad isel o blant anabl Blaen-dyfarniad o weithwyr meddygol Mynediad gwael i leoliadau chwarae plant i blant anabl a phlant â rhieni anabl
Addysg a Hyfforddiant: dysgu gydol oes, sgiliau modern	Diffyg gwybodaeth am gyfeiriadedd rhywiol a modelau teulu anghonfensiynol Ysgolion ddim yn adnabod hiliaeth, homoffobia ayb. Cysyniad o 'cywirdeb gwleidyddol' Diffyg mynediad Taliadau dysgu Agweddau darparwyr addysg Ysgolion ar wahân
Eich bywyd personol: personol, iechyd cyhoeddus a theulu, ffitrwydd ac adloniant	Diffyg cynnydd gwirioneddol ar faterion mynediad Anallu i ymweld â ffrindiau a theulu oherwydd cynllun tŷ gwael Mynediad haws i grantiau addasiad – nid wedi'i phrofi'n ôl modd

Eich bywyd gwaith: datblygiad economaidd, sgiliau a swyddi	Agwedd cyflogwr i bobl anabl Tâl isel Angen am ganolfannau gwaith cyraeddadwy Agwedd cyflogwyr Stigma / gwahaniaethu ar sail iechyd meddwl (cyswllt i rwystredigaethau Bywyd Personol) Cyflogwyr negative Mynediad i brofiad gwaith Diffyg ymwybyddiaeth anabledd
Yr amgylchedd rydych chi'n byw ynddo: newid yn yr hinsawdd, datblygiad gwledig, gwellhad amgylcheddol a chynllunio gofodol	Diffyg prif ffrydio (materion amgylcheddol) Diffyg hyfforddiant i benseiri, cynllunwyr a threfnwyr mewn cynllun cynhwysol Camddefnydd o fannau parcio anabl Dim digon o fynediad i bobl dduon a lleiafrifoedd ethnig
Cymuned: cydraddoldeb cyfle, cymdeithas deg a chyfiawn, ffocws dinesydd, cymunedau cryf a diogel, llywodraeth ddatganoledig, gwasanaethau cyhoeddus cryf cyraeddadwy, Golwg allanol, iaith, hunaniaeth a diwylliant	Nid yw'r holl drafnidiaeth gyhoeddus yn gyraeddadwy Cysylltiadau trafnidiaeth wael - prisiau drud Mynediad i drafnidiaeth Bwlian Dylai'r Pencampwr 50+ fod ar gyfer anabledd

13.3 Dadansoddiad gwreiddiol o fywyd yng Nghymru

13.3.1 Roedd rhai o'r themâu wnaeth ymddangos wrth gipio galluogwyr a rhwystredigaethau i fywyd yng Nghymru yn cynnwys:

- Teimlai fynychwyr fod diffyg hyfforddiant i bobl broffesiynol yn nhermau creu cynllun (adeiladau, teyrnas gyhoeddus ayb.) cyraeddadwy yn fater go iawn ac yn un sydd yn effeithio bywydau pobl yn ddyddiol.
- Mi wnaeth trafnidiaeth hefyd ymddangos fel un o'r rhwystredigaethau allweddol i fywyd yng Nghymru.
- Roedd y camddefnydd o feysydd parcio i'r anabl a wnaeth fynychwyr alw am orfodaeth gynyddol i sicrhau fod hygyrchedd i bobl anabl yn cael ei facsimeiddio.
- Mi wnaeth agwedd gweithwyr ymddangos fel galluogwr a rhwystredigaeth ond y teimlad cryfaf oedd gall fwy cael eu gwneud i sicrhau ni fyddai weithwyr yn gwahaniaethu yn y gweithle. Teimlai fynychwyr roedd yna ormod o esiamplau lle oedd gan weithwyr yr agwedd anghywir a bod hyn yn fater sydd angen i'r Cynulliad taclo fel rhan o Gynllun Cydraddoldeb Sengl.
- Mi wnaeth Mynedfa hefyd ymddangos fel mater (o sicrhau fod llefydd chwarae yn gyraeddadwy i blant gydag anableddau ac/neu blant gyda rhieni anabl i sicrhau gall addysg cael ei ddefnyddio gan bawb).

14 Y blaenoriaethau ar gyfer y Cynllun Cydraddoldebau Sengl

14.1.1 Mi wnaethom ni gofyn i fynychwyr i ystyried pa flaenoriaethau dylai'r Cynulliad ystyried wrth ddatblygu'r Cynllun. Yna, mi wnaethon ni gofyn i fynychwyr i bleidleisio ar ei tair prif flaenoriaeth gyda phleidlais ddwbl wedi'i bennu i'r flaenoriaeth uchelaf. (Nid oedd rhaid i gyfranogwyr pleidleisio ar gyfer y flaenoriaeth mi wnaethon nhw gynnig ar gyfer trafodaeth, felly ni wnaeth rhai blaenoriaethau derbyn unrhyw bleidlais). Mae'r canlyniadau fel y ganlynol:

Blaenoriaeth	Llinyn Cydraddoldeb a Thopig Ymrwymiad	Nifer obleidleisiau
Fwy o ymgynghori (a gweithrediad) gyda'r sector gwirfoddol	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	2
Un person gyda rheolaeth gyffredinol i flaenoriaeth pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig gyda phwerau erlyniad uniongyrchol	Anabledd	1
Addysg	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	6
Rhoi'r model cymdeithasol o anabledd i mewn i ymarfer	Anabledd	6
Mwy o brofiad anabledd ar gyfer "arbenigwyr"	Anabledd	3
Effeithiau go iawn fathiadau mewn polisïau a	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a	0

strategaethau cynt	chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	
Llwyddo i ennill tegwch i <u>bawb</u> yng Nghymru trwy LICC	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	4
Grwpiau rhoi grant i sicrhau fod prosiectau yn addas i bawb	Anabledd	1
Sicrhau hawliau i'r holl grwpiau ymeliddiedig	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	5
Dargadw'r adroddiadau blynyddol a Chynlluniau Cydraddoldeb Anabledd o dan y Doll Cydraddoldeb Anabledd	Anabledd	4
Dynesiad anoddefgarwch i bob math o wahaniaethu a mesuriadau sicr ar gyfer atebolrwydd	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	4
Cofio fod Pobl yn bleidleiswyr	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd	0

	a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	
Dod o hyd i ffyrdd newydd a <u>well</u> i gyweddu pobl	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	6
Ymgynghori ac yna gwrando!	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	0
Polisiau diddosi cydraddoldeb: ystyried trawiad ar polisiau cyn gweithrediad	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	9
Gwneud i bob cynghorydd, Aelodau'r cynulliad ac AS a gweithredwyr sector gyhoeddus i dreulio amser mewn cadair olwyn a sbectol sydd yn atal golau	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	0
Cofleidio'r 'agenda iawnderau dynol'	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred,	3

	cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	
--	-----------------------------------	--

277)

14.2 Dadansoddiad

14.2.1 Prif flaenoriaeth y Cynulliad yw ystyried yr angen i ystyried trawiad polisiau cyn eu gweithredu. Teimlai fynychwyr fod angen i bob polisi cael ei 'brofi o ran cydraddoldeb' mewn rhyw ffordd a bod angen golwg eang i sicrhau fod grwpiau/senglion sengl ddim o dan anfantais gan y ddarpariaeth o unrhyw bolisi/strategaeth yng Nghymru. Roedd yna alw cryf wrth fynychwyr sydd i'r 'arbenigwyr' i ddeall yr agenda.

14.2.2 Raddiwyd y tair blaenoriaeth gan fynychwyr fel eiliad ar y cyd: yr angen i'r Cynulliad i ddarganfod ffyrdd gwell a wahanol o gyweddu pobl. Mi wnaeth fynychwyr trafod yr angen i sicrhau fod pobl yng nghlwm wrth ffurfio polisiau o'r dechrau yn hytrach na chael ei ymgynghori'n gynt yn y proses. Wrth ochr y polisi hwn gyda 6 bleidlais, yr angen i sicrhau fod y model cymdeithasol o anabledd yn cael ei ddarparu'n ymarferol a'r angen am addysg well ar draws y darn fel gallwn ni gyd deall a darparu hawliau cyfartal i bawb.

14.2.3 Yn gydradd bumed (gyda 4 pleidlais yr un):

- Yr angen i gymryd dynesiad anoddefgarwch i'r darpariad o ddeddfwriaeth a llinellau eglur o atebolrwydd, yn enwedig ar gyfer y Cynllun Cydraddoldebau Sengl.
- I barhau i sicrhau fod yna adroddiadau blynyddol a Chynlluniau Cydraddoldeb Sengl o dan y Ddyletswydd Cydraddoldeb Anabl. Teimlai fynychwyr dylai'r cynulliad dargadw mesurau o reolaeth berfformiad ac adroddiadau lle redder nhw'n bodoli.
- Cyflawni tegwch a chyfiawnder i bawb yng Nghymru trwy LICC. Mae hyn yn gofyn am ddynesiad llydan i agenda cymhleth gyda'r cynulliad yn cymryd gweithrediad lle nad yw polisi wedi'i droi i mewn i ymarfer. Teimlai fynychwyr fod Cynllun Cydraddoldebau Sengl yn gyfle i'r Cynulliad i wneud gwahaniaeth positif a sicrhau fod ymarfer yn cydweddu'r theori.

15 Ymarfer Cadarnhaol

15.1 Esiamplau o Ymarfer Cadarnhaol

15.1.1 Un esiampl posib o ymarfer cadarnhaol oedd y Gynhadledd Sefydlog a arweiniwyd gan Gyngor Sir Caerffili. Roedd y gynhadledd, wedi'i gynnal yn gyson yn denu asiantaethau, grwpiau ac senglion o bob math at e u gilydd i drafod materion o gydraddoldeb ac amrywiaeth.

15.1.2 Mae'n werth nodi efallai ni fydd yr esiampl hon yn unigryw i Gaerffili ac efallai fyddai'n nodwedd o weithio mewn partneriaeth mewn mwy nag un ardal awdurdod lleol yng Nghymru. Mi fyddwn ni hefyd yn pwysleisio bydd angen fwy o ymchwil i adnabod pa ganlyniadau sydd wedi deillio o'r gynhadledd i brofi fod y digwyddiad wedi cael trawiad cadarnhaol.

15.2 Ymgeiswyr astudiaeth achos posib

15.2.1 Adnabuwyd dau ymgeisydd astudiaeth achos posib yn y digwyddiad hwn, un yn trawstorri'r llinynnau anabledd (amhariad gweledol) ac oedran, ac un yn trawstorri'r llinynnau hunaniaeth o ran rhywedd ac oedran.

Atodiad D: Digwyddiadau Ymrwymiad 3

Adroddiad Aberystwyth 21ain Tachwedd 2007

15.3 Y Briff

- 15.3.1 Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru (yr LICC) yn bwriadu gweithredu Cynllun Cydraddoldeb Sengl a Chynlluniau Gweithredu o Ebrill 2008.
- 15.3.2 Bydd y Cynllun Cydraddoldeb Sengl yn cefnogi'r prif ffrydiad o bolisi Cymreig ar gyfer cydraddoldeb, amrywiaeth ac iawnderau dynol, yn ei wneud yn gyfannol i'r ffordd maent yn rhedeg busnes ac sy'n hollol ystyrlon o'r dechrau wrth weithredu a chreu polisiau.
- 15.3.3 Ein briff yw darparu rhaglen o weithgaredd ymrwymiad i sicrhau fod hapddalwyr allweddol a'r cyhoedd yn cyweddu ac yn gallu dylanwadu ar ddatblygiad y cynllun.
- 15.3.4 Rydym ni wedi cytuno gyda'r cleient fyddwn ni'n darparu chwe gweithdy ar draws Cymru gan ffocysu ar:
- Cipio beth mae bywyd fel ar hyn o bryd yng Nghymru ar draws pob llinyn cydraddoldeb ac ardaloedd topig).
 - Cipio unrhyw rwystrau (iawn a chanfod) efallai wnaeth cyfranogwyr profi oherwydd ei mater o gydraddoldeb.
 - Ystyried pa flaenoriaethau mae angen i Lywodraeth Cynulliad Cymru cynnwys yn y Strategaeth Cydraddoldebau Sengl.
 - Cipio unrhyw ymarfer positif sydd eisoes yn bod o amgylch yr agenda hwn.
 - Adnabod unrhyw astudiaethau achos potensial (yn enwedig lle mae hyn yn torri ar draws fwy nag un llinyn cydraddoldeb / testun ymrwymiad) am ddatblygiad pellach i mewn i gyfres o wyth ar gyfer y cleient.
- 15.3.5 Mae'r adroddiad hyn yn gosod allan y wybodaeth a gasglwyd yn weithdy Aberystwyth ar y 21ain Tachwedd 2007.

16 Sylwadau Pennawd

- 16.1.1 Roedd fynychwyr y digwyddiad yn Aberystwyth yn adlewyrchu nifer o wahanol llinynnau gydraddoldeb ; fodd bynnag roedd y mwyafrif yn mynegi barnau o safbwynt anabl sydd yn egluro'n rhannol y ffocws a rhoddir i faterion anabl yn yr adroddiad hwn.
- 16.1.2 Roedd yna gynrychioliad o bob un o'r llinynnau cydraddoldeb: rhyw, anabledd, oedran, crefydd a chred ac iaith. Roedd aelodau'r cyhoedd a chynrychiolwyr o gyfundrefnau yn rhoi 13 o fynychwyr.
- 16.1.3 Yn hwyrach yn yr adroddiad hwn mi wnaethom ni drafod beth oedd fynychwyr yn teimlo oedd y blaenoriaethau pwysicaf dylai'r Cynulliad ystyried, fodd bynnag roedd yna faterion lefel uchel a adnabyddir a drafodwyd yn ystod y sesiwn

Sylwadau ar y Proses Ymgynghoriad

- 16.1.4 Roedd rhai mynychwyr yn teimlo fod y ffordd mae'r Cynulliad yn ymgynghori'n gyffredinol iawn. Roedd y mynychwyr hynny a fynegodd hyn yn teimlo fod pob llinyn o gydraddoldeb yn cael eu grwpio gyda'i gilydd a ffurfiwyd trosolwg cyffredinol yn hytrach na faterion penodol. Amlygwyd byddai'r rhan holiadur o'r ymgynghoriad hefyd yn cynnig y cyfle i drafod pwyntiau arbenigol ynglŷn â llinynnau cydraddoldeb ac senglion. Eglurwyd hefyd fod y digwyddiadau ymrwymiad hefyd yn cynnig y cyfle i fynychwyr i godi math bwyntiau.
- 16.1.5 Yn fwy gwreiddiol mae yna apathi yn y faith fod fynychwyr, er ei fod nhw'n awyddus i ddylanwadu'r Cynllun Cydraddoldebau Sengl, yn teimlo ni fydd ei sylwadau yn gwneud trawiad go iawn. Recordiwyd sylwadau fel "s'dim ots beth fyddwn ni'n gwneud" a "beth yw'r pwynt" yn ystod y gweithdy. Mi wnaeth fynychwyr hefyd galw am ddilyniant o'r esiamplau ymgynghoriad ymarfer gorau gorau a fwyaf positif i fod ar gael yn gyhoeddus gan y Cynulliad.
- 16.1.6 Mi wnaeth nifer fach o fynychwyr yn y digwyddiad nodi eu bod nhw'n teimlo bod y Cynulliad wedi bod yn wan wrth ymgynghori grwpiau lleiafrifol yn y gorffennol a dylai'r corff gwrthsefyll y gymell i ddilyn barnau'r mwyafrif yn hytrach na thaclo'r 'materion go iawn'. Mae'n eglur fod gan y Cynulliad nifer o heriau i oresgyn wrth ennill ymddiried y mynychwyr oedd yn bresennol yn nigwyddiad Aberystwyth ac efallai mai hyn neu nad yw hyn yn ddangosiad o'r barnau a daliwyd gan nifer o hapddalwyr eraill.
- 16.1.7 Bydd angen i'r Cynulliad i gysylltu'n bellach yn hytrach na chynghori pobl yn unig er mwyn sicrhau fod y Cynllun Cydraddoldebau Sengl yn llwyddiannus.

Sylwadau Eraill

- 16.1.8 Ystyriwyd fod ariannu'n mater tu fewn cyd-destun y Strategaeth Cydraddoldeb Sengl, yn enwedig y parhad o ariannu ar gyfer mentrau cefnogaeth megis 'Broker Cymru'. Barn a fynegwyd gan nifer o fynychwyr oedd bod y gefnogaeth i grwpiau lleiafrifol ac senglion yn aml wedi seilio

ar ewyllys da ffrindiau a chyd-weithwyr ac mae'n ymddangos fod yna rhwydwaith cryf a gysylltiedig rhwng hapddalwyr. Mae angen i'r cynulliad i harneisio'r rhwydwaith hon yn well a'r deallusrwydd sydd ganddynt i sicrhau llwyddiant cynlluniau yn y dyfodol.

16.1.9 Heb eithriad, amlygwyd tri mater strategol:

- Teithio a thrafnidiaeth - gysylltwyd hyn i'r mater o fynediad a thanlinellwyd y diffyg trafndiaeth, pris a hygyrchedd fel gwendidau greddfodol yn y system trafndiaeth wledig. Welir hyn fel rhwystr mawr gan nifer o senglion a grwpiau.
- Trafodwyd diffyg mynediad mewn nifer o ffyrdd yn drylwyr. Welir tlodi fel un o'r rhwystredigaethau pennaf i fynediad a adnabuwyd ym mhob rhan o fywyd o flynyddoedd cynnar hyd fywyd gweithiol a pellach waharddwyd grwpiau lleiafrifol mewn nifer o ffyrdd. Yn fwy traddodiadol ond nid yn unigryw, trafodwyd rhwystredigaethau mynediad corfforol a darparodd fynychwyr esiamplau lle nad oedd gorsafoedd pleidleisio lleol yn hollol gyraeddadwy.
- Welir y celfyddydau fel ffordd o ddiddymu rhwystredigaethau i integreiddiad a theimlai fynychwyr dylai fwy cael ei wneud (gan gynnwys ariannu ychwanegol) i hybu'r celfyddydau tu fewn y cyd-destun ehangach yma.
- Amlygwyd yr angen am ragor o ddehonglwyr fel mater pwysig o fynediad ac roedd yna alwadau i BSL (Arwyddiaith Brydeinig) gael ei adnabod fel iaith swyddogol yng Nghymru.

16.1.10 Wrth ochr mynediad a thrafnidiaeth mae'r mater o fiwrocratiaeth. Roedd fynychwyr yn teimlo fod hyn yn fater ar draws 'pob elfen o fywyd' ac yn teimlo fod pob proses, ymarfer a pholisi yn hybu yn hytrach nag esmwytho biwrocratiaeth, ac mae'r ymladd am iawnderau dynol sylfaenol weithiau mor anodd i oresgyn wedi'i seilio'n bennaf ar ddewrder a cholffarn senglion yn hytrach na chylfundrefnau preifat neu sector cyhoeddus gan sicrhau fod iawnderau dynol sylfaenol yn ffocws i'w ymarferion. Mae'r mater hon yn her sylweddol wrth weithredu unrhyw gynllun cenedlaethol.

16.1.11 Mi wnaeth fynychwyr hefyd gal war y Cynulliad i gymryd golwg amrywiol o ddaearyddiaeth Cymru a sicrhau ni fyddai dynesfeydd gyda Chaerdydd yn ganolog yn cael eu hymroi fel dynesiad 'blanced'. Mae gwledig rwydd Canolbarth Cymru yn fater pwysig i'r Cynllun Cydraddoldeb sengl i amgylchynu ac, fel cyfanwaith, teimlai fynychwyr, i symud ymlaen.

17 Disgrifio bywyd yng Nghymru

17.1 Galluogwyr

17.1.1 Mi wnaethom ni gofyn i fynychwyr i adnabod beth sydd yn dda am fywyd yng Nghymru. Cipiwyd atebion ar gardiau a drafodwyd y materion a godwyd gyda'r grŵp cyn eu dyrannu yn erbyn un o'r topigau ymrwymiad eang. Gofynnir i fynychwr i adnabod rhwystredigaethau a adroddir ym mharagraff 3.2.

Topig Ymrwymiad Eang	Adborth ar Alluogwyr
Eich bywyd cynnar: blynyddoedd cynnar, cymunedau cynhwysol, taclo tlodi plant	Athrawon cyd-deimladwy
Addysg a Hyfforddiant: dysgu gydol oes, sgiliau modern	Prisiau manteisiol ar gyrsiau coleg i'r anabl Sylw'n cael ei rhoi i fanylion Addysgu'r cyhoedd cyffredinol ond nid digon!
Eich bywyd personol: personol, iechyd cyhoeddus a theulu, ffitrwydd ac adloniant	Integreiddiad Taliadau uniongyrchol
Eich bywyd gwaith: datblygiad economaidd, sgiliau a swyddi	Gweithiwr sydd yn cefnogi gweithio rhan amser Cefnogaeth broffesiynol Mynediad i gynllun gweithio Sgiliau a Chymhwysedd
Yr amgylchedd rydych chi'n byw ynddo: newid yn yr hinsawdd, datblygiad gwledig, gwellhad amgylcheddol a chynllunio gofodol	
Cymuned: cydraddoldeb cyfle, cymdeithas deg a chyfiawn, ffocws dinesydd, cymunedau cryf a diogel, llywodraeth ddatganoledig, gwasanaethau cyhoeddus cryf cyraeddadwy, Golwg allanol, iaith, hunaniaeth	

a diwylliant	
--------------	--

17.2 Rhwystredigaethau

Topig Ymrwymiad Eang	Adborth ar Rwystredigaethau
Eich bywyd cynnar: blynyddoedd cynnar, cymunedau cynhwysol, taclo tlodi plant	Rhwystredigaeth dosbarth Ysgolion di-fydd) (welir fel un galluogwr gan fynychwr arall) Dyneiddiaeth ar y cwricwlwm
Addysg a Hyfforddiant: dysgu gydol oes, sgiliau modern	Addysg Rhyw Sengl Mynediad – dysgu gydol oes ac adeiladu addysg anghyraeddadwy
Eich bywyd personol: personol, iechyd cyhoeddus a theulu, ffitrwydd ac adloniant	Taliadau Uniongyrchol Anfanteision i'r di-gymraeg mewn ardaloedd gwledig - disadvantages for those who don't speak Welsh in rural areas Mynediad – e.e. anghyraeddadwy i'r cyhoedd Buddion / Meddygol - anghrediniaeth o gyflyrau - anodd 'profi' e.e. ME Cyfreithloni priodasau dyneiddiol
Eich bywyd gwaith: datblygiad economaidd, sgiliau a swyddi	Mynediad – i waith ac adeiladau Cyfyngiadau ariannol Diffyg swyddi rhan amser o ansawdd da Agweddau cyflogwr i gyflogi pobl anabl
Yr amgylchedd rydych chi'n byw ynddo: newid yn yr hinsawdd, datblygiad gwledig, gwellhad amgylcheddol a chynllunio gofodol	Diffyg ansawdd daearyddol – yn ganolog o amgylch Caerdydd
Cymuned: cydraddoldeb cyfle, cymdeithas deg a chyfiawn, ffocws dinesydd, cymunedau cryf a diogel, llywodraeth	Un trên allan o Aberystwyth pob dwy awry n unig Adolygu'r ddeddf cynllunio

ddatganoledig, gwasanaethau cyhoeddus cryf cyraeddadwy, Golwg allanol, iaith, hunaniaeth a diwylliant	Trafnidiaeth gyhoeddus wledig ym Mhowys Diffyg trafnidiaeth gyhoeddus sy'n agos i wasanaethau
---	--

17.3 Dadansoddiad cychwynnol o fywyd yng Nghymru

17.3.1 Roedd rhai o'r themâu a drafodwyd wrth gipio rhwystredigaethau a galluogwyr yng Nghymru yn cynnwys:

- Roedd yna anghytundeb o fewn y grŵp ynglŷn â dyneiddiaeth fel nodwedd o'r cwricwlwm cenedlaethol a drafodwyd y mater o ysgolion ffydd. Er oedd ysgolion diffydd yn cael eu gweld fel rhwystr gan un cyfranogwr, mi wnaeth un arall anghytuno gan weld hyn fel galluogwr. Roedd mynychwyr hefyd yn teimlo er oedd dealltwriaeth y cyhoedd cyffredinol ynglŷn a'r agenda cydraddoldeb yn gwella, dylai fwy cael ei wneud i sicrhau fod iawnderau dynol yn cael eu cofleidio gan y 'cymuned' ehangach.
- Welir taliadau unionsyth fel ffordd hanfodol ar gyfer sicrhau'r annibyniaeth ac urddas nifer o senglion. Fodd bynnag mi wnaeth fynychwyr amlygu fod yna anawsterau gyda'r proses gall cael eu hymchwilio i mewn i'n bellach. Welir y rhaglen Cefnogi Pobl er enghraifft fel cryfder a rhaglen dylai cael ei chynnal a'i estyn a'i symleiddio fel sy'n addas. Wedi'i gysylltu i hyn yw'r mater o 'anghred'. Mi roedd nifer o'r mynychwyr yn teimlo fod cyfrifoldeb i brofi yn nwylo sengl yn nid yn unig yn nhermau cyflyrau meddygol a'r cysylltiadau i dderbyn buddion ond ar gyfer profi modd ar draws y bwrdd. Mae mynychwyr yn ystyried fod nifer o anableddau bron, os nad yn hollol, anweladwy ac felly'n 'anodd i brofi'. Mi fydd angen i'r Cynulliad ystyried yr anableddau anweladwy hyn wrth ddatblygu'r Cynllun Cydraddoldeb Sengl.
- Yn nhermau bywyd gwaith, mae'n amlwg fod yna weithwyr sy'n darparu hyblygrwydd i'r gweithlu, cefnogi'r datblygiad o sgiliau a chymhwysedd a darparu cyfleoedd i fyned cynlluniau gwaith, ond mae cyfyngiadau ariannol yn parhau i fodoli yn nhermau darparu cyfleoedd i weithwyr a chefnogaeth ar gyfer gweithwyr i hybu gweithlu amrywiol. Er bod llawer wedi'i wneud i newid agweddau cyflogwyr, mae angen gwneud fwy o waith i sicrhau fod gan bobl anabl y cyfle i weithio ac yn gallu myned llefydd gwaith heb gyfyngiad. Bydd hyn yn gofyn am arweinyddiaeth a hyfforddiant a datblygiad mwy systematig ar draws pob sector.
- Ni adnabuwyd galluogwyr yn erbyn yr 'amgylchedd rydych chi'n byw ynddo' neu 'segmentau bywyd y gymuned'. Fodd bynnag yn nhermau rhwystredigaethau, wedi'i gysylltu i fater strategol cyffredin a amlygwyd yn y paragraff uchod (Sylwadau eraill) 15.1.9, rhan fwyaf o'r rhwystredigaethau i sicrhau cydraddoldeb cyfle mewn cymuned yn perthyn i isadeiledd trafnidiaeth. Fodd bynnag. Roedd y drafodaeth hefyd yn cynnwys y ddeddf cynllunio yn enwedig mewn perthynas â hygyrchedd i adeiladau cyhoeddus ac adeiladau newydd.

18.Y Blaenoriaethau ar gyfer y Cynllun Cydraddoldebau Sengl

18.1.1 Mi wnaethom ni gofyn i gyfranogwyr i ystyried pa flaenoriaethau dylai'r Cynulliad ystyried wrth ddatblygu'r Cynllun. Yna mi wnaethon ni gofyn i gyfranogwyr i bleidleisio ar ei tri phrif flaenoriaeth gyda phleidlais ddwbl yn cael ei phennu i'r brif flaenoriaeth:

Blaenoriaeth	Llinyn Cydraddoldeb a Thopig Ymrwymiad	Nifer bleidleisiau
Defnyddio eich llais neu gadw'n dawel	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	2
Iaith (h.y. defnyddio'r derminoleg gywir wrth annerch y llinynnau o gydraddoldeb)	Iaith	1
Meddwl Cysylltiedig	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	3
Goddefgarwch rhwng hilion	Hil	0
Trosedd Atgasedd - yn cael ei chymryd o ddifrif gan gynnwys anabledd	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	1

lawnderau dynol	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	3
Mynediad – Cyraeddadwy i bawb ar bob lefel	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	5
Argaeledd o wasanaethau	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	1
Newidiadau agwedd	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	1
Mynediad i fywyd (gwaith, buddion a gwasanaethau)	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	2
Hwaliau dynion	Rhyw	0

Gwrthddywediad rhwng datganiad Peter Hain a'r broses hon	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	1
Pob canolfan ieuenctid i'w wneud ar gyfer y rhai â nam corfforol a phobl abl ('PHAB' yn Saesneg)	Anabledd	0
Hyrwyddiad yr iaith Cymraeg	Iaith	0
Methiant i ddarparu beth sydd angen	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	0
Tlodi cyfle (addysg, ariannol, mynediad anghyfartal)	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	2
Estyn allan i ardaloedd gwledig, ymgynghoriad manwl gyda grwpiau targed	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	1
Hwaliau Menywod	Rhyw	0

Cydraddoldeb ddyneiddwyr i	Crefydd	1

18.2 Dadansoddiad

18.2.1 Y brif flaenoriaeth i'r Cynulliad i ystyried yw'r mater o fynediad (7 pleidlais). Nid yw hyn yn cyfeirio at fynediad corfforol yn unig ond yn fwy strategol yn nhermau mynediad i gyfleoedd a darparu platform i bawb, gan gynnwys y fwyaf tlawd yn ein cymdeithas.

18.2.2 Pleidleisiwyd dau fater arall fel y flaenoriaeth ail fwyaf pwysig (3 pleidlais yr un). Roedd y mynychwyr yn ystyried fod angen i'r Cynulliad hybu 'meddwl cysylltiedig'. Mae'n eglur fod pobl yn edrych am ddynesiad integredig gyda holl adrannau'r Cynulliad a'i chyrff nodedig i weithio gyda'i gilydd yn llyfn i sicrhau fod bywyd yng Nghymru yn deg ac yn deg. Mae yna llawer iawn o goegni ni fydd hyn erioed yn cael ie gyflawni, yn enwedig oherwydd yr angen i ymuno yn nhermau'r Cynulliad ei hun a rhwng llywodraeth ddatganoledig a canolig. Yn ail, ac yn gysylltiedig, mae'r angen i gymryd dynesiad 'iawnderau dynol' yn hytrach nag un segmentiedig i gydraddoldeb ac amrywiaeth. Mi wnaeth fynychwyr alw ar y cynulliad i sicrhau fod dynesiad holistig yn cael ei gymryd fel bod hawliau senglion yn gynhenid ym mhob polisi ac ymarfer ar draws Cymru.

18.2.3 Amlygwyd dau fater pellach fel pedwaredd flaenoriaeth ar y cyd, gyda dwy bleidlais yr un. Yn gyntaf, gal war y Cynulliad i weithredu beth y dywedir ganddynt a rhoi diwedd ar dalu gwefus-wasanaeth i'r materion o gydraddoldeb ag amrywiaeth. Yn ail, yr angen i daclo un o'r achosion fwyaf cynhenid o anghydraddoldeb ger ei graidd: tlodi.

19 Ymarfer Positif

19.1 Esiamplau o Ymarfer Positif

19.1.1 Ni adnabyddir unrhyw un.

19.2 Ymgeiswyr Astudiaeth Achos Potensial

19.2.1 Roedd yna dwy astudiaeth achos potensial wedi'u hadnabod yn y digwyddiad, o'r llinynnau o gydraddoldeb o anabledd ac oedran, a chrefydd.

Atodiad E: Digwyddiadau Ymrwymiad 4 Adroddiad Caernarfon 22^{ain} Tachwedd 2007

19.3 Y Briff

- 19.3.1 Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru (yr LICC) yn bwriadu gweithredu Cynllun Cydraddoldeb Sengl a Chynlluniau Gweithredu o Ebrill 2008.
- 19.3.2 Bydd y Cynllun Cydraddoldeb Sengl yn cefnogi'r prif ffrydiad o bolisi Cymreig ar gyfer cydraddoldeb, amrywiaeth ac iawnderau dynol, yn ei wneud yn gyfannol i'r ffordd maent yn rhedeg busnes ac sy'n hollol ystyrlon o'r dechrau wrth weithredu a chreu polisiau.
- 19.3.3 Ein briff yw darparu rhaglen o weithgaredd ymrwymiad i sicrhau fod hapddalwyr allweddol a'r cyhoedd yn cyweddau ac yn gallu dylanwadu ar ddatblygiad y cynllun.
- 19.3.4 Rydym ni wedi cytuno gyda'r cleient fyddwn ni'n darparu chwe gweithdy ar draws Cymru gan ffocysu ar:
- Cipio beth mae bywyd fel ar hyn o bryd yng Nghymru ar draws pob llinyn cydraddoldeb ac ardaloedd topig).
 - Cipio unrhyw rwystrau (iawn a chanfod) efallai wnaeth cyfranogwyr profi oherwydd ei mater o gydraddoldeb.
 - Ystyried pa flaenoriaethau mae angen i Lywodraeth Cynulliad Cymru cynnwys yn y Strategaeth Cydraddoldebau Sengl.
 - Cipio unrhyw ymarfer positif sydd eisoes yn bod o amgylch yr agenda hwn.
 - Adnabod unrhyw astudiaethau achos potensial (yn enwedig lle mae hyn yn torri ar draws fwy nag un llinyn cydraddoldeb / testun ymrwymiad) am ddatblygiad pellach i mewn i gyfres o wyth ar gyfer y cleient.
- 19.3.5 Mae'r adroddiad hyn yn gosod allan y wybodaeth a gasglwyd yn weithdy Caernarfon ar y 22ain Tachwedd 2007.

20 Sylwadau Pennawd

20.1.1 Roedd fynychwyr y digwyddiad yng Nghaernarfon yn adlewyrchu nifer o wahanol linyddau gydraddoldeb; anabledd, weithwyr mudol, ffoaduriaid ac ymofynwyr noddfa. Yn hwyrach yn yr adroddiad hwn mi wnaethom ni drafod beth oedd fynychwyr yn teimlo oedd y blaenoriaethau pwysicaf dylai'r Cynulliad ystyried, fodd bynnag roedd yna faterion lefel uchel a adnabyddir a drafodwyd yn ystod y sesiwn gan gynnwys:

- Mi wnaeth fynychwyr mynegi pryder nad oedd hyd na nature yr ymgynghoriad yn darparu sail i fynd i'r afael â rhai o'r materion dwfn sydd angen sylw fel rhan o ddatblygu'r cynllun.
- Rhoddir beirniadaeth ar y Cynulliad a Tribal am beidio darparu dehonglwr BSL ar fyr rybudd. Mi wnaeth un o'r mynychwyr gofyn am ddehonglwr noson cyn y digwyddiad. Mi wnaeth Tribal gysylltu â'r ddau gorffyn cenedlaethol sy'n darparu math dehonglwyr ar fore'r digwyddiad ond nid oedd un o'r ddau gorff yn gallu darparu unrhyw un ar fath byr rybudd.
- Er wneir pob cynnig i gwrdd ag anghenion, mi wnaeth y prinder cenedlaethol o ddehonglwyr yn enwedig yn rhannau o Ganolbarth a Gogledd Cymru gael effaith ar anghenion y cyfarfod yn y sesiwn hon. Teimlai bawb fod y nifer fach o bobl wnaeth fynychu (8 wedi cofrestru lle wnaeth 5 fynychu) yn ddangosydd o effaith yr adeg fer a rhoddir rhwng danfon gwahoddiadau a'r gweithdai ei hunain. Mae'r rhain i gyd yn wersi i'r Cynulliad wrth fframio unrhyw ymrwymiad pellach, yn nhermau amser a buddsoddiad adnoddau.
- Yr angen i arolygu pam mae cynlluniau llinyn sengl wedi methu i sicrhau fod unrhyw gynllun integredig sengl yn cymryd cyfrif o unrhyw wersi perthnasol. Teimlai fynychwyr for gan y Cynulliad llawer i'w wneud i gyflawni'r 'sylfaenol' a'i fod yn rhy gynnar i symud tuag at Gynllun Cydraddoldeb Sengl. Canfyddiad y grŵp oedd ein bod ni 'dal yn anwybodus' ac ar y sail hynny ni allwn ni symud ymlaen yn llwyddiannus heb adolygu'r dynesiad cyn belled yn fanwl.
- Roedd fynychwyr yn alw am ddynesiad an-hierarchiaedd i linyddau gydraddoldeb a symud tuag at ddynesiad mwy holistig wedi'i seilio ar ddiogelu iawnderau dynol i bawb. Eto, fydd hyn yn gofyn am lefel o aeddfedrwydd o amgylch yr agenda hwn fydd yn gofyn am lawer iawn o arweinyddiaeth a buddsoddiad.
- Gwneir arsylwad diddorol yn perthyn i ddigwyddiadau elusennol amlwg fel Plant mewn Angen sydd yn amlygu anabledd mewn ffordd 'ciwt' neu fel rhywbeth sydd angen elusen i gwrdd ag anghenion. Teimlai fynychwyr fod hyn yn ddangosol o newid diwylliannol sydd angen i sicrhau fod cydraddoldeb yn cael ei gyflawni mewn realiti.
- Yn olaf, ac yn debyg i'r sylwadau a wneir yn y sesiwn yn Aberystwyth, teimlai fynychwyr fod anghydraddoldeb ar bob lefel rhwng De a Gogledd Cymru. Bydd angen i'r cynulliad rhoi sylw i'r mater daearyddol hon, hyd yn oed os yw

Rhaglen o weithgareddau i hysbysu Cynllun Cydraddoldeb Sengl Llywodraeth Cynulliad Cymru

hyn wedi'i seilio'n bennaf ar ganfyddiad yn hytrach na reality fel rhan o'r Cynllun Cydraddoldeb Sengl.

21 Disgrifio Bywyd yng Nghymru

21.1 Galluogwyr

21.1.1 Mi wnaethom ni gofyn i fynychwyr i adnabod beth sydd yn dda am fywyd yng Nghymru. Cipiwyd atebion ar gardiau a drafodwyd y materion a godwyd gyda'r grŵp cyn eu dyrannu yn erbyn un o'r topigau ymrwymiad eang. Gofynnir i fynychwr i adnabod rhwystredigaethau a adroddir isod.

Topig Ymrwymiad Eang	Adborth ar Alluogwyr
Eich bywyd cynnar: blynyddoedd cynnar, cymunedau cynhwysol, taclo tlodi plant	Argaeledd trafnidiaeth (Am ddim?) Ymyrraeth therapiwtig gynnar (anabledd)
Addysg a Hyfforddiant: dysgu gydol oes, sgiliau modern	Annibyniaeth Rhieni Sengl (anabledd) Hyfforddiant ac Addysg - gweithwyr mudol Lwfans Myfyrwyr Anabl
Eich bywyd personol: personol, iechyd cyhoeddus a theulu, ffitrwydd ac adloniant	Equal access (disability) Accessible transport Family life of migrant workers
Eich bywyd gwaith: datblygiad economaidd, sgiliau a swyddi	Taliadau uniongyrchol Deddfwriaeth Gwrth-wahaniaethu Mynediad i ariannu gwaith Mynediad i waith
Yr amgylchedd rydych chi'n byw ynddo: newid yn yr hinsawdd, datblygiad gwledig, gwellhad amgylcheddol a chynllunio gofodol	Parciau cenedlaethol – ardaloedd o harddwch Datganiadau fynediad Dogfen gymeradwy - Rhan M - Tai
Cymuned: cydraddoldeb cyfle, cymdeithas deg a chyfiawn, ffocws dinesydd, cymunedau cryf a diogel, llywodraeth ddatganoledig, gwasanaethau cyhoeddus cryf cyraeddadwy, Golwg allanol, iaith, hunaniaeth	Grwpiau Cefnogi Trafnidiaeth gyraeddadwy Hyfforddiant Cydraddoldeb Anabledd

a diwylliant	
--------------	--

21.2 Rhwystredigaethau

Topig Ymrwymiad Eang	Adborth ar Rhwystredigaethau
Eich bywyd cynnar: blynyddoedd cynnar, cymunedau cynhwysol, taclo tlodi plant	Adfyd y System Fframwaith AAA Rheolaeth GIG (anabledd) Gwasanaethau trafndiaeth gyfyngedig Ariannu
Addysg a Hyfforddiant: dysgu gydol oes, sgiliau modern	Mynediad cyfyngedig i addysg a hyfforddiant Anwybodaeth gweithwyr proffesiynol Ariannu
Eich bywyd personol: personol, iechyd cyhoeddus a theulu, ffitrwydd ac adloniant	Cadeiriau Olwyn - heb gronfa ddigonol Gweithwyr mudol - traddodiad ac arfer Argaeledd trafndiaeth Gwahaniaethu ar sail rhyw yn gyffredin (e.e. mamau yn erbyn tadau) Dadleoliad (ymofynwyr noddfa a ffoaduriaid)
Eich bywyd gwaith: datblygiad economaidd, sgiliau a swyddi	System budd-daliadau Modd rhwystredig o fynedfa Gwaharddedig Symboleiddiaeth (dau dic - anabledd) Agwedd gweithwyr ar anabledd System Apeliadau Budd-daliadau
Yr amgylchedd rydych chi'n byw ynddo: newid yn yr hinsawdd, datblygiad gwledig, gwellhad amgylcheddol a chynllunio gofodol	Rheolaeth adeiladu
Cymuned: cydraddoldeb cyfle, cymdeithas deg a chyfiawn, ffocws dinesydd, cymunedau cryf a diogel, llywodraeth	Diffyg Dehonglwyr Gogledd/De Cymru – anghydraddoldeb Diffyg trafndiaeth briodol

ddatganoledig, gwasanaethau cyhoeddus cryf cyraeddadwy, Golwg allanol, iaith, hunaniaeth a diwylliant	Plant mewn angen - nid yw personoli anabledd yn y ffordd yma'n gynorthwyol Anwybodaeth cymdeithas
---	--

21.3 Dadansoddiad Gwreiddiol o Fwyd yng Nghymru

21.3.1 Roedd rhai o'r themâu a godwyd wrth gipio rhwystredigaethau a galluogwyd i fywyd yng Nghymru yn cynnwys:

- Welir fod Addysg a hyfforddiant i weithwyr mudol yng Nghymru yn bwysig ond dylai'r Cynllun Cydraddoldeb Sengl cynnwys anghenion arferion a thraddodiadau eraill a minimeiddio'r datganioliad rhwng ymofynwyr noddfa, ffoaduriaid, gweithwyr mudol a'r gymuned ehangach i sicrhau ni fydd y grwpiau hyn yn parhau i fod o dan anfantais wrth wneud cyfraniad dilys i'n cymunedau a'n economi.
- Welir system budd-daliadau fel un o brif rwystredigaethau i ddarparu cydraddoldeb cyfle yn enwedig mewn perthynas â bywyd gwaith. Teimlai fynychwyr fod y proses apelio budd-daliadau yn rhwystr pellach, yn aml yn cymryd gymaint o amser a biwrocratig fod hawlwyd yn rhoi'r gorau iddi cyn bod y cais yn cael ei thrin. Mae'r cyfrifoldeb i brofi hyn gyda'r hawliwr ac mae i'w weld fod yna frwydr yn aml gyda chylfundrefn fawr i brofi anabledd. Teimlai fynychwyr dylai'r cydbwysedd hon cael ei annerch i finimeiddio rhwystredigaethau i grwpiau o dan anfantais.
- Teimlai fynychwyr fod yna symboleiddiaeth mewn perthynas â chyflogi pobl anabl yn enwedig a bod angen datblygiad ar agweddau gweithwyr.
- Amlygwyd trafndiaeth fel rhwystredigaeth ar draws fwy nag un o'r llinynnau cydraddoldeb. Mae gwasanaethau trafndiaeth gyfyngedig yn cael effaith gwrthwynebus ar gael mynediad i addysg blynyddoedd cynnar a thaclo tlodi plant ac mewn perthynas â chefnogi cymunedau cynaliadwy; mae'r diffyg drafndiaeth briodol yn cyfyngu ar fynediad i wasanaethau cyhoeddus.

22 Y Blaenoriaethau ar gyfer y Cynllun Cydraddoldebau Sengl

22.1.1 Mi wnaethom ni gofyn i gyfranogwyr i ystyried pa flaenoriaethau dylai'r Cynulliad ystyried wrth ddatblygu'r Cynllun. Yna mi wnaethon ni gofyn i gyfranogwyr i bleidleisio ar ei tri phrif flaenoriaeth gyda phleidlais ddwbl yn cael ei phennu i'r brif flaenoriaeth. Mae'r canlyniadau fel y canlynol:

Blaenoriaeth	Llinyn Cydraddoldeb a Thopig Ymrwymiad	Nifer o Bleidleisiau
Dargadw pwyllgor cryf ac annibynnol tan fod yr amgylchedd adeiledig yr un mor gyraeddadwy	Anabledd	2
Angen ymgynghoriadau llinyn sengl	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	2
Swyddi anhyblygedd	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	0
Iawnderau dynol yn gymwysedig i bawb - dim hierarchaeth	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	2
Dyletswydd ac ymrwymiad cydraddoldeb	Anabledd	0

anabledd anghenion ganlyniadau gweithrediad parhaus	– i a		
Proses Adolygu Cronfa	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	2	
Rydyn ni dal yn anwybodus	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	0	
Mae Cynlluniau rhyw ac anabledd a hil wedi methu – pam?	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	1	
Ysgolion ffydd	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	1	
Gwella prosesau cynhwysiad cymdeithasol	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred,	0	

	cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	
Dim hierarchaeth o 'llinynnau cydraddoldeb'	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	0
Golwg cyffredinol i wneud polisiau	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	0
Arolygiadau addysg ddim yn edrych ar drawiad cynllun polisi	Pob llinyn ((hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	0
Arweiniad ar faterion anabledd - Comisiynydd Anabledd?	Disability	0
Nid ydym yn barod am Gynllun Cydraddoldeb Sengl	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	3
Edrych ar gynlluniau cynfodol - pam nad ydyn nhw wedi gweithio (hil,	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd,	0

rhyw, cydraddoldeb) cyn gweithredu cynllun cydraddoldeb	oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	
--	--	--

294)

22.2 Dadansoddiad

22.2.1 Mewn cyferbyniad i bum sesiwn ymrwymiad arall, roedd rhai o'r flaenoriaethau a amlygwyd gan y sesiwn yng Nghaernarfon yn perthyn i ddynesiad y Cynulliad i'r datblygiad o Gynllun Cydraddoldeb Sengl. Er enghraifft, y brif flaenoriaeth a amlygwyd oedd nad oedd Cymru'n barod i symud tuag at Gynllun Cydraddoldeb Sengl. Teimlai fynychwyr fod angen i'r Cynulliad sicrhau fod y 'sylfaeni' wedi'i diogelu'n gyntaf i ddarparu platform cryf i symud tuag at ddynesiad mwy integredig i'r agenda a deimlai dylai gwersi cael eu dysgu o pam nad yw cynlluniau llinyn sengl wedi bod yn llwyddiannus.

22.2.2 Yn gysylltiedig i hyn a dau o'r blaenoriaethau sy'n dod yn ail, yw'r angen i ymgynghori ar bob un o'r llinynnau sengl o'r dynesiad cyfredol i gydraddoldeb ac amrywiaeth. Eto, mi wnaeth fynychwyr pwysleisio'r angen i egluro lle mae angen gwelliannau ar y sail hon cyn symud ymlaen i gynllun sengl. Wrth ochr y mater hwn, mae yna alw i sicrhau nad oes unrhyw hierarchaeth yn bodoli rhwng llinynnau cydraddoldeb fel na fydd unrhyw fater sengl megis anabledd yn cael ei weld yn gymharol fwy pwysig na, er enghraifft, materion rhyw. Teimlai fynychwyr fod hyn yn gwestiwn o ddiogelu iawnderau dynol a dylai hyn cymhwyso'n llawn i bawb. Fodd bynnag er mwyn gyflawni hyn, teimlai fynychwyr fydd nhyn yn gofyn newid cam mewn diwylliant ac ymarfer ar draws y Cynulliad a'i chyrrff noddedig.

22.2.3 Pleidleisiwyd dwy flaenoriaeth bellach yn gydradd ail, un yn perthyn yn benodol i anabledd ac un arall yn perthyn i llinynnau cydraddoldeb. Y gyntaf oedd sicrhau fod yr amgylchedd corfforol yn hollol gyraeddadwy a tan gyflawni hyn, dargadw pwyllgor anabledd annibynnol i roi cyfrif ar weithgaredd sector cyhoeddus a preifat. Mae'r mater hon yn rhychwantu pob agwedd o gynllunio o deyrnas ac adeiladau cyhoeddus, parciau a mannau agored i ddatblygiadau sector cyhoeddus (megis canolfannau siopa a thafarndai ayb). Roedd yna alwadau i'r Cynulliad i sicrhau fod y Ddeddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd yn cael ei dilyn a dylai orfodaeth fod yn gyflym ac yn rymus lle nad yw hyn yn achos.

22.2.4 Yn olaf ac eto un o'r blaenoriaethau sydd yn cwmpo'n gydradd ail, yw'r angen i adolygu prosesau ariannu. Mae hyn yn perthyn i bob llinyn o'r agenda. Teimlai fynychwyr fod rhai gweithgareddau wedi'i thanariannu'n drallodus a bod ariannu tymor byr, yn aml wedi'i seilio ar grant, ddim yn darparu ffordd gynaliadwy o gwrdd ag anghenion ar draws Cymru.

Atodiad F: Digwyddiadau ymrwymiad 5

Adroddiad Wreccsam 27^{ain} Tachwedd 2007

22.3 Y Briff

- 22.3.1 Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru (yr LICC) yn bwriadu gweithredu Cynllun Cydraddoldeb Sengl a Chynlluniau Gweithredu o Ebrill 2008.
- 22.3.2 Bydd y Cynllun Cydraddoldeb Sengl yn cefnogi'r prif ffrydiad o bolisi Cymreig ar gyfer cydraddoldeb, amrywiaeth ac iawnderau dynol, yn ei wneud yn gyfannol i'r ffordd maen't yn rhedeg busnes ac sy'n hollol ystyrlon o'r dechrau wrth weithredu a chreu polisiau.
- 22.3.3 Ein briff yw darparu rhaglen o weithgaredd ymrwymiad i sicrhau fod hapddalwyr allweddol a'r cyhoedd yn cyweddu ac yn gallu dylanwadu ar ddatblygiad y cynllun.
- 22.3.4 Rydym ni wedi cytuno gyda'r cleient fyddwn ni'n darparu chwe gweithdy ar draws Cymru gan ffocysu ar:
- Cipio beth mae bywyd fel ar hyn o bryd yng Nghymru ar draws pob llinyn cydraddoldeb ac ardaloedd topig).
 - Cipio unrhyw rwystrau (iawn a chanfod) efallai wnaeth cyfranogwyr profi oherwydd ei mater o gydraddoldeb.
 - Ystyried pa flaenoriaethau mae angen i Lywodraeth Cynulliad Cymru cynnwys yn y Strategaeth Cydraddoldebau Sengl.
 - Cipio unrhyw ymarfer positif sydd eisoes yn bod o amgylch yr agenda hwn.
 - Adnabod unrhyw astudiaethau achos potensial (yn enwedig lle mae hyn yn torri ar draws fwy nag un llinyn cydraddoldeb / testun ymrwymiad) am ddatblygiad pellach i mewn i gyfres o wyth ar gyfer y cleient.
- 22.3.5 Mae'r adroddiad hyn yn gosod allan y wybodaeth a gasglwyd yn weithdy Wreccsam ar y 27ain Tachwedd 2007.

23 Sylwadau Pennawd

- 23.1.1** Roedd fynychwyr y digwyddiad yn Wrecsam yn adlewyrchu nifer o wahanol linyddau gydraddoldeb; fodd bynnag roedd y mwyafrif wedi lleisio barnau o safbwynt anabledd sydd yn helpu egluro'r ffocws a rhoddir i faterion anabledd yn yr adroddiad yma.
- 23.1.2** Roedd yna gynrychioliad cyfyngedig ar gyfer rhai llinyddau cydraddoldeb: Wnaeth oedran, hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith derbyn ymdriniaeth gyfyngedig.
- 23.1.3** Mi roedd aelodau'r cyhoedd a chynrychiolwyr o gyfundrefnau ffurfio'r 20 o fynychwyr. Roedd yna set gyfyngedig o 20 o fynychwyr i bob digwyddiad. Roedd hyn i sicrhau gall pob llais gael ei glywed yn llawn, ac i sicrhau gall unrhyw gefnogaeth un-wrth-un cael ei darparu lle bo angen.
- 23.1.4** Yn hwyrach yn yr adroddiad hwn mi wnaethom ni drafod beth oedd fynychwyr yn teimlo oedd y blaenoriaethau pwysicaf dylai'r Cynulliad ystyried, fodd bynnag roedd yna faterion lefel uchel a adnabyddir a drafodwyd yn ystod y sesiwn gan gynnwys:
- Teimlai cyfranogwyr fod yna methiant gan asiantaethau i adnabod yr amrediad eang o anghydraddoldebau ac ar lefel genedlaethol mae yna angen i symud i ffwrdd wrth rannu'r agenda. Teimlai'r grŵp fyddai'n ddefnyddiol i gymryd dynesiad mwy traws dorrol i mewn i ystyriaeth i iawnderau dynol yn hytrach nag edrych ar iawnderau dynol ar sail llinyn. Adnabuwyd ac mi wnaeth y grŵp gal war gwneuthurwyr polisi i sicrhau ei fod nhw'n deall fod yr agenda'n gymhleth a dylai'r Cynulliad fod a ffocws ar ddiogelu iawnderau dynol cyfartal a pharch i bawb.
 - Gofalwyr o 'economi cudd' ac sy'n cael ei wobrwyo'n annigonol - maen't yn rhyddhau gweithwyr proffesiynol gofal cymdeithasol o faich cryn a'r LICC o gostau arwyddocaol.
 - Mae sicrhau Cynllun cydraddoldeb sengl ystyrion hefyd wedi'i seilio ar fynediad i ac ansawdd wybodaeth. Mi roedd nifer o'r barnau a fynegir gan y grŵp yn perthyn i ymwybyddiaeth gynyddol a mynediad i wybodaeth mae mynychwyr yn teimlo sy'n fater allweddol wrth sicrhau perchnogaeth a darpariaeth y cynllun yn y dyfodol. Ystyriwyd fod yr holl fater o 'arwyddbost' i wasanaethau cefnogaeth yn bwysig iawn (welir paragraff 9.1.1. hefyd).
 - Mi ddaeth trafnidiaeth i'r brig fel mater traws dorrol. Amlygwyd amrediad o farnau yn gynnwys fynediad, cost, hyder i ddefnyddio gwasanaethau lleol (er enghraifft bysiau lefel isel a safleoedd bws cyraeddadwy i bobl anabl ar gael ar rhai mannau'n unig sydd yn gweithredu fel rhwystredigaeth, gwasanaethau rheilffyrdd gwyh yn nhermau amlder a dewis o gyrchfannau'n cael eu cyfaddawdu gan anawsterau fynediad corfforol).

24 Disgrifio bywyd yng Nghymru

24.1 Galluogwyr

24.1.1 Mi wnaethom ni gofyn i fynychwyr i adnabod beth sydd yn dda am fywyd yng Nghymru. Cipiwyd atebion ar gardiau a drafodwyd y materion a godwyd gyda'r grŵp cyn eu dyrannu yn erbyn un o'r topigau ymrwymiad eang.

Topig Ymrwymiad Eang	Adborth ar Alluogwyr
Eich bywyd cynnar: blynyddoedd cynnar, cymunedau cynhwysol, taclo tlodi plant	Cefnogaeth i rieni
Addysg a Hyfforddiant: dysgu gydol oes, sgiliau modern	Derbyniwyd hyfforddiant fel ffisiotherapydd â nam ar ei golwg Hyfforddiant am ddim Argaeledd cymorth i helpu gydag addysg – mae cyrsiau am gost is. Mae gan Goleg Garddwriaeth Cymru hyfforddiant da ar gyfer pobl â nam are u golwg
Eich bywyd personol: personol, iechyd cyhoeddus a theulu, ffitrwydd ac adloniant	Cyfleoedd gwirfoddoli Carden aur i chwaraeon Cymdogion a ffrindiau da iawn Ci Tywys = symudedd + annibyniaeth (ers 1950) Sefydledig Presgripsiynau am ddim
Eich bywyd gwaith: datblygiad economaidd, sgiliau a swyddi	Cydbwysedd gwaith/bywyd Swyddi gydol oes – diogelwch Cefnogaeth wrth Ganolfan Byd Gwaith Rhannu/gonestrwydd
Yr amgylchedd rydych chi'n byw ynddo: newid yn yr hinsawdd, datblygiad gwledig, gwellhad amgylcheddol a chynllunio gofodol	Casgliad bin drws gefn Gwasanaeth hyfforddi ardderchog Tirlun cymysg - arfordir - mynyddoedd - gweunydd - fforestwyr, ayb.

	Gwaith cyngor sir dda mewn parciau, ayb.
Cymuned: cydraddoldeb cyfle, cymdeithas deg a chyfiawn, ffocws dinesydd, cymunedau cryf a diogel, llywodraeth ddatganoledig, gwasanaethau cyhoeddus cryf cyraeddadwy, Golwg allanol, iaith, hunaniaeth a diwylliant	Mynediad am ddim i gyfleusterau hamdden Gwirfoddolwyr yn y gymuned Teimlad o berthyn a theimlo'n groesawgar yma Mae yna gyfundrefnau fydd yn llais i'r bobl anabl os hoffan nhw Cyfleoedd i ddysgu traddodiadau diwylliannol - e.e. Eisteddfodau Roedd pobl yn <i>nabod</i> ei gilydd, felly cymunedau mwy agos [<i>siarad am y gorffennol - rhwystredigaeth o bosib</i>]

Roedd gofyn i fynychwyr i adnabod rhwystredigaethau hefyd sydd wedi'i adrodd isod.

24.2 Rhwystredigaethau

Topig Ymrwymiad Eang	Adborth ar Rhwystredigaethau
Eich bywyd cynnar: blynyddoedd cynnar, cymunedau cynhwysol, taclo tlodi plant	
Addysg a Hyfforddiant: dysgu gydol oes, sgiliau modern	Trafnidiaeth Diffyg cyfleoedd Diffyg dealltwriaeth Llai o gyfleoedd am addysg yn y gorffennol Diffyg ysgolion ffydd
Eich bywyd personol: personol, iechyd cyhoeddus a theulu, ffitrwydd ac adloniant	"Nhw sydd yn gwybod gorau" Diffyg cefnogaeth os nad ydych chi'n sefydledig yn Wrecsam Angen am bolisi gofal ar draws Cymru - nid cod post Mynediad i ofal
Eich bywyd gwaith: datblygiad	Agwedd cyflogwyr i bobl anabl

economaidd, sgiliau a swyddi	Tal isel Angen am Ganolfannau gwaith cyraeddadwy Agwedd gweithwyr Stigma/ gwahaniaethu ar sail iechyd meddyliol (cysylltiad i rwystredigaethau Bywyd personol) Cyflogwyr negyddol Fynediad i brofiad gwaith Diffyg ymwybyddiaeth anabl
Yr amgylchedd rydych chi'n byw ynddo: newid yn yr hinsawdd, datblygiad gwledig, gwellhad amgylcheddol a chynllunio gofodol	Isadeiledd gwael Parcio Prisiau parcio anghyson Dim digon o drafnidiaeth gyhoeddus Trafnidiaeth gyhoeddus gwan, e.e. bws Dim digon o fysiau cyraeddadwy yn Sir y Fflint (a safleoedd cyraeddadwy)
Cymuned: cydraddoldeb cyfle, cymdeithas deg a chyfiawn, ffocws dinesydd, cymunedau cryf a diogel, llywodraeth ddatganoledig, gwasanaethau cyhoeddus cryf cyraeddadwy, Golwg allanol, iaith, hunaniaeth a diwylliant	Diffyg cyfleusterau cymuned Diffyg rhwydweithiau cymuned i <u>rai</u> grwpiau - lleiafrifoedd

24.3 Dadansoddiad gwreiddiol o fywyd yng Nghymru

24.3.1 Roedd rhai o'r themâu a godwyd o gipio galluogwyr a rhwystredigaethau i fywyd yng Nghymru yn cynnwys:

- Welir 'Arwyddbyst' fel mater pwysig - os ydych chi'n gwybod lle i edrych am gymorth, roedd yna fynediad da i gefnogaeth, ond os nad ydych chi'n gwybod lle i ddechrau, mae gwasanaethau'n anghyraeddadwy iawn.
- Mi wnaeth trafndiaeth ymddangos fel un o'r rhwystredigaethau allweddol i fywyd yng Nghymru.
- Roedd agwedd cyflogwyr yn cael ei weld fel galluogwr a rhwystredigaeth hefyd ond y teimlad cryfaf oedd gall mwy cael eu gwneud i sicrhau nad yw cyflogwyr yn gwahaniaethu yn y gweithle.

Rhaglen o weithgareddau i hysbysu Cynllun Cydraddoldeb Sengl Llywodraeth Cynulliad Cymru

- Roedd yna deimlad cryf ymysg rhai o'r cyfranogwyr am ddiffyg cyffredinol y cyhoedd am yr holl agenda iawnderau dynol - y pwysigrwydd o sylweddoli ni ddylai materion cydraddoldeb cael eu dominyddu gan yr agenda anabledd a dylai'r hawl i fod yn wahanol yn nhermau cyfeiriadedd rhywiol, ffydd a chred cael ei adnabod yr unfath.

25 Blaenoriaethau'r Cynllun Cydraddoldebau Sengl

25.1.1 Mi wnaethom ni gofyn i gyfranogwyr i ystyried pa flaenoriaethau dylai'r Cynulliad ystyried wrth ddatblygu'r Cynllun. Yna mi wnaethon ni gofyn i gyfranogwyr i bleidleisio ar ei tri phrif flaenoriaeth gyda phleidlais ddwbl yn cael ei phennu i'r brif flaenoriaeth. (Nid oedd rhaid i gyfranogwyr bleidleisio am y flaenoriaeth redden nhw wedi rhoi ar gyfer trafodaeth, felly rhai blaenoriaethau'n derbyn dim un bleidlais). Mae'r canlyniadau fel y canlynol:

Blaenoriaeth	Topig Ymrwymiad a Llinyn Cydraddoldeb	Nifer o Bleidleisiau
Mynediad hawdd i wybodaeth i bawb	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	7
Gwneud i bob gwlad i ddilyn yr un agenda yn hytrach na dehongli pethau	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	6
Ariannu realistig	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	4
Hafalu cost gofal wasanaeth cymdeithasol trwy'r Dywysogaeth	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	3
Cydraddoldeb cyfle i bawb	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	3
Cynllun hollol gynhwysol (LICC/Rhanbarth) a adnoddir	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	2

Sicrhau fod gan bob gofalwr o asiantaethau'r cynlluniau cywir i'r swyddi maent yn cael eu talu am wneud	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	2
Pobl ifanc – nid cynllun 'i oedolion' yn unig	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	2
Grwpiau mynediad i dderbyn taliad/cael eu hariannu gan yr LICC	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	2
Dylai'r gwasanaethau cymdeithasol adnabod gofalwyr ifanc... sut maen nhw'n cael eu talu	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	2
Gwneud y Ddeddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd	Anabledd	2
Mynediad i bob gwasanaeth yn ddiofal o pun ai os gennych chi rif Yswiriant Cenedlaethol a'u peidio	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd	1

	rhywiol ac iaith)	
Cynnwys pawb gan beidio anghofio diwylliant Cymru	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	1
Cyfleoedd am gyfranogiad cymuned fwy cyflawn	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	1
Rheolaeth ganolig lai	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	1
Cyflogaeth i bob gallu	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	0
A yw hyn yn ymarfer papur arall?	Pob llinyn (hil, rhyw, hunaniaeth o ran rhywedd, anabledd, oedran, crefydd a chred, cyfeiriadedd rhywiol ac iaith)	0

25.2 Dadansoddiad

- 25.2.1 Y brif flaenoriaeth (7 pleidlais) yw'r angen i sicrhau fod y Strategaeth Cydraddoldebau Sengl yn gwneud mynediad i wybodaeth yn hawdd i bawb, nid yn unig y rheini sy'n deall 'y system'.
- 25.2.2 Mi roedd y cydraddoldeb o ddarpariaeth wasanaeth ar wahân i leoliad hefyd wedi codi fel blaenoriaeth uchel (6 pleidlais). Mi ddaeth cyfranogwyr o ddwy ardal awdurdod lleol a theimlai bod eich cod post yn pennu'r lefel o wasanaeth a gawsoch. (Mae hyn yn gwrthdaro gyda blaenoriaeth arall - er yn is - sydd yn gofyn am reolaeth lai canolog.)
- 25.2.3 Mae hyn yn cysylltu gyda dwy flaenoriaeth posib arall - ariannu realistig (4 pleidlais) a'r angen i hafalu'r gost o ofal gwasanaethau cymdeithasol ar draws y Dywysogaeth.
- 25.2.4 Roedd ennill tegwch a chyfiawnder i bawb hefyd yn flaenoriaeth uchel (Cydraddoldeb Cyfle i bawb - 3 bleidlais - a chynllun hollol gynhwysol - 2 bleidlais). Mae hyn yn gofyn am ddynesiad eang i agenda cymhleth gyda'r Cynulliad yn cymryd gweithrediad lle nad yw polisi wedi'i chyfieithu i mewn i ymarfer. Teimlai fynychwyr fod y Cynllun Cydraddoldebau Sengl yn gyfle i'r Cynulliad i wneud gwahaniaeth cadarnhaol a sicrhau fod ymarfer yn cyd-fynd a'r theori fod yr agenda yn derbyn digon o adnoddau.

26 Ymarfer Cadarnhaol

26.1 Ymgeiswyr Astudiaeth Achos Posib

- 26.1.1** Yn hytrach nag adnabod esiemplau sbesiffig o astudiaethau achos posib, teimlai'r grŵp fyddai ymrwymiad pellach gyda'r grŵp Gweithio Strategaeth Cydraddoldebau ac Amrywiaeth - partneriaeth rhwng Cyngor Sir y Fflint a Chyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam - yn dadorchuddio amrediad o ymarfer da yn ardal Gogledd Cymru.

Atodiad G: Digwyddiadau Ymrwymiad 6

Adroddiad Caerdydd 28^{ain} Tachwedd 2007

26.2 Y Briff

- 26.2.1 Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru (yr LICC) yn bwriadu gweithredu Cynllun Cydraddoldeb Sengl a Chynlluniau Gweithredu o Ebrill 2008.
- 26.2.2 Bydd y Cynllun Cydraddoldeb Sengl yn cefnogi'r prif ffrydiad o bolisi Cymreig ar gyfer cydraddoldeb, amrywiaeth ac iawnderau dynol, yn ei wneud yn gyfannol i'r ffordd maen't yn rhedeg busnes ac sy'n hollol ystyrlon o'r dechrau wrth weithredu a chreu polisiau.
- 26.2.3 Ein briff yw darparu rhaglen o weithgaredd ymrwymiad i sicrhau fod hapddalwyr allweddol a'r cyhoedd yn cyweddau ac yn gallu dylanwadu ar ddatblygiad y cynllun.
- 26.2.4 Rydym ni wedi cytuno gyda'r cleient fyddwn ni'n darparu chwe gweithdy ar draws Cymru gan ffocysu ar:
- Cipio beth mae bywyd fel ar hyn o bryd yng Nghymru ar draws pob llinyn cydraddoldeb ac ardaloedd topig).
 - Cipio unrhyw rwystrau (iawn a chanfod) efallai wnaeth cyfranogwyr profi oherwydd ei mater o gydraddoldeb.
 - Ystyried pa flaenoriaethau mae angen i Lywodraeth Cynulliad Cymru cynnwys yn y Strategaeth Cydraddoldebau Sengl.
 - Cipio unrhyw ymarfer positif sydd eisoes yn bod o amgylch yr agenda hwn.
 - Adnabod unrhyw astudiaethau achos potensial (yn enwedig lle mae hyn yn torri ar draws fwy nag un llinyn cydraddoldeb / testun ymrwymiad) am ddatblygiad pellach i mewn i gyfres o wyth ar gyfer y cleient.
- 26.2.5 Mae'r adroddiad hyn yn gosod allan y wybodaeth a gasglwyd yn weithdy Caerdydd ar y 28ain Tachwedd 2007.

27 Sylwadau pennawd

27.1 Representation

27.1.1 Roedd fynychwyr y digwyddiad yng Nghaerdydd yn adlewyrchu nifer o wahanol linyddau gydraddoldeb. Roedd yna hil, rhyw a hunaniaeth o ran rhywedd, crefydd a chred, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol ac oedran. Fodd bynnag nid oedd unrhyw un yno i gynrychioli'r iaith Gymraeg.

27.1.2 Roedd aelodau'r cyhoedd a chynrychiolwyr o gyfundrefnau'n rhoi 26 o fynychwyr. Gosodwyd cyfyngiad o 20 o fynychwyr i bob digwyddiad. Fodd bynnag, roedd y digwyddiad hwn wedi'i gordanysgrifio, (gyda thua 50 yn mynegi diddordeb yn gyfan gwbl). Mi wnaethom ni adael mynychwyr i'r cynhwysedd ystafell fwyaf o 26. Roedd y rhai oedd ddim yn gallu mynychu wedi'i annog i gwblhau'r holiadur. Gosodwyd y cyfyngiad o 20 o fynychwyr i bob digwyddiad er mwyn sicrhau gall pob llais gael ei glywed yn llawn, ac i sicrhau gall cefnogaeth un-wrth-un cael ei rhoi lle bo angen.

27.1.3 Yn hwyrach yn yr adroddiad hwn mi wnaethom ni drafod beth oedd fynychwyr yn teimlo oedd y blaenoriaethau pwysicaf dylai'r Cynulliad ystyried, fodd bynnag roedd yna faterion lefel uchel a adnabyddir a drafodwyd yn ystod y sesiwn gan gynnwys:

- Mae angen i Lywodraeth Cynulliad sicrhau bos deddfwriaeth gyfredol yn cael ei weithredu. Teimlai fod eisoes nifer o ddeddfau mewn lle i helpu gyda'r agenda cydraddoldeb fodd bynnag nid yw'r rhain bob tro'n cael eu gweithredu a'u hategu.
- I sicrhau iawnderau cyfartal i bawb yn enwedig er mwyn sicrhau fod gan bawb mynediad i wasanaethau craidd gydag addysg a hyfforddiant wedi'u hadnabod yn benodol.
- I annerch problemau agwedd (h.y. Anwybodaeth / diffyg gwybodaeth) sydd yn arwain i anffafiaeth, er enghraifft trwy ddarparu addysg a hyfforddiant gorfodol i linyddau gydraddoldeb.

28 Disgrifio Bywyd yng Nghymru

28.1 Galluogwyr

28.1.1 Mi wnaethom ni gofyn i fynychwyr i adnabod beth sydd yn dda am fywyd yng Nghymru. Cipiwyd atebion ar gardiau a thrafodwyd y materion a godwyd gyda'r grŵp cyn eu dyrannu yn erbyn un o'r topigau ymrwymiad eang. Gofynnwyd i fynychwyr hefyd i adnabod rhwystredigaethau a adroddwyd ym mharagraff 3.2

Topig Ymrwymiad Eang	Adborth ar Alluogwyr
Eich bywyd cynnar: blynyddoedd cynnar, cymunedau cynhwysol, taclo tlodi plant	Ystyriaeth Gadarnhaol** Fwy o gyfleoedd i gael llefydd mewn meithrinfeydd i blant dan oed ysgol. <i>Cefnogaeth ffrindiau, grwpiau cymorth lleol</i> <i>Cefnogaeth Saesneg i'w gynnwys mewn ysgolion</i>
Addysg a Hyfforddiant: dysgu gydol oes, sgiliau modern	Mynediad i ddiagnosis a chefnogaeth mewn addysg Gwybodaeth am anghenion a chred Addysg Hyblygrwydd wrth ddarparu addysg a sgiliau / hyfforddiant Tywysogaeth partneriaeth Cysondeb ar draws pob sector Lwfans myfyrwyr anabl
Eich bywyd personol: personol, iechyd cyhoeddus a theulu, ffitrwydd ac adloniant	Cefnogaeth gadarnhaol Presgripsiynau am ddim (x2) Archwiliadau llygaid am ddim i'r senglion dros 60. Archwiliadau deintyddol am ddim i'r senglion dros 60. Trwyddedau Bus am ddim Deddfwriaeth Nwyddau a gwasanaethau 2007 Dealltwriaeth Cymorth personol

Eich bywyd gwaith: datblygiad economaidd, sgiliau a swyddi	Buddsoddiad mewn datblygu a hybu ymarfer cydraddoldeb da mewn gweithfeydd. Mynediad i gynllun gwaith Prif ffrwd Addasiadau Syml Wnaeth dyletswydd rhyw wella pethau. Ni ddylai hyn cael ei wanhau gan unrhyw gynllun cydraddoldeb sengl (bywyd gwaith a bywyd personol) Gweithio gyda grwpiau anabledd Parhau i wella cydbwysedd bywyd-gwaith i bawb (bywyd gwaith, bywyd personol ac amgylchedd) Gweithrediadau cau'r bwlch cyflog Gweithiwr sy'n darparu swyddi 'lefel uwch' rhan amser tal uwch. Cyngor ar geisiadau swydd / CVs
Yr amgylchedd rydych chi'n byw ynddo: newid yn yr hinsawdd, datblygiad gwledig, gwellhad amgylcheddol a chynllunio gofodol	Cynllun cynhwysol (angen gorfodaeth)
Cymuned: cydraddoldeb cyfle, cymdeithas deg a chyfiawn, ffocws dinesydd, cymunedau cryf a diogel, llywodraeth ddatganoledig, gwasanaethau cyhoeddus cryf cyraeddadwy, Golwg allanol, iaith, hunaniaeth a diwylliant	Rhwydwaith cefnogaeth - teulu, ffrindiau a chyfundrefnau gwirfoddol Grwpiau cymuned weithredol Grwpiau lleol yn cynnwys ymglymu pobl leol a bod yn gynrychiolaeth o bobl leol Gwasanaethau a chyfleusterau lleol Gweithio gyda heddlu De Cymru Lleihau arwahaniad a chynyddu ymwybyddiaeth (Cymuned, bywyd gweithiol ac addysg a Hyfforddiant)
Y cyfan	Dyletswyddau cadarnhaol fel y cefnogir

	gan ddeddfwriaeth mewn CCNC (Corff Cyhoeddus a Noddir gan y Cynulliad)** Byw mewn dinas amlddiwylliannol** Deall testun bywyd** Y model cymdeithasol o anabledd – mabwysiad LICC o'r dynesiad hon Adnoddau ar gael Adnoddau Cyraeddadwy Teimlad o Ddiogelwch Cyfleoedd Adnoddau (Saesneg ar gyfer Siaradwyr leithoedd eraill - ESOL) Amynedd (er yn brin heddiw) Cyfleoedd cyfartal Lletya digonol
--	--

28.2 Rhwystredigaethau

Topig Ymrwymiad Eang	Adborth ar Rwystredigaethau
Eich bywyd cynnar: blynyddoedd cynnar, cymunedau cynhwysol, taclo tlodi plant	~
Addysg a Hyfforddiant: dysgu gydol oes, sgiliau modern	Diffyg cefnogaeth o bob math** Addysg ar Bobl Lesbiad, Hoyw, Deurywiol a Thrawsrywiol yn ysgolion Diffyg ymwybyddiaeth Trawsnewidiad o ysgolion cynnar i ysgolion uwchradd Diffyg adnoddau Gwahaniaethu Sefydliadol mewn addysg a hyfforddiant Ni chiliwyd arian lle welir diffyg i

	gydymffurfio Amwysedd mewn deddfwriaeth Rhwystredigaethau Rhestrau aros i ddosbarthiadau iaith Saesneg (Bywyd gwaith ac Addysg a hyfforddiant) Cynhaliwyd cyrsiau addysg i oedolion mewn adeiladau anghyraeddadwy Stereoteipio ar sail rhyw mewn addysg / gyrfaedd (blynyddoedd cynnar, Addysg a hyfforddiant, bywyd gwaith a chymuned) Diffyg cefnogaeth Cyrsiau addysg bellach/uwch yn rhy anhyblyg yn enwedig i bobl gyda chyfrifoldebau gofalgarg/ swyddi llawn amser
Eich bywyd personol: personol, iechyd cyhoeddus a theulu, ffitrwydd ac adloniant	Mynediad i ofal iechyd Diffyg gofal personol a chefnogaeth Arwahaniad (go iawn a cynfodol)** Bod yn fwyafrif bach Anwybodaeth a gelyniaeth ynghylch fynediad i nwyddau a gwasanaethau
Eich bywyd gwaith: datblygiad economaidd, sgiliau a swyddi	Cost ac argaeledd gofal plant da** Mae trafnidiaeth gyhoeddus yn dal i fod yn rhy gostus, anghyraeddadwy ac annibynadwy ** Gorfodaeth wael o ddeddfwriaeth cydraddoldeb a dyletswyddau cydraddoldeb Barnau cyflogwyr** Bwlch cyflog ar sail rhyw ac ymarfer gweithio anhyblyg** Bwlch cyflog rhwng dynion a menywod. Menywod mewn gwaith gofalgarg - stereoteipiau rhyw'r

	person. Ymrwymiad cyflogwyr i waith pellach – addysg a dysgu cydraddoldeb ac amrywiaeth Adnabyddiaeth sgiliau / cymhwyster wrth wledydd eraill Anodd cael Cynorthwyydd personol ar fyr rybudd i helpu wrth wneud fy swydd e.e. gyrru. Diffyg dehonglwyr benywaidd (blynyddoedd cynnar, Addysg a hyfforddiant a bywyd gwaith) Nenfydau gwydr i fenywod sy'n gweithio mewn rheolaeth
Yr amgylchedd rydych chi'n byw ynddo: newid yn yr hinsawdd, datblygiad gwledig, gwellhad amgylcheddol a chynllunio gofodol	Anhygyrchedd** Diffyg cyrbau isel yn fy mhentref i Cymryd dynesiad mwy blaenweithgar i ailgylchu a gwella casgliadau ac adnoddau lleol Ôl – troed carbon Pobl ably n defnyddio parcio cyraeddadwy Anghyraeddadwy Cyrbau
Cymuned: cydraddoldeb cyfle, cymdeithas deg a chyfiawn, ffocws dinesydd, cymunedau cryf a diogel, llywodraeth ddatganoledig, gwasanaethau cyhoeddus cryf cyraeddadwy, Golwg allanol, iaith, hunaniaeth a diwylliant	Rhestrau aros meddygfeydd doctoriaid, apwyntiadau ayb. Dim cefnogaeth wrth wasanaethau Trais yn erbyn menywod - cam-drin domestig, trais ayb yn effeithio rhif sylweddol fwy o fenywod. Dyletswydd rhyw** Codi tâl am barcio mewn ysbytai (Anabl yn enwedig) Gwasanaethau statudol / y gyfraith yn

	gyfeiriedig at ddynion. Gwariwyd fwy o arian ar droseddwyr sy'n ddynion nag sydd yn cael eu gwario ar wasanaethau i ddioddefwyr. Diffyg i gymryd cyfrifoldeb (Cymuned, neu waith neu addysg) Diffyg dealltwriaeth/gwybodaeth** Diffyg cyllid (cymuned neu addysg) Derbyniad yn y gymuned dinas i wledig Trafnidiaeth gyhoeddus drist ac aneffeithiol
Y cyfan	Agweddau** Meddwl a gweithrediad Joe Bloggs** Mynediad cyfyngedig/wedi cyfaddawdu i adnoddau** Stereoteipiau sy'n arwain at wahaniaethu** Trafnidiaeth Gyhoeddus Gwahaniaethu Diffyg delfrydau ymddwyn cadarnhaol / cynrychioliad Diffyg dealltwriaeth o realtioedd pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig Camddealltwriaeth Cynrychiolaeth o bobl dduon a lleiafrifoedd ethnig

28.3 Dadansoddiad gwreiddiol o fywyd yng Nghymru

28.3.1 Roedd yna amrediad eang o alluogwyr wedi'i adnabod ond y themâu amlycaf oedd:

- 1 Cefnogaeth; boed yn ffurfiol neu'n anffurfiol trwy deulu a ffrindiau, cyfundrefnau gwirfoddol, grwpiau cymuned neu trwy addysg (dysgu Saesneg, diagnosis/rhoi datganiad), iechyd (presgripsiynau am ddim i bawb, gofal llygaid am ddim i bobl dros 60), mynediad i gynllun gwaith, adnoddau neu ddeddfwriaeth.

- 2 Gweithrediad deddfwriaeth, dyletswyddau a chynlluniau megis y ddeddfwriaeth gwasanaethau a nwyddau, dyletswydd rhyw, cynllun mynediad i waith a'r mabwysiad o'r model cymdeithasol o anabledd.

28.3.2 Eto roedd yna amrediad eang o rwystredigaethau wedi'i adnabod ond y themâu amlycaf oedd:

- Problemau gydag agweddau gan gynnwys anwybodaeth a diffyg gwybodaeth yn arwain i anffafiaeth.
- Diffyg cefnogaeth ac adnoddau yn enwedig mewn addysg a hyfforddiant, bywyd gwaith (e.e. gofal plant), cymuned (e.e. diffyg cyllid) ac mewn bywyd personol.
- Roedd materion eraill yn cynnwys cefnogaeth ac adnoddau yn enwedig mewn addysg a hyfforddiant, bywyd gwaith (e.e. gofal plant), cymuned (e.e. diffyg cyllid) ac mewn bywyd personol.
- Roedd materion eraill yn cynnwys gorfodaeth wael ac amwysedd deddfwriaeth a dyletswyddau cydraddoldeb, problemau gyda gwasanaethau cyhoeddus h.y. trafnidiaeth gyhoeddus a mynediad i ofal iechyd.

28.3.3 Yn ddiddorol iawn mae rhai o'r rheini a adnabuwyd fel galluogwyr a chefnogaeth hefyd wedi'i adnabod fel rhwystredigaethau, yn dangos fod yna anghydraddoldebau yn ei darpariaeth ar draws y topigau ymrwymiad.

29 Blaenoriaethau'r Cynllun Cydraddoldebau Sengl

29.1.1 Mi wnaethom ni gofyn i gyfranogwyr i ystyried pa flaenoriaethau dylai'r Cynulliad ystyried wrth ddatblygu'r Cynllun. Yna mi wnaethon ni gofyn i gyfranogwyr i bleidleisio ar ei tri phrif flaenoriaeth. Mae'r canlyniadau fel y canlynol:

Blaenoriaeth	Llinyn Gydraddoldeb a Thopig Ymrwymiad	Nifer o Bleidleisiau
Gorfodaeth deddfau cyfredol	Pob Llinyn, Pob topig	11
Mae gan bob grŵp yng Nghymru fynediad teg a gyfartal i wasanaethau craidd	Pob Llinyn, Pob topig	6
Addysg ar Gydraddoldeb trwy ysgol / addysg yn annerch anghydraddoldebau ac adnoddau	Addysg a Hyfforddiant, Pob topig	6
Cyfathrebiad	Pob Llinyn, Pob topig	5
Hyfforddiant cydraddoldeb gorfodol (gan gynnwys hyfforddiant cydraddoldeb anabledd, yn enwedig tu fewn Llywodraeth Cynulliad Cymru er mwyn gosod esiampI).	Pob Llinyn, Pob topig	5
Mentrau Cefnogaeth gydag ariannu	Pob Llinyn, Pob topig	4
Cymryd y cyfle i daclo gwahaniaethu traws llinyn / lluosol	Pob Llinyn, Pob topig	3

Cynrychiolaeth Pobl Dduon a Lleiafrifoedd Ethnig (hafal) ar bob lefel / Gwirio fod grwpiau pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig wedi'i gynrychioli ar bob lefel ym mhob gwasanaeth.	Pob Llinyn, Hil	3
Cydraddoldeb i agendâu penodol bob grŵp	Pob Llinyn, Pob topig	3
Materion Pobl Lesbiad, Hoyw, Deurywiol a Thrawsrywiol LGBT	Pob Llinyn, Cyfeiriadedd Rhywiol, Rhyw a Hunaniaeth o ran Rhywedd (Pob topig)	2
Cyflawni egwyddorion y ddeddf iawnderau dynol	Pob Llinyn, Pob topig	2
Mwy o adnoddau i asiantaethau cefnogaeth/gwirfoddol	Pob Llinyn, Pob topig	1
Buddion gweithio, er enghraifft lles ac arian	Bywyd Gwaith, Pob topig	1
Cynyddu cyfranogiad y menywod yn yr economi	Pob Llinyn, Rhyw	1
Gofyn i Gyrff cyhoeddus a gefnogir gan y Cynulliad (CCNC) i gyhoeddi archwiliad cydraddoldeb blynyddol	Pob Llinyn, Pob topig	1

307)

29.2 Dadansoddiad

- 29.2.1** Y brif flaenoriaeth i'r Cynulliad i ystyried yw'r angen i orfodi deddfau cyfredol. Mae hyn hefyd wedi'i adlewyrchu yn yr adran rhwystredigaethau a galluogwyr. Teimlai fynychwyr roedd yna nifer o ddeddfau eisoes mewn lle'r oedd angen eu gweithredu'n effeithiol.
- 29.2.2** Yn gydradd ail oedd yn gyntaf fod gan holl grwpiau/pobl yng Nghymru mynediad teg a cyfartal i wasanaethau craidd ac yn ail fod gan bob grŵp/pobl mynediad cyfartal i addysg ac adnoddau (i addysg). Mae'r ddwy flaenoriaeth hyn yn ffitio'n dda efo'i gilydd yn y ffordd maen't yn adlewyrchu'r mater allweddol y cyfarfod sef dylai pawb gael ei thrin yr un fath, gyda hawliau cyfartal a mynediad cyfartal.
- 29.2.3** Yn gydradd trydydd oedd yn gyntaf fod angen gwella cyfathrebu, ac yn ail dylai fod hyfforddiant cydraddoldeb gorfodol mewn lle tu fewn Llywodraeth Cynulliad Cymru i helpu gosod esiampyl er mwyn i weddill Cymru dilyn.

30 Ymarfer Cadarnhaol

30.1 Esiamplau o Ymarfer Cadarnhaol

30.1.1 Ni roddir esiamplau o ymarfer cadarnhaol, fodd bynnag dyma'r rhai a adnabuwyd yn ystod trafodaeth:

- Presgripsiynau am ddim.
- Lwfans i Fyfyrwyr Anabl.
- Deddfwriaeth Gwasanaethau a Nwyddau 2007.
- Cynllun mynediad i waith.
- Dyletswydd Rywiol.
- Mabwysiad y model cymdeithasol o anabledd.

30.2 Ymgeiswyr Astudiaeth Achos Posibl

30.2.1 Adnabuwyd dwy astudiaeth achos posib o'r llinynnau o gydraddoldeb o hil a chyfeiriadedd rhywiol. Roedd y ddau hyn wrth fynychwyr yn cynrychioli grwpiau'r ddau llyn yma.

Atodiad H: Rhestr Cyhoeddusrwydd

Mae'r atodiad hon yn cynnwys rhestr o dros 260 o gyfundrefnau a ddanfonwyd cyhoedduswydd y digwyddiadau ymrwymiad a holiadur iddynt. Roedd hyn yn cynnwys elusennau, grwpiau gwirfoddol, cefnogaeth a chymunedol, cyrff gwasanaeth iechyd, sefydliadau addysg uwch a phellach, cyrff ac awdurdodau lleol, ac undebau llafur.

Darganfuwyd y cyfundrefnau hyn o gysylltiadau wrth Yr Undeb Cydraddoldeb ac Amrywiaeth Strategol, grwpiau a adnabuwyd yng nghwrs y prosiect a chyfundrefnau a ddefnyddiwyd i gyhoeddi'r prosiect i'r cyhoedd, megis y wasg leol a llyfrgelloedd o fewn cyffiniau'r digwyddiadau ymrwymiad.

MIND y Fenni
Cymdeithas Cymuned Aberystwyth a'i gylch
Barnardos Aberystwyth
Llyfrgell Aberystwyth
Aberystwyth Today
Cymorth i Fenywod Aberystwyth
Access for Black Children with Disabilities (ABCD)
Advocacy Action Wales
Coleg Afan
Canolfan Gymuned Affricanaidd
Age Concern Cymru
Fforwm i Bobl Lesbïaidd, Hoyw, Deurywiol a Thrawsrywiol Hŷn Age Concern Cymru
Age Concern Gwynedd A Môn
Cymdeithas Lleiafrifoedd Ethnig Cymru Gyfan
Cymdeithas Saheli Cymru Gyfan
Alzheimers Society
Bwrdd Iechyd Lleol Ynys Môn
Annie's Orphans
Antur Teifi Aberystwyth
Grŵp Mynediad Arfon
Gofal Arthritis Cymru
Assemblies of God in Great Britain & Ireland & South Wales
Cymdeithas Menywod Baha'i
Cymdeithas Mudiadau Gwirfoddol yn Wrecsam (AVOW)
Atacsia De Cymru
Cymdeithas Baha'i Cymru
Cymdeithas Budd Bangladeshaid
Newyddion Bangor ac Ynys Môn
Canolfan Islamaidd Bangor
Llyfrgell Bangor
Cynllun Teuluoedd Ifanc Casnewydd Barnardo
Beacon of Hope
Canolfan Wybodaeth Llyfrgell Bettws
Rhwydwaith Amgylched Pobl Dduon (BEN)

Rhwydwaith Sector Gwirfoddol Pobl Dduon Cymru (BVSNW)
Bwrdd Iechyd Lleol Blaenau Gwent
Prosiectau Pobl Dduon a Lleiafrifoedd Ethnig, Cymdeithas Tai Caerdydd
Canolfan Therapi Plant Bobath Cymru
Grŵp Mynediad Brycheiniog
Cymorth Menywod Brycheiniog
Clwb AnABL Brycheiniog a'r ardal
Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr
Bwrdd Iechyd Lleol Pen-y-bont ar Ogwr
Pobl yn gyntaf Pen-y-bont ar Ogwr
Y Groes Goch Brydeinig
Ymddiriedolaeth Gwirfoddolwyr Cadwraeth Prydain
Partneriaeth Ddyfodol BSL
Cyngor Bwdhaidd Cymru
Caernarfon & Denbigh Herald
Llyfrgell Caernarfon
Bwrdd Iechyd Lleol Caerffili
Pobl yn gyntaf Caerffili
Caia Park Partnership Ltd
Cambrian News
Clymblaid Pobl Anabl Caerdydd a'r Fro (CVCDP)
Datblygiad Cyfundrefnol a Phobl Cyngor Caerdydd
Prosiect Sipsiwn a Theithwyr Caerdydd
Grŵp Safleoedd Sipsiwn Caerdydd
Athrofa Addysg Uwch Caerdydd
Bwrdd Iechyd Lleol Caerdydd
MIND Caerdydd
Cynhalwyr Cymru
Canolfan Allgymorth Gofalwyr
Ymddiriedolaeth GIG Sir Gaerfyrddin
Canolfan Cymorth i Deuluoedd Cartref Bontnewydd
CCBAG Abertawe
Y Ganolfan Dechnoleg Amgen (CAT)
Canolfan Cymorth a Chyngor i Bobl Anabl
Rhwydwaith Eiriolaeth Ceredigion
Cymdeithas Gofal Ceredigion
Siambr Masnach Ceredigion
Cyngor Sir Ceredigion
Cynghrair Sefydliadau'r Merched Ceredigion
Bwrdd Iechyd Lleol Ceredigion
Swyddfa Gwasanaeth Gwirfoddoli Ceredigion
Chernobyl Children Lifeline Caernarfon Link
Children in Wales - Plant Yng Nghymru
Choice
Christian Aid Cymorth Cristnogol
Eglwysi yng Nghymru
Eglwysi'r Cynulliad Cenedlaethol
Churches Together in Wales (CYTUN)

Chwarae Teg
Cynllunio Strategol a Pherfformiad Dinas a Sir Abertawe
Llyfrgell Coedpoeth
Cymdeithas Gymunedol Comins Coch
Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol (CEHR)
Undeb Gweithwyr Cyfathrebu (CWU)
Datblygiad Cymunedol Cymru(CDC)
Cymdeithas Gofal Cymunedol Compass
Comptons Yard Charitable Trust Ltd
Newyddion Conwy a Gwynedd
Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy
Cyngor Cyfundrefnau Sector Gwirfoddol Lleiafrif Ethnig (CEMVO)
Croesffyrdd – Gofalu am Ofalwyr
Partneriaeth Cymunedau'n Gyntaf Cwmdulais Uchaf
CyMAL: cynghorydd cyfleoedd cyfartal Amgueddfeydd, Archifau a Llyfrgelloedd Cymru
Cymdeithas Genedlaethol Awtistiaeth (N.A.S)
Cynon Valley Young Carers within the Y.M.C.A
Ymddiriedolaeth Ffibrosis Cystig
Rhwydwaith Digidol Gymru Gyfan
Day Break
Cymdeithas Pobl Fyddar Cymru
Prosiect Teuluoedd Dyffryn Dyfrdwy
Rhwydwaith Cyfundrefnau Gwirfoddol Glannau Dyfrdwy
Fforwm Anabledd Sir Dinbych
Prosiect Cyngor Anabledd
Celfyddydau Anabledd Cymru
Anabledd Cymru
Canolfan Adnoddau Anabledd
Pobl Ifanc Anabl yn Wrecsam
Disablement Welfare Rights
Alltudion ar waith (DPIA)
Cymdeithas Anabl Dyfed
Dynamic
Ecodyfi, Machynlleth
Y Comisiwn Cyfle Cyfartal
Y Comisiwn Cydraddoldeb ac Iawnderau Dynol (EHRC)
Evangelical Alliance Wales
Fieldsman Trails Ltd
Cymdeithas Filipinaidd Gogledd Cymru
Mynediad Sir y Fflint
Croniclau Sir y Fflint
Cynfor Gwirfoddol Lleol Sir y Fflint
Free Church Council for Wales
Friends and Neighbours (FANS)
Funky Dragon
Coleg Gorseinon
Rhwydwaith Teidiau a Neiniau

Meddwl Iach yn y Gwaith
Help The Aged yng Nghymru
Cyllid a Thollau ei Mawrhydi Pobl Lesbaid, Hoyw, Deurywiol a Thrawsrywiol
Hi Jinx Theatre
Cyngor Cyllido Addysg Uwch Cymru (CCAUC)
Cynrychiolydd Hindwaidd yr Eglwys Newydd
Llyfrgell Gobaith, Wreccsam
Eiriolaeth Iechyd Meddwl Annibynnol (IMCA) Wreccsam
Cyngor Aml-ffydd Cymru
Grŵp Cefnogi Pobl Iracaidd.
Cynrychiolydd Iddewig, y Rhath
Canolfan Rhagoriaeth Pobl Lesbaid, Hoyw, Deurywiol a Thrawsrywiol
Abertawe
Y.M.C.A Llandrindod Wells
Grŵp Mynediad i'r Anabl Llanelli
Lliw Valley Womens Aid
Gofal Cancr Marie Curie
MENCAP Cymru
Meithrinfa Mentro Lluest, Aberystwyth
Cyngor Sirol bwrdeistref Merthyr Tydfil
Bwrdd Iechyd Lleol Merthyr Tydfil
MIND Cymru (Cymdeithas Genedlaethol Iechyd Meddwl)
Rhwydwaith Menywod o Leiafrifoedd Ethnig Cymru (MEWN)
Bwrdd Iechyd Lleol Sir Fynwy
Cymdeithas Parlys Ymledol Cymru
Cyngor Mwslimaidd Cymru
Myfyrwyr Mwslimaidd Prifysgol Cymru
Ffederasiwn Cenedlaethol Sefydliadau'r Merched
Llyfrgell Genedlaethol Cymru, Aberystwyth
Grŵp Mynediad Neath Port Talbot
Bwrdd Iechyd Lleol Neath Port Talbot
Network of Engaged Buddhists
Llyfrgell Ganolig Casnewydd
Cymdeithas Somali'aidd Casnewydd
Cymdeithas Cymuned Sudaneaidd Casnewydd (NSCA)
Canolfan GIG dros Gydraddoldeb ac Iawnderau Dynol
Fforwm 50+ Gogledd Ceredigion
Athrofa Addysg Uwch Gogledd Ddwyrain Cymru
Grŵp Mynediad Gogledd Cymru
Grŵp Ymgynghorol Heddlu Gogledd Cymru
Cyswllt Pobl Lesbaid, Hoyw, Deurywiol a Thrawsrywiol Gogledd Cymru
Rhwydwaith Cydraddoldeb Hil Gogledd Cymru (WREN)
Ymddiriedolaeth Tai Cyfle
Llyfrgell Overton, Wreccsam
Grŵp Cyllid a Thollau PCS, Pwyllgor ymgynghorol aelodau anabl
Cyngor Sir Benfro
Cysylltiad Teulu Sir Benfro
Bwrdd Iechyd Lleol Sir Benfro

Playright
Llyfrgell Pontardawe
Bwrdd Iechyd Lleol Powys
Rhwydwaith Cefnogaeth Wledig Powys
Prospects
RADAR y rhwydwaith anabledd
Reach
Roman Catholic Archbishops House Caerdydd
Athrofa Genedlaethol Frenhinol i'r dall (RNIB)
Athrofa Genedlaethol Frenhinol i'r byddar Cymru (RNID)
Llyfrgell Ruabon, Wrecsam
Cymdeithas Sgitsoffrenia'r Deyrnas Unedig, Bangor
Scope Response
Shelter Cymru
Teml Shree Swaminarayan
Cymdeithas Diwylliant Sikh De Cymru
Social Interface Ltd., Bangor
Cyfiawnder Cymdeithasol ac Iawnderau Dynol, Rheolaeth Gwasanaeth
Cyhoeddus Cymru
Cymdeithas Integreiddiad Somali'aidd
Cyngor Cydraddoldeb Hiliol De Ddwyrain Cymru (SEWREC)
Grŵp Mynediad De Cymru
Argws De Cymru
South Wales Evening Post
Cyngor Cynrychioli Iddewon De Cymru
Grŵp Cynghori Heddlu De Cymru
Canolfan Ddydd Sain Siôr
Stonewall Cymru
Mynediad i Bawb Abertawe
Cyngor Cydraddoldeb Hil Bae Abertawe
Cyngor Cydraddoldeb Hiliol Bae Abertawe (SBREC)
Canolfan Cydweithredol Cymuned Tseiniaidd Abertawe
Coleg Abertawe
Bwrdd Iechyd Lleol Abertawe
Cymdeithas Tai Taf
Tai Pawb
Elusen Cancr Tenovus
The Beacon of Hope
Canolfan Adnoddau Anabledd
The Flintshire Leader & Standard
The Journal (Rhyl, Prestatyn, Abergele)
Y Gwasanaeth Gwirfoddoli Morwrol
Y Gwasanaethau Eiriolaeth Ieuencid Cenedlaethol
Cronicl Gogledd Cymru
Y Gymdeithas Strôc
The Wellbeing Centre, Nantgarw
Cymdeithas Addysg y Gweithwyr
Transcymru

Rhaglen o weithgareddau i hysbysu Cynllun Cydraddoldeb Sengl Llywodraeth Cynulliad Cymru

TUC Cymru
Llyfrgell Tywyn
Undeb Llafur a chymdeithas broffesiynol yr Undeb Prifysgol a Choleg
Unique
UNISAIN
USDAW
Canolfan Myfyrdod Bwdhaidd Vajraloka
Bwrdd Iechyd Lleol Bro Morgannwg
Cyngor Cydraddoldeb Hiliol y Cymoedd
VALREC
Cynghorwyr Anabledd Croeso Cymru
Rhwydwaith Ffrindiau Critigol LICC
Cyngor Pobl Fyddar Cymru
Cyngor Pobl Ddall Cymru
Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru (CGGC)
Grŵp Ymgynghori Pobl Hyn Cymru (OPAG)
Pensiynwr Cymru
TUC Cymru
Prosiect Cydraddoldeb yng Ngwaith TUC Cymru
Gwasanaeth Trafnidiaeth Cadeiriau Olwyn Cymru
Clymblaid Genedlaethol Menywod Cymru
Cyngor Pobl Asiaidd Cymru
Trafnidiaeth Cymuned Ffin Cymru
Ymddiriedolaeth Dysffasia Cymru
Uned Cydraddoldebau Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru
Cyngor Ffoaduriaid Cymru
Cymorth i Fenywod Cymreig
Women Connect First
Women In Tune
Prosiect Menywod yn gwneud Gwahaniaeth
Cymorth i Fenywod Aberystwyth
Eiriolaeth Wreccsam
Cyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam
Arweinydd Noswaith Wreccsam
Eiriolaeth Cynhwysedd Meddwl Annibynnol Wreccsam (IMCA)
Llyfrgell Wreccsam
Bwrdd Iechyd Lleol Wreccsam
Post Wreccsam
Grŵp Cefnogaeth Ffoaduriaid ac Ymofynwyr Noddfa Wreccsam (WRASSG)
Cymdeithas Gymunedol Yemeniaidd
Rhwydwaith Pobl Anabl Ifanc
YWCA Cymru a Lloegr

Atodiad I: Fframwaith Astudiaeth Achos

Fframwaith Astudiaeth Achos

Pam cynhaliwyd y cyfweiliadau

Efallai eich bod chi'n gwybod, gofynnir i Tribal gan Lywodraeth Cynulliad Cymru i gynnal ymgynghoriad ar y datblygiad o gynllun cydraddoldeb sengl. Mae digwyddiadau ymgynghori cyhoeddus eisoes wedi'u cynnal mewn nifer o leoliadau ar draws Cymru. Rydym ni wedi gofyn i nifer o bobl i gymryd rhan mewn cyfweiliadau astudiaeth achos. Bwriad y cyfweiliadau hyn oedd darganfod mwy am brofiadau senglion o fywyd yng Nghymru.

Beth fydd y cyfweiliadau'n ymdrin â

Bydd y cyfweiliad yn ymdrin â chwestiynau am eich bywyd yng Nghymru gan gynnwys profiadau cadarnhaol a negyddol, heriau efallai rydych chi wedi'u hwynebu ac unrhyw gefnogaeth rydych chi wedi derbyn i ddelio gyda'r heriau yma. Yn arbennig mae gennym ni diddordeb yn y profiadau yma mewn perthynas ag oedran, hil, anabledd, ethnigrwydd, cyfeiriadedd rhywiol, crefydd a chred, hunaniaeth o ran rhywedd ac iaith (pa bynnag un sydd yn berthnasol i chi). Bydd cwestiynau'n trafod y meysydd canlynol sy'n gymwysedig i chi am y cyfnod rydych chi wedi byw yng Nghymru.

- Eich bywyd cynnar.
- Addysg a hyfforddiant.
- Eich bywyd teuluol a hamdden.
- Eich bywyd gwaith.
- Yr amgylchedd rydyn ni'n byw ynddo.
- Y gymuned.

Cyfrinachedd

Ar ddiwedd y cyfweiliad mi fyddwn ni'n trafod sut fyddwn ni'n cyflwyno'r wybodaeth a rhoddwyd. Os fyddwch chi'n dewis, gallwn ni sicrhau fod y wybodaeth yn anhysbys er bod yna rhai opsiynau eraill rydyn ni eisiau trafod gyda chi unwaith fod y cyfweiliad wedi'i gwblhau. Fodd bynnag, mi fyddwn ni yn parchu'ch hawl i anhysbysedd pe baech yn dymuno.

- A ydych chi wedi byw yng Nghymru erioed? Os na, ym mha ran o'ch bywyd ydych chi wedi byw yng Nghymru?
- A allwch chi ddweud wrthaf i ba un o'r ardaloedd o gydraddoldeb canlynol sydd fwyaf perthnasol i chi?
 - Rhyw

- Oedran
 - Anabledd
 - Ethnigrwydd
 - Cyfeiriadedd rhywiol
 - Iaith
 - Hunaniaeth o ran rhywedd
 - Crefydd a chred
3. Gan feddwl am eich bywyd cynnar sut oedd eich (*rhawch ardaloedd o gydraddoldeb perthnasol*) wedi effeithio ar eich bywyd ar yr adeg yma? (*Chwilio i mewn i heriau, rhwystredigaethau, cefnogaeth, canlyniadau cadarnhaol a negyddol*)
 4. Gan feddwl am eich addysg a hyfforddiant sut mae/ oedd eich (*rhawch ardaloedd o gydraddoldeb perthnasol*) wedi effeithio ar eich bywyd ar yr adeg yma? (*Chwilio i mewn i heriau, rhwystredigaethau, cefnogaeth, canlyniadau cadarnhaol a negyddol*)
 5. Gan feddwl am eich bywyd personol (teulu a hamdden) sut mae/ oedd eich (*rhawch ardaloedd o gydraddoldeb perthnasol*) wedi effeithio ar eich bywyd ar yr adeg yma? (*Chwilio i mewn i heriau, rhwystredigaethau, cefnogaeth, canlyniadau cadarnhaol a negyddol*)
 6. Gan feddwl am eich bywyd gwaith sut mae/ oedd eich (*rhawch ardaloedd o gydraddoldeb perthnasol*) wedi effeithio ar eich bywyd ar yr adeg yma? (*Chwilio i mewn i heriau, rhwystredigaethau, cefnogaeth, canlyniadau cadarnhaol a negyddol*)
 7. Gan feddwl am yr amgylchedd lle rydych chi'n byw sut mae/ oedd eich (*rhawch ardaloedd o gydraddoldeb perthnasol*) wedi effeithio ar eich bywyd ar yr adeg yma? (*Chwilio i mewn i heriau, rhwystredigaethau, cefnogaeth, canlyniadau cadarnhaol a negyddol*)
 8. Gan feddwl am y gymuned yr ydych/oeddech yn byw ynddo sut mae/ oedd eich anabledd (*rhawch ardaloedd o gydraddoldeb perthnasol*) wedi effeithio ar eich bywyd ar yr adeg yma? (*Chwilio i mewn i heriau, rhwystredigaethau, cefnogaeth, canlyniadau cadarnhaol a negyddol*)